

Takiyyuddîn en-Nebhânî

İSLÂM'DA İÇTİMAİ NİZAM

Takiyyuddîn en-Nebhânî

İslâm'da İçtimai Nizam

Hizb-ut Tahrir Neşriyatındandır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا
رُوحَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا وَآتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا
الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا
وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ
مِمَّنِّي وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا وَآتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ
شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا وَلَا تُوْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي
جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا
وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا
إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا
فَلْيُسْتَعْفَفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ
فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten ve ondan da eşini yaratan ve her ikisinden de birçok erkek ve kadın yaratan Rabbinizden korkun. Adını söyleyerek dilekte bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağıni koparmaktan da sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir. Yetimlere mallarını verin, pis olanı temiz olanla değışmeyin, onların mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin. Şüphesiz bu, büyük bir günahdır. Eğer yetimler konusunda adalete riayet edemeyeceğinizden korkarsanız sizin için iyi olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlanın. Adaletli davranamamaktan korkarsanız bir tane yahut da sahip olduğunuz ile yetinin. Bu, zulüm etmemenize daha yakındır. Kadınlara mihirlerini cömertçe veriniz. Eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarsa onu afiyetle yiyiniz. Allah’ın sizin için dayanak kıldığı mallarınızı sefihlere vermeyin; o mallarla onları rızıklandırın, onları giydirin ve onlara maruf söz söyleyin. Nikâh çağına gelinceye kadar yetimleri imtihan edin, eğer onlarda rüş/akılca bir olgunlaşma bulursanız hemen mallarını kendilerine verin. Büyüyecekler diye o malları israf ile ve tez elden yemeyin. Zengin olan iffetli olsun, fakir olan da marufla yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman onlara şahit tutun. Hesap görücü olarak da Allah yeter.” [Nisa Suresi 1-6]

İÇİNDEKİLER

İÇTİMAİ NİZAM HAKKINDA MUKADDİME	7
KADIN VE ERKEK	17
BAKIŞ AÇISININ KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNE ETKİSİ.....	23
KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNİN DÜZENLENMESİ	29
ÖZEL HAYAT	37
İSLÂMİ HAYATTA ERKEKLERİN KADINLARDAN AYRILMASININ FARZİYETİ	43
KADINA BAKMAK	47
MÜSLÜMAN KADININ YÜZÜNÜ ÖRTMESİ FARZ DEĞİLDİR.....	71
ŞER'İ TEKLİFLER KARŞISINDA KADIN VE ERKEK	97
KADININ GÖREVLERİ.....	109
İSLÂM CEMAATİ	125
EVLİLİK.....	139
EVLENİLMESİ HARAM OLAN KADINLAR	159
ÇOK KADINLA EVLİLİK.....	165
NEBİ SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN EVLİLİKLERİ.....	175
EVLİLİK HAYATI.....	189
AZİL.....	199
TALÂK	211
NESEB.....	223
LİAN (LANETLEŞME).....	227
BABANIN VELAYETİ	233
ÇOCUĞUN KEFALETİ	235
SILA-İ RAHİM.....	243

İÇTİMAİ NİZAM HAKKINDA MUKADDİME

İnsanlardan birçoğu hayatın bütün nizamlarına “İçtimai Nizam” adını vermektedir. Oysa bu, yanlış bir kullanım biçimidir. Çünkü hayatı ilgilendiren nizamlara “*Toplum Nizamları*” demek daha doğrudur. Gerçekte bunlar toplumu ilgilendiren nizamlardır. Bu nizamlar, bir arada bulunmalarına veya toplu hâlde olmalarına bakılmadan belli bir toplumda yaşayan insanlar arasındaki ilişkileri düzenler. Bu nizam ve düzenlerde bir araya gelmeye bakılmaz, yalnızca ilişkilere dikkat edilir. Bundan dolayı ilişkilerin sayısına ve farklılıklarına göre düzen ve nizamlar da çeşitli ve farklı olurlar. Bu nizamlar; iktisat, yönetim, siyaset, eğitim ve öğretim, cezalar, muamelat, beyyineler [Mahkemelerde delil olarak itibar edilen hususlar. Mütercim] ile ilgili nizamları ve diğerlerini kapsamaktadır. Bütün bu sayılanların her birine veya hepsine birden “İçtimai Nizam” demek doğru olmadığı gibi uygun da değildir. Buna ilave olarak, “içtima” kelimesi nizamın sıfatı durumundadır. Öyleyse bu sistemin, insanların bir arada bulunmalarından kaynaklanan sorunların düzenlenmesini konu edinmesi kaçınılmazdır. Gerçekte erkeğin erkekle, kadının da kadınla bir araya gelmelerinde herhangi bir nizama ihtiyaç yoktur. Çünkü böyle bir birliktelikten bir takım problemler ortaya çıkmayacağı gibi, herhangi bir nizama ihtiyaç gösteren ilişkiler de doğmaz. Hepsi bir araya gelmemiş olsalar bile tek bir beldede yaşamalarından dolayı erkeklerin ve kadınların aralarındaki menfaatlerin düzenlenmesi için bir nizam ve düzen gereklidir. Bir erkeğin bir kadınla ve bir kadının da bir erkek ile bir arada olmaları neticesinde düzenlemeyi gerektiren birtakım problemler meydana gelir. Yine bu birliktelikten belli bir nizam ile düzenleme yapılmasını gerektiren ilişkiler de oluşur. İşte böyle bir birlikteliğe uygulanacak nizama “İçtimai Nizam” denebilir. Çünkü gerçekte bu nizam, erkekle kadın arasında içtimai münasebetleri ve birliktelikten kaynaklanan ilişkileri düzenlemektedir.

Bu çerçevede içtimai nizam; kadınla erkek, erkekle kadının içtimai münasebetlerini ve bir araya gelmelerinden doğan erkek-kadın, kadın-erkek ilişkilerini düzenleyen prensipleri beyan eden bir nizamdır. Bu nizam, onların toplumdaki çıkarlarından daha çok, kadın-erkek ilişkilerinden doğan sorunları konu edinir. Örneğin; kadının erkekle, erkeğin de kadınla ticaret yapması, içtimai nizamı değil toplum nizamlarını ilgilendirir. Çünkü ticaret iktisadi nizam kapsamında yer alan hususlardandır. Erkeğin kadınla bir arada yalnız kalmasını yasaklamak veya hangi şart ve zamanda kadının boşanma ve küçük çocuğuna bakma hakkına sahip olacağı gibi hususlar ise içtimai nizamı ilgilendirir. Buna göre içtimai nizamın tarifi şöyle olur: *İçtimai nizam; kadınla erkeğin, erkekle kadının bir araya gelmesinin prensiplerini ve bunların bir araya gelmelerinden doğan meseleleri düzenleyen nizamdır.*

İslâm'daki içtimai nizamı anlama konusunda tüm insanlar, özellikle de Müslümanlar büyük bir sıkıntıya maruz kaldılar. İslâmi düşünce ve ahkâmdan uzaklaşmalarıyla İslâm'ı ve dolayısıyla da bu konuyu doğru bir şekilde anlamaktan uzaklaştılar. Böylelikle, ifrat ve tefritin her iki ucunda yerlerini aldılar. Müslümanlardan bir kısmı istediği bir giysi ile vücudunu teşhir ederek çıplak bir şekilde kadının sokağa çıkabileceğini ve istediği erkekle istediği şekilde bir arada kalabileceğini savunurken, bir kısım da kadının ticaret ve ziraatla uğraşamayacağını, mutlak olarak erkekle bir arada bulunamayacağını, kadının eli ve yüzü de dahil olmak üzere bütün vücudunun örtülmesi gerektiğini iddia ettiler. İşte bu ifrat ve tefrit çalkantısı ahlaki çöküntüye ve düşüncede donukluğa yol açtı. Bunların sonucunda da; ictimai yönün çatırdaması, aile kaygısı, fertlerde yakınıp sızlanma ruhunun galebe çalması ile fertleri arasında anlaşmazlık ve uyuşmazlıkların artmasına yol açtı. Böylece dağılmış olan İslâm ailesinin toplan-

ması ve mutluluklarını temin etme ihtiyacı, tüm Müslümanların nefislerini doldurdu. Bu tehlikeli problemin tedavisini araştırmak birçoklarının aklını meşgul etti. Konu üzerinde yapılan çalışmalar birbirinden farklı çözümleri ortaya çıkardı. İçtimai tedaviyi izah eden birçok kitap ve yazılar yazıldı. Şer'î mahkeme ve seçim sistemlerinde tadilatlar yapıldı. Birçok Müslüman kendi görüşlerini hanımlarına, kız kardeşlerine ve kızlarına uygulamaya çalıştı. Okullarda kadın-erkek karışık eğitim yapılması için, eğitim sistemlerinde tadilatlar yapıldı. Bütün çaba ve gayretler buna benzer görüntülerle meydana çıktı. Fakat gerek bunlar gerekse diğerleri; arzu edilen tedaviyi ortaya koyma, istenilen nizamı bulma hususunda başarılı olamadılar. Netice itibariyle de güzel bir çözüme ulaşamadılar. Çünkü Müslümanların büyük bir kısmı iki ayrı cins olan kadın-erkek münasebetlerini ilgilendiren hususlar karşısında kör kaldılar. Bu iki cinsin, içinde yardımlaşacakları yolun bulunamaması sebebiyle ümmetin ıslahı da mümkün olmadı. Evet, kadın ve erkeğin bir araya gelmesi ile ilgili İslâmi hükümler ve fikirler konusunda tam anlamıyla cahil kaldılar. Bu bilgisizlikleri nedeniyle çözüm ve yöntem üzerinde tartışmaya, birbirleri ile cedelleşmeye ve konunun özünü inceleyip araştırmaktan tamamen uzaklaşmaya başladılar. Müslüman düşünürlerin bu girişimleri yüzünden toplumda sıkıntı ve gerginlik daha da artmış, özellikleriyle diğer toplumlardan ayrılan İslâm ümmetinin varlığı üzerinde tehlike oluşturacak korkunç bir uçurum oluşmuştur. Artık Müslüman ailenin İslâm'ın özünü kaybetmesinden İslâm düşüncesini, hükümlerini ve görüşlerini doğru bir şekilde anlamaktan uzaklaşacağından da korkulmaya başlanmıştır.

Bu fikrî sıkıntı ve doğruyu anlamaktan sapmanın sebebi; Batı hadaratı ve kültürünün bize karşı açtığı acımasız savaş neticesinde, düşüncemiz ve zevklerimiz üzerinde Batı'nın tam bir hâkimiyet kurması; Batı hadaratının düşünce ve anlayışımıza hâkim olması, hayat ile ilgili anlayışlarımız, eşyaya

ait ölçülerimiz, İslâm'a karşı ruhlarımıza kök salmış bulunan İslâm'a düşkünlüğümüz ve mukaddesata saygınlığımız gibi köklü kanaatlerimizi değiştirmesidir. Dolayısıyla Batı hadaratının bize karşı kazandığı zafer; ictimai yön de dâhil olmak üzere hayatın her yönünü etkisi altına almasıdır.

İslâm ülkelerinde Batı hadaratı ile bu hadaratın medeni görüntüleri ve maddi sahadaki gelişme ortaya çıktığı zaman birçok kimse bu korkunç gelişmeyi şaşkın gözlerle seyretti. Bu medeni ve teknik görüntüleri taklit etmeye başlarken hadaratını da almaya uğraştılar. Çünkü ilerlemeye delalet eden bu medeni şekilleri, bu hadaratın sahipleri ve ona davet edenler meydana getirmişlerdi. Bunun için, teknik araç ve gereçler yani medeni şekiller ile Batı hadaratı arasında bir ayırım yapmaksızın Batı hadaratı ve medeniyetinin tümünü taklit etmeye çalıştılar. Onlar, hadaratın hayata ait tüm düşünce ve mefhumlardan ibaret bir hayat tarzı medeniyetin ise hayatta kullanılan somut teknik alet ve edevat olduğunu idrak edemediler. Buna bağlı olarak da hayat hakkındaki mefhumları ve yaşam tarzını dikkate almadılar. Buna ilaveten Batı hadaratının İslâm hadaratı ile temelden birbirine ters esaslar üzerine oturtulmuş olduğunu da anlamadılar. Batı hadaratının hayatı tasviri ve insanın gerçekleştirmeye çalıştığı saadet mefhumunda İslâm hadaratına ters düştüğünü, onun İslâm hadaratından farklı bir esasa dayandığını da idrak edemediler. İslâm ümmetinin Batı hadaratını almasının imkânsızlığını ve İslâm ümmetinden bir parça olarak kaldığı veya üzerinde İslâmi cemaat sıfatı baki olduğu sürece İslâm ümmetinden hiçbir cemaatin hiçbir beldede bu hadaratı almasının mümkün olamayacağını da idrak edemediler.

İslâm hadaratı ile Batı hadaratı arasındaki bu temel ve öze ait ihtilafı kavrayamamak, Batı hadaratını nakletmeye ve taklide neden oldu. Birçok Müslüman, bir kitabı kopya edercesine anlamadan Batı hadaratını İslâm beldelerine taşımaya

çalışırken bir kısım Müslümanlar da netice ve sebeplerini düşünmeden ona ait mefhumları ve ölçüleri taklit etmeye çalıştılar. Böylece bu kimseler, toplumda erkekle kadın arasında herhangi bir ayırım yapmayan ve bundan kaynaklanan sonuçlara da aldırmayan Batı düşüncesini benimsediler. Böylece Batı kadınının üzerinde gördükleri birtakım medeni görüntüleri taklit ettiler veya taklide çalıştılar. Ancak bu medeni görüntülerin, Batı hadaratı ve hayatına ait mefhumlarla uyuşabileceğini, fakat İslâm hadaratı ve hayatına ait mefhum ve tasvirlerle uyuşamayacağını idrak edemediler. Batı medeniyetinin eseri olarak görülen zahiri şekillerden çıkacak sonuçların hiçbirinin hesabını yapmadan kendilerini kaptırdılar. Evet, bu göz kamaştırıcı Batı tekniğini gördükleri zaman sonuçlarına bakmadan, toplumda ve toplantılarda Müslüman kadının erkekle bir arada bulunmasında herhangi bir sakınca olmayacağına, ortaya çıkacak problemlere bakmadan Müslüman kadının Batı medeniyetine ait kıyafetlerle görünmesinin gerekli olduğuna inandılar. Dilediği şeyi yapabilmesi için Müslüman kadının kişisel hürriyetinin garantilenmesi ve dilediği şeyi yapabilme hakkının verilmesi çağrısında bulundular. Buna bağlı olarak da bir gereklilik olmadan ihtilata, teberürce, ziynetin açığa vurulmasına ve de kadının yönetimi üstlenmesine çağrıda bulundular. Bütün bunları da kalkınma ve ilerlemenin delili olarak gördüler.

Bu taklitçi nakilciler suyu daha fazla bulandırarak, kendilerini şahsi hürriyete çok fazla önem veren kimseler olarak kabul ettiler. Hatta toplumsal veya bir başka neden olmaksızın, şahsi hürriyetin gereği olarak kadın ile erkeğin bir arada bulunabileceğini ve istediği şekilde direkt olarak buluşabileceklerini söylediler. Kadın ile erkek arasında görüşmenin sağlanabilmesi ve sadece şahsi hürriyetlerden faydalanılmasını gerekli gören görüşlere balıklama atlayan bu taklitçi, nakilci grupta; kadın ve erkek arasındaki ilişkileri, yalnız “dişi-

lik” ve “*erkeklik*” ilişkileri hâline indirgeyen kötü bir etki meydana geldi. Kötü etki, bu grubu aşarak toplumun diğer kesimlerine de sirayet etti. Buna bağlı olarak da bu ilişki hayat sahasında kadın ve erkek arasında herhangi bir dayanışma meydana getirmedi. Aksine bunun sonucunda ahlaki çöküntü, kadının teberrücü, kocası veya mahremi dışındakilere zîynetini göstermesi ortaya çıktı. Neticede Müslümanlarda düşüncede sapma, zevk anlayışında bozukluk, güvende şiddetli bir sarsıntı, ölçülerde bir yıkım yaşandı. Batı toplumunda kadın-erkek ilişkilerine herhangi bir önem verilmediğine dikkat edilmeden Batı'nın toplum hayatı örnek alındı ve Batı toplumu ölçü kabul edildi. Yapılan hareketlerin, uyulması farz olan esaslara ters düşüp düşmediğine, İslâm'ın Batı yaşam tarzını kötü görüp görmediğine veya Batı yaşam tarzının toplumun ahlakına büyük bir zarar vereceğine bakılmadı. İslâm toplumunun bu bakışa özünden muhalif ve onunla tümüyle tenakuz hâlinde olduğuna dikkat edilmedi. Çünkü İslâm toplumu, gayrimeşru kadın-erkek ilişkilerini büyük günahlardan sayarak bu tip hareket ve davranışlara sopa ve recm gibi şiddetli cezalar getirmiş, bu işin faillerini de; hor, hakir ve nefret gözüyle bakılarak toplum tarafından dışlanması gereken kimseler olarak telakki etmiştir. İslâm toplumunun namusa korunması vacip olan değer nazarıyla baktığı, hakkında şüphe edilmeyen hakikatlerdendir. Bu hususta ne bir münakaşayı ne de bir cedeli kabul etmez. Irz ve namusu koruma uğrunda malın ve canın istenerek feda edilmesini, herhangi bir özür ve bahaneye yer vermeksizin gerekli görür.

Evet, bu nakilci ve taklitçiler iki toplum arasındaki bu derin farkı dikkate almadıkları, anlayamadıkları gibi İslâmi hayatın üzerlerine yüklediği sorumlulukları ve şer'î hükümlerin kendilerinden istediği hususları da anlamadılar. Nakil ve taklitçiliğin arkasına takılarak, çağdaşlaşması ve güçlenmesi uğruna kadına serbestiyet elbisesi giydirildi. Kötü ve yerilmiş

ahlakla vasıflanması hiçbir kimseyi ve kurumu ilgilendirmedi. İşte bu nakilci ve taklitçiler ümmeti kalkındırmak gerekçesi ile kadını çağdaştırma adı altında Müslümanlardaki içtimai yönü yıkmaya devam ettiler. Başlangıçta bunlar azınlıkta idiler ve ilk dönemde ümmet bunların davetinden hoşnut olmadı. Fakat İslâm beldelerinde kapitalist sistem, önce sömürgeciler tarafından ardından da kapitalizm kafilesinde yer alan ve sömürgeci kâfirlerin yolunu takip eden uşakları tarafından uygulanarak İslâm memleketlerinde egemen olunca bu azınlık daha da etkili oldu ve düşüncelerini şehir halkına hatta köylerde ikamet edenlere bile götürebildi. Müslümanları, kendilerinin takip ettikleri yola, Batı hadaratını taklide götürdüler. Bu taklit, birçok İslâm ülkesinde İslâmi çehreyi silip süpürdü. Öyle ki bu taklitte İstanbul ile Kahire, Tahran ile Şam, Karaçi ile Bağdat, Kudüs ile Beyrut arasında herhangi bir fark kalmadı. Hepsi de Batı hadaratını taklit ve nakil kervanında yerlerini alıp yollarına devam etmektedirler.

Durum böyle olunca doğal olarak Müslümanlardan bir cemaatin bu fikirlere karşı mücadele vermek için harekete geçmesi gerekecekti. Halkı Müslüman olan ülkelerde çeşitli cemaatlerin bu görüşlere karşı savaşması ve mücadele vermeleri kesin ve gerekli olan bir şeydi. Bu amaçla Müslüman kadının toplumdaki şeref ve ahlakını korumanın farz olduğunu söyleyen bir hatta birçok cemaat ortaya çıktı. Fakat bu cemaatler, İslâm nizamlarını anlamadan ve bu husustaki şer'î hükümleri gereği gibi açıklamadan mücadele verdiler. Bunlar bu mücadelelerini verirken İslâm akidesinin tek esas, şer'î hükümlerin de tek ölçü olarak kabul edilmesi idraki yerine araştırmalarına aklı esas kabul ettiler. Maslahatı akla göre belirlediler. Çeşitli görüşleri benimsemeye ve eşyalar hakkında bir hükme varmada aklı tek ölçü olarak aldılar. İnsanları örf ve âdetleri muhafazaya ve ahlaka sarılmaya davet et-

tiler. Böylece kadının örtüsü konusunda körü körüne taasuba daldılar. Kadına fazlasıyla baskı yapılması, evinden dışarı çıkmasına veya herhangi bir ihtiyacını gidermesine ya da işlerini bizzat kendisinin yürütmesine dahi izin verilmemesi gerektiğini söylediler. Son dönem İslâm âlimleri ve fakihler kadına beş çeşit avret statüsü getirdiler:

- 1- Namazda örtünmesi gerekli yerler
- 2- Mahrem erkeklerin yanında örtünmesi gerekli yerler
- 3- Yabancı (namahrem) erkeklerin yanında örtünmesi gerekli yerler
- 4- Müslüman kadınların yanında örtünmesi gerekli yerler
- 5- Kâfir kadınların yanında örtünmesi gerekli yerler

Bu sınıflama sonucunda doğal olarak da kadının kendi dışındakileri görmesine veya herhangi birinin kadını görmesine mani olan mutlak bir örtüye davet ettiler. Kadının, hayatla ilgili işlerini yapmasının engellenmesi gerektiğini söyledikleri gibi; sosyal, ekonomik, yargı ve siyaset sahasında kadının görüş sahibi olmasının, seçme ve seçilme hakkını kullanmasının engellenmesi gerektiğini de söylediler. Kadınlarla hayat arasında duvar ördüler hatta Allahu Teâlâ'nın bazı ayetlerinin kadınlara değil, erkeklere hitap ettiğini, kadınları muhatap olmadığını söylediler. Biat sırasında kadınların Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ile musafahalarını anlatan hadisi tevil ettikleri gibi, kadınların mahrem yerleri ile ilgili hadisleri ve Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in hayatta iken kadınlarla ilgili muamelesini anlatan hadisleri; şer'î hükümlerin gösterdiği şeklin dışında, kendi istedikleri biçime uyacak şekilde tevil ettiler.

İşte bütün bunlar, insanların şer'î hükümlerden uzaklaşmalarına sebep olduğu gibi, Müslümanların içtimai yönlerinin körelmesine de sebep oldu. Bundan dolayı bu insanların görüşleri, kendileriyle savaşıyor, ortalığı kasıp kavuran fikirler

karşısında durma gücüne sahip olamadı. Müslümanlar arasındaki içtimai yönün yükseltilmesine de en ufak bir tesiri olmadı. İslâm ümmeti arasında, ilk müçtehit ve mezheb sahiplerinden sayıca da, ilim ve kültür bakımından da daha az olmayan birçok âlimin bulunmasına, Müslümanların elinde hiçbir toplumun sahip olamayacağı kadar fikrî ve teşri servetin varlığına, genel ve özel kütüphanelerde birçok değerli eser ve kitapların mevcudiyetine rağmen; bunca servet, taklit ve nakilcilerin düştükleri karanlıklardan çıkmalarına yeterli olamadı. Müçtehitlerin sahih olarak istinbat ettikleri İslâmi hükümlere uygun görüşler bile, kadın konusundaki görüşlerine muhalif olduğu için, onları ikna etmede etkili olmadı. Çünkü bu hususta söz söyleyen tüm taraflar, taklitçiler, donuk fikirliler, âlimler ve öğrenciler, düşünen insan olma niteliğinden uzaklaştılar. Vakıyı anlayamadıklarından karşı karşıya oldukları vakıa hakkındaki Allah'ın hükmünü anlayamadılar. Şer'î hükümleri, tam bir uygunlukla gerçekleştirecek, dakik bir tatbikatla olay üzerine uygulayacak fikrî bir kavrayışla kavrayamadılar. Bundan dolayı, İslâmi beldelerde toplum, donukluk ve taklitin egemen olduğu iki düşünce yapısı arasında çalkalanıp durmaya devam etti. İslâm toplumunun içtimai yönü sıkıntılar geçirdi. Neticede, Müslüman kadın, bilerek veya bilmeyerek Batı hadaratı ile İslâm hadaratı arasındaki çelişkileri fark edemedi. Müslüman kadın, varlığıyla ne kendisine ne de çevresindeki Müslümanlara herhangi bir faydası olmayan, âdeta yararsız ve mutaassıp bir kadın olma arasında git gel yaşayan şaşkın ve ne yapacağını bilmeyen bir unsur hâline geldi. Bunların hepsi İslâm'ın fikrî olarak algılanmamasından ve İslâm'ın içtimai nizamının tam olarak anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Bunun için, İslâm'ın içtimai nizamını kapsamlı bir şekilde öğrenmek, araştırmak ve bu hususta derin bir çalışma yapmak mecburiyetindeyiz. Ancak bu şekilde problemin, kadın

ve erkeğin bir arada bulunmaları ve bu birliktelikten kaynaklanan ilişkiler ve bunların uzantıları olduğu kavranabilir. Öyleyse istenen şey, bu birlikteliğe ve bundan kaynaklanan sorunlara çözüm aramaktır. Ancak bu çözüm aklın değil, şeriatın dikte ettireceği çözüm olmalıdır. Aklın görevi ise bunun, muayyen bir ölçüye, İslâm'ın vacip kıldığı hayat tarzına göre yaşayan Müslüman kadın ve erkek hakkındaki bir çözüm olduğunu net ve doğru bir şekilde anlamaktır. Erkek ve kadının üzerine düşen görev, Batı düşüncesi ile ters düşüp düşmediğine, baba ve dedelerinin üzerinde buldukları örf ve âdetlere uyup uymadığına bakmadan, Allah *Celle Celâlehû*'nun Kitap'ta ve Sünnet'te emrettiği gibi İslâm'ın farz kıldığı yaşamla mukayyet kalmalarıdır.

KADIN VE ERKEK

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

“Ey insanlar biz, sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Tanışasınız diye sizi kabile ve halklara ayırdık.” [Hucurat Suresi 13]

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ

“Ey insan, üstün kerem sahibi olan Rabbine karşı seni aldatıp yanılan nedir?” [İnfitar Suresi 6]

قَتَلْنَا الْإِنْسَانَ مَا أَكْفَرَهُ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ نُطْقَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ

“Kahrolası insan ne kadar nankördür. Onu, Allah neden yarattı? Onu bir meniden yarattı ve takdir etti.” [Abese Suresi 17-19]

Böylece Allah *Celle Celâlehû*, insana birtakım tekliflerle hitap etmiş, insanı teklif ve hitaba mazhar kılmıştır. Şeriatları da insan için indirmiş olup, insanı tekrar diriltecek, onu muhasebe edecek, cennete ve cehenneme koyacaktır. Bunun için Allah, kadın ve erkek ayrımı yapmadan insanı tekliflere mazhar kılmıştır.

Allah *Celle Celâlehû* insanı, hayvandan farklı muayyen bir fitrat içerisinde kadın ve erkek olarak yaratmıştır. Kadın insan olduğu gibi erkek de bir insandır. İnsani özellikler açısından erkek ile kadın arasında fark yoktur. Allah *Celle Celâlehû* onları hayat kavgasına dalmaları için insan vasfıyla yaratmıştır. Erkek ve kadın olarak, her ikisinin de bir toplumda yaşamalarını takdir etmiştir. İnsan cinsinin devamını, kadın ve erkeğin birlikteliğine ve her toplumda beraber yaşamalarına bağlı kılmıştır. Erkek ve kadına birbirinden farklı gözle bakmak doğru değildir. Zira her ikisi de bütün insani özelliklerden istifade eden, hayatın engellerine karşı koyan insandır. Allahu Teâlâ, hayat gücünü onların her birinde yaratmıştır. Her birinde, açlık, susuzluk, defî hacet gibi uzvi ihtiyaçları yarattığı gibi, beka, nevi ve tedeyyün içgüdüsünü yaratmıştır.

Birinde bulunan bu organik ihtiyaçlar ve içgüdüler diğesinde de vardır. Birinde yarattığı düşünme gücünün aynısını diğesinde de yaratmıştır. Erkekde bulunan aklın aynısı kadında da mevcuttur. Çünkü cenabı Allah akli, sadece erkek veya sadece kadın için değil, insan için yaratmıştır.

Her ne kadar erkeğin nevi içgüdüğü, erkek veya bir hayvanla veya başka bir şeyle, kadının içgüdüğü de, kadın veya hayvan veya başka bir şeyle doyumuna ulaşabilirse de, insanda yaratılan gayenin tahakkuku yalnızca erkeğin kadınla, kadının da erkekle doyumuna ulaşmasıyla, tek şekilde gerçekleşebilir. Bundan dolayı erkeğin kadınla, kadının da erkekle olan ve nevi içgüdüğünden doğan ilişkileri, garipsenmeyen doğal bir ilişkidir. Hatta bu, içgüdüğünün kendisiyle tahakkuk ettiği tek ve asli ilişkidir. Bundan maksat da cinsin bekasıdır. Eğer her ikisi arasındaki bu ilişki, cinsel ilişki şeklinde tahakkuk ederse bu durum, garipsenmeyen doğal ve doğru bir ilişki olur. İnsan türünün bekası için bu ilişki kaçınılmaz bir olaydır. Ancak bu içgüdüğü sınırsız olarak serbest bırakmak, hem insana hem de içtimai hayatına zarar verir. Nevi içgüdüğünün varlığından gaye, insan türünün bekasını temin edecek olan neslin devamlılığını sağlamaktır. Bundan dolayı insanın bu içgüdüğüye bakışı, insanda bulunan nevi içgüdüğünün varlık nedenine odaklanmasıdır. Bu hususta erkekle kadın arasında herhangi bir fark yoktur. Cinsî ilişkide insan doyumunu gözet-sin veya gözetmesin doyum neticesinde hâsıl olan lezzet, doğal ve kaçınılmaz bir husustur. Bu nedenle, *“nevi içgüdüğü zevk ve lezzet alma gözıyla bakmamak gerekir”* denmesi doğru değildir. Tam tersine cinsî ilişkiden doğan zevk, bu meseleye bakışla ilgili olmayıp insanın tabiatından kaynaklanan doğal ve kesin bir husustur. Bundan uzak kalınamaz. Zira bundan uzak kalmak kesinlikle imkânsız bir şeydir. Ancak sorun, insanda var olan bu içgüdüğünün doyurulması ve bunun varlık gayesinin nasıl olması gerektiği ile ilgili özel bakıştan

kaynaklanmaktadır. Bu nedenle nevi içgüdü ile bu içgüdünün insandaki varlık gayesi hakkında belli bir mefhumun, anlayışın oluşturulması kaçınılmazdır. Böylece onda, Allah *Celle Celâlehû*'nun insanda yarattığı nevi içgüdüsüne yönelik, erkeğin kadınlı, kadının da erkekle olan ilişkisine hasrettiği özel bir bakış açısı oluştursun. Erkek ile kadının erkeklik ve dişilik ilişkilerinde, başka bir ifade ile cinsî ilişkiler hususunda, insanda özel bir bakış oluşturulmalı ki böylece insan fitratında bulunan nevi içgüdüsünün asıl gayesi olan cinsin devamlılığı gerçekleşsin. Bu bakış açısı ile insanda bulunan cinsiyet içgüdüsünün asıl gayesi ve içgüdünün doyurulması gerçekleşmiş olur. Bu mefhumu benimseyen ve kendisinde bu özel bakış açısı bulunan topluluklarda huzur olur. Ayrıca toplumun kadın ve erkek ilişkilerine sadece lezzet ve zevk alma ile sınırlı olan mevcut bakış açısını; bu içgüdünün doyumu için lezzet ve zevk almanın kaçınılmaz ve tabii bir durum olduğuna dönüştürmek gerekir. Bu içgüdünün hedeflendiği gayeye bu bakışı oturtmak gerekir. İşte bu bakış, nevi içgüdüsüne devamlılık kazandırabileceği gibi bu içgüdünün, yaratılış gayesine uygun bir şekilde tasarrufunu da gerçekleştirir. Böylece insanın çalışma sahası genişler ve onu mesut edecek tüm hususları hazırlar.

Bunun için insanda nevi içgüdüsünün doyumu ve varlık gayesi hakkında bir mefhumun bulunması kaçınılmazdır. Toplumda nefislere tahakküm eden cinsel birliktelik fikrini ve tümüyle bunu dikkate alan bir yaklaşımı silip erkek ile kadın arasında birbirine karşı yardım etme ilişkisini baki kılabilecek bir nizamın varlığı kesinlikle gereklidir. Zira birbirlerine karşı merhamet ve sevgi taşıyan âdeta iki kardeş durumunda olduğunu dikkate alan bir bakış açısına göre kadın-erkek yardımlaşması olmadan toplumun düzelmesi mümkün değildir. Bunun için toplumun, kadın-erkek ilişkilerine ait görüş ve bakışında her şeyi cinsel ilişkide gören mefhumları yıkıp, yerine

doyum için gerekli ve tabii bir husus olduğu düşüncesini getirmek gerekir. Bakışı, kadınlık-erkeklik noktasına değil toplumun maslahatının hedef alındığı noktaya odaklamak, zevk ve şehvet ilişkisine hapsedmemek gereklidir. Bu ilişkilere, zevk ve şehvet yerine Allah korkusu (takva) hâkim olmalıdır. Bunu yaparken, insanın cinsî arzu ve istekleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu arzu ve isteklerin tatmini, cinsin bekasını gerçekleştiren, Müslüman'ı en üstün fazilet örneği hâline getiren meşru bir yararlanma durumuna getirmektedir. Bu da Allahu Teâlâ'nın rızasını kazanmaktır.

Kur'an-ı Kerim'de nevi içgüdüsünü hedef alarak evlilik üzerinde yoğunlaşan birçok ayet nazil olmuştur. Bu ayetler cinsî içgüdünün yaratılış gayesinin evlilik, yani insan neslinin bekası için olduğunu açıklamaktadır. Yani Allah *Celle Celâlehû* nevi içgüdüsünü evlilik için yaratmıştır. Bu hususu, çeşitli üsluplar ve değişik manalarla beyan etmiştir. Ta ki, toplumun kadın-erkek ilişkilerine bakışı cinsî birleşime göre değil, evlilik esasına göre sağlansın. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve her ikisinden de birçok erkek ve kadın yaratan Rabbinizden korkun.” [Nisa Suresi 1]

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَتَتْهُ دَعَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ

“Sizi bir nefisten yaratan ve bu nefisten de, gönlü kendisine meydedip rahat etsin diye zevcesini yaratan O'dur. Âdem, eşiyile münasebette bulununca, zevcesi hafif bir yük yüklendi (hâmile oldu). Bir müddet bu hafiflikle geçti. Nihayet gebeliği ağırlaşınca, her ikisi Rableri olan Allah'a şöyle dua ettiler: Bize salih bir çocuk verirsen an-dolsun ki, şükreden kimselerden olacağız.” [Araf Suresi 189]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً

“Andolsun ki biz, senden önce de birçok elçiler gönderdik; onlara da zevceler ve evlatlar vermişizdir...” [Ra'd

Suresi 39]

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

“Allah sizin için nefislerinizden zevceler yarattı. Size zevcelerinizden oğullar ve torunlar verdi.” [Nahl Suresi 72]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

“Nefislerinizden sizin için, kendileriyle sükûnete eresiniz diye eşler yaratıp, aranızda merhamet ve sevgi yaratmış olması O'nun ayetlerindendir.” [Rum Suresi 21]

فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا

“Göklerin ve yerin yaratıcısı olan Allah; nefislerinizden sizin için eşler yarattı.” [Şûra Suresi 11]

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى

“Hakikaten meniden (rahme) döküldüğü zaman erkek ve dişi iki çifti O yarattı.” [Necm Suresi 45-46]

وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا

“Sizi çift çift yarattık.” [Nebe Suresi 8]

Böylece Allah *Celle Celâlehû*, erkek ve dişiyi yaratma hususunu evlilik konusuna tahsis ediyor. Kadın ile erkek arasındaki ilişkilerin evlilik esasına göre olması gerektiğini, yani neslin devamının sağlanması olduğunu iyice yerleştirmek için bunu defalarca muhtelif yerlerde tekrarlıyor.

BAKIŞ AÇISININ KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

İnsanın içgüdüğü tahrik olduğunda doyurulmayı ister, tahrik olmadığı zaman ise doyurulmayı istemez. İçgüdüünün doyurulmayı istendiği zaman bu istek, doyumun gerçekleşmesi için âdeta insanı iter. Bu ihtiyacı karşılanmadığı ve gerçekleştirilmediği takdirde insan rahatsız olur sıkıntıya düşer. İhtiyacı karşılanıp sükûn bulunca da sıkıntı ve rahatsızlığı gider. Bu içgüdüünün doyurulmaması ölüme yol açmadığı gibi akli, fiziki veya psikolojik herhangi bir zarar meydana getirmez. İçgüdüüyü doyurmamaktan kaynaklanan zarar ancak elem, sıkıntı ve rahatsızlıkla sınırlı kalır. Bu nedenle içgüdülerin doyurulması uzvi ihtiyaçlar gibi kesin bir ihtiyaç değil, mutluluğu ve rahatlamayı temin için yerine getirilmesi gerekli bir ihtiyaçtır.

İçgüdü, maddi vakıa ve birtakım manaları çağrıştıran fikirler nedeniyle harekete geçer.

Bu iki sebepten herhangi birisi bulunmazsa içgüdü harekete geçmez. Zira içgüdü organik ihtiyaçlar gibi içten gelen dürtülerle hareket etmez. Tam tersine harici etkenler nedeniyle harekete geçer. Maddi vakıa ve düşünmeden meydana gelen bu harici etkenler, bütün içgüdülerde aynı olup aralarında herhangi bir ayırım yoktur. Dindarlık, beka ve nevi içgüdüünün tümü harici faktörlerle harekete geçer.

Buna göre nevi içgüdüünün diğer içgüdüler gibi düşünerek veya maddi uyarıcılar nedeniyle kabardığı zaman doyurulması gerekir. Bundan dolayı nevi içgüdüünün doyurulması gerektiği zaman insan, bunun gerçekleşmesi yönünde tasarrufta bulunabilir. Hatta insan, içgüdüünün kabarmasına neden olan faktörler üzerinde etkili olabilir. Yani bu ihtiyacı ya karşılar ya da bu içgüdüünün harekete geçmemesi için onun önüne engeller koyabilir. Bu nedenle kadınlara bakmak veya nevi içgüdüünü harekete geçiren herhangi bir olayı görmek bu içgüdüüyü kabartır ve doyurulmasını gerektirir.

Cinsellikle ilgili hikâyeleri okumak, cinsel düşünceyi ilgilendiren fikirleri dinlemek nevi içgüdüsünü kabartır. Kadınlardan ve nevi içgüdüsüne yol açan şeylerden, cinsellikle ilgili fikirlerden uzaklaşmak ve nevi içgüdü ile bunu kabartan unsurların arasına engeller koymak içgüdünün harekete geçmesini engeller. Çünkü maddi bir olay veya cinsellikle ilgili bir düşünceyle tahrik edilmediği sürece nevi içgüdüsünün kabarması mümkün değildir.

Toplumun erkek ve kadın arasındaki ilişkilere bakışında bugünkü Batı toplumunda olduğu gibi dişilik ve erkeklik, yani cinsellik egemen ve ortada kadın ve erkekte tahrike neden olan maddi vakıa veya düşünce varsa, içgüdünün kabarması ve devamında doyurulması kaçınılmaz hâle gelir. Harekete geçen bu içgüdü doyuruluncaya kadar da bu ilişki devam eder ve doyurulması hâlinde ise rahatlar. Toplumun kadın-erkek ilişkilerine bakışı içgüdünün kendisi için yaratıldığı hedefe yani insan neslinin bekası hedefine yönelik olması hâlinde ise maddi olayı, cinsellikle ilgili düşünceyi ve buna yol açan maddi ortamı genel hayattan tamamen kaldırmak kaçınılmaz hâle gelir. Böylece içgüdü tahrik eden unsurlar toplumsal yaşantıda ortadan kaldırılmış, buna bağlı olarak da içgüdünün doyurulmamasından kaynaklanabilecek sıkıntılar giderilmiş olur.

Öte yandan içgüdü tahrik eden maddi ortamı, insan neslinin devamını sağlamak, mutluluğa erişmek ve rahata kavuşmak için evlilik hayatı ile sınırlandırmak ise bir zorunluluktur. Bu nedenle toplumun kadın-erkek ilişkilerine bakışının, toplumda ve genel hayatta çok önemli etkisi vardır. Hem kapitalist ideolojiye inanan Batılılar hem de komünist ideolojiye inanan Doğulular, kadın-erkek arasındaki ilişkilere insan türünün bekası yerine sadece cinsel ilişki açısından bakmaktadır. Bu nedenle insanda var olan nevi içgüdüsünün harekete geçmesi için erkek ve kadının önüne kasıtlı olarak birçok cinsel düşünceyi atar ve maddi ortamı oluştururlar. Bunu

sağlamak için var güçleri ile çalışırlar. Bununla da yetinmeyerek erkek ve kadının cinsî ihtiyaçlarını istedikleri şekilde serbestçe doyuramadıkları takdirde bedensel, psikolojik ve akli birçok rahatsızlıkların gündeme geleceğini iddia ederler. Bundan dolayı biz, Batı toplumunda cinsellikle ilgili romanlar, şiirler, kitap ve daha başka birçok şey görüyoruz. Bu toplumlarda gereksiz yere evlerde, parklarda, yollarda, yüzme havuzlarında vb. yerlerde erkek ile kadın arasındaki ihtilat da artmıştır. Çünkü onlar bunu hem hayatlarının tanziminin, hem yaşam tarzlarının bir parçası olarak ortaya çıkarmayı amaç edindikleri gerekli bir durum olarak görmekte-dirler.

İslâm'a, İslâm akidesine ve hükümlerine inanan, teslim olan Müslümanların kadın ile erkek arasındaki ilişkilere bakışı ise; insan türünün bekasını esas alan İslâm'ın bakışıdır. Bu bakış, cinsî tatminin kaçınılmaz olduğunu dikkate alan fakat insanı da sadece cinsel tatmine yönlendirmeyen bir bakıştır. Bunun için İslâm, toplumda cinsî duygularla ilgili fikirlerin yayılmasını insanlara zarar veren bir husus olarak telakki ettiği gibi, cinsî arzuyu körükleyen ve tahrik eden maddi olayları da toplumun bozulmasına sebep olan bir etken kabul eder. Bundan dolayı kadın ile erkeğin yalnız olarak bir arada bulunmalarını, kadınların ziynetlerini ve süslerini yabancılara göstermelerini yasaklamıştır. Şehvet nazarıyla kadın ve erkeğin birbirlerine bakmalarını haram kılmıştır. Genel hayatta, kadın ile erkek arasında vaki olan yardımlaşmaya bir sınır koyduğu gibi erkek ile kadın arasındaki cinsî ilişkiyi de sadece evlilik ve cariye hâlleriyle sınırlandırmıştır.

İslâm, toplum hayatında nevi içgüdüğü ile bu içgüdüğü tahrik eden unsurlar arasına engeller koymaya çalışır ve cinsî ilişkileri muayyen birkaç hususla sınırlandırır. Kapitalizm ve komünizm ise nevi içgüdüşünü tahrik eden tüm faktörleri oluşturmaya çalışır ve buna yol açacak her şeyi serbest bırakır. İslâm, kadın-erkek ilişkilerine insan neslinin devamını sağlanması esasına göre bakarken kapitalizm ve komünizm,

kadın-erkek arasındaki ilişkilere, erkeklik, dişilik ilişkisi olarak yani sadece cinsî yönden bakarlar. Elbette ki bu iki görüş arasında dağlar kadar fark vardır. İslâm'ın bu konuya bakışında, temizlik, fazilet, iffet ve cinsin bekasını sağlayan, insana övgü dolu bir bakış vardır.

Erkeklerin ve kadınların nevi içgüdülerinin baskı altında tutulmasının insanda bedensel, psikolojik ve akli birtakım hastalıklara neden olacağı tarzındaki Batılıların ve komünistlerin iddiaları doğru olmadığı gibi gerçeklere de ters düşen, boş bir iddiadır. Çünkü ihtiyacın karşılanması açısından içgüdüler ile uzvi ihtiyaçlar arasında fark vardır. Yemek, içmek ve def-i hacet gibi uzvi ihtiyaçların karşılanması zaruridir. Bu ihtiyaçların karşılanmaması kimi zaman ölümle sonuçlanan zararlara neden olur. Fakat beka, nevi ve dindarlık gibi içgüdülerin karşılanması zaruri değildir. Karşılıp doyuma ulaşmadıkları zaman bedensel, psikolojik veya akli herhangi bir zarara neden olmaz; sadece insanda birtakım sıkıntılara neden olurlar. Hatta bazı içgüdülerini yerine getirmeden bir ömür geçirenlerin bedensel, psikolojik ve akli açıdan herhangi bir zarara uğramaları bunun en net delilidir. Nevi içgüdüğü karşılanmayan insanın, insan türü olarak herhangi bir zarara uğraması söz konusu değildir. Belki bazı kişiler için bir zarar söz konusu olsa da bu durum herkes için geçerli değildir. Eğer bir zarar vaki olursa bu, bir başka sebebe havale edilmelidir. İçgüdüünün karşılanmamasından herhangi bir zarar hâsıl olsaydı fitrat gereği her zaman aynı zararın görülmesi gerekirdi. Hâlbuki böyle bir zarara mutlak olarak her zaman rastlanılmamıştır. Zaten Batılılar da bunun bastırılma yüzünden insanda fitri olarak vaki olmadığını; var olanların ise daha başka sebeplerden kaynaklandığını itiraf etmektedirler.

Bu, işin bir yönüdür. Diğer taraftan ise organik (uzvi) ihtiyaçlar, dışarıdan herhangi bir etkiye ihtiyaç olmadan içeri-

den gelen uyarıcılarla karşılaşılması gereken ihtiyaçlardır. Ancak dış etkenler, açlığın var olduğu dönemde bunu daha da kabartabilir. Fakat içgüdüler böyle değildir. Harici herhangi bir etki olmadan içten gelen uyarıcılara tâbi olarak doyurulmak istemezler; dışarıdan maddi bir olay veya tahrik edici herhangi bir fikir olmadan harekete geçmezler. Bütün içgüdülerin durumu budur. Bu hususta beka, dindarlık ve nevi içgüdüğü arasında, bütün tezahürleriyle birlikte herhangi bir fark yoktur. Herhangi bir içgüdüğü tahrik eden unsurlar bulunduğu zaman kişi tahrik olur ve içgüdüğünün doyurulmasını ister. Kişi, içgüdüğü tahrik eden unsurlardan uzak kaldığı yahut daha önemli bir husus ortaya çıktığı zaman, karşılaşma ve doyurulma isteği ortadan kalkar ve nefsi sükûnete kavuşur. Fakat organik ihtiyaçlar böyle değildir. Engeller ne olursa olsun karşılaşılıp doyurulmak isterler. Doyuruluncaya kadar da bu istek devam eder. Böylelikle nevi içgüdüğünün doyurulmaması sonucunda bedensel, psikolojik ve akli herhangi bir hastalık meydana çıkmayacağı görülmektedir. Kişi, nevi içgüdüğünü tahrik eden maddi bir olay veya cinsel bir fikirle karşılaştığı zaman içgüdüğünün doyurulmasını isteyebilir, doyurulmadığı takdirde ise bu tahrikten sadece bir sıkıntı ve rahatsızlık meydana gelir. Bu rahatsızlığın tekrarlanması hâlinde ise elem hisseder. Nefsi içgüdüğünü tahrik eden unsurlardan uzaklaştığı veya içgüdüğüye baskın gelen ve daha önemli olan bir başka unsur ortaya çıktığında ise bu tatminsizlikten doğan rahatsızlık yok olur. Binaenaleyh nevi içgüdüğünün karşılaşmamasından bir sıkıntı ve rahatsızlık ortaya çıkar. Yani netice itibariyle nevi içgüdüğünün baskı altına alınması nedeniyle sadece bir ıstırap ve rahatsızlık yaşanır, fazlası değil. Fakat bu içgüdüğü tahrik eden unsur bulunmadığı zaman bundan dolayı bir sıkıntı ve rahatsızlık ortaya çıkmaz. Doyum gerçekleşmediğinde bunun tek ilacı, içgüdü ile içgüdüğü tahrik eden unsurlar arasına engel koymaktır. Eğer içgüdüğü doyuracak unsur bulunmazsa tek çare budur.

Böylece, Batı'nın ve komünizmin kadın-erkek ilişkilerine bakış açılarındaki yanlışlık ortaya konulmuş olmaktadır. Batı, kadın-erkek ilişkilerine erkeklik ve dişilik nazarıyla baktığı için bu bakış tarzının getirdiği çözümler de yanlıştır. Batının çözümü, kadın-erkek arasındaki içgüdü (şehvi arzuları) tahrik etmekten ibarettir. Şehvi duyguları tahrik etmek için kadın-erkek karışık bir hayatı, dansı, oyunlarını, cinsellik öykülerini vb. araçları kullanır. Toplumun kadın-erkek ilişkilerine bakış tarzını yönlendiren İslâm'ın, içgüdünün varlık nedenini oluşturan insan neslinin bekası üzerine yoğunlaşarak ne kadar doğru ve isabetli bir tespit yaptığı da görülmektedir. Doğal olarak bu görüşün getirdiği tedavi usulü sağlıklı ve doğrudur. Bu bakış, meşru bir evlilik veya cariye ile nevi içgüdüsünün doyurulması esasına dayanan sağlıklı çözüm mümkün olmadığı zaman, içgüdü tahrik edecek cinsel düşüncüyü ve maddi ortamı insandan tamamıyla uzaklaştırarak ortaya çıkabilecek probleme çözüm getirmiş olmaktadır.

Dolayısıyla nevi içgüdüsünün toplum ve insanlar içerisinde meydana getirdiği fesadı, toplum ile insanlar arasında ıslahı ve yüceliği ihdas edecek etkili bir tedavi ile tedavi edilecek olan yalnızca İslâm'dır.

KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNİN DÜZENLENMESİ

Kadın, erkekte bulunan nevi içgüdüsünü tahrik ettiği gibi aynı şekilde erkek de kadının nevi içgüdü hareketine geçirir. Harekete geçme olayı var olmanın kesin bir sonucudur. Erkek, kadınla veya kadın, erkekle bir arada buldukları zaman bu duygu harekete geçer. Kendilerinde bulunan özelliğinden dolayı biri diğerinin yanında bulununca cinsî duygu kabarmır. Bu kabarmanın varlığı, aralarında cinsî ilişkiyi oluşturur. Durum böyle olmakla beraber kadın ve erkeğin bir arada bulunduğu; ticaret, cerrahi müdahale veya ders esnasında içgüdü kabarmayabilir. Fakat her hâlükârda bu vb. durumlar her iki cins arasındaki cinsî arzuları tahrik etme kabiliyetine sahiptir. Ancak bu kabiliyetin bulunması tahrikin ve kabarmanın mutlak anlamda söz konusu olacağı anlamına gelmez. Erkek ve kadından birinin diğerine bakışı, insan neslinin bekasını sağlama temelinden, erkeklik ve dişilik temeline yani şehvi bakışa çevrildiği zaman tahrik gündeme gelebilir. Bunun için kadına, erkeğin nevi (cinsî) içgüdüsünü tahrik imkânı verilmeyeceği gibi, erkeğin de kadının şehvi arzularını tahrik edecek bir durumda bulunması caiz olmaz. Bu durum, kadın ile erkeğin birbirinden tamamen ayrı kalmalarına sebeptir. Fakat kadın ve erkekte mevcut olan nevi içgüdü-sünde bu tahrik kabiliyetinin varlığından dolayı toplumsal hayatta, kadın ve erkeğin bir arada bulunmalarına ve yardımlaşmalarına engel olmak da doğru değildir. Toplumsal hayatta erkekle kadının bir araya gelip birbirine yardım etmeleri gerekir. Çünkü, bu yardımlaşma toplum ve genel hayat için zaruri ve gereklidir. Ancak bu yardımlaşma, kadın ve erkek arasındaki hem cinsel ilişkiyi hem de kadın ile erkek arasındaki alakayı düzenleyen bir sistemi gerektirir. Toplumsal hayatta kadın-erkek ilişkilerini düzenleyecek olan bu sistemin, insan neslinin bekasının sağlanması düşüncesinden fıskırması gerekir. İşte ancak bu nizam ile umumi hayatta, kadın ile erkeğin bir araya gelmesi mümkün olabilir ve herhangi bir

mahzur olmadan kadın ile erkek arasındaki yardımlaşma gerçekleşebilir.

Mutlu bir hayatı garanti eden, ahlaki değerleri gerçekleştiren hükümleriyle, temeli ruhi yön, ölçüsü şer'î hükümler olan tabii bir düzen ile erkek ve kadın arasındaki ilişkileri düzenleyen yegâne nizam, İslâm'ın içtimai nizamıdır. Bu nizam, kadın olsun erkek olsun duyguları, içgüdüleri, eğilimleri ve akli ile insana insan olarak bakar. Dünyanın nimet ve lezzetlerinden yararlanmayı insana mubah kılar. Dünyanın nimetlerinden en büyük nasibini almasına karşı koymaz. Ancak bunu yaparken cemaati ve toplumu korumayı dikkate alır. İnsanın saadetini gerçekleştirme yolunda gerekli adımları atma imkânını insana verir.

İslâm'dan başka içtimai nizamların varlığı farazi olarak kabul edilse dahi, doğru olan tek nizam İslâm'daki içtimai nizamdır. Çünkü bu nizam beka içgüdüsünü, insan türünün devamlılığını sağlayan bir içgüdü olarak ele alır. Erkek ve kadın arasındaki erkeklik ve dişilik ilişkilerini çok ince bir düzen içerisinde düzenler. Bu içgüdünün seyrini kendi doğallığı içerisinde sınırlandırarak onu, Allah'ın insanda kendisi için yarattığı gayeye ulaştırır. Kadın ile erkek arasındaki ilişkileri düzenlerken, erkeklik ve dişilik ilişkisine ait düzenlemeyi aralarındaki ilişkinin bir parçası olarak tanzim eder. Bu düzenlemeyi erkek ve kadın arasındaki birlikteliği, yardımlaşmayı garanti edecek, cemaatin, toplumun ve ferdin hayrına bir yardımlaşmayı tahakkuk ettirecek şekilde gerçekleştirir. Bununla aynı zamanda ahlaki değerlerin tahakkukunu garanti altına alır. Allah'ın rızasını kazanmanın en yüksek ideal olması için hayatta bu iki cins arasındaki ilişkilere ait yolun, takva ve temizlik yolu olduğunu beyan eder. Hangi hâlde olursa olsun hayatın üslup ve araçlarını bu metotla çelişmez bir hâle getirir.

İslâm, cinsî ilişkiyi, yani kadın-erkek arasındaki erkeklik

ve dişilik ilişkisini evlenmek ve cariye edinmekle sınırlandırmıştır. Bu iki meşru yolun dışındaki ilişkileri suç saymış ve bu suçlara, cezaların en şiddetlisinin uygulanmasını gerekli görmüştür. Cinsî birleşme dışında kalan ve nevi içgüdüsünün tezahürlerinden olan; babalık, annelik, evlat, kardeş, amca ve dayı ilişkileri gibi diğer ilişkileri bir rahmet olarak mubah bırakmıştır. İslâm; ticareti, ziraatı ve sanatı, ilim öğrenmek, namaz kılmak ve İslâm davetini yüklenme gibi hususlar için bir araya gelmeyi erkeğe mubah kıldığı gibi kadına da mubah kılmıştır.

İslâm, hayat işlerinde ve insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde kadın ile erkek arasındaki yardımlaşmayı tüm muamelelerde sabit bir husus kılmıştır. Zira bütün insanlar Allah'ın kullarıdır. Herkes hayra koşmakta, Allah'tan korkmakta ve O'na kullukta birbirleriyle dayanışma içinde olmalıdır. Kadın ve erkek olduklarına bakmadan İslâm'a davette bütün insanlara hitap eden ayetler gelmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا

“De ki: Ey insanlar! Ben, hepinize gönderilmiş Allah'ın elçisiyim.” [Araf Suresi 158]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ

“Ey insanlar! Rabbinizden korkun.” [Nisa Suresi 1]

Diğer taraftan müminlere İslâm hükümleriyle amel etmeyi emreden ayetler gelmiştir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

“Ey iman edenler! Size hayat veren şeylere davet ettiğinde Allah'a ve Rasul'e icabet edin.” [Enfal Suresi 24]

Birçok ayet kadın ve erkeğe şamil olmak üzere umumi olarak gelmiştir:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

“Size oruç farz kılındı.” [Bakara Suresi 183]

أَقِيمُوا الصَّلَاةَ

“Namazı ikame edin.” [En'am Suresi 72]

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

“Onların mallarından al.” [Tevbe Suresi 103]

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ

“Sadakalar ancak fakirlere ve miskinlere aittir.” [Tevbe

Suresi 60]

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ

“Altın ve gümüş biriktirenler.” [Tevbe Suresi 34]

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ

“Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyenlerle savaşın.”

[Tevbe Suresi 39]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ

“Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih etmişlerse babalarınızı ve kardeşlerinizi dostlar edinmeyin.” [Tevbe Su-

resi 23]

Bunlar gibi daha birçok ayet kadın ve erkeğe hitap etmek üzere umumi olarak varit olmuşlardır. Bu ayetlerin tatbiki hâlinde, erkek ile kadının bir araya gelmeleri gerekebilir. Hatta namaz gibi ferdî olarak edası mümkün olan hususlarda bile kadın ile erkeğin bir arada bulunabilmesi, sorumlu oldukları hükümlerin ve amellerin yerine getirilmesi esnasında erkek ile kadının bir araya gelmelerinin mubah olduğuna delalet etmektedir.

Ancak İslâm, durumu ihtiyatla ele alarak gayrimeşru cinsî ilişkilere götüren ve ona sebep olan tüm hareket ve davranışları yasaklamıştır. Cinsî ilişki konusunda İslâm'ın koyduğu özel nizamın dışına çıkan tüm kadın ve erkekleri şiddetli bir şekilde engellemiştir. Namuslu olmayı farz kılmış, ahlakı ve fazileti korumaya götüren her türlü vesileyi, üslup ve yolu kullanmayı vacip bir emir olarak kabul etmiştir. Çünkü, [مَا لَا] **“Vacibin kendisiyle tamamlandığı**

şey de vaciptir.” Bu hususta birtakım şer’î hükümler belirmiştir. Çok sayıda olan bu hükümlerden bazıları şunlardır:

1- Kadın ve erkeğin her birine gözlerini haramdan korumalarını emretmiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ
بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

“Mümin olan erkeklere söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar ve mahrem yerlerini korusunlar. Bu onlar için daha bir temizliktir. Şüphesiz Allah onların yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle; gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını muhafaza etsinler.”

[Nûr Suresi 30-31]

2- Kadınlara, kendiliğinden görünen kısımlar hariç, ziynet yeri olan yerlerini örtecek noksansız ve mükemmel bir giysi giymelerini emretmiştir. Ziyinet yerlerini örtmek için elbiselerini ve örtülerini örtünmelerini emretmiştir. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“Kendiliğinden görünen kısım hariç, ziynetlerini açmasınlar. Başörtülerini de yakalarının üzerine salıversinler.” [Nûr Suresi 31]

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

“Ey Nebi! Zevcelerine, kızlarına ve müminlerin kadınlara de ki; başörtülerini omuzlarının üzerlerine salıversinler.” [Ahzab Suresi 59]

Yani yüz ve el gibi görünen kısımlar hariç ziynet yerlerini açığa vurmasınlar. Ayette geçen [الْخِمَارُ] başörtüsüdür. (الجَبِيبُ) ise gömleğin yakasıdır. Yani gömleğin boyundan göğse kadar olan kısımdır. Bu da, Müslüman kadınlar, başörtülerini boyun ve göğüslerine kadar salıversinler demektir. [الْإِدْنَاءُ مِنَ الْجَبَابِيبِ] tabiri ise elbiseyi en aşağıya kadar salıvermek anlamındadır.

3- Bir gün ve bir gecelik mesafesi olan bir beldeden diğer

bir beldeye, beraberinde mahremi olmayan kadının yolculuğa çıkması yasaklanmıştır. Nitekim Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا يَحِلُّ لَامْرَأَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ لَهَا

“Allah’a ve ahiret gününe iman etmiş olan bir kadının, beraberinde mahremi olmadığı hâlde, bir gün ve bir gecelik mesafesi olan bir yolculuğa çıkması helal olmaz.” [Müslim]

4- Yanında mahremi bulunmadığı hâlde kadın ile erkeğin bir arada bulunmaları yasaklanmıştır. Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ

“Yanında mahremi olmadığı hâlde bir erkek ile bir kadının halvette bulunması.” [Buhari Kitabü'n Nikâh] İbni Abbas'ın rivayetine göre Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ وَلَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ فَفَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ امْرَأَتِي حَرَجَتْ حَاجَةً وَإِنِّي أَكْتَتِبُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا قَالَ أَنْطَلِقْ فَحَجَّ مَعَ امْرَأَتِكَ

“Beraberinde herhangi bir mahremi olmadığı hâlde bir erkekle bir kadının yolculuğa çıkmaması ve halvet yapmalarını lazımdır, deyince bir adam ayağa kalktı ve: Ey Allah'ın Rasulü! Ben falan falan savaflara katılmak için adımı yazdırdım, hanımım da haccetmek için yolculuğa çıktı, demesi üzerine Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*: Git hanımınla beraber haccet, buyurmuştur.” [Müslim, K. Hac, 2391]

5- Kocasının izni olmadan kadının evinden çıkması yasaklanır. Çünkü kocanın kadın üzerinde birçok hakları vardır. İzni olmadan kadın kocasının evinden çıkamaz. İznini almadan çıkarsa asi olmuş olur. Bu davranışı ile kadın “naşize” yani geçimsiz kabul edilir ve nafaka hakkını kaybeder. Kadınlarla ilgili ahkâmı belirtirken İbni Batta, Enes'ten şunu rivayet etmektedir:

أَنَّ رَجُلًا سَافَرَ وَمَنَعَ زَوْجَتَهُ مِنَ الْخُرُوجِ فَمَرَضَنَ أَبُوهَا، فَاسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عِيَادَةِ أَبِيهَا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّقِي اللَّهَ وَلَا تُخَالِفِي زَوْجَكَ فَمَاتَ أَبُوهَا فَاسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حُضُورِ جَنَازَتِهِ فَقَالَ لَهَا اتَّقِي اللَّهَ وَلَا تُخَالِفِي زَوْجَكَ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي قَدْ عَفَرْتُ لَهَا بِطَاعَةِ زَوْجِهَا

“Bir adam yolculuğa çıktı ve karısının dışarı çıkmasını yasakladı. Bu esnada kadının babası hastalandı ve babasını ziyaret etmek için Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den izin istedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Allah’tan kork ve kocana karşı gelme, diye buyurdu. Daha sonra kadının babası vefat etti ve babasının cenazesinde bulunmak için Allah’ın Rasulü’nden izin istedi. Allah’ın Rasulü yine: Allah’tan kork ve kocana karşı gelme, dedi. Bunun üzerine Allah Celle Celâlehû bu kadın hakkında Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e şöyle vahyetti: Kocasına itaat ettiğinden dolayı ben o kadının günahını bağışladım.” [İbni Kudame, el-Muğni]

6- İslâm, özel hayatta, mescitlerde, okul vb. yerlerde kadın cemaatinin erkek cemaatinden ayrılmasına azami derecede özen göstermiştir. Kadının kadınlar arasında, erkeğin de erkekler arasında yaşamasını, kadınlara ait safların erkeklerle ait saflardan sonra olmasını emrettiği gibi yollarda ve çarşılarda kadınların erkeklerle kalabalık bir hâlde bulunmamalarını teşvik etmiştir. Kadınlarla kadınların bir arada veya mahremleriyle bir arada olmalarını, alışveriş ve buna benzer umumi işleri yerine getirdikten hemen sonra, hayatını kadınlarla veya mahremleriyle beraber yaşaması için özel hayatına dönmesini emretmiştir.

7- Muamelatta erkekle kadın arasındaki yardımlaşma ilişkisinin genel ilişki şeklinde olması, özellikle yabancı erkeklerle kadınlar arasında karşılıklı ziyaretlerin yapılmaması, erkek ve kadınların karışık olarak gezintiye çıkmaması konusunda İslâm özel bir titizlik göstermiştir. Buradaki yardımlaşmaktan maksat; kadının kendisine ait olan haklarını ve

menfaatlerini elde etmesi ve yapması gerekli olan görevleri eda etmesidir.

İşte, bu hükümlerle İslâm; kadın-erkek birlikteliklerinin cinsî birliktelik hâline getirilmemesi için gereken önemi göstererek bu toplantıları çeşitli işlerin yerine getirildiği, menfaatlerin sağlandığı ve yardımlaşmaların yapıldığı toplantılar hâline getirmiştir. Böylece İslâm, erkek olsun kadın olsun bir araya gelmeleri hâlinde fertlerin maslahatlarından kaynaklanan ilişkilere çözümler getirdiği gibi, kadınlarla erkeklerin birleşmelerinden kaynaklanan nafaka, evlilik, çocuk ve bunun dışındaki problemlere de çözümler getirmekte ve cinsî ilişkilere dayalı toplanmaları ortadan kaldırmaktadır.

ÖZEL HAYAT

Hayatın doğası insana toplum, kabile, köy veya şehir gibi yerlerde yaşayan kimselerle birlikte genel bir hayat yaşanmasını gerektiriyor. Yine bu tabiat gereği evinde, ailesinin fertleri arasında özel bir hayat yaşamasını da gerektiriyor. İslâm, erkek olsun kadın olsun içinde buldukları bu özel hayatta meydana gelen problemlere çözümler bulmak için muayyen hükümler getirmiştir. Getirdiği hükümlerin en belirgin olanı, evinde özel hayatı ile ilgili işlerde yalnızca kendi istediği şekilde harekette bulunmasını öngörmüş, izni olmadan, başkasının evine girilmesini yasaklamıştır. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا
ذَلِكَمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor.”

[Nûr Suresi 27] Bu ayette Allah *Celle Celâlehû* ev sahibinin izni olmadan evlere girmeyi yasaklamış, izin almamaya gayri insani ve izin almaya ise insanca davranış olarak itibar etmiştir. Ayet-i kerimede yer alan [حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا] **“geldiğinizi hissettirip”** lafzı izin istemekten kinayedir. Zira ünsiyet ancak izin istemekle sağlanır. Taberani'nin tahririne göre Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ أَدْخَلَ عَيْنَيْهِ فِي بَيْتِ بَعْضِ إِبْنِ أَهْلِهِ فَقَدْ دَمَرَ

“Ehlinin izni olmadan, gözünü bir eve diken kimse, o evi yok etmiş olur.” [Taberani] Ebu Dâvud'un rivayetine göre:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْتَأْذِنُ عَلَى أُمِّي قَالَ نَعَمْ قَالَ إِنَّهَا لَيْسَ لَهَا خَادِمٌ غَيْرِي أَفَأَسْتَأْذِنُ عَلَيْهَا كُلَّمَا دَخَلْتُ ؟ قَالَ أَنْجِبُ أَنْ تَرَاهَا عُرْيَانَةً قَالَ الرَّجُلُ لَا قَالَ فَاسْتَأْذِنَ

“Bir adam Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e: Ben, anamın huzuruna girmek için de mi izin isteyeceğim?”

dedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Evet, dedi. Adam: Onun benden başka herhangi bir hizmetçisi yoktur, her girdiğimde izin isteyecek miyim? dedi. Allah Rasulü: Sen onu çıplak görmek ister misin? dedi. Adam: Hayır, dedi. Allah Rasulü: O hâlde izin iste, buyurdular." [Sünen-i Ebu Dâvud]

Böylece İslâm, kim olursa olsun ev sahibinin izni olmadan başkasının evine girmeyi yasaklamıştır. Girilecek ev sahibinin Müslüman olup olmaması durumu değiştirmez. Çünkü bu konudaki hitap her ne kadar Müslümanlara ise de eve girecek olanlar içindir. Evlerin kime ait olduğu hususu belirtilmediği için hitap mutlakdır, herhangi bir tahsise yer vermeden her çeşit eve şamildir. Bu nass, evlerin onurunu ve şerefini ifade, özel hayatın birtakım özel hükümlerle hususileştirilmesinde gayet açıktır. İzin istenen evde herhangi bir kimse bulunmazsa, kendisine izin verilmeye kadar o kişi eve girmez. Bir kimseye geri dön denilirse, geri dönmesi vacip olur. Böyle bir hitabı işittiğinde eve girilmesi caiz olmaz. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurdu:

فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤَدَّبَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا
هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

“Eğer orada kimseyi bulamazsanız, size izin verilinceye kadar içeri girmeyin. Şayet size, dönün denilirse dönün. Bu sizi daha çok temize çıkarır ve Allah yaptıklarınızı bilir.” [Nûr Suresi 28] Yani izin istemek hususunda ısrar etmeniz caiz değildir. Kapıların önünde bekleyerek perdelerin açılması için ısrar etmeyin. Bütün bunlar, meskûn yerlere ait hükümlerdir. İçerisinde oturulmayan (meskûn olmayan) evlere gelince; eğer girmek isteyen kimsenin orada malı varsa izin istemeden içeri girebilir. Bu durum içine girmek için izin alınması gereken evlerden istisna edilmiştir. Zira yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ
وَمَا تَكْتُمُونَ

“İçinde menfaatiniz olan boş evlere girmenizde bir verbal yoktur. Allah açığa vurduğunuzu da gizlediğinizi de bilir.” [Nûr Suresi 29] Bunun mefhumu muhalifi şudur: Eğer o evlerde sizin herhangi bir menfaatiniz yoksa girmeyiniz. Bu istisna, içinde malı bulunan kimsenin gayri meskûn yerlere girmesiyle ilgilidir. İzin istemekle ilgili bu hükümler sayesinde özel hayat gelip geçen kimselere karşı korunmuş olur. Böylelikle içeride olanlar da dışarıda olanlar da mutmain olurlar.

Bu, kölesi ve çocukları olmayan kimseler açısındandır. Kölesi ve ergenliğe ermemiş çocukları olanlara gelince onlar, izin istemeksizin evlere girebilirler. Şu üç vakit ise bundan müstesnadır:

a- Sabah namazından önce

b- Öğle vakti

c- Yatsı namazından sonra

Bu üç durumda buluğa ermemiş çocukların ve kölelerin girmek için izin istemeleri vaciptir. Çünkü bu vakitler, avret yerlerinin açık olabileceği vakitlerdir. Bu vakitlerde kişi ya uyumak için elbisesini değiştiriyordur, ya uykudan uyanma vaktidir ki bu durumlarda avret yerlerinin açık olması ihtimali vardır. Sabah namazından önce, kişinin hâli uykudan uyandığı, yatak kıyafetini değiştirip başka elbiseler giymek üzere olduğu haldir. Öğle vakti ise kaylule ve uyuma vakti olup bu saatlerde de aynı şekilde elbiselerin değiştirilmesi söz konusu olabilir. Yatsı namazı sonrası da uyuma ve kişinin elbisesini değiştirmekle meşgul olduğu bir vakittir. İşte bu vakitler avret yerlerinin açık olabileceği vakitler olup, henüz buluğa ermemiş çocukların ve kölelerin girmek için izin istemelerinin vacip olduğu hâllerdir. Bu iki sınıf, bu vakitlerin dışında istedikleri zaman izinsiz olarak girebilirler. Çocuklar buluğa erdikleri zaman izinsiz girme hakları düşer. Bundan sonra diğer insanlar gibi izin istemek mecburiyetinde olurlar. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيْسَتَأْتِيَنَّكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunan köle ve cariye ve sizden henüz ergenliğe ermemiş olanlar günde üç defa; sabah namazından önce, öğle sıcağında soyduğunuzda ve yatsı namazından sonra yanınıza gireceklerinde izin istesinler. Bunlar; sizin, açık bulunacağınız üç vakittir. Bu vakitlerin dışında, birbirinizin yanına girip çıkmakta, size de onlara da bir sorumluluk yoktur. Allah size, ayetlerini böylece açıklar. Allah Âlimdir, Hakim'dir. Çocuklarınız ergenlik çağına vardığında kendilerinden öncekiler izin istediği gibi onlar da izin istesinler. Allah size ayetlerini böylece açıklar. Allah, Âlim'dir, Hakim'dir.” [Nûr Suresi 58-59]

İşte bunlar dışarıdan gelip eve girmek isteyenlerle ilgili ev içerisindeki özel hayatı koruyan hükümlerdir. Bu hususta yabancı ile yakın akraba arasında herhangi bir fark söz konusu değildir.

Evin içinde bulunan kimsenin özel hayatıyla ilgili hükümlere gelince: Kadın, kadınlarla veya mahremleriyle birlikte yaşar. Çünkü onlar, kadının ziynet yerlerini açması caiz olan kimselerdir ve özel hayatta evinde kadın ziynet yerlerini açmadan yaşayamaz. Evinde işlerini görmekte olan kadının yüz ve ellerinin dışında kalan ziynet yerlerini açmadan çalışması zor olduğundan, ziynet yerlerini de mahremi olmayan kimselelere göstermesi caiz olmadığından kadınlar ve mahremleri dışındakilerle beraber yaşaması caiz değildir. Çünkü özel hayat, kadınlara ve mahremlere aittir ve bu hususta Müslüman kadınlarla Müslüman olmayan kadınlar arasında hiç fark yoktur. Çünkü hepsi de kadındır. Kadının, ziyneti sayılan aza-

larını yabancı kimselere göstermesinin yasaklanması, mahremlerine ise yasaklanmamış olması; özel hayatın sadece mahremlere ait olduğuna delildir. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurdu:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرَ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ

“Mümin kadınlara da söyle! Gözlerini haramdan sakınsınlar, iffetlerini korusunlar. Kendiliğinden görülen kısmı müstesna (olmak şartıyla) ziynetlerini açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Ziynetlerini, kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya oğulları veya kocalarının oğulları, kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler.” [Nûr Suresi

31]

Ayet, mahrem olanlara köleleri de katmıştır. Bunun gibi yaşlılık, bunaklık, iğdişleştirilmiş (hadım edilmiş) durumda olan kimseler, kadınlara karşı şehvi duygularını kaybetmiş olmaları sebebiyle kadınların ziynetini görebilirler. Bunların dışında kalan yabancı erkeklerin -mahrem olmayan akrabalarından olsalar dahi- özel hayatta bulunmaları kesinlikle caiz değildir. Çünkü kadının ev işleri ile uğraşırken açılabilen ziynet yerlerini mahremlerinin dışında kalanların görmeleri caiz değildir.

Sadece yemek ve akraba ziyareti gibi şeriatın istisna kıldığı hâller hariç, yabancı erkeklerin özel hayatta kadınlarla beraber olmaları kesinlikle haramdır. Bu durumda da kadının yanında mahreminin olması ve bütün avretlerinin örtülü olması gerekir.

İSLÂMÎ HAYATTA ERKEKLERİN KADINLARDAN AYRILMASININ FARZİYETİ

İslâmî hayat, Kur'an ve Sünnet'in şer'î nasslarıyla sabit olan, Müslümanların genel hayatıdır. İster evlerdeki özel hayat gibi durumlarda olsun, isterse çarşı, pazarlarda ve yollar-daki genel hayat gibi durumlarda olsun, bu hayatta erkekler kadınlardan ayrılırlar. Bu, erkeğe, kadına ve her ikisine iliş-kin şer'î hükümlerin tümüyle sabit olmasının ötesinde Kur'an'ın, kadınlara kadınlar ve erkeklere de erkekler olma-ları vasfıyla hitap etmesinde de sabittir. Bu hususta yüce Al-lah şöyle buyurmaktadır:

وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ
وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını ko-ruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkek-ler ve kadınlar (var ya), Allah bunlara bir mağfiret ve bü-yük bir mükâfat hazırlamıştır.” [Ahzab Suresi 35] Bunun dışında Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* zamanında ve İslâm'ın tüm asırları boyunca amelî (pratik) ve cemai (toplumsal) ola-rak rivayet edilmiş olaylar vardır.

Ancak kadınların tâbi olmaları gereken şer'î hükümlerin tamamına baktığımız zaman Şâri (şeriat koyucu) kadına, evi-nin dışına çıkmak istediği zaman ellerinin ve yüzünün dışın-daki avret mahallerinin tamamını örtecek bir elbise giyme-sini emretmiş, ziynet yerlerini mahremlerinin dışındakilere açmasını da haram kılmıştır. Saçına dahi olsa kadınlara bak-mayı erkeklere haram kılmış, yanında mahremi olmaksızın kadının hacca gitmesini dahi yasaklamıştır. Şâri ev sahibinin iznini almadan evlere girmeyi yasaklamış, erkeklere farz kıl-dığı cuma namazını, cemaat namazını ve cihadı kadına farz kılmamıştır. Evin geçimini sağlamak üzere çalışmayı ve ka-zanmayı erkeklere farz kılarken kadınlara farz kılmamıştır. Tüm bunlara ilaveten Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*

erkekleri kadınlardan ayırmış, namazda ve mescitte kadınların saflarının erkeklerin saflarının arkasında olmasını emretmiştir. Buhari'nin Enes Bin Malik'den rivayetine göre:

أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِبَطْعَامٍ صَنَعْتَهُ فَأَكَلَ مِنْهُ ثُمَّ قَالَ قُومُوا فَلَأُصَلِّ لَكُمْ... إِلَى أَنْ قَالَ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَفَّقْتُ أَنَا وَالْيَتِيمُ وَرَاءَهُ وَالْعَجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا

“Nenesi Müleyke yapmış olduğu bir yemeğe Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i çağırması, yemeğin ardından da: Kalkınız size namaz kıldırayım, dedi... Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem kalktı ve biz saf tuttuk. Ben ve yetim O’nun arkasında durduk. Nenem de bizim arkamızda saf tuttu.” [Buhari, Müslim, Tirmizî Kitabı’s Salah’da rivayet etti]

Kadınların erkeklerden ayrı olmaları için mescitten çıkarken önce kadınların sonra da erkeklerin çıkmalarını emretmiştir. Buhari Hind Binti el-Hâris’ten onun da Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in hanımı Ümmü Seleme’den rivayetine göre:

أَنَّ الْيَسَاءَ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُنَّ إِذَا سَلَّمْنَ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ، فَمَنْ وَثَبَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ صَلَّى مِنَ الرِّجَالِ مَا شَاءَ اللَّهُ، فَإِذَا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ الرِّجَالُ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında kadınlar farz namazdan selam verdiklerinde hemen kalkarlar. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ve birlikte namaz kılmış olan erkekler Allah’ın dilediği kadar dururlar (yani duracakları kadar dururlar), Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem kalktığı vakit de erkekler kalkarları.” [Buhari, İbn Mâce] Allah Rasulü’nün mescitte yaptığı dersler için kadınlar:

وَفِي دُرُوسِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ قَالَتْ الْيَسَاءُ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ غَلَبْنَا غَلْبَكَ الرِّجَالُ فَاَجْعَلْ لَنَا يَوْمًا

“Kadınlar Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in ders vermesi hakkında: Ey Allah’ın Rasulü! Erkekler bu konuda bizden daha fazla senin sohbetinden istifade ediyorlar, bizim için

de bir gün ayırsan." [Buhari Ebu Said el-Hudri'den rivayet etti] şeklinde istekte bulunuyorlardı.

Tüm bu hükümler vb. olayların tamamı, İslâmi hayatın belli bir seyrinin bulunduğunu, bu hayatta erkeklerin kadınlardan ayrı bir hayat yaşadıklarını göstermektedir. Kadınlarla erkeklerin birbirlerinden ayrılmalarını öngören İslâmi hayattaki bu ayırım genel olarak gelmiştir. Bu ayırımı özel hayat ile genel hayat arasında fark yoktur. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında ister özel hayatta isterse genel hayatta olsun İslâmi hayatta erkekler kadınlardan mutlak surette ayrılmışlardı. Bu durumdan özel ve genel hayatta kadınların ve erkeklerin bir araya gelebilmelerine Şâri tarafından izin verilen durumlar istisna edilmiştir. Bu çerçevede Şâri, kadının alışveriş yapmasına, hediye alıp vermesine cevaz vermiştir. Yine Şâri, kadının haccetmesini farz kılmış, cemaat namazında bulunmasına, kâfirlerle cihat etmesine, mülk sahibi olmasına, mülkünü geliştirmesine ve bunların dışındaki birtakım hususları yapmasına da cevaz vermiştir. Şâri'nin kadın için cevaz verdiği veya yapmasını farz kıldığı bu fiillerin yerine getirilmesi, erkeklerle kadınların bir arada bulunmalarını gerektiren türden bir fiil ise bu işi yerine getirmek üzere kadının, şer'î hükümler ve şeriat tarafından cevaz verilen işle sınırlı olmak şartıyla erkeklerle bir arada bulunması caizdir. Bu çerçevede kadın; alışveriş, icare, öğretmenlik, doktorluk, hemşirelik, ziraat ve sanayi gibi alanlarda birtakım faaliyetlerde bulunabilir. Çünkü bunların mubah veya farz kılınmasının delili, bu türden fiillerin yerine getirilebilmesi için bir arada bulunmanın mubahlığını da kapsar. Kadının yapması gereken iş; mescide, çarşıya, ailesini ziyarete, geziye ve benzerlerine gitmek, yemek içmek vb. şeyleri yapmak gibi, erkeklerle bir arada bulunmasını gerektirmiyorsa kadının erkeklerle bir arada bulunması caiz değildir. Çünkü kadınların erkeklerden ayrılmalarını öngören delil geneldir. Bu delil, bu türden durumlarda kadınların erkeklerle

bir araya gelmelerine cevaz vermediği gibi, kadın tarafından yapılmasına Şâri'nin izin verdiği hususlardan da değildir. Bu nedenle bu türden hâllerde, genel hayatta olsa bile kadınların erkeklerle bir arada bulunmaları günahdır. Buna göre, İslâmi hayatta kadınların erkeklerden ayrılmaları farzdır. Özel hayatta ise asıl olan, Şâri'nin istisna tuttuğu hâller dışında erkeklerle kadınların birbirlerinden tamamen ayrı olmalarıdır. Genel hayatta ise asıl olan ayrı olmalarıdır. Eğer kadının yapması gereken iş, ayrı ayrı yerlerde namaz kılmaları gibi mes-citte toplanmalarını veya hacda ve alışveriş esnasında karışık olarak bir arada bulunmalarını gerektiren bir durumsa, şeriatın kadın için cevaz verdiği bu gibi hâllerin ve farz kıldığı, mendup veya mubah kabul ettiği durumların dışında genel hayatta da kadın-erkek birlikteliği caiz değildir.

KADINA BAKMAK

Herhangi bir kadınla evlenmek isteyen kimse, izni olsun ya da olmasın kadının bakılması mubah olan (yüzüne ve eline) bakabilir. Aynı şekilde nişanlanmak maksadıyla ve izni olmadan el ve yüzü dışında kalan yerlerine de bakabilir. Bu bakış kendisiyle evlenmekte ciddi olduğu kadından gözlerini sakındırmamasının caiz olmasını gerektirmektedir. Bunun delili Cabir'in rivayet ettiği hadistir. Cabir dedi ki: Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

إِذَا حَظَبَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ فَإِنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى مَا يَدْعُوهُ إِلَى نِكَاحِهَا فَلْيَفْعَلْ
قَالَ فَحَظَبْتُ جَارِيَةً فَكُنْتُ أَتَحَبُّ لَهَا حَتَّى رَأَيْتُ مِنْهَا مَا دَعَانِي إِلَى نِكَاحِهَا وَتَزَوَّجْتُهَا
فَتَزَوَّجْتُهَا

“Evlenmek için bir kadına talip olan kimse yapabilirse nikâhlaşmasına cezbeden yerine baksın. Cabir anlatıyor: Ben bir kadını istemiştim. Onu gizli olarak görmeye çalışıyordum, nihayet onu görme imkânını buldum ve onunla evlendim.” [Hâkim tahrir etti ve Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söyledi] Bu hadis bir yönden, evlenmek isteyen kimsenin sadece mubah olan kısma değil, mubah olanın (el ve yüzün) dışına da bakmasına cevaz vermektedir. Çünkü mubah olan kısım evlenmek isteyen için de başkaları için zaten açık olan yerlerdir.

Dolayısıyla hadiste geçen [فَإِنِ اسْتَطَاعَ] **“yapabilirse”** ve [فَكُنْتُ] **“Onu gizli olarak görmeye çalışıyordum”** ifadeleri, bakılması mubah olan yerlerle münasip düşmemektedir. Dolayısıyla nass, evlenmek isteyen kimsenin el ve yüzü dışındaki yerlerine bakmasından başka bir anlama gelmemektedir. Bir diğer yönden ise yine hadiste geçen [فَإِنِ اسْتَطَاعَ] **“yapabilirse”** ve [فَكُنْتُ أَتَحَبُّ لَهَا] **“Onu gizli olarak görmeye çalışıyordum”** ifadeleri, evlenmek isteyen kimsenin, kadının izni olmaksızın ona bakması gerektiğine delalet etmektedir. Zira kadın sadece muayyen kimselere ziynet yerlerini açık edebilir. Kendisi ile evlenmek isteyen kimse ise bu kimselerden birisi değildir. Ayette:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ

“Ziynetlerini kocalarından... başkasına göstermesinler” [Nûr Suresi 31] buyurulmaktadır. Bir üçüncü açıdan ise hadis:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Mümin erkeklere söyle! Gözlerini haramdan sakınınsınlar.” [Nûr Suresi 30] ayetinde yer alan bakılması haram olan yerlere bakıştan gözlerin sakındırılması emrinden evlenmek isteyen kimseyi istisna etmektedir. Zira hadis erkeğin evlenmek istediği kadına bakmasını mubah kılmaktadır. Yani gözlerini ondan sakındırmamasına cevaz vermektedir. Ancak evlenilmek istenen kadınla yalnız olarak bir arada bulunması caiz değildir. Kadın ve erkeğin bir arada yalnız olarak bulunmalarını yasaklayan hadis evlenmek isteyen erkeği bu yasaktan istisna tutmamaktadır. Hadiste şöyle buyrulmaktadır:

لَا يَحْلُونَ رَجُلٌ بامرأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا دُوٌّ مَحْرَمٌ مِنْهَا فَإِنَّ ثَالِثَهُمَا الشَّيْطَانُ

“Yanında kadının mahremi olmadıkça erkekle kadın bir arada olmasınlar. Zira bu durumda onların üçüncüsü şeytandır.” [Müslim, İbni Abbas yoluyla tahrir etti]

Behz Bin Hakim'in babasından, onun da dedesinden rivayet ettiği bir hadise göre, karıkoca vücutlarının her tarafına bakabilirler.

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَوْرَاتُنَا مَا نَأْتِي مِنْهَا وَمَا نَذَرُ قَالَ لِي احْفَظْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ رَوْحِكَ أَوْ مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ

“Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! Kapanması istenen avret yerlerimizi kime gösterip, kime göstermeyelim? Allah'ın Rasulü: Avret yerini zevcen ve cariyyenden başka herkesten koru, buyurdu.” [Tirmizî, Ebu Dâvud, İbni Mace]

Erkek, Müslüman olsun olmasın herhangi bir sınırlama olmaksızın kendi mahremlerinin yüz ve elinden başka ziyнет mahalli olan yerlerine de bakabilir. Çünkü bu hususta varit olan nass mutlakdır. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ

“Kendiliğinden görülen kısmı müstesna olmak şartıyla ziynetlerini açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Ziynetlerini kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya oğulları veya kocalarının oğulları, kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kız kardeşlerinin oğulları veya kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler.” [Nûr Suresi 31] Ayette zikredilen bu kimselerin kadının saçına, boynuna, bileklerine, halhal yerlerine ve bunların dışında ziynet mahalli olarak sayılan azalalarına bakmaları caizdir. Çünkü Allah *Celle Celâlehû*:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ

“Ve ziynetlerini açmasınlar.” [Nûr Suresi 31] Yani ziynet yerlerini açmasınlar buyurmaktadır. Ancak ayette adı geçen kimselerin günlük ev elbiseleri ile çalışmaları esnasında mahremleri olan kadınların ziynet yerlerine bakabilecekleri belirtilerek genel hükümden istisna edilmektedirler. Şafiî Müsned’inde Ebu Seleme kızı Zeyneb’den rivayet ettiği hadiste Zeyneb şöyle demiştir:

“Ben Zübeyr’in karısı Esmâ’dan süt emmiştim. Bu nedenle de Zübeyr’i baba olarak görüyordum. Başımı tararken yanıma girer, saçımın bir bölümünü tutar ve bana dön ve baksana, derdi.” [Müsned eş-Şafiî, Süneni-i Dârakutnî] Yine rivayet edildiğine göre, Hudeybiye Sözleşmesi’ni yenilemek için Medine’ye giden Ebu Süfyan kendi kızı ve Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in de zevcesi olan Ümmü Habibe’nin odasına girmişti. Ümmü Habibe üzerine oturmaması için Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in yatağını dürdü. Bunu yaparken ondan ziynetini gizlememişti. Bu hususu sonradan Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e anlattığı zaman ona ses çıkarmamıştı. Ebu Süfyan müşrik olduğu hâlde, ziynetlerini örtmesini kendisine emretmemiştir. Çünkü babası olduğu için mahrem

idi.

Fakat mahrem olmayan ve aynı zamanda da evlenme talebinde bulunmayan eşi dışındaki bir kimseye gelince: Eğer kadının erkeğe ve erkeğin kadına bakmak ihtiyacı ve mecburiyeti olduğu bir durum ortaya çıkarsa, sadece bakılması gereken azaya bakılması mubah olur. Yüz ve el hariç herhangi bir azaya bakılmaz. Şeriat, doktor, hasta bakıcı, hemşire ve de-dektif gibi kimselerin, normalde bakılması haram olan azalara bakmalarını mubah kılmıştır. Zira şöyle rivayet edilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا حَكَّم سَعْدًا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ كَانَ يَكْشِفُ عَنْ مُؤْتَرِّهِمْ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Sa’d’ı Benî Kurayza hakkında hakem olarak atayınca, onların etek altlarını açıyordu” [Hâkim] Osman RadiyAllahu Anh’tan rivayet olunduğuna göre:

أَنَّهُ أَتِيَ بِعُلَامٍ قَدْ سَرَقَ فَقَالَ انظُرُوا إِلَى مُؤْتَرِّهِ فَانظَرُوا فَوَجَدُوهُ لَمْ يُنْبِثْ فَلَمْ يَقْطَعُوهُ

“Hırsızlık yapan bir kimse kendisine getirildi. Osman RadiyAllahu Anh, buluşa erip ermediğini tespit etmek için: Onun eteklerine bakınız, dedi. Baktıklarında, eteklerinde daha kı bitmediği görülünce, hırsızlık suçundan dolayı elini kesmedi.”

[Beyhaki] Osman RadiyAllahu Anh bu işi, Sahabe’nin gözleri önünde yaparken Sahabe’den hiç kimse buna karşı çıkmamıştır.

Şayet herhangi bir zaruret yoksa erkekliği kalmamış kimse dışında mahrem de değilse, kadının ellerine ve yüzüne bakması mubah olur. Elleri ve yüzü dışında kalan yerlerine bakması ise haram olur. Çünkü Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْجَارِيَةَ إِذَا حَاصَتْ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا وَجْهَهَا وَيَدَاهَا إِلَى الْمَفْصَلِ

“Kız, hayız gördüğü zaman bileklerine kadar elleri ve yüzü dışında kalan yerlerinin görünmesi doğru olmaz.”

[Ebu Dâvud] Allah *Celle Celâlehû* Kur'an'da ziyinet yerlerini açık etme yasağından kadının ellerini ve yüzünü istisna tutmuş ve şöyle buyurmuştur:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“Ancak kendiliğinden görünen yerler hariç ziynetlerini açmasınlar.” [Nûr Suresi 31] İbni Abbas bu ifadeden kastın “yüz ve eller” olduğunu söylemektedir. Kadın tarafından ziynetin açılmasını yasaklamak, “avret mahallini açmasını yasaklamak” demektir. Kadının ziynet yerlerini açmasının yasak oluşu, iltizam yoluyla mutlak olarak buralara bakmanın da yasak olduğuna delalet eder. Birtakım kimselerin kendiliğinden görünen yerlere bakabilmeleri konusunda istisna edilmeleri ise bakmalarının caiz olduğunu gösterir. Kadının, şahitlik yapması gerektiği zaman gözlerinden tanınması, alışveriş veya icare gibi bir işlemde gerektiği zaman ona müraaat edilebilmesi, borç aldığı veya borcunu ödeyeceği zaman veya bir başka kadınla karıştırılması gibi durumlarda kimliğinden emin olunabilmesi için yabancı bir erkek, kendine yabancı bir kadının yüzüne ve ellerine dikkatlice bakabilir. Aynı şekilde kadın da erkeğin avret mahalli olmayan yerlerine bakabilir. Rivayet edildiğine göre, Âişe *RadiyAllahu Anhâ* şöyle demiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبْشَةِ يُلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem beni elbisesiyle örtüyor, ben de mescitte oynamakta olan Habeşlilere bakıyordum.” [Müttefekun aleyh]

وَيَوْمَ فَرَّغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَظْبَةِ الْعَبِيدِ فَأَتَى النِّسَاءَ فَكَرَّهُنَّ وَمَعَهُ بِلَالٌ فَأَمَرَ هُنَّ بِالصَّدَقَةِ

“Bayram hutbesini okuyup bitirdikten sonra, Allah Rasulü, beraberinde Bilal olduğu hâlde, kadınların bulunduğu yere geldi. Kadınlara sadaka vermelerini emretti.”

[Buhari, Cabir yoluyla tahrir etti]

Bu hadisler, kadınların erkeklere bakabileceklerini Allah Rasulü'nün ikrar ettiği hususunda açık ve net nasslardır. Âişe *RadiyAllahu Anhâ*'nın mescitte oynamakta olan Habeşlilere bakması, avret yerlerinin dışında görünen bütün uzuvlarına baktığının delilidir. Kadının erkeğe bakması, avret yerlerinin dışında herhangi bir şeyle kayıtlı olmayıp mutlaklıdır. Amr bin Şuayb'ın babasından, onun da dedesinden rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

إِذَا رَوَّجَ أَحَدُكُمْ خَادِمَهُ عِبْدَهُ أَوْ أَجِيرَهُ فَلَا يَنْظُرُ إِلَى مَا دُونَ السَّرَّةِ وَفَوْقَ الرُّكْبَةِ فَإِنَّهُ عَوْرَةٌ

“Herhangi biriniz hizmetçisini, kölesini veya ücretlisini evlendirdiği zaman, göbekten aşağı ve dizden yukarisına bakmasın. Çünkü bu kısım avret mahallidir.” [Sünen-i Ebu Dâvud]

Bu hadis, göbekte dizler arasındaki kısmın dışında kalan yerlere bakmanın mubah olduğunu ifade etmektedir. Bu mubahlık mutlak olarak kadın ve erkeğe şamildir. Ancak Cerir Bin Abdullah'tan rivayet edilen şu hadise gelince:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظَرِ الْفَجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِي

“Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e istek dışı aniden kadına bakma hakkında sorduğumda bana, bakışımı başka tarafa çevirmemi emretti.” [Müslim] Ali *RadiyAllahu Anhâ*'nın rivayetinde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ona şöyle demiştir:

لَا تَتَّبِعِ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ فَإِنَّ لَكَ الْأُولَىٰ وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ

“Bir bakışın ardından bakışını sürdürme. Çünkü önceki bakış senin için bağışlanmış ise de sonraki bakışta hakkın yoktur.” [Ahmed Bin Hanbel, Büreyde yoluyla tahrir etti]

Bu hadisler, erkeğin kadına bakması hakkında olup, kadının erkeğe bakmasıyla ilgili değildir. İlk hadisten anlaşılan mana, kadının el ve yüzünden başka yerlerine bakmakla ilgilidir. Çünkü kadının ellerine ve yüzüne bakmak mubahtır. İkinci hadiste kastedilen mana ise kasıtsız olarak sıradan

bakmak değil, şehvet sebebiyle bakışı tekrarlamaktır.

Allahu Teâlâ'nın şu ayetine gelince:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Mümin erkeklere söyle! Gözlerini (haramdan) sakın-sınlar.” [Nûr Suresi 31] Bu ayette kastedilen mana, gözleri haram olan yerlere bakmaktan alıkoymak, helal olan yerlerle sınırlı kalmaktır. Yoksa mutlak anlamda bakmamak değildir. Zira Şâri, mahrem olanların kadının saçları, gerdanlığı, göğsü, ayak bilekleri gibi zinet yerlerine bakmalarını mubah kılmıştır. Yabancılar ise ancak kadınların yüz ve ellerine bakabilirler. Çünkü gözleri sakındırmak, bakışı düşürmek demektir. Kamus el-Muhit'te şöyle denilmektedir: *“Gözleri yummak, bakışları indirmek demektir.”*

Bunlardan anlaşıldığı üzere şehvet ve lezzet kastı olmaksızın kadın ve erkek, birbirlerinin mahrem olmayan yerlerine bakabilirler. Erkeğin avret mahalli göbeği ile diz kapakları arasında kalan kısımdır. Kadının avret mahalli ise el ve yüzü hariç vücudun her tarafıdır. Buna göre kadının boynu, bir tek teli olsa dahi saçını göstermesi haramdır. Hangi taraftan olursa olsun başı haramdır. Dolayısıyla elleri ve yüzünün dışında kalan vücudunun her tarafı avret olup, örtmesi farzdır. Bunun delili ise yüce Allah'ın şu ayetidir:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“Ancak kendiliğinden görünen kısmı müstesna, zinetlerini açmasınlar.” [Nûr Suresi 31] Ayette geçen kendiliğinden görünen kısımlar, eller ve yüzdür. Çünkü Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in önünde Müslüman kadınların yüzleri ve elleri açık oluyor, Allah'ın Rasulü de onlara ses çıkarmıyordu. Zira eller ve yüz namaz ve hac gibi ibadetlerde açılıyordu. Yine bu iki uzuv ayetlerin indiği dönemde yani Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* zamanında âdet olarak da açılıyordu. Aynı şekilde kadının elleri ve yüzünün dışındaki vücudunun her tarafının avret olduğunu bildiren Rasulullah

Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in şu hadis de buna delalet etmektedir.

الْمَرْأَةُ عَوْرَةٌ

“Kadın avrettir.” [İbni Hibbân Sahih’inde İbni Mesud yoluyla tahrir etti] Bir başka hadiste ise şöyle buyurulmaktadır:

إِنَّ الْجَارِيَةَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا وَجْهَهَا وَيَدَاهَا إِلَى الْمَفْصَلِ

“Kız, hayız gördüğü zaman bileklerine kadar elleri ve yüzü dışında kadının teninden herhangi bir şeyin görünmesi doğru (caiz) olmaz.” [Ebu Dâvud]

Bu delillerin tümü, elleri ve yüzü dışında kadının tüm vücudunun avret, örtünmesinin ise farz olduğu hususunda açık ve net delillerdir.

Şâri, kadının avret yerlerini ne ile örtmesi gerektiği konusunda belirli bir elbise tayin etmeksizin sadece şu ifadelerle yetinmiştir:

وَلَا يُبْدِينَ

“(Ziyet yerlerini) açmasınlar” [Nûr Suresi 31]

لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا

“Kadının teninden herhangi bir şeyin görünmesi doğru (caiz) olmaz.” [Ebu Dâvud] Dolayısıyla şekli ne olursa olsun el ve yüzün dışındaki bedenın tamamını örten şey elbise olarak kabul edilir. Uzun bir elbise, pantolon, entari, çorap gibi giyeceklerin hepsi örtü olarak kabul edilir. Bu nedenle Şâri avret yerinin örtülmesi konusunda belli bir elbise şekli tayin etmediği gibi belli elbise türü de belirlememiştir. Avreti örten yani avreti açığa çıkarmayan her giysi; şekline, türüne ve kaç parça olduğuna bakılmaksızın şer’an avreti örten elbise olarak kabul edilir.

Şâri, elbisenin cildi örtmesini şart koşmuştur. Bu nedenle örtünün; derinin rengini, üzerindeki beyazlığı, siyahlığı, kırmızılığı, morluğu veya bunların dışındaki başka renkleri belli etmeyecek şekilde olmasını farz kılmıştır. Eğer örtü ince

olursa, arkasındaki derinin rengi ortaya çıkar, derideki beyazlık ve kırmızılık belli olur. Bu nedenle de avreti örten örtü olarak kabul edilmez, avret açık sayılır. Çünkü şer'an örtünme tamamlanmamıştır. Elbise derinin rengini tamamen örttüğü zaman avret şer'an örtülmüş sayılır. Şâri'nin örtü olarak kabul edilecek olan giysinin, derinin rengini tamamen örtecek şekilde olmasını farz kıldığıının delili şu hadistir:

لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا

"Kadının teninden herhangi bir şeyin görünmesi doğru (caiz) olmaz." [Ebu Dâvud] Bu hadise göre Şâri, giyilen giysinin arkasından deri renginin görülmemesinin şart koşulması, cildi tam anlamıyla örtmesi gerektiğine net bir şekilde delalet etmesi anlamına gelir. Bu nedenle de kadının, cildindeki rengi belli etmeyecek kalınlıkta, nitelikte bir elbise giymesi farzdır.

Setri avret (avretin örtülmesi) diye bilinen konunun özü budur. Ancak bu konunun, kadının genel hayatta zinetlerini gösteren birtakım kıyafetler giymesiyle karıştırılmaması gerekir. Kadının üzerinde avretini örtecek nitelikte elbiselerin bulunması, kadının bunları genel hayatta da giyebileceğini göstermez. Çünkü cadde ve sokaklarda giyilmesi için Şâri tarafından tayin edilen elbiseler vardır. Her ne kadar avreti örtbilme özelliğine sahipse de pantolon ile genel hayata çıkılması yani yolda yürünmesi doğru değildir. Çünkü Şâri genel hayatta kadınların giymesi için belirli bir elbise tesbit etmiştir. Böyle yapması hâlinde kanun koyucunun emrine karşı gelmiş, onun belirlediği elbiseyi giymediği için de günahkâr olmuş olur. Zira bu hareketiyle farzlardan birisini terk etmiştir. Bu nedenle avretin örtülmesi konusu ile genel hayatta giyilecek elbiseler konusunun birbirine karıştırılmaması gereklidir. Pantolon ince olmadığı zaman avreti örter. Ancak bu durum, pantolon ile yabancı erkeklerin karşısına çıkılabileceği anlamına gelmez. Çünkü pantolon kadının güzelliklerini

ve zinetini açığa çıkarır. Bu durumdaki bir kadın her ne kadar avret yerini örtmüş olsa da, teberrüde bulunmuş yani güzelliklerini yabancılara göstermiş sayılır. Hâlbuki kanun koyucu, kadının güzelliklerini yabancı erkeklere göstermesini yasaklamıştır. Üzerine giymiş olduğu bir elbise ile kadının avretini örtmüş olması, bu elbise nedeniyle güzelliklerini gösteriyor olması birbirinden farklı şeylerdir. Bu nedenle kadının avretini örtmesi meselesi ile güzelliklerini yabancılara göstermesi (teberrüc) konusunu kesinlikle birbirine karıştırmamak gerekir. Bunların her biri birbirinden ayrı konulardır.

Kadının genel hayatta giymesi gereken elbiseye gelince Şâri, kadının çarşıya, pazara, cadde ve sokağa çıkmak istediği zaman özel hayatta giydiği elbisenin üzerine bir başka elbise daha giymesini emretmiştir. Şâri, evinin dışına çıkan kadına elbisesinin üstüne çarşaf vb. bir elbise giymesini, bunu da ayaklarını örtünceye kadar salıvermesini emretmiştir. Eğer elbisesinin üstüne giyeceği çarşaf vb. bir elbise bulamazsa komşusundan, kardeşinden veya bir yakınından ödünç alması gerekir. Eğer ödünç almaya gücü yetmez, yani ödünç alamazsa dış elbisesi olmadan dışarı çıkması doğru değildir. Özel hayatında giydiği elbisenin üstüne çarşaf, manto veya pardösü gibi bir elbise giymeden dışarı çıkarsa günahkâr olur. Çünkü bu durumda Allah'ın farzlarından birisini terk etmiş olur. Kadınların omuzlarından aşağıya kadar salıverecekleri elbiseleriyle ilgili hüküm budur.

Kadının vücudunun üst kısmını yani başını, başörtüsü veya başörtüsünün yerini tutacak başın tümünü ve boynunu örtecek, göğüslerine kadar salınacak bir örtü ile örtmesi gereklidir. Çarşıya çıkmak istediği veya cadde ve sokakta yürümesi gerektiği zaman başörtüsü veya aynı vazifeyi görecek, genel hayatta kullanacağı bir örtünün bulunması gerekir. Buna göre kadın, başında başörtüsü ve omuzlarından aşağısını örten çarşaf, manto türü iki parçadan oluşan bir elbise bulunursa çarşıya çıkabilir, cadde ve sokaklarda yürüyebilir.

Eğer bu iki tür örtü bulunmazsa, hangi hâlde olursa olsun kadının genel hayata çıkması caiz değildir. Çünkü örtünme emri bu iki örtü için genel olarak gelmiştir ve tüm durumlar için genel olarak da kalmıştır. Zira bu emri tahsis edici bir şey kesinlikle yoktur. Genel hayatta bu iki örtünün örtülmesi farzının delili yüce Allah'ın şu ayetleridir:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“... Kendiliğinden görülen kısmı müstesna (olmak şartıyla) ziynetlerini açmasınlar. Başörtülerini yakalarının üzerine salsınlar.” [Nûr Suresi 31] Omuzlarından aşağıda kalan kısmın örtülmesi ile ilgili ayet ise şudur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزُوجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْبِرْنَ عَلَيْنَهُنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

“Ey Nebi! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına dış elbiselerini üzerlerine giymelerini söyle...”

[Ahzab Suresi 59] Ümmü Atiyye'den yapılan bir rivayette o dedi ki:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نُخْرِجَهُنَّ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى الْعَوَاتِقَ وَالْحَيْضَ وَدَوَاتِ الْخُدُورِ فَأَمَّا الْحَيْضُ فَيَعْتَزِلْنَ الصَّلَاةَ وَيَشْهَدْنَ الْحَبْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَانَا لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ قَالَ لِتَلْبِسْهَا أُخْتَهَا مِنْ جِلْبَابِهَا

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bize Ramazan ve Kurban bayramı namazlarına genç kızları, çadırda kalan genç bakireleri ve hayızlı kadınları da çıkarmamızı emretti. Hayızlılar namazgâhtan ayrılarak hayra şahit olacaklar ve Müslümanların dualarında hazır bulunacaklardı. Ben: Ey Allah'ın Rasulü! İçimizden birisinin dışarıda giyeceği dış elbisesi yoktur, dediğimde Allah'ın Rasulü: Kardeşi kendi örtülerinden (çarşaf vb.) birini ona giydirdi.” [Müslim]

Bu delillerin tümü, kadının genel hayatta dış elbisesini giymesi gerektiğine açıkça delalet etmektedir. Allahu Teâlâ, genel hayatta kadının giymesi farz olan bu elbiseyi yukarıda geçen her iki ayette, dikkatli, eksiksiz ve kapsamlı bir şekilde nitelemekte ve vücudun üst kısmına örtülecek örtü için şöyle demektedir:

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“...Başörtülerini yakalarının üstüne salıversinler.” [Nûr Suresi 31] Böylece kadınlar gömleğin ve elbisenin yakasından görünen yerlerini gizlemeleri için; başlarını, göğüslerini ve boyunlarını örtünler. Kadınların giyeceği, omuzdan aşağıda kalan kısmı örtecek olan elbise için ise ayette şöyle denilmektedir:

يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ

“...Dış elbiselerini üzerlerine giymelerini söyle...” [Ahzab Suresi 59] Yani dışarıya çıkmak istedikleri zaman elbiselerinin üstüne çarşaf ve manto gibi omuzlardan ayaklara kadar uzanan elbiselerini giysinler. Bir başka ayette giyilecek olan bu elbisenin keyfiyeti ile ilgili olarak ise şu ifadeler yer almaktadır:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا

“...Kendiliğinden görünen kısmı hariç ziynetlerini göstermesinler.” [Nûr Suresi 31] Yani ziynet uzuvlarından sayılan kulaklar, kollar, baldırlar ve bunun dışındaki yerlerini açmasınlar. Ancak bu ayet indiği zaman yani Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Dönemi'ndeki genel hayatta eller ve yüz görünüyordu. Bu açıklama, genel hayatta kadının giymesi gereken elbisenin nasıl olması gerektiğini çok net ve eksiksiz bir şekilde ortaya koymaktadır. Ümmü Atiyye'den rivayet edilen hadiste; kadının dışarıya çıkmak istediği zaman özel hayatta giymiş olduğu elbisenin üstüne dış elbise giymesinin gerekliliği daha net bir şekilde ortaya konulmaktadır. Zira Ümmü Atiyye Rasulullah'a:

إِحْدَانَا لَا يَكُونُ لَهَا جَلَابِيبٌ فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتُلْبِسْنَهَا أُحْتَهَا مِنْ جَلَابِيبِهَا

“...İçimizden birisinin dışarıda giyeceği dış elbisesi yoktur, dediğimde Allah'ın Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*: Kardeşi kendi örtülerinden (çarşaf vb.) birini ona giydirdi” [Müslim] diyerek cevap vermiştir. Yani Allah'ın Rasulü,

mescide gelmek isteyen kadının evinde giydiği elbisenin üstüne giyeceği elbisesi yoksa kardeşinden ödünç elbise almasını ona emretmektedir. Hadisten, ödünç olarak alabileceği elbise bulamazsa dışarıya çıkmasının doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Hadisteki ifade ise emrin farziyet anlamında bir karine olduğunu göstermektedir. Buna göre, kadın dışarı çıkmak istiyorsa özel hayatta giydiği elbisenin üstünden dış elbisesini giymesi üzerine vaciptir, eğer giymezse dışarı çıkmaz.

Cilbab (dış elbise), çarşaf ya da mantoda aranan şart veya özellik, kadının iki ayağını da örtünceye kadar aşağıya kadar salıverilmesidir. Çünkü ayette yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيهِنَّ

“...Dış elbiselerini üzerlerine giymelerini söyle...” [Ahzab Suresi 59] Yani dış elbiselerini salsınlar. Ayette geçen [مِنْ] edatı teb’üd yani herhangi bir elbise için değil, istenen elbisenin beyanı içindir. Bu durumda ayet, mantolarını veya çarşafalarını aşağıya kadar salıversinler anlamına gelmektedir. Zira İbni Ömer’den rivayet edilen bir hadiste Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُبْلَاءَ لَمْ يَنْظُرَ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَكَيْفَ يَصْنَعْنَ
النِّسَاءَ بِذُبُولِهِنَّ قَالَ يُرْخِصْنَ شِبْرًا فَقَالَتْ إِذَا تَنَكَّشِفَ أَقْدَامُهُنَّ قَالَ فَيُرْخِصُهُ ذِرَاعًا لَا
يَزِدُنَّ عَلَيْهِ

“Kim kibirlenerek elbisesini yerde sürüklerse kıyamet günü Allah ona (rahmet nazarı ile) bakmaz, deyince Ümmü Seleme atılarak: Öyleyse kadınlar elbiselerinin eteklerini ne yapacaklar deyince Allah’ın Rasülü: Yere bir karış kadar salarlar, buyurdu. Bu cevap üzerine yine Ümmü Atiyye, bu takdirde de ayakları açılır deyince Allah’ın Rasülü: Öyleyse bir miktar kalana (yerde sürümecek) kadar salsınlar. Bunu daha da artırmaları, buyurdu.” [Tirmizî, Hasen ve sahih hadis olduğunu söyledi] Bu hadis, kadınların

giydikleri dış elbiselerin ayaklara kadar uzandığını ve ayaklarını örttüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Eğer ayakları, çorap veya ayakkabı ile örtülmüş olsa bile yine de dış elbiselerini aşağıya kadar salıvermeleri gereklidir. Ayakların herhangi bir şeyle örtülmüş olması zorunlu değildir. Önemli olan kadının genel hayatta giymesi farz olan dış elbisesi olduğunun bilinmesini gösterecek şekilde elbisenin, aşağıya kadar salıverilmiş olmasıdır. Zira elbise ayakları örtecek şekilde aşağıya kadar salıverildiği zaman ayetteki [يُنْثِينَ] **“salıversinler”** şartı gerçekleşmiş olur.

İşte böylece kadının dışarı çıkmak için giymiş olduğu elbisenin üstüne geniş bir elbise giymesinin vacip olduğu açıklanmış olmaktadır. Eğer kendisinin giyeceği dış elbisesi yoksa kardeşinden ödünç alması gerekir. Yani dışarıya çıkmak için üzerine giyeceği dış elbisesi yoksa kim olursa olsun Müslüman kardeşlerinden birisinden ödünç alıp üstüne giyerek ancak dışarı çıkabilir. Eğer üzerine giymek için ödünç bir elbise bulamazsa, buluncaya kadar dışarı çıkamaz. Üzerindeki elbise bütün vücudunu örtüyor olsa dahi, üzerine giyeceği geniş ve uzun bir dış elbise olmadan dışarıya çıkarsa günahkâr olur. Çünkü farz olan ayaklara kadar uzanan geniş ve uzun bir elbise giymektir. Aksi şekilde davrandığı takdirde hem Allah katında günahkâr sayılır hem de devlet tarafından tazir cezası uygulanır.

Kadının erkeğe, erkeğin de kadına bakması ile ilgili meselelerden geriye iki mesele kalmıştır:

1- Ev sahibinin izniyle evde bulunan yabancı erkeklerin, normal günlük ev elbiseleri içerisinde bulunan kadınlara, el ve yüzünün dışında kadının bazı azalarına bakmaları ile ilgili durum.

2- Şehrin cadde ve sokaklarında gayrimüslim kadınlardan hatta bazı Müslüman kadınlardan ellerinin ve yüzlerinin dışındaki ziynet mahallerinin birçoğunu açıp gezen kimselerin bulunması durumu.

İşte bu iki mesele günümüzde sürekli olarak karşı karşıya kaldığımız sorunlardandır. Bu durum günümüz Müslümanlarının içinde buldukları belalardan iki tanesidir. Bu nedenle bu iki konu hakkındaki Allah'ın hükmünün açıklanması gerekmektedir.

Birinci Mesele: Aynı evde akraba ve kardeşlerin birlikte oturmaları. Bu durumda, bir kısmının hanımı diğerlerine, normal günlük ev elbiseleri içerisinde görünür. Bu sırada kadının saç, boynu, kolları, bacakları vb. azaları görülür. Kadının mahrem olan kardeşleri ve babası gibi, mahrem olmayan herhangi bir yabancı gibi sayılan kayınları ve başka akrabaları da bu görünen azaları görmektedirler. Yine bilindiği gibi amca çocukları, teyze ve hala çocukları gibi mahrem olmayan akrabalar eve girerek, birbirlerine selam verdikten sonra, kadın günlük ev elbisesi içerisinde iken gelip onlarla oturur konuşurlar. Bu arada, kadının yüz ve ellerinden daha fazla olarak saç, boynu, kolları ve bacak gibi azaları görülür ve âdetâ mahrem muamelesine tâbi tutulurlar. Maalesef bu mesele İslâm memleketlerinde yaygın vaziyettedir. Bu mesele, özellikle şehirlerde yaşayan Müslümanların birçoğunun karşı karşıya kaldığı yaygın bir beladır. Üstelik birçoğları da bunun mubah olduğunu sanmaktadır. Bu hususta mubah olan, sadece mahremlerinin ve mahremlere ilave olarak erkekliği kalmamış kimselerin kadına bakabilecekleriyle sınırlıdır. Bunlar dışında kalan kimselere karşı kadınların elleri ve yüzü dışında kalan azalarını açık etmeleri haramdır. Bu konuda Allah Teâlâ, bakmayı veya şehvet maksadı ile kadına bakmayı mutlak olarak haram kılmış, ardından şehvet maksadı ile bakmakta kocalarını istisna etmiştir. Yine ziynet mahalline bakabilmeyi de içlerinde amcalar ve dayılar gibi kimselerin yer aldığı on iki grup insanla istisna etmiştir. Daha sonra ise kadının ellerine ve yüzüne bakma konusunda tüm erkekleri istisna etmiştir. Ancak şehvet nazarı ile kadına bakmayı -ev-

lilik dışında yani kadının kocası dışında- herkese mutlak surette haram kılmıştır. Şehvet maksadı olmaksızın kadının ellerine ve yüzüne bakmayı ise mutlak olarak mubah kılmıştır. Elinin ve yüzünün dışındaki yerlerine bakmak Allah'ın ayette belirttiği kimseler ve benzerleri dışındakilere mutlak olarak haramdır.

Nasslarda yer aldığı üzere genel hayatla ilgili hüküm budur. Özel hayatta ise Şâri, kadına, çalışma esnasında elleri ve yüzü dışındaki uzuvlarını açmasını mubah kılmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ

“Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunan köle ve cariyeler ve sizden henüz ergenliğe ermemiş olanlar günde üç defa; sabah namazından önce, öğle sıcağında soyduğunuzda ve yatsı namazından sonra, yanınıza gireceklerinde izin istesinler.” [Nûr Suresi 58-59] Ayette yüce Allah, buluşa ermemiş çocuklara ve kölelere ebeveynin odasına girmeden önce bu üç durumda izin istemelerini emretmektedir. Bu üç hâlin dışında ise izin almadan girmelerini mubah kılıyor. Çünkü ayetin devamında ise şöyle buyurulmaktadır:

ثَلَاثَ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ

“Bunlar, sizin açık bulunacağınız üç vakittir. Bu vakitlerin dışında, birbirinizin yanına girip çıkmakta, size de onlara da bir sorumluluk yoktur.” [Nûr Suresi 58-59] Bu ayet, üç hâlin dışında çocukların ve kadınların kölelerinin izinsiz olarak kadınların yanlarına girebileceklerini açıkça belirtmektedir. Yani kadınlar bu üç hâlin dışında günlük ev elbiseleri içerisindeyler. Bu ayet-i kerimeden, kadının evinde günlük ev elbisesi ile hayatını devam ettirdiği ve bu elbise içerisindeki hâlini çocukların ve kölelerin görebileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kadının evinin içerisinde günlük ev elbisesi ile yaşamasının caiz olduğunda şüphe yoktur. Bu durumdaki bir kıyafetinden dolayı da mutlak olarak günahkâr değildir. Bu

hâliyle çocukların ve kölesinin onu görmesinden dolayı herhangi bir sorumluluğu yoktur. Onlara karşı örtünmesine gerek olmadığı gibi üç vaktin dışında yanına girmek için çocukların ve kölesinin izin almasına da gerek yoktur.

“Evide hizmetçi olarak çalışan ve köle olmayan hizmetçiler de köleye kıyas edilirler” denilemez. Böyle söylenemez çünkü evde dolaşmakta olan çocukların dahi buluş çağına ulaştıkları zaman izin almalarının gerekiyor olması nedeniyle bu illet sınırlandırılmış bir illettir.

Yüce Allah, çocuklar, köleler ve hizmetçilerin dışında kalan Allah’ın istisna ettiği kimselerle ilgili olarak da özel hayat-taki hükmü açıklamış ve onlardan izin almalarını istemiştir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا

“Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin.” [Nûr Suresi 27] Ayette başka bir eve girmek istediğinde Müslümandan izin alması talep edilmekte ve bunun için de [اسْتِئْذَانًا] “izin istemek” kelimesi kullanılmaktadır. Ayetin mefhumu kendi evine girmek istediği zaman kişinin izin istemesine gerek olmadığıdır. Bu ayetin nüzul sebebi En-sar’dan bir kadının Allah’ın Rasulü’ne gelerek:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَكُونُ فِي بَيْتِي عَلَى حَالٍ لَا أُجِبُ أَنْ يَرَانِي عَلَيْهَا أَحَدٌ وَلَا وَالِدٌ وَلَا وَلَدٌ فَيَأْتِي الْأَبُ فَيَدْخُلُ عَلَيَّ وَإِنَّهُ لَا يَرَاكَ يَدْخُلُ عَلَيَّ مِنْ أَهْلِي وَأَنَا عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَكَيْفَ أَصْنَعُ

“Ey Allah’ın Rasulü! Ben evimde ne babamın ne bir çocuğun ne de herhangi bir kimsenin beni görmesini istemediğim hâlde oluyorum. Bu hâlde iken babam geliyor ve evime giriyor. Ben bu hâlde iken ailemden bir erkeğin evime gelmesi devam ediyor, ne yapmalıyım?” diye sorması üzerine bu ayet nazil olmuştur. Ayetin nüzul sebebiyle bu ayetin mantûku ve mefhumu bir araya getirildiği zaman

özel hayattaki problemin, avretin örtülü olup olmaması sorununu olmadığına delalet ettiği görülür. Buradaki sorun kadının üstünün ve elbisesinin dağınık bir hâlde bulunması meselesidir. Kadının şikâyeti üzerine Allah'ın Rasulü kadına, üstü başı dağınık hâlde bulunmamasını veya örtünmesini emretmemiş, kadının eli ve yüzü dışında kalan yerlerini örtbilmesi için mahremleri dışında kalan kimselerin izin almalarını emretmiştir. Çünkü izin isteme talebi, ayetin nüzul sebebinin delaletiyle örtünme talebini hissettirmektedir. Buna göre mahrem olsun ya da olmasın herhangi bir kimse kadının yanına girmek isterse izin alması gerekir. İzin isteme talebi ise kadının mahremleri dışında kalan kimselere karşı örtünmesi gerektiğini hissettirmektedir.

Ancak ister özel hayatta olsun isterse bunun dışındaki bir hâlde olsun bir kadına bir erkeğin bakması bir başka hükmün kapsamına girmektedir. Allahu Teâlâ mahrem olanların dışında kalanların kadının elleri ve yüzü dışında kalan uzuvlarına bakmalarını mutlak surette haram kılmıştır. Mahrem olanlara el ve yüzün dışında kalan uzuvlarına bakabilmeyi caiz kılmış, el ve yüzün dışındaki uzuvlara bakmaktan gözleri sakındırmayı emretmiş ve şehvet amacı gütmeyen bakışları affetmiştir. Ancak ellerin ve yüzün dışındaki uzuvlara bakmanın haram oluşu açıkça ortadadır. Ellerin ve yüzün dışında kalan uzuvlara bakmaktan gözleri çevirmenin gerekliliği de ayette açıkça ortaya konulmaktadır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

قُلْ لِّلْمُؤْمِنِينَ يُعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

**“Mümin erkeklere söyle! Gözlerini (haramdan) sakın-
sınlar.”** [Nûr Suresi 31] Burada gözleri sakındırmaktan kasıt, ellere ve yüze bakmanın mubah olmasının yanında bu iki uzvun dışında kalan yerlere bakmaktan gözleri uzaklaştırmaktır. Buhari'de şu hadis yer almaktadır:

سَعِيدُ بْنُ أَبِي الْحَسَنِ لِلْحَسَنِ إِنَّ نِسَاءَ الْعَجَمِ يَكْتَشِفْنَ صُدُورَهُنَّ وَرُءُوسَهُنَّ قَالَ
أَصْرَفَ بَصَرِكَ عَنْهُنَّ

“Said Bin Ebi'l Hasen, Hasen'e şöyle dedi: Acem (İran) kadınları göğüslerini ve başlarını açıyorlar. Bunun üzerine (Hasen el-Basri) dedi ki: Gözünü onlardan kaçır.” Yollarda oturmayı yasaklayan hadiste ise [غَضُّ الْبَصَرِ] **“Gözünü sakındır.”** [Müttefekun aleyh] ifadesi yer almaktadır. Yani sokaktan geçmekte olan kadınların elleri ve yüzü dışında kalan bazı yerleri açık olabilir. Bu durumda sizin üzerinize düşen görev, bakmamak değil, gözleri sakındırmaktır. Zira yüce Allah, kadına bakmayı haram kıldığında ellerin ve yüzün dışında kalan yerlere bakmayı haram kılmıştır. Bunu da kasıtlı olarak bakmakla belirlemiş, kasıtsız olarak bakmayı ise haram kılmamıştır. Kasıtsız olarak bakılması durumunda:

يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

“Gözlerini (haramdan) sakınsınlar.” [Nûr Suresi 31] diyerek bakmayı değil, gözleri çevirmeyi emretmiştir. Ayette yer alan [مِنْ] edatı, teb'îd içindir, yani bakışın bir kısmını sakındırmayı, kaçırmayı kapsamaktadır. Bununun mefhumu, kasıtsız olarak yapılan bakışlar haram değil caizdir, demektir.

İkinci mesele: Batı hadaratının bize karşı açtığı savaş neticesinde İslâm memleketlerine küfür hükümlerinin uygulanmasından beri gayrimüslim kadınlar; göğüslerini, sırtlarını, saçlarını, kollarını ve bacaklarını açarak âdeta çıplak bir hâlde sokak ve caddelerde dolaşmaya başladılar. Bazı Müslüman kadınlar da bunları taklit edip aynı şekilde sokaklarda boy gösterdiler. Hatta sokaklarda dolaşan, dükkânlarda alışveriş için oturmakta olan Müslüman kadın ile Müslüman olmayan kadını birbirinden ayırmak imkânsız hâle geldi. Diğer taraftan ise bu ülkelerde yaşayan Müslüman erkeklerin, yaygın hâle gelmiş olan bu kötülüğü ortadan kaldırmaya güçleri yetmemektedir. Bu çıplak kadınları görmeden buralarda yaşamak da imkânsız hâle gelmiş bulunmaktadır. Zira yaşadıkları hayatın tabiatı ve oturdukları binaların şekilleri, kadının avret yerlerinin erkekler tarafından görülebilmesini âdeta

kaçınılmaz hâle getirmektedir. Evinde oturup dışarı çıkmamak dışında, bütün çabasına rağmen hiçbir erkek, kadının göğüslerini, sırtını, bacaklarını, saçını ve kollarını görmeden yaşayamaz hâle gelmiştir. Bir erkeğin mutlak olarak evde oturması ise mümkün değildir. Çünkü hayat için zaruri olan alışveriş, çalışma ve diğer birtakım işler nedeniyle insanlarla diyalog içerisinde olmak mecburiyetindedir. Kadınların mahrem yerlerine bakmadan bu işleri yapması ise mümkün değildir. Kadınları avret yerlerine bakmak ise Kitap ve Sünnet'le kesin olarak haram kılınmıştır. Peki, bu durumda erkek ne yapacak? Bu sıkıntıdan ancak iki şekilde kurtulabilir:

1- İstmeden kadına bakmak. Yani herhangi bir kasıt olmadan gözün çıplak kadını görmesidir. İkinci bakış yapılmadığı takdirde birinci bakış günah sayılmaz. Zira Cerir Bin Abdullah'tan gelen rivayette şöyle geçmektedir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظْرِ الْفَجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِي

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e istek dışı aniden kadına bakma hakkında sorduğumda bana, bakışımı başka tarafa çevirmemi emretti.” [Müslim] Ali RadiyAllahu Anh'ın rivayetinde Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem bana şöyle dedi, demiştir:

لَا تُنْبِئُ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ فَإِنَّمَا لَكَ الْأُولَىٰ وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ

“Bir bakışın ardından bakışını sürdürme çünkü önceki bakış senin için bağışlanmış ise de sonraki bakışta hakkın yoktur.” [Ahmed Bin Hanbel, Büreyde yoluyla tahrir etti]

2- Başı ve kolları açık olan ve bunu âdet edinmiş olan kadın ile konuşmak. Bu durumda gözlerin ondan çevrilmesi vaciptir. Buhari'nin Abdullah Bin Abbas RadiyAllahu Anhumâ'dan rivayeti şöyledir:

كَانَ الْفَضْلُ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَتَمِمْ فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقِيقِ الْآخِرِ

“Abbas’ın oğlu Fadl Rasul’ün terkesinde bulunuyordu. Has’amlı bir kadın Rasul’den bir şey sormaya geldi. Fadl, o kadına bakıyor, kadın da ona bakıyordu. Rasul Fadl’ın yüzünü kadından bir başka tarafa çevirdi.” [Sahihi Buhari, Kitabü’l

Hacc, Hadis No: 1442] Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ

“Mümin olan erkeklere söyle! Gözlerini haramdan sakınsınlar ve mahrem yerlerini korusunlar.” [Nür Suresi 30-31]

Gözleri sakındırmaktan maksat aşağıya doğru indirmektir. Erkek açısından sorunun çözümü gözün kaçırılmasıdır. Yani erkek, kadınla konuşmasının zorunlu olduğu bir işte çalışıyorsa veya bir arabaya bindiğinde veya sıcaklığın şiddetinden dolayı gölgelikte otururken vb. durumlarda avret yerleri açıkta bulunan bir kadınla karşı karşıya geldiğinde gözlerini aşağıya doğru indirerek onunla konuşması ve alışverişte bulunmasıdır. Çünkü genel hayatın zaruri olan ihtiyaçlarını gidermek, erkeğin görevlerindedir. Bu türden görevleri yapmadan yaşaması mümkün olmadığı ve çıplaklık modasının getirdiği belayı defetmeye de malik olmadığı takdirde, ayetin nassıyla amel etmek üzere gözlerini indirmesi gerekir. Bunun dışında bir başka şeyi yapması kesinlikle helal olmaz.

“Bu durum, yaygın bir bela olduğu için bundan kaçınmak ve uzak kalmak çok zordur.” denemez. Çünkü böyle bir iddia şeriata ters düşer. Zira herhangi bir haram yaygın bir bela hâline gelmekle mubah olmayacağı gibi aynı şekilde herhangi bir helal de yaygın bir bela hâline gelmekle haram olmaz. Yine *“Bu kadınlar kâfir ve inanmayan kadınlardır. Bunlara cariye muamelesi yapılır, bunların durumu cariyeler gibidir.”* de denemez. Böyle söylenemez çünkü hadis kadın hakkında genel olup sadece Müslüman kadını belirtmek üzere ayrı bir ifade kullanmamıştır. Nitekim Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle demiştir:

إِنَّ الْجَارِيَةَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا وَجْهَهَا وَيَدَاهَا إِلَى الْمَفْصَلِ

“Kız hayız gördüğü zaman bileklerine kadar elleri ve

yüzü dışında kalan yerlerinin görünmesi doğru olmaz.”

[Ebu Dâvud] Bu hadis, Müslüman olsun ya da olmasın kadına bakmanın haram olduğu hususunda açık ve nettir. Bu, bütün hâllere şamildir ve bu kapsamda değerlendirilir. Ayrıca kâfir kadın cariye ile kıyaslanmaz. Nitekim burada kıyas yapmaya elverişli bir şey yoktur, durum kıyasa uygun değildir.

Bu nedenle, içinde mahremleri bulunmayan, kendi evleri dışındaki evleri ziyaret eden erkeklerin, kadınların elleri ve yüzü dışındaki yerlerine bakmaktan gözlerini indirmeleri gerekir. Şehirlerde yaşayıp toplumsal hayatta yer almak zorunda olan erkeklerin, avret yerlerini açarak ortalıkta dolaşmakta olan kâfir kadınlarla alışveriş yapmak, konuşmak, kiralama işlemi yapmak, onları ücretle çalıştırmak veya onlara bir şeyler satmak gibi işlemlerle karşı karşıya kaldıkları zaman iş esnasında gözlerini onların avret yerlerine bakmaktan kaçırılmaları ve aralarındaki işlemleri ihtiyaç duydukları zorunlu süre ile sınırlı tutmaları gerekir.

Buraya kadar anlattıklarımız kadına bakmakla ilgili hükümlerdi. Kadın ile musafahaya yani tokalaşmaya gelince: Kadının erkekle erkeğin de kadınla ellerinde eldiven vb. bir şey olmadan tokalaşmaları caizdir. Zira Buhari'de Ümmü Atiyye'den gelen bir rivayette şöyle denilmektedir:

بَايَعَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ عَلَيْنَا أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَنَهَانَا عَنِ النَّبَاحَةِ فَقَبَضَتْ امْرَأَةٌ مِنَّا يَدَهَا

“Biz Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e biat ettik. Bize, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamamızı emreden ayeti okudu ve bizi, ölümlerin arkasından bağırip çağırarak yas tutmaktan nehyetti. Bunun üzerine bizden bir kadın elini geri çekti.” [Sahih-i Buhari, K. Tefsiru'l Kur'an, H. No: 4610. Kitabu'l Ahkâm, Hadis No: 6789]

O gün biat verme musafaha ile oluyordu. O kadın musafaha için önce elini uzatmıştı ki tam biatlaşacakken elini geri çekti. Kadının elini geri çekmesi demek onun musafaha ile biat etmek istediğini ifade etmektedir. [فَقَبَضَتْ امْرَأَةٌ مِنَّا يَدَهَا]

“Bizden bir kadın elini çekti” ifadesi, diğer kadınların ellerini geri çekmediklerini, musafaha yaparak biat verdiklerini göstermektedir. Yine ayette yer alan [أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ] **“veyahut kadınlara dokunduğunuz zaman.”** [Mâide Suresi 6] ayetinin mefhumu bütün kadınlara ait olmak üzere umumi lafızla varit olmuştur ki, kadınlara dokunmanın abdesti bozacağına delalet eder. Bu hüküm ise sadece abdestin bozulmasıyla ilgilidir. Kadına şehvetsiz olarak dokunmak haram olmadığı gibi onlarla musafaha etmek de haram değildir. Kadının eli haram olmadığı gibi şehvetsiz olarak ona bakmak da haram değildir. Dolayısıyla şehvetsiz olarak kadınla tokalaşmak da caizdir.

Ancak bu hüküm öpmek gibi değildir. Bir kadının istediği yabancı bir erkeği, erkeğin de istediği yabancı kadını öpmesi haramdır. Çünkü öpmek, zinanın başlangıcıdır. Bu tür öpme âdeten zinaya davet niteliğinde olduğundan -şehvetsiz olsa dahi- zinaya yol açmasa ve zina olmasa dahi haramdır. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in zina yaptığı için temizlenmek maksadıyla kendisine gelen Maiz'e [لَعْنُكَ قَبَّلَتْ] **“...belki de onu öptün”** [Buhari, İbni Abbas'tan tahrir etti] demesi, bu türden öpmelerin zinanın öncüllerinden olduğunun delilidir. Zinayı haram kılan ayet ve hadislerin tümü, bazı genç kız ve erkeklerde görüldüğü gibi dokunma şeklinde olsa dahi zinaya davetiye çıkaran her şeyi kapsamaktadır. Bu türden bir öpme, uzun bir yolculuktan dönen bir kimseyi selamlamak, ona hoş geldin demek için dahi olsa yine haramdır. Çünkü genç erkek ve kızlar arasında meydana gelen bu türden öpmeler zinanın öncüllerindedir.

MÜSLÜMAN KADININ YÜZÜNÜ ÖRTMESİ FARZ DEĞİLDİR

Kadının, gözleri dışında yüzünün tamamını örtebilecek peçe ile yüzünü örtmesinin farz olduğunu söyleyen görüş İslâmi bir görüştür. Bu görüşü savunan mezhep sahibi bazı müçtehit imamlar vardır. Aynı şekilde İslâm'a göre peçenin farz olmadığını, dolayısıyla da Müslüman kadının yüzünü örtmesinin kesinlikle farz olmadığını, çünkü kadının yüzünün avret olmadığını söyleyen görüş de İslâmi bir görüştür. Mezhep sahibi bazı müçtehit imamlar da böyle demişlerdir. İşte önemli içtimai problemlerden biri de bu problemidir. Bu iki görüşten birinin kabul edilmesi ve benimsenmesi İslâmi hayat tarzına tesir eder. Onun için bu probleme ait şer'î delillerin bütün tafsilat ve detaylarıyla birlikte araştırılması gerekir ki Müslümanlar bu iki görüşten, delil bakımından en kuvvetli olanını tercih etsinler ve İslâm Devleti de tercih edilen görüşü tatbika koyabilsin.

Sömürgeci kâfirlerin etkisiyle hayata bakış açılarında Batı kültüründen etkilenmiş, Batı'ya kucak açmış, Batı ile kendilerinden geçmiş bir takım insanlar, yarım asırdan daha uzun bir süreden beri kadın ile ilgili konular üzerinde tartışmalar yapmaktadırlar. Bunlar, İslâmi olmayan birtakım fikirleri İslâm'a sokmaya çalışarak, Müslümanların meselelere bakışını ifsat etmeğe uğraştılar. Peçe ve açıklık fikirlerini icat edip ortaya attılar. Âlimler ve mütefekkirler bunlara karşı sessiz kalırken tam tersine birtakım yazarlar, edebiyatçılar ve amel-den uzak okur-yazarlar bunlara karşı çıktılar. Bu da, Batı kültürüne hayran olan kimselerin görüşlerinin daha da yaygın hâle gelmesine neden oldu. Batı'ya ait fikirlerden olmasına, İslâm'la savaşmak, Müslümanları ifsat etmek ve dinleri hakkında şüpheye düşürmek için ortaya atılmasına rağmen, bu fikirler tartışma konusu oldu. Evet, bu münakaşalar ortaya atıldıkları günden bu yana tartışmalar hâlen devam etmektedir. Ortaya atılan bu görüşler, üzerinde münakaşa yapmaya değmeyen, insanların ilerlemelerine ve yükselmelerine yol

açacak teşri ve içtimai boyutu ile ele alınan araştırmalar de-ğildi. Hâlbuki üzerinde tartışılması ve konuşulması gereken asıl konu, belli bir delile veya kıyasa dayanarak müçtehitlerin istinbat ettikleri şer'î hükümler olmalıydı. Tartışma ve araştırma, birtakım kiralık kalemlerin görüşleri, sahtekârların safsataları ve batıla kucak açanların düşüncelerinden ibaret olmamalıydı. Yalnızca müçtehitlerin şer'î delillerden istinbat ettikleri görüşler araştırılmalı ve teşri açısından bunlar üzerinde tartışma yapılmalıydı. Müçtehitlerin görüşlerine ilave olarak bazı fakihlerin, hocaların ve peçe konusunda taassup sahibi kimselerin görüşleri de araştırma ve inceleme konusu yapılarak nefislerdeki şüphenin giderilmesi gerekirdi. Bu nedenle biz burada tercihe şayan görüşün belirlenebilmesi için konu ile ilgili olarak müçtehitlerin görüşlerini ve delillerini sizlere sunacağız. Böylece herkes bunlardan tercihe şayan gördüğüne bağlı kalsın, ona göre amel etsin ve tatbik sahasına koysun.

Yüzü ve elleri dışında kadının bütün vücudunun avret olduğunu ve örtünmesi gerektiğini ileri süren âlimlerin bir kısmı, bu hükmün ancak namaz için geçerli olduğunu, namazın dışında kadının elleri ve yüzü dahil olmak üzere bütün vücudunun örtünmesi gerektiğini söylemektedirler. Bunun için de görüşlerini Kur'an ve Sünnet'ten ayet ve hadislerle delilendirmektedirler.

Kitap'taki delilleri şunlardır:

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ

“(Rasul'ün) hanımlarından bir şey istediğiniz zaman onu perde arkasından isteyiniz.” [Ahzab Suresi 53] Bu ayet, onların üzerlerine bir örtü almaları hususunda açık ve net ifadedir. Yine Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَرْوِاجَكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ

“Ey Nebi! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle. Üzerlerine örtülerini salversinler. Bu, onların tanınmalarına ve böylece eziyet edilmemelerine daha yakındır.” [Ahzab Suresi 59]

Bir kısım âlimler, ayette yer alan [يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيهِنَّ] **“Üzerlerine örtülerini salversinler.”** ifadesinin, elbiselelerini üzerlerine salıvermeleri ve bunlarla yüzlerini ve vücudun yanlarını örtmeleri anlamına geldiğini söylediler. İslâm’ın ilk dönemlerinde kadınlar âdetleri gereği gömlekleri ve başörtüleri ile açılıp saçılıyorlar ve bu hususta hür kadınlarla cariyeler arasında ayırım yapılamıyordu. O dönemde geceleyn dışarı çıkıp ihtiyaçlarını gidermeye çalışan cariyelere genç delikanlılar sarkıntılık ediyorlardı. Bazen cariye sanarak hür kadınlara da saldırdıkları oluyor ve biz onları cariye zannettik diyerek özür beyan etmeye çalışıyorlardı. Bundan dolayı, kıyafetleri itibariyle cariyelerden ayırt edilebilmeleri için çarşaf ve elbise giymeleri, başlarını ve yüzlerini örtmeleri, tamahkârların saldırılarından korunmaları emredildi. Böyle yapmakla onlar daha iyi tanınacakları için hoşlanmadıkları bir saldırıyla da karşı karşıya kalmayacaklardı. Âlimlerden bazıları ayette yer alan [ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ] cümlesinde (لا)’in hazf edildiğini (düşürüldüğünü) söylüyorlar. Yani bu ayetin, onların güzel olup olmadıklarının bilinmemesi ve eziyet edilmemeleri için en doğru yol olduğu anlamına geldiğini söylemektedirler. Ayrıca Allahu Teâlâ bir başka ayette şöyle buyurmaktadır:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ

“Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın.” [Ahzab Suresi 33] Bu ayetle Allah *Celle Celâlehû*’nun kadınlara evlerinde oturmalarını emrediyor olmasını onların örtünmeleri gerektiğinin delili kabul ediyorlar.

Sünnet’ten delillere gelince: Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in:

الْمَرْأَةُ عَوْرَةٌ

“Kadın avrettir.” [İbni Hibbân Sahih’inde İbni Mesud yoluyla tahrir etti] dediği rivayet edilir. Ayrıca şöyle dediği de rivayet edilir:

إِذَا كَانَ لِإِحْدَاكُنْ مَكَاتِبٌ فَمَلَكَ مَا يُؤَدِّي فَلْتَحْتَجِبْ مِنْهُ

“Sizden birinizin (kadınlar mülkü durumunda olan) erkek kölesi bulursa bile ondan örtünsün.” [Tirmizi, Ümmü Seleme yoluyla tahrir etti] Yine Ümmü Seleme’den rivayet edilen bir hadiste şöyle geçmektedir:

كُنْتُ قَاعِدَةً عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَمِيمُونَةُ فَاسْتَأَذَنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَجِبِينَ مِنْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّهُ ضَرِيرٌ لَا يُبْصِرُ قَالَ أَفَعَمِّيَاوَانِ أَنْتُمَا لَا تُبْصِرَانِهِ

“Ben ve Hafsa Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in yanında oturmuştuk. İbni Ümmü Mektum girmek için izin istedi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem bize: örtünün, dedi. Ben: Ey Allah’ın Rasulü! O, kör bir adam, görmez, dedim. Allah Rasulü: Siz de mi körsünüz, onu görmüyor musunuz? dedi.” [Ebu Dâvud] Buhari’nin Abdullah Bin Abbas Radiyallahu Anhumâ’dan rivayeti şöyledir:

كَانَ الْفَضْلُ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَتَمِمْ فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشِّقِّ الْأَخْرَ

“Abbas’ın oğlu Fadl Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in terkesinde bulunuyordu. Has’amlı bir kadın O’na bir şey sormaya geldi. Fadl, o kadına bakıyor, kadın da ona bakıyordu. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den Fadl’in yüzünü kadından bir başka tarafa çevirdi.” [Sahihi Buhari]

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظَرِ الْفَجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصْرِي

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e istek dışı aniden kadına bakma hakkında sorduğumda bana, bakışımı başka tarafa çevirmemi emretti.” [Müslim] Ali Radiyallahu Anh’ın rivayetinde Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bana şöyle dedi, demiştir:

لَا تَتَّبِعِ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ فَإِنَّ لَكَ الْأُولَىٰ وَلَيْسَتْ لَكَ الْآخِرَةُ

“Bakışına bakış ekleme. Çünkü önceki bakış senin için başışlanmış ise de sonraki bakışta hakkın yoktur.” [Ahmed Bin

Hanbel, Büreyde yoluyla tahrir etti]

Bu hadisler, kadının vücudunun tamamının avret olduğu kanaatine binaen peçenin gerekliliğini ileri sürenlerin delilleridir. Ancak bunlar, ortaya çıkan probleme uygulanamayacak delillerdir. Çünkü bunların hiçbirisi bahsedilen konu ile ilgili değildir. Örtünme ayeti ve [وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ] **“Evlerinizde oturun.”** [Ahzab Suresi 33] ayetinin Müslüman kadınlarla kesinlikle alakası yoktur. Her iki ayetin tamamı okunduğu zaman lafız ve mana bakımından birbirine bağlı tek ayet olduğu, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarını kapsadığı, mutlak olarak Müslümanların kadınları ile ilgili olmadığı anlaşılır. Ayetin tam metni şudur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرٍ نَاظِرِينَ
إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعَمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ
يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ
مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا
أَنْ تُنْكِحُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

“Ey iman edenler! Siz, bir yemeğe çağırılmadıkça, zamanını gözetmeksizin, Nebi’nin evlerine girmeyin. Ancak davet edildiğiniz vakit girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın, sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz O’nu üzmemekte, fakat O (size bunu söylemekten) utanmaktadır. Ancak Allah hakkı söylemekten çekinmez. Nebi’nin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah’ın Rasulü’nü üzmeniz ve kendisinden sonra O’nun hanımlarını nikâhlamanız asla caiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük (bir günah)tır.” [Ahzab Suresi 53] Ayet Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in kadınlarına ait bir nasıttır,

onlara hastır. Bu ayetin Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları dışındaki Müslüman kadınlarla ilgisi yoktur. Nitekim Âişe *RadiyAllahu Anhâ*'dan rivayet edilen hadis de bu hususu teyit etmektedir. Âişe *RadiyAllahu Anhâ* diyor ki:

كُنْتُ أَكُلُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَيْسًا فِي قَصْعَةٍ، فَمَرَّ عُمَرُ فِدَعَاهُ فَأَكَلَ، فَأَصَابَتْ أَصْبَعُهُ أَصْبَعِي فَقَالَ عُمَرُ أَوْهُ لَوْ أَطَاعَ فَيُكَّنُ مَا رَأَيْتُكَ عَيْنٌ فَنَزَلَتْ الْحَجَابِ

“Ben, büyük bir kaptan Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte hays [Hurma, yağ ve kurutulmuş yoğurttan yapılmış bir yemek] yiyordum. Bu sırada Ömer geldi. Allah'ın Rasulü onu çağırdı ve yemeğe iştirak etti. Yemek esnasında Ömer'in parmağı benim parmağıma değince: Ahh veya of, dedi. Eğer Rasul sizin hakkınızda sözüme uymuş olsaydı hiçbir göz sizi görmezdi, dedi. Bunun üzerine örtünme (ayeti) nazil oldu.” [Buhari, Edebü'l Müfred] Rivayet edildiğine göre Ömer *RadiyAllahu Anhâ* şöyle demiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ يَدْخُلُ عَلَيْكَ الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ فَلَوْ حَجَبْتَ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آيَةَ الْحَجَابِ

“Ben, ey Allah'ın Rasulü evinize iyi ve kötü herkes geliyor. Müminlerin anneleri perde arkasına girseler, dedim. Bunun üzerine hicab ayeti indi.” [Buhari] Yine, rivayet edildiğine göre:

أَنَّ عُمَرَ مَرَّ عَلَى نِسَاءِ النَّبِيِّ وَهَنَّ مَعَ النِّسَاءِ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ إِنْ اِخْتَجَبْتُنَّ فَإِنَّ لَكُنَّ عَلَى النِّسَاءِ فَضْلًا كَمَا أَنَّ لِرُؤُوسِكُنَّ عَلَى الرِّجَالِ الْفَضْلَ فَقَالَتْ زَيْنَبُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا يَا ابْنَ الْخَطَّابِ إِنَّكَ لَتُعَارِ عَلَيْنَا وَالْوَحْيَ يَنْزِلُ فِي بُيُوتِنَا فَلَمْ يَلْبَثُوا يَسِيرًا حَتَّى نَزَلَتْ

“Ömer *RadiyAllahu Anhâ*, başka kadınlarla birlikte mes-citte bulunan Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına uğradı ve onlara örtünseniz iyi olur, dedi. Çünkü kocanızın diğer erkeklerden daha fazla üstünlüğü olduğu gibi, sizin de diğer kadınlardan daha fazla üstünlüğünüz vardır, dedi. Bunun üzerine Zeyneb *RadiyAllahu Anhâ*: Ey Hattab'ın oğlu, vahiy bizim evlerimizde nazil oluyor sen bizim için kıskançlık mı duyuyorsun? dedi. Bu olaydan

biraz sonra hicab ayeti indi." [Taberani] Sadece Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hanımları hakkında indiği, onlardan başkası hakkında inmediği hususunda hem ayetin nassının hem de bu hadislerin delaletleri katidir.

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ

"Evlerinizde oturun." [Ahzab Suresi 33] ayeti de Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarına hastır. Tam olarak ayetin metni şöyledir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُصَافِحْ لَهَا الْعَدَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا وَمَن يَفْعَلْ مِنْكُنَّ بِهِنَّ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَحْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

"Ey Nebi'nin hanımları! Sizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır ve bu Allah'a göre kolaydır. Sizden kim, Allah'a ve Rasulü'ne itaat eder ve salih amel işlerse ona ecrini iki kat veririz ve ona kerim bir rızık hazırladık. Ey Nebi'nin hanımları! Sizler, diğer kadınlardan birisi gibi değilsiniz. Eğer sakınıyorsanız edalı konuşmayın. Yoksa kalbinde hastalık bulunanlar kötü şeyler ümit ederler. Daima maruf söz söyleyiniz. Evlerinizde oturun, cahiliyede olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah ve Rasulü'ne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt, Allah ancak sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister." [Ahzab Suresi 30-33] Ayetin başlangıcı bu ayetin Allah Rasulü'nün hanımlarına has ayet olarak indiğini açık ve net olarak göstermektedir. Çünkü ayetteki hitap Rasul'ün hanımlarına ait olup, onlara tahsis edilmiştir. Ayette şu ifade geçmektedir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ

"Ey Nebinin hanımları! Sizler, diğer kadınlardan birisi gibi değilsiniz." [Ahzab Suresi 32] Ayetin, Rasul'ün hanımlarına ait

olduğu ve onlar hakkında indiğini ifade eden bundan daha kuvvetli delil ve daha açık söz bulunmaz. Zira onların delil olarak kullandıkları [وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ] **“Evlerinizde oturun.”** ifadesi de Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına hastır. Bu ayetin hemen ardından gelen şu ayet de bunu tekid etmektedir.

وَأَذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا

“Siz evlerinizde okunan Allah’ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah en gizli şeyi bilendir, hakkıyla haberdardır.” [Ahzab Suresi 34] Bu ayette Rasul’ün hanımlarına, evlerine vahyin indiği ve orada okunan Kur’an’ı unutmamaları hatırlatılmaktadır.

İşte bu iki ayetin Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına indiği ve hüküm itibariyle yalnızca onlara ait olduğunu ayetlerin kendisi açık ve net bir şekilde ifade etmektedir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarından başka kadınlara ait olduğuna dair bu ayetlerde delalet eden herhangi bir şey söz konusu değildir. Yine Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına ait olduğuna dair başka ayetler de vardır. Şöyle ki:

وَلَا أَنْ تَتَّخِذُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا

“Ondan sonra eşlerini nikâhlamanız asla caiz değildir.” [Ahzab Suresi 53] Ayete göre Rasul’ün vefatından sonra hanımlarıyla evlenmek kesinlikle caiz değildir. Hâlbuki diğer Müslüman kadınların durumu böyle değildir. Çünkü onlar, kocalarından sonra başkasıyla evlenebilirler. Netice olarak bu iki örtünme ayeti Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den sonra hanımlarıyla evlenmenin haram olduğunu belirten ayette olduğu gibi Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına has olarak nazil olmuşlardır.

“[الْعِبْرَةُ بِعُمُومِ اللَّفْظِ لَا بِخُصُوصِ السَّبَبِ] **“Önemli olan sebebin hususiliği değil lafzın umumiliğidir.”** kuralı vardır. Dolayısıyla ayet-

lerin nüzul sebebi Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarına ait olsa da ayet onlar hakkında da onların dışındaki Müslüman kadınlar hakkında da geneldir." denilemez. Böyle söylenemez, çünkü nüzul sebebi yaşanan bir olay hakkında olur ve bu olay nüzule sebep oluşturur. Burada ise Rasul'un hanımlarıyla ilgili olarak vuku bulan bir olay söz konusu değildir. Bu ayet, muayyen şahıslar hakkında gelmiş muayyen bir nastır ve onların şahıslarına aittir. Nitekim ayette şu ifadelere yer verilmektedir:

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ

"Ey Nebinin hanımları! Sizler, diğer kadınlardan birisi gibi değilsiniz." [Ahzab Suresi 32]

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا

"Nebi'nin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman ..."

[Ahzab Suresi 53] Her iki ifadede geçen zamir, Rasul'un hanımlarıyla ilgilidir, başkasına ait değildir. Bu cümlenin ardından gelen:

وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ

"Sizin Allah'ın Rasulünü üzmeniz... asla caiz olmaz..."

[Ahzab Suresi 53] ayetiyle de kadınların perde arkasına girmelerinin illeti belirtilmiş bulunuyor. Böylece her iki ayetin Rasul'un hanımlarına ait olduğu ve [بِعُمُومِ اللَّفْظِ لَا بِخُصُوصٍ] **"Önemli olan sebebin hususiliği değil lafzın umumiliğidir."** kaidesinin bu ayetlere uygulanamayacağı kesinleşmektedir.

Yine burada *"Rasul'un hanımlarına ait hitap, aynı zamanda diğer Müslüman kadınları da kapsar."* şeklinde bir itiraz da ileri sürülemez. Çünkü muayyen bir şahsa yapılan muayyen bir hitap, bütün müminlere de hitap kabul edilir. Bu türden bir hitap ise ancak Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem hakkında geçerli olup O'nun hanımlarına yönelik bir hitabı kapsamaz. Rasul'e gelen hitap bütün müminlere aittir. Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarına gelen hitap sadece

onlara yani Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına aittir. Bizzat Allah'ın Rasulü'ne ait özelliklerin dışında kalan her hitapta, fiilde ve sükûtta uyulacak tek örnek Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'dir. Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımları uyulmaya örnek değillerdir. Allah *Subhanehû ve Teâlâ* şöyle buyurmaktadır:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

“Allah’ın Resulü’nde sizin için güzel bir örnek vardır.”

[Ahzab Suresi 21] Bu ayete göre Rasul’ün hanımları, yapmış oldukları fiil anlamında uyulmaları gereken örnek olamazlar, bu doğru değildir. Çünkü onlar yapmaları gereken bir fiili yapıyorlar veya sahip olmaları gereken bir sığata sahip olmaktadır. Kayıtsız şartsız örnek alınacak kimse ise Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'dir. Zira o ancak kendisine gelen vahye tâbi oluyordu.

Yine *“Evlerinde vahyin inip okunduğu Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in tertemiz olan hanımlarından örtünmeleri ve perde arkasına girmeleri istendiğine göre, diğer Müslüman kadınlardan böyle bir hareketin beklenmesi daha uygundur.”* iddiası da ortaya atılamaz. Bu da iki sebepten dolayıcıdır:

1- Bu emir öncelikli bir emir değildir. Çünkü öncelik, Allah’ın küçük bir günahıtan nehyetmesidir ki, o zaman, büyük günahıtan nehiy öncelikle olur. Mesela Allahu Teâlâ:

فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ

“Onlara öf demeyin.” [İsra Suresi 23] hitabıyla ana-babaya öf demeyi nehyederken, ondan daha büyük bir hareket olan onların dövülmelerinin yasak oluşu öncelikle söz konusudur. Yine öncelik, evla olma durumu şu ayette olduğu gibi sözün gelişinden anlaşılmalıdır:

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بَقَطَارٍ يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بَدِينَارٍ لَا يُؤَدُّهُ إِلَيْكَ

“Ehl-i kitaptan bazıları vardır ki kantarlarca mal ema-

net etsen, sana onu verir. Yine onlardan bazıları da vardır ki ona bir dinar versen, sana onu vermez.” [Âli İmran Suresi

75] Bu ayette öncelik meselesi cümlenin siyakından anlaşıl-
maktadır. Ayetteki anlama göre, kendisine emanet edilen
kantarlıca malı geri veren kimsenin bundan daha az mik-
tarda olan malı geri vermesi daha öncelikli olacağı gibi, bir
dinardan fazlasının geri verilmemesi ise öncelikle söz konusu
olacaktır. Oysa hicab ayeti bu türden bir ayet değildir. Çünkü
ayetin siyakı Rasul’ün hanımlarından başkasına delalet etme-
diği gibi bir başka mefhumda da delalet etmemektedir. [يَا نِسَاءَ
النَّبِيِّ] **“Nebi’nin hanımları”** tabiri anlatılabilir bir vasıf ol-
madığı için öncelik prensibine göre Rasul *SallAllahu Aleyhi ve
Sellem*’in hanımlarından başkasına teşmil edilemez. Lafız bir
isimden meydana geldiği için mefhumu muhalifi olmaz. Bun-
dan dolayı cümle, nassın hakkında geldiği şeye has olup ne
başkasına teşmil edilebilir ne de onun mefhumu vardır. Do-
layısıyla ne ayetteki lafızlar açısından ne de ayetin siyakı açı-
sından öncelik kuralı hiçbir surette uygulanamaz.

2- Bu iki ayet, muayyen sıfatlarla nitelenmiş bulunan özel
şahısların bizzat kendilerine emir olarak geldiği için ancak
onları kapsamına alır. Bunların dışındaki kişileri kapsamaz.
Çünkü ayet, muayyen bir vasıf içindir. Bu emir, Rasul *SallAl-
lahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımları olmaları sebebiyle onlara
ait bir emirdir. Çünkü onlar diğer kadınlardan herhangi birisi
gibi değildir. Zira bu işten dolayı Rasul *SallAllahu Aleyhi ve
Sellem* rahatsız oluyordu.

[العِزَّةُ بِعُمُومِ اللَّفْظِ لَا بِخُصُوصِ السَّبَبِ] **“Önemli olan sebebin hu-
susiliği değil lafzın umumiliğidir.”** kaidesinin bu konuda
geçersiz olduğu, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in ha-
nımlarına bu hususta uyulmayacağı, Rasul’ün hanımları dı-
şındakiler hakkında ise evla babından sayılamayacağı açık ve
net bir şekilde ortaya konulduğuna göre, bu ayetin Rasul *Sal-
lAllahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarına ait olduğu kesinlikle
sabit olmaktadır. Aynı şekilde bu iki ayetin Rasul *SallAllahu*

Aleyhi ve Sellem'in hanımlarına has olduğu ve hiçbir surette Müslüman kadınları kapsamayacağı da sabittir. Bununla hicab ve evlerde oturma hükmünün sadece Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımlarına ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle perde arkasından konuşma hükmünün bütün Müslüman kadınlar için de geçerli olduğuna bu iki ayet delil olarak kullanılamaz.

يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيهِنَّ

“Üzerlerine örtülerini salıversinler” [Ahzab Suresi 59] ayetine gelince, bu ayet, ne mantûk ne de mefhum olarak hiçbir şekil ve durumda yüzün örtülmesine delalet etmez. Ayetin nüzul sebebinin doğru olduğunu kabul ettiğimiz takdirde de ne kelime olarak ne de cümle olarak buna delalet edecek ayette tek bir lafız dahi bulunmamaktadır. Ayette [يُذْنِبْنَ عَلَيْهِنَّ] [Ahzab Suresi 59] denilmektedir. Yani bu, üzerlerine giydikleri elbiseyi aşağıya kadar salıversinler anlamına gelmektedir. Burada geçen [مِنْ] edatı teb'îd için olmayıp beyan içindir. Ayette yer alan [يُذْنِبْنَ] kelimesi, dışarıda giyilecek olan örtünün, elbisenin ayaklara kadar saliverilmesi anlamına gelmektedir. Ayette geçen cilbab kelimesi çarşaf veya başka bir örtü anlamındadır ve bütün vücudun kendisiyle örtüdüğü şey demektir. *Kamus el-Muhit*'te şöyle geçiyor:

“Cilbab, sirdab ve sinmar gibidir. Örtünmek için gömlek ve kadına ait geniş bir elbise veya kadının elbiselerini örten çarşaf gibi bir örtü demektir.” Cevheri *Sihah*'ta şöyle diyor:

“Cilbab kelimesi örtü anlamındadır. Buna, çarşaf diyenler de olmuştur.” Cilbab kelimesi hadiste elbiselerin üzerine giyilen ve kadının kendisiyle örtüdüğü çarşaf anlamında kullanılmıştır. Ümmü Atiyye'den rivayetle:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نُخْرِجَهُنَّ فِي الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى الْعَوَاتِقَ وَالْحَيْضَ وَذَوَاتِ الْأُخْدُورِ فَأَمَّا الْحَيْضُ فَيَعْتَرِلُنَّ الصَّلَاةَ وَيَشْهَدُنَّ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ كَانَ لَهَا جِلْبَابٌ قَالَ لِتَلْبِسَهَا أَخْتُهَا مِنْ جِلْبَابِهَا

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bize Ramazan ve Kurban bayramı namazlarına genç kızları, çadırda kalan genç bakireleri ve hayızlı kadınları da çıkarmamızı emretti. Hayızlılar namazgâhtan ayrılarak hayra şahit olacaklar ve Müslümanların dualarında hazır bulunacaklardı. Ben: Ey Allah’ın Rasulü! İçimizden birisinin dışarıda giyeceği dış elbisesi yoktur, dediğimde Allah’ın Rasulü: Kardeşi kendi örtülerinden (çarşaf vb.) birini ona giydirsin dedi.” [Müslim]

Bunun manası dışarı çıkabilmek için elbisesinin üzerine giyecek bir giysisi yoktur demektir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de bunun için elbise üzerine giyilen giysiyi kardeşinden emanet almasını emretmiştir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olur: Allah Celle Celâlehû, Rasulü’nden; hanımlarına, kızlarına ve müminlerin hanımlarına elbiselerinin üzerine giyilen örtüyü en aşağılara kadar üzerlerine sarkıtmalarını söylemesini istemektedir. İbni Abbas’tan gelen şu rivayet de buna delalet etmektedir:

“Dedi ki: Cilbab, elbise üstünden giyilen ve yukarıdan aşağıya kadar örten örtü demektir.” Ayet cilbabın -ki o, geniş bir giysidir- ta aşağıya kadar sarkıtılmasına delalet etmektedir. Bundan başka bir manaya delalet etmez. Bu durumda nasıl olur da kadınlar elbiselerini yüzlerinin üzerine sarkıtsınlar şeklinde bir anlam çıkarabiliriz? [يُدْنِينَ] **“salıversinler”** ve [جَلْبَابٌ] **“cilbab”** kelimeleri şer’î ve sözlük anlamları dışında bir başka şekilde nasıl tefsir edilebilir? Ayet elbisenin aşağıya salıverilmesine dair bir nastır. Onun sarkıtılması ise yukarıya doğru yükseltilmesi ile değil ancak aşağılara kadar bırakılmasıyla olur. Bundan dolayı bu ayette ne uzaktan ne yakından peçeye delalet eden herhangi bir delil yoktur. Kur’an’a ait lafız ve cümleler lügat ve şer’î manalarıyla tefsir edilirler. Bu iki şekildeki tefsirin dışında bir başka şekilde tefsir edilmesi caiz değildir. Lügat anlamı; kadınların cilbablarını üzerlerine sarkıtmalarını emretmektedir. Yani, ayaklarını örtünceye kadar

iç elbiselerinin üzerine giydikleri elbiseleri aşağıya kadar sarkıtmalarını, indirmelerini emretmektedir. Örtünün en aşağılara kadar sarkıtılmasına dair anlam hadiste de mevcuttur. İbni Ömer'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُبْلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَكَيْفَ يَصْنَعَنَّ
النِّسَاءَ بِذُيُولِهِنَّ قَالَ يُرْخِصْنَ شِبْرًا فَقَالَتْ إِذَا تَنَكَّسِفَ أَقْدَامُهُنَّ قَالَ فَيُرْخِصُهُ ذِرَاعًا لَا
يَزِدُّنَ عَلَيْهِ

“Kim kibirlenerek elbisesini yerde sürüklerse kıyamet günü Allah ona (rahmet nazarı ile) bakmaz, deyince Ümmü Seleme atılarak: Öyleyse kadınlar elbiselerinin eteklerini ne yapacaklar deyince Allah’ın Rasülü: Yere bir karış kadar salarlar, buyurdu. Bu cevap üzerine yine Ümmü Atiyye, bu takdirde de ayakları açılır deyince Allah’ın Rasülü: Öyleyse bir miktar kalana (yerde sürüme-yecek) kadar salsınlar. Bunu daha da artırmاسınlar, buyurdu.” [Tirmizî, Hasen ve sahih hadis olduğunu söyledi]

Allah’ın, Müslüman kadınlara peçeyi emrettiği iddiasını ileri sürenlerin istidlal ettikleri ayetlerin durumu bundan ibarettir. Kadınların peçe kullanmaları gerektiğini ispatlamak için ele aldıkları bir takım hadisler de bu konuya delil değildir. Kendisini azat ettirebilecek miktar mala sahip olan sözleşmeli kölelere karşı örtünmeyi ifade eden hadis, Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in hanımlarına aittir. Bu hususu başka bir hadis de teyit eder. Ebu Kılabe’den rivayet edildiğine göre:

كُنَّ أَرْوَاحَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَحْتَجِبْنَ مِنْ مُكَاتِبٍ مَا بَقِيَ عَلَيْهِ
دِينَارٌ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in hanımları, bir dinar borçları kalsa dahi (borçlarının tamamını ödemedikleri sürece) sözleşmeli kölelere karşı örtünmezlerdi.” [Beyhaki] Hadiste Müslüman kadınların peçe örtünmelerine dair bir delalet yoktur. Ümmü Seleme’nin hadisi ve Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’in ondan ve Hafsa’dan örtünmelerini

istemmiş olduğuna dair hadisler Rasul'ün hanımlarına hastır. Hadis Ümmü Seleme ve Meymune hakkındadır ve hadisin metni şöyledir: İbni Şihab'ın, Ümmü Seleme'nin kölesi Nebhan'dan rivayetine göre Ümmü Seleme şöyle dedi:

كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمِيمُونَةَ قَالَتْ فَبَيْنَا نَحْنُ عِنْدَهُ أَقْبَلَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ فَدَخَلَ عَلَيْهِ وَذَلِكَ بَعْدَ مَا أَمَرْنَا بِالْحِجَابِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اخْتَجِبَا مِنْهُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ هُوَ أَعْمَى لَا يُبْصِرُنَا وَلَا يَعْرِفُنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَعَمِيَاوَانِ أَنْتُمَا أَلَسْتُمَا تُبْصِرَانِهِ

“Meymûne ile birlikte Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yanında iken İbni Ümmü Mektum geldi ve yanına girdi. Bu olay bizim hicab ile emredildiğimizden sonra oldu. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem bize, ona karşı örtünmemizi emretti. Dedim ki: Ey Allah'ın Rasulü! O kör değil midir, bizi görmez ve tanıyamaz? Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem buyurdu ki: Sizler kör değilsiniz ve siz onu görüyorsunuz.” [Tirmizî, Hasen ve sahih olduğunu söyledi] Âişe'den gelen şu rivayete gelince:

كَانَ الرَّكْبَانُ يَمُرُونَ بِنَا وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحْرَمَاتٌ فَإِذَا حَادُوا بِنَا سَدَلَتْ إِحْدَانَا جِلْبَابَهَا مِنْ رَأْسِهَا عَلَى وَجْهِهَا فَإِذَا جَاوَرُونَا كَشَفْنَا

“Biz, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile birlikte bulunduğumuz sırada erkeklerden meydana gelmiş kafiler yanımızdan geçerken, tam bizim hizamıza geldikleri zaman, örtülerimizi başımızdan yüzümüze doğru sarkıttırdık, bizi geçtikleri zaman yüzümüzü açardık.” [Ebu Dâvud, Ahmed Bin Hanbel] Bu hadis, Buhari'nin İbni Ömer'den rivayet ettiği şu hadisle çelişmektedir:

وَلَا تَنْتَعِبِ الْمَرْأَةُ الْمُحْرَمَةُ وَلَا تَلْبَسِ الْفُقَّازِينَ

“Mahrem olan kadın yüzünü peçe (nikab) ile örtmesin ve eldiven takınmasın.” [Buhari, K. Hac, 1707]

El-Fetih kitabının sahibi nikabı şöyle anlatıyor:

“Nikab, burun üzerine veya göz çukurunun altına bağlanan ve örtülen örtüdür.” Âişe hadisi, erkeklerden meydana gelmiş

kafilenin geçişi sırasında mahrem kadınların yüzlerini örtüklerini ifade ederken, İbni Ömer'in hadisi ise yüzün çene altında kalan kısmın haricini örten peçe kullanmayı nehyediyor. Dolayısıyla bu hadis, bütün yüzü bir perde ile örtme hükmü ile nasıl bağdaştırılabilir? Konuyu daha iyi anlayabilmek için her iki hadise tekrar döndüğümüzde şunu görürüz: Âişe hadisini Mücahid rivayet ettiği için hadis sıkıntılıdır. Çünkü Yahya Bin Said el-Kattan, Yahya Bin Muîn ve Ebu Hâtim er-Râzî Mücahid'in Âişe'den hiçbir şey işitmediğini söylemektedir. Ali Bin El-Medîni'den nakledilen: *"Mücahid'in Sahabe'den bir toplulukla buluşmuş ve Âişe'den de işitmiş olması inkâr edilemez."* sözüne binaen Mücahid'in Âişe'den işitmiş olma ihtimali de vardır. Ayrıca Mücahid'in Âişe'den işittiği bir başka hadis Buhari'de yer almaktadır. Ancak Ebu Dâvud, kervan hadisini rivayet ettikten sonra susmuş, hadis hakkında bir şey söylememiştir. Ebu Dâvud'un herhangi bir hadis hakkında susmasının hadisin delil olarak kullanılmaya elverişli olduğu anlamına geldiği bilinen bir husustur. Fakat bu hadisten daha sahih olan bir hadise muhalif olunca terk edilir. Çünkü Buhari'nin rivayet ettiği İbni Ömer'in hadisi sahih bir hadis olup Âişe *RadiyAllahu Anhâ'*dan rivayet edilen hadisin en iyi hâlimden dahi daha kuvvetlidir. Bu nedenle sahih hadise muhalif olması nedeniyle Âişe hadisi reddedilir ve bununla delil getirilmez. Fadl Bin Abbas'ın hadisinde ise peçeye delalet eden bir şey yoktur. Tam tersine peçenin kullanılmamasına bir delildir. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e soru sormak için gelen Has'amlı kadına Fadl'ın bakması kadının yüzünün açık olduğunun delilidir. Bu hadisle ilgili olarak gelen bir başka rivayet de buna delildir:

فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفُضْلَ فَحَوَّلَ وَجْهَهُ مِنَ الشِّيقِ الْأَخْرَ

"Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Fadl'ı tuttu ve yüzünü başka tarafa çevirdi." [Ahmed Bin Hanbel]

Bu olayı Ali Bin Ebu Talib rivayet etmekte ve rivayetini şunu da ilave etmektedir:

فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ لَوَيْتَ عُنُقَ ابْنِ عَمِّكَ قَالَ رَأَيْتُ شَابًا وَشَابَةً فَلَمْ
أَمَنِ الشَّيْطَانَ عَلَيْهِمَا

“Abbas Allah’ın Rasulü’ne: Ey Allah’ın Rasulü! Amcanın oğlunun yüzünü niçin çevirdin? dediğinde, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Şeytanın vesvesesinden emin olunmayan genç bir erkek ile genç bir kadın gördüm.” [Tirmizî] Bu açıklamalara göre Has’amlı kadın hadisi, peçenin varlığı için değil, yokluğu için bir delildir. Çünkü Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem yüzü açık olarak onu görüyordu. Ancak Fadl’ın başını başka tarafa çevirmesinin nedeni, Fadl’ın kadına, kadının da Fadl’a şehvetle baktıklarını görmüş olmasıdır. Ali Radiyallahu Anh rivayetinde yer alan: [فَلَمْ أَمَنِ الشَّيْطَانَ عَلَيْهِمَا] **“Şeytanın vesvesesinden emin olunmayan”** ifadesine göre birbirlerine karşı onlar normal bir bakışla değil şehvetle bakmışlardır. Bakılan yer eller ve yüz olsa dahi şehvetle bakılması hâlinde haram olur. Fakat ani bakış hadisine gelince; Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem Cerir’e, ikinci bakıştan yüzünü çevirmesini, yani gözlerini indirmesini emretmiştir. Bu emir, bir yönü ile:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ

**“Mümin erkeklere söyle! Gözlerini (haramdan) sakın-
sınlar”** [Nûr Suresi 31] ayetinin tefsiridir. Ani bakış el ve yüzün dışında avret sayılan yerlere bakma ile ilgidir, ele ve yüze bakmakla ilgili değildir. Çünkü el ve yüze bakmak ani bakış olmasa bile caizdir. Yukarıda geçen Has’amlı kadın hadisi de buna delildir. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem biat alırken ve onlara öğüt verirken kadınların yüzüne ve ellerine bakması da ani bakışın el ve yüz dışındaki yerlere bakmakla ilgili olduğunun delilidir. [لَا تُنْجِعُ النَّظْرَةَ النَّظْرَةَ] **“Bakışına bakış ekleme.”** [Ahmed Bin Hanbel, Büreyde yoluyla tahrir etti] yani tekrar tekrar bakma hadisi kasıt taşımayan mücerret olarak bakmayı değil, tekrar tekrar bakmayı yasaklamaktadır.

Binaenaleyh peçenin farzıyetine delil vardır şeklinde iddi-

ada bulunanların istidlal edecekleri hiçbir hadis mevcut değildir. Böylece, Allah'ın Müslüman kadınlara peçeyi farz kıldığına, namazda veya namaz haricinde yüz ve ellerin mahrem olduğuna dair hiçbir delilin mevcut olmadığı meydana çıkmış bulunuyor. Bu hususta göstermiş oldukları delillerin istidlal bakımından kuvvetli bir yönü yoktur.

Kadının yüz ve ellerinin avret olmadığına, yüzü ve elleri açık olduğu hâlde sokağa ve alışverişe çıkmasının caiz olduğu Kur'an ve hadis ile sabittir.

Bu hususta Kur'an'da Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ

“Kendiliğinden görünen kısım hariç, ziynetlerini açmasınlar. Başörtülerini de yakalarının üzerine salıver-sinler.” [Nûr Suresi 31] Allah *Celle Celâlehû*, mümin kadınların ziynetlerini göstermelerini yani ziynet yerlerini açık etmelerini yasaklamıştır. Ancak, bu nehiyde, kendiliğinden görünen el ve yüz istisna kılınmıştır ki bu istisna açık bir istisnadır. Diğer bir ifade ile yasak kapsamına girmeyen ve kendiliğinden görünen kadına ait ziynet mahalli vardır ve bu husus fazla söze yer bırakmayacak kadar açıktır. Yüce Allah mümin kadınların kendiliğinden görünen kısımlar dışında kalan yerlerini göstermelerini yasaklamıştır. Ayette yer alan [إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا] **“Kendiliğinden görünen kısım.”** [Nûr Suresi 31] ifadesinin ne anlama geldiği hususunda tefsire müracaat edildiğinde iki şekilde tefsir edilebildiği görülür. Bunlar:

Birincisi naklî tefsir; ikincisi ise Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* devrinde, bu ayetin indiği çağda Rasul'ün önünde bulunan Müslüman kadınların tatbikatlarında görünen kısımlardan anlaşılan tefsirdir.

Birincisi: Naklî Tefsir: İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre ayette geçen görünen kısımlar yüz ve eller anlamına gelmektedir. Müfessirler de aynı görüşü paylaşırlar. İmam İbni Cerir et-Taberî şöyle diyor:

“Bu konuda en isabetli görüş; yüz ve el olarak ileri sürülen görüştür.” Kurtûbî ise şöyle der:

“Gerek hac ve gerekse namazda, gerek diğer yerlerde âdeten en fazla görülen el ve yüz olduğu için, ayetteki istisnanın bu iki azaya ait olması daha uygundur.” İmam Zemahşehri ise şöyle der:

“Kadın bir iş yapmak için muhakkak ellerini kullanır. Özellikle mahkemelerde şahitlik yaparken ve nikâh esnasında yüzünü açma ihtiyacını hisseder. Yollarda yürürken özellikle de fakir kadınların ayaklarının görünmesi mecburidir. İşte [إِلَّا مَا [مَا] طَهَّرَ مِنْهَا] “Kendiliğinden görünen kısım” [Nûr Suresi 31] ayetinin manası da budur.”

İkincisi: [إِلَّا مَا طَهَّرَ مِنْهَا] **“Kendiliğinden görünen kısım.”** [Nûr Suresi 31] ayeti indiği zaman bu ayetten yüz ve iki el anlaşılıyordu. Çünkü kadınlar, o gün yüzlerini ve ellerini Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in huzurunda açıyorlar, O da onlara bir şey demiyordu. Yine çarşı ve sokaklarda da ellerini ve yüzlerini açıyorlardı. Buna ait örnekler sayılamayacak derecede çoktur. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Cabir Bin Abdullah’dan rivayet edildiğine göre şöyle diyor:

شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ يَوْمَ الْعِيدِ فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ
الْخُطْبَةِ بَعْدَ أَدَانٍ وَلَا إِقَامَةَ ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَحَتَّى عَلَى طَاعَتِهِ
وَوَعظَ النَّاسَ وَذَكَرَهُمْ ثُمَّ مَضَى حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ فَوَعظَهُنَّ وَذَكَرَهُنَّ فَقَالَ تَصَدَّقْنَ فَإِنَّ
أَكْثَرَ كُنَّ حَطَبَ جَهَنَّمَ فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِبْطَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءَ الْخَدَّيْنِ فَقَالَتْ لِمَ يَا رَسُولَ
اللَّهِ قَالَ لِأَنَّكَ تَكْتَبِرِينَ الشُّكَاةَ وَتَكْفُرِينَ الْعَشِيرَ

“Ben, bayram günü Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem birlikte bulunuyordum. Ezan ve kametsiz ve hutbeden önce namaza başladı. Sonra, Bilal’e dayanarak, ayağa kalktı ve Allah’tan korkmayı emrederek, insanları Allah’a itaat etmeye teşvik etti. Daha sonra bulunduğu yerden ayrılarak, kadınların bulunduğu tarafa gitti. Onlara: Sa-

daka veriniz, çünkü çoğunuz cehennem odunusunuz, deyincede kadınlar içerisinde bulunan ve yanakları işaretlenmiş olan bir kadın: Niçin ey Allah'ın Rasulü? dedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona şöyle dedi: Çünkü siz, çok şikâyet ediyor, kocalarınıza karşı nankörlük edersiniz. Bunun üzerine kadınlar, küpe ve yüzüklerini Bilal'in elbisesi üzerine atarak sadaka vermeye başladılar." [Müslim]

2- Atâ Bin Ebu Rebah'tan rivayet edildiğine göre:

قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ قُلْتُ بَلَى قَالَ هَذِهِ الْمَرْأَةُ السُّودَاءُ أَنْتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ إِنِّي أُصْرَعُ وَإِنِّي أَنْكَشَفْتُ فَادُغَ اللَّهُ لِي قَالَ إِنْ شِئْتِ صَبْرْتِ وَلَكِ الْجَنَّةُ وَإِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُعَاقِبِكَ قَالَتْ أَصْبِرُ قَالَتْ فَايِي أَنْكَشَفْتُ فَادُغَ اللَّهُ أَنْ لَا أَنْكَشَفْتُ فَدَعَا لَهَا لَهَا

"İbni Abbas bana şöyle dedi: Sana cennetlik bir kadın göstereyim mi? Ben: Evet göster, dedim. İbni Abbas: Şu siyah kadın bir gün Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek ey Allah'ın Rasulü, ben saraya [epilepsi] tutuluyorum; bayıldığım zaman üzerim açılıyor, benim için Allah'a dua et, dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de ona şöyle dedi: Eğer istersen sabredersen ve cenneti kazanırsın, istersen Allah'a dua ederim, Allah sana afiyet nasip eder. Bunun üzerine kadın: O hâlde sabredeyim; ancak, bayılıp düştüğüm zaman üzerimin açılmaması için Allah'a dua et, dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de ona dua etti." [Taberani el-Kebîr'de tahrir etti]

Rasulün kadınlarla biatlaşması elin avret olmadığının delilidir. Ümmü Atiyye'den gelen rivayet şöyledir:

بَايَعْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ عَلَيْنَا أَنْ لَا يُشْرِكُنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَنَهَانَا عَنِ النَّبِيَاةِ فَقَبَضَتْ امْرَأَةٌ مِنْ يَدِهَا فَقَالَتْ فَلَانَهُ أَسْعَدْتَنِي وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَجْزِيَهَا فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ

"Biz Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e biat ettik ve Allah'ın Rasulü bize; Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamamızı

emreden ayeti okudu. Bizi, ölülerin arkasından bağırıp çağırarak yas tutmaktan nehyetti. Bunun üzerine bizden bir kadın elini geri çekti ve: Falan kadın benimle birlikte yas tuttu. (Üzerimde hakkı vardır.) Ben onun bu ağıtına karşılık vermek isterim dedi. Bunun üzerine Allah'ın Rasulü ona bir şey söylemedi. Kadın gitti ve sonra geri dönerek gelip biat etti." [Buhari, K. Ahkâm, 6675]

Bu hadis kadınların elleriyle biat ettiklerine delalet etmektedir. Çünkü hadiste geçen kadın, biat etmek için elini uzatmışken elini geri çekmiştir. Dolayısıyla hadis, kadının biat lafzını duyduğu zaman elini çektiğine açıkça delalet etmektedir. Çünkü biat elle tokalaşmak suretiyle yapılmaktadır. Allah'ın Rasulü de kadınlarla mübarek elleri ile biatlaşmıştır. Ancak Âişe'den rivayet edilen:

وَمَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ امْرَأَةٍ إِلَّا امْرَأَةٌ يَمْلِكُهَا

"Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in eline, sahip olduğu kadınların dışında hiçbir kadının eli değmemiştir." [Buhari, K. Ahkâm, 6788. Müttefekun aleyh] sözü, Âişe'nin görüşüdür ve bilgisi çerçevesinde söylediğini gösterir. Âişe'nin sözü ile Ümmü Atiyye hadisi yan yana getirildiği zaman, Ümmü Atiyye'nin hadisi tercih edilir. Çünkü Ümmü Atiyye hadisi Rasul'un önünde cereyan eden bir eylemi göstermektedir ve Rasul'un fiiline delildir ki bu, sadece Âişe'nin sözünden daha fazla tercih sebebidir.

İşte hadislerle sabit olan bu üç olay sabit olup kadının yüz ve elinin açılabilmesine açıkça delalet etmektedir. Yani ayette yer alan [إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا] **"Kendiliğinden görünen kısım hariç."** cümlesi yüz ve eller anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu, kadının ellerinin ve yüzünün ne namazda ne de namaz dışında avret olmadığını göstermektedir. Çünkü: [وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا] **"Kendiliğinden görünen kısım hariç, ziynetlerini açmasınlar."** [Nûr Suresi 31] ayeti geneldir.

Ayette bu kısımdan sonra gelen: [وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ] **"Başörtülerini yakalarının üstüne salsınlar."** [Nûr Suresi 31]

cümlesinin mefhumu da kadının ellerinin ve yüzünün avret olmadığına delalet etmektedir. Ayette geçen [الخُمْر] kelimesi [خِمَار] kelimesinin çoğuludur. [الخُمْر] kelimesi “başa örtülen şey” demektir. [الجُبُوب] kelimesi ise [الجَيْب] kelimesinin çoğuludur ve “gömleğin veya elbisenin yakası” anlamına gelmektedir. Allah *Celle Celâlehû*'nun başörtülerinin boyun ve göğüsler üzerine salıverilmesini emretmesi buraları örtmenin vacip olduğunu gösterir. Yüzün örtülmesinin emredilmemesi ise yüzün avret olmadığına delalet eder. Zannedildiği gibi [الجَيْب] kelimesi “göğüs” anlamına gelmemektedir. [الْقَمِيصُ] “göğsün üst kısmında olan ve boyuna dolanan gömleğin yaka kısmı” demektir. Başörtüsünün yaka üzerine salıverilmesi ise gömleğin boyun ve göğüs kısmını örtmesi demektir. Böylece ayette yer alan hicab kelimesinin peçe anlamına gelmediği ve Allah *Subhanehû ve Teâlâ*'nın da bunu emretmediği meydana çıkmış bulunmaktadır.

Kur'an'daki deliller açısından meselenin ele alınışı böyledir. Hadisten delillere gelince, hadislerde de peçe Allah *Celle Celâlehû* tarafından farz kılınmamıştır. Dolayısıyla yüz ve eller avret değildir. Ebu Dâvud'un Katade'den rivayet ettiğine göre Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْجَارِيَةَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا وَجْهَهَا وَيَدَاهَا إِلَى الْمَفْصِلِ

“Kız hayız gördüğü zaman bileklerine kadar elleri ve yüzü dışında kadının teninden herhangi bir şeyin görünmesi doğru (caiz) olmaz.” [Ebu Dâvud] Bu hadise göre ellerin ve yüzün avret olmadığı açık ve nettir. Allah eller ve yüz için bir örtüyü, peçeyi farz kılmamıştır.

Yukarıda Kitap ve Sünnet'te yer alan deliller Müslüman kadının yüzü ve elleri açık olarak, çarşıya çıkabileceğine, yüz ve elleri açık olduğu hâlde yabancı erkeklerle konuşabileceğine, alışveriş, icare, komşuluk hakkı, vekâlet, kefalet gibi meşru birçok muameleyi icra edebileceğine delalet etmektedir. Allah *Celle Celâlehû* peçeyi ancak Rasul'ün hanımlarına

farz kılmıştır. Buna rağmen peçenin farz olduğunu ileri süren görüş İslâmi bir görüştür. Çünkü burada delil şüphesi vardır. Bu görüşü, bazı mezhep sahibi müçtehit imamlar ileri sürmüşlerdir. Ancak şüpheli delil ile istidlal zayıftır ve böyle bir delilin istidlal yönü neredeyse yok gibidir.

Geriye, bazı müçtehitlerin söyledikleri fitne korkusu ve ondan çekinmek için peçenin kadına farz kılındığı meselesi kalmış bulunmaktadır. Bazı müçtehitler erkekler arasında kadının yüzü avret olduğu için değil, fitne korkusundan dolayı örtülmesi gereklidir demektedirler. Bu iddia ve görüş, birkaç yönden yanlıştır:

1- Fitne korkusundan dolayı yüzü açmanın haram olduğuna dair Kitap'ta, Sünnet'te ve Sahabe icmasında herhangi bir delil olmadığı gibi kıyas yapılacak şer'î bir illet de yoktur. Böyle bir görüşün şer'î bir değeri olmadığı gibi şer'î hüküm de sayılmaz. Bu görüş, şer'î bir görüş olmadığı gibi şer'î hüküm de sayılmaz. Zira şer'î hüküm Şâri'nin hitabıdır. Fitne korkusundan dolayı yüzü açmanın haram olması ise Şâri'nin hitabında yer almamaktadır. Şer'î delillerin tamamen bu görüşü çürütecek şekilde geldiği bilirse, ayetlerin ve hadis-i şeriflerin ellerin ve yüzün açılabilceğini mubah kıldığı ve bunu herhangi bir şey ile kayıtlamadığı da bilinmiş olur. Yüzü açmanın haram olması ile ilgili herhangi bir hâlde ve durumda bir tahsis yapılmadığına göre, yüzü ve elleri açık buldurmanın haram olduğunu söylemek, Allah'ın helal kıldığı bir hususu haram, vacip kılmadığı bir hususu da vacip kılmak sayılır. Üstelik bu görüş, şer'î hüküm olarak sayılmamasının yanında, açık nassla sabit olan şer'î hükümlerin iptal edilmesi anlamına da gelir.

2- Fitne korkusunu, yüzün açılmasını haram kılmak ve onu örtmenin vacip oluşuna illet saymak hususunda ne sarahat, ne delalet ne de istinbat ve kıyas yoluyla hiçbir şer'î nass yoktur. Kaldı ki bu, kesin olarak şer'î bir illet değil, akli bir illettir. Şer'î hükümlerde ise akli illetin hiçbir değeri yoktur,

muteber olan sadece şer'î illettir. Bundan dolayı, yüzün açılmasını haram ve onu örtmenin farz olduğu hususundaki teşride fitne korkusunun yeri yoktur. Çünkü bu illet şeriatta varit olmamıştır.

3- [الْوَسِيلَةُ إِلَى الْحَرَامِ حَرَامٌ] “Harama götüren vesile haramdır.” kaidesi fitne korkusundan dolayı yüz açmanın da haram olacağına tatbik edilemez. Bu kaidenin geçerli olabilmesi için iki unsurun bulunması gerekir:

a- Adı geçen vesile zann-ı galibe göre harama götürücü olmalıdır.

b- Akıl tarafından değil, şariat tarafından haram kılındığına dair nass bulunmalıdır. Oysa fitne korkusu ile yüzü açmanın haram kılınmasında böyle bir nass yoktur. Dolayısıyla yüzün açılması meselesinde fitneye düşecek olan kişi açısından fitne şer'an haramdır varsayımına binaen [الْوَسِيلَةُ إِلَى الْحَرَامِ حَرَامٌ] **“Harama götüren vesile haramdır.”** kaidesi burada uygulanamaz. Çünkü böyle bir yoruma neden olacak zann-ı galip söz konusu değildir. Üstelik fitne korkusunu haram kılan herhangi bir şer'î nass da yoktur. Şariat fitnenin bizzat kendisini, fitneye düşecek olan insanlar bakımından haram kılmamıştır. Bilakis şariat, yüzüne bakılan kimsenin yüzünü kapatmasını değil, şehvetle bakan kimsenin bakmasını haram kılmıştır. Ebu Dâvud'un rivayetinde şu hadis yer almaktadır:

كَانَ الْفَضْلُ رَدِيفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَتَمِمْ فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ وَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَ الْفَضْلِ إِلَى الشَّقِّ الْأَخْر

“Abbas'ın oğlu Fadl Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in terkesinde bulunuyordu. Has'amlı bir kadın O'na bir şey sormaya geldi. Fadl, o kadına bakıyor, kadın da ona bakıyordu. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den Fadl'in yüzünü kadından bir başka tarafa çevirdi.” [Sahihi Buhari, Kitabu'l Hacc, Hadis

Allah Rasulü'nün Fadl'ın yüzünü çevirdiğinin bir başka delili de bu kıssa ile ilgili olarak gelen şu rivayettir:

فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفَضْلَ فَحَوَّلَ وَجْهَهُ مِنَ الشِّتِّقِ الْأَخْرَ

“Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Fadl'ı tuttu ve yüzünü başka tarafa çevirdi.” [Ahmed Bin Hanbel] Ali Bin Ebi Talib'den gelen rivayette ise bu kıssa şöyle anlatılmaktadır:

فَقَالَ لَهُ الْعَبَّاسُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ لَوَيْتَ عُتُقَ ابْنِ عَمِّكَ قَالَ رَأَيْتُ شَابًا وَشَابَةً فَلَمْ أَمْنِ الشَّيْطَانَ عَلَيْهِمَا

“Abbas Allah'ın Rasulü'ne: Ey Allah'ın Rasulü! Amcanın oğlunun yüzünü niçin çevirdin? dediğinde, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Şeytanın vesvesesinden emin olunmayan genç bir erkek ile genç bir kadın gördüm.” [Tirmizi] Bu rivayetten de anlaşıldığı gibi Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Has'amlı kadına bakan Fadl'ın yüzünü çevirmiş ancak yüzü açık olan kadına yüzünü örtmesini emretmemiştir. Fitneye düşen kişiden dolayı fitne haram olmuş olsaydı Fadl'ın kadına fitne nazarıyla bakışı gerçekleştikten sonra Allah Rasulü'nün kadına yüzünü örtmeyi emretmesi gerekirdi. Fakat Allah Rasulü'nün kadına yüzünü örtmesini emretmeyip yalnızca Fadl'ın yüzünü çevirmekle yetinmesi, haram olanın bakılana değil bakana ait olduğunun delilidir. Buna göre insanların, bir kadınla fitneye düşmelerinin haramlığı hakkında, kendisiyle fitneye düşülen kadına yüzü açmayı haram kılan bir nass varit olmamıştır. Aksine bunun kadına haram kılınmamasına ilişkin nass varit olmuştur. Dolayısıyla kadının yüzünün açık olması harama götürmez, hatta kesinlikle harama götürücü olsa bile yine de yüzünün açık olması haram değildir. Ancak, insanların işlerini çekip çevirmekten sorumlu olan devletin, insanların fitneye düşmesini engellemek için, halkı fitneye düşüren birtakım kimseleri halkın gözünden uzak tutması caizdir. Nitekim Ömer *Radiyallahu Anh*, güzelliğinden dolayı, kadınların fitneye düş-

mesini önlemek için Haccac oğlu Nasr'ı Basra'ya sürgün etmiştir. Böylesi bir durum; kadın ve erkek, herkes için geçerlidir. Bu nedenle fitne korkusu olduğu için veya fitnenin gerçekleşmemesi için kadınların yüzlerini açmalarının haram olduğu söylenemez. Dolayısıyla [الْوَسِيْلَةُ إِلَى الْحَرَامِ حَرَامٌ] **“Harama götüren vesile haramdır.”** kaidesi burada geçerli olamaz.

ŞER'İ TEKLİFLER KARŞISINDA KADIN VE ERKEK

İslâm, şer'î teklifleri getirirken, hem kadını hem de erkeği bu tekliflerle mükellef kılmıştır. Her ikisinin fiillerine çare getiren şer'î hükümleri beyan ederken, kadın ve erkeğin birbirine eşit olup olmadığını, aralarında üstünlüğün bulunup bulunmadığını dikkate almamıştır. İslâm, nerede tedaviye muhtaç muayyen bir problemi ele almışsa, bu problemin erkeğe veya kadına ait olup olmadığına bakmadan bunu hemen tedaviye başlamıştır. Çözüm, kadını veya erkeği tedaviye yönelik bir çözüm olmaktan öte sadece insanın fiiline, yani vukua gelen probleme ait bir çözüm olmuştur. Bu nedenle kadın ile erkek arasında eşitlik veya eşitsizlik meselesi söz konusu olmamıştır. İslâmi teşride de böyle bir kelime (kadın-erkek eşitsizliği/eşitliği) yoktur. Sadece, kadın olsun erkek olsun belirli bir insandan kaynaklanan olaya getirilen şer'î bir hükümün varlığı söz konusudur.

Binaenaleyh kadın-erkek eşitliği; söz konusu edilecek bir mesele olmadığı gibi, içtimai nizamda kendisinden söz edilecek bir konu da değildir. Çünkü kadının erkeğe veya erkeğin kadına eşit olması meselesi içtimai hayata etki eden önemli bir mesele olmadığı gibi, İslâmi hayatta vukuu muhtemel bir problem de değildir. Bu tip söz ve ifadeler ancak Batı'da var olan ifadelerdir. İnsan olması itibariyle kadının doğal hakkını çiğnemiş olan ve Batı'yı taklit eden kimselerin dışında Müslümanlardan hiç kimse de bu ifadeleri kullanmamıştır. Sonraları hakları çiğnenmiş, yenmiş olan kimseler, bu hakları elde edebilmek için kadın-erkek eşitliğini kullanmışlardır. Oysa İslâm'ın bu tür terimlerle ilgisi yoktur. Çünkü İslâm içtimai nizamını, cemaat ve toplumun birbiriyle kaynaşmasını, kalkınmasını garanti eden kuvvetli bir temel üzerine kurmuştur. Allah *Celle Celâlehû* [وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ] **"Biz, âdemoğlunu şerefli kıldık."** [İsra Suresi 70] diyerek şerefli kıldığı insanın saygınlığına, şerefine layık gerçek saadeti hem erkek, hem de kadın için temin etmiştir.

İslâm, hem kadına hem de erkeğe birtakım hak ve görevler vermiş ve onların çıkarlarını ilgilendiren bu hak ve sorumlulukları, şeriatın uygun gördüğü şekilde düzenlemiştir. O, kadın ve erkeğin fiillerini, muayyen bir insanın fiilleri olarak ele alıp çözüme kavuşturmuştur. Bunları insanın tabiatına uygun alarak ele almış, aynı olması gerektiği yerde aynı, farklı olması gerektiği yerde de farklı bir şekilde çözümlenmiştir. Ancak kadına ve erkeğe tanınan hak ve görevlerdeki bu vahdetin, “eşitlik” olarak isimlendirilmesi mümkün olmadığı gibi “eşitsizlik” şeklinde isimlendirilmesi de mümkün değildir. Aynı şekilde bazı durumlarda hak ve görevlerde farklı uygulamaların yapılmasının nedeni, kadın-erkek eşitliği veya eşitsizliği de değildir. Çünkü İslâm, erkek olsun kadın olsun topluluğa bakarken, onları “insanlar topluluğu” olarak dikkate alır. Bu insanlar topluluğu da elbetteki kadınlardan ve erkeklerden meydana gelecektir. Bu hususta Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

“Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratıp, ondan da onun eşini vücuda getiren, her ikisinden de birçok erkek ve kadın üreten Rabbinizden sakının.” [Nisa Suresi 1]

İşte bu bakıştan hareket ederek şeriat, birçok şer’î teklifi emretmiştir. Bu bakış açısına göre erkeğe ve kadına birtakım hak ve görevler yüklenmiştir. Haklar ve görevler yani sorumluluklar insanoğluna ait olunca, haklarda ve görevlerde yani sorumluluklarda vahdet sağlanmış olur. Dolayısıyla haklar ve görevler, herhangi bir şekilde ayırım veya farklılık olmaksızın erkek ve kadınların tümünü kapsayıcı bir nitelik kazanır. İşte bu nedendir ki İslâm, insanı imana davet ederken erkek ile kadın arasında herhangi bir ayırım yapmamıştır. İslâm davetini yüklenme sorumluluğunda erkek ile kadın ayırımı yapmamıştır. Aynı şekilde namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetlere tealluk eden teklifleri yaparken de bir ayırım yapmamıştır.

Kadın-erkek ayrımı yapmadan ahlaki karakterlerinin şer'î hükümlere göre olmasını istemiştir. Alışveriş, icare, vekâlet, kefalet vb. muamelat hükümlerinde, Allah'ın hükümlerine karşı gelenlere uygulanması gereken hadlerde, cinayetlerde ve tazir cezalarında kadın-erkek farkı gözetmeksizin tümünü insan olarak ele almış ve aynı kategoride değerlendirmiştir. Erkek ve kadın ayrımı yapmadan ilim öğrenme ve öğretme görevini tüm Müslümanlara farz kılmıştır. Böylece Allah *Celle Celâlehû*; insanı ilgilendiren bütün hükümlerini eşit şekilde kadın ve erkeğe emretmiştir. Bu açıdan bütün teklifler, haklar ve görevler tektir. Bu türden hükümlerle ilgili olarak gelen ayet ve hadisler insan olarak bütün insanları, mümin olduklarından dolayı da bütün müminleri kapsamaktadır. Ayetlerin birçoğu, şer'î tekliflerin hem erkeğe hem de kadına hitap ettiğini göstermektedir. Allah *Celle Celâlehû* aşağıdaki ayetlerde şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّانِعِينَ وَالصَّانِعَاتِ وَالْحَافِظِينَ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

“Doğrusu Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, taata devam eden erkeklerle taata devam eden kadınlar, sadık erkeklerle sadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, huşu eden erkeklerle huşu eden kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkeklerle iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çokça zikreden erkeklerle Allah'ı çokça zikreden kadınlar, işte onlar için Allah, mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” [Ahzab

Suresi 35]

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

“Allah ve Rasulü bir şeye hükmettiği zaman inanan erkek ve kadına artık işlerinde başka bir yolu seçme hakkı yoktur.” [Ahzab Suresi 36]

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Erkek ve kadından herhangi birisi salih bir amel işlerse, biz ona temiz bir hayat yaşatır ve onların yaptıklarının en güzeli ile mükâfatlandırırız.” [Nahl Suresi 97]

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يَطْلُمُونَ نَقِيرًا

“Erkek veya kadından kim mümin olarak salih amel işlerse; işte onlar cennete girecekler ve hiçbir şekilde zulme uğratılmayacaklardır.” [Nisa Suresi 124]

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ

“Nihayet Rableri onların dualarını kabul etti. Sizlerden gerek erkek olsun, gerek dişi (kadın) olsun iş yapan hiçbir kimsenin amelini boşa çıkarmam.” [Âli İmran Suresi 195]

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا

“Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından erkekler için bir nasip olduğu gibi kadınlar için de az veya çok nasip vardır. Bunlar az veya çok belirli bir hissedir.” [Nisa Suresi 7]

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبْنَ

“Erkeklerle kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır.” [Nisa Suresi 32]

İşte bu ayetlerde de görüldüğü üzere Allahu Teâlâ, hükümlerin türü ve sayısı ne olursa olsun şer’î hükümlerin tümünü, eşit bir şekilde insan olarak kadın ve erkekler için şeriat kılmıştır. Ancak bunlar, kadın-erkek eşitliği şeklinde algılanmamalıdır. Bu hükümler ancak, insanlara ait olan şeriataın hükümleridir. Bu konuda kadın ve erkek farkı yoktur.

Çünkü onların her biri insandır. Bu hükümler, insanın fiille-riyle ilgili Allah'ın hitabıdır.

Bu haklar, görevler ve şer'î teklifler, kadının kadınlık tabiatıyla ilgili olarak toplumdaki konumuna ve topluluktaki yerine göre; erkeğin, erkeklik tabiatıyla ilgili olarak toplumdaki konumuna ve topluluktaki yerine göre çeşitlilik arz eder. Çünkü bu teklifler, mutlak olarak insan için bir çözüm olmaktan çok, birbirinden farklı özellikleri bulunan insan türüne ait bir çözümdür. İnsanın doğası gereği, bir cinsin diğer cinsten bazı yönleriyle farklı özelliklere sahip olması da doğaldır. Öyleyse getirilen çözümün, mutlak anlamda insana ait çözüm olmaktan öte, insanın bir türü için çözüm olması kaçınılmazdır. İşte bu nedenledir ki şeriat, erkekler topluluğunun oluşturduğu işlerde olsun, genel hayatta olsun iki kadının şahitliğini bir erkeğin şahitliğine eş değerde tutmuştur. Bu hususta yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى

“Erkeklerinizden iki şahit tutunuz. Eğer iki erkek bulunmazsa, şahitlerden razı olacağınız bir erkek ile biri unuttuğunda diğeri ona hatırlatacak iki kadın (şahit) olsun.” [Bakara Suresi 283]

Şeriat, sadece belli durumlarda yani içerisinde erkeklerin bulunmadığı kadınlar hamamında işlenen cinayetlerde olduğu gibi kadınlara ait olan topluluklarda meydana gelen olaylarda kadınların şهادetini kabul etmektedir. Bakirelik, dulluk ve süt emzirme meseleleri gibi yalnızca kadınların haberdar olabileceği hususlarda bir kadının şahitliğini yeterli görmektedir. Çünkü Allah Rasulü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* süt emzirme konusunda bir kadının şهادetini kabul etmiştir. Buhari'nin Ukbe Bin El-Hâris'ten rivayeti şöyledir:

تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً فَجَاءَتْ امْرَأَةً فَقَالَتْ إِنِّي قَدْ أَرْضَعْتُكُمْ فَاتَّبِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ وَكَيْفَ وَقَدْ قِيلَ دَعَهَا عَنْكَ أَوْ نَحْوَهُ

“Dedi ki: Ben bir kadınla evlenmişim. Bir başka kadın geldi ve ben ikinizi de emzirdim, dedi. Bunun üzerine ben Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gittim. Buyurdu ki: Böyle dediği hâlde nasıl (evli kalabilirsin)? Kadını senden uzaklaştır vb. bir söz söyledi.” [Sahih-i Buhari, Şehadetler Kitabı, H. No: 2517] İslâm, mirasta kadına düşen payın bazı hâllerde erkeğe düşen payın yarısına eşit olmasını emretmiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmaktadır:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَىٰ

“Allah, evlatlarınız hakkında erkeğe, iki dişinin hissesi kadar tavsiye eder.” [Nisa Suresi 11] Evlatlar, öz kardeşler, baba bir kardeşler gibi bütün asabe akrabalıklarda durum böyledir. Bu böyledir çünkü kadın çalışabilecek güce sahip olsa dahi fakir olması hâlinde kadının nafakası kardeşine aittir. Bazı durumlarda ise kadınla erkeğin payı aynıdır. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ

“Eğer bir erkek veya bir kadının, çocuğu ve babası bulunmadığı hâlde (kelâle olarak) mirasına konuluyorsa ve onun (ana bir) erkek kardeş veya (ana bir) kız kardeşi bulunuyorsa (bu kardeşlerin) her birine altıda bir ve birden daha çoksalar, kız ve erkek üçte bir hissede eşit olarak ortaklırlar.” [Nisa Suresi 12] Bu hüküm, anne tarafından kelâle konumunda olan kardeşler içindir. Zira vakıası itibarıyla kadının nafakası anadan erkek kardeş olana vacip olmaz. Her ne kadar kardeş olması bakımından birbirlerine haram iseler de, kadının nafakasını temin, anadan kardeş olan erkeğe vacip olmaz.

İslâm, kadının giydiği elbisenin erkeğin elbisesine muhalif olmasını emrettiği gibi, erkeğin elbisesinin de kadının elbisesinden ayrı olmasını emreder. Vücudun bazı organlarının süslenmesi gibi kadına ait ve iki cinsi birbirinden ayıran hu-

suslardan olduğundan dolayı, giyim-kuşamda cinslerin birbirlerine benzemelerini yasaklar. Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste şöyle buyrulmaktadır:

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَ يَلْبَسُ لِبْسَةَ الْمَرْأَةِ وَالْمَرْأَةَ تَلْبَسُ لِبْسَةَ الرَّجُلِ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem, kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına lanet etti.”

[Hâkim tahrir etti ve sahihledi] İbni Ebi Müleyke'den Âişe Radiyallahu Anhâ'ya denildi ki:

إِنَّ الْمَرْأَةَ تَلْبَسُ النَّعْلَ فَقَالَتْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلَةَ مِنَ النِّسَاءِ

“Kadın-erkek ayakkabısı giyebilir mi? Dedi ki: Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem erkekleşen kadınlara lanet etmiştir.” [Zehabî tahrir etti ve isnadının sahih olduğunu söyledi] Abdullah Bin Amr Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle söylerken işittim, dedi:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِالرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ

“Erkeklerle benzeyen kadınlar bizden değildir.” [Taberani] İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre:

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُخْتَلِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْمُتَرَجِّلاتِ مِنَ النِّسَاءِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem erkeklerden kadınlara ve kadınlardan da erkekleşenlere lanet etti ve onları evlerinizden çıkarın dedi.” İbni Abbas diyor ki:

فَأَخْرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فُلَانًا وَأَخْرَجَ عُمَرُ فُلَانًا

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem falan kişiyi, Ömer de falan kişiyi çıkardı.” Başka bir lafızla hadis şöyledir:

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ

“Allah Rasulü kadınlara benzemeye çalışan erkeklere ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlara lanet etmiştir.”

[Buhari]

İslâm, kadına ait bir hak olarak erkeğin kadına mihir vermesini emretmiştir. Hâlbuki birbirinden yararlanmak her

ikisi için de söz konusu olup bu faydalanma sadece erkekle sınırlı değildir. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَأْتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ بَخْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا

“Kadınlara mihirlerini cömertçe veriniz. Eğer ondan gönül hoşluğu ile size bir şey bağışlarsa onu afiyetle yiyiniz.” [Nisa Suresi 4] Ayette geçen [بَخْلَةً] kelimesi bağış anlamını ifade eder, bazılarının zannettiği gibi mal karşılığı değildir. Nitekim Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* kendisini hibe eden kadınla evlendirmek istediği bir kimseye:

هَلْ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا فَأَلْتَمِسَ وَلَمْ يَجِدْ قَالَ اَلْتَمِسْ وَلَوْ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا فَرَوَّجَهُ إِيَّاهَا بِمَا مَعَهُ مِنَ الْقُرْآنِ

“Senin ona mehir olarak verecek bir şeyin var mı? dedi. Adam aradı fakat herhangi bir şey bulamadı. Bunun üzerine ona: Demirden bir yüzük olsa bile mehir olarak verebileceğin bir şey bul, dedi. Fakat adam onu da bulamayınca Allah Rasulü, ezberindeki Kur’an karşılığında adamı o kadınla evlendirdi, dedi.” [Buhari, Sehl Bin Sa’d es-Sâidî yoluyla tahrir etti]

Allah *Celle Celâlehû* çalışıp mal kazanmayı erkeğe farz kadına farz değil, mubah kılmıştır; kadın dilerse çalışır dilerse çalışmaz. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ

“Maddi gücü olan erkek kendi imkânından infak etsin.” [Talâk Suresi 7] Ayette geçen [ذُو] tabiri ancak erkek için kullanılır. Başka bir ayette ise şöyle buyrulmaktadır:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ

“Kadınların yiyecek ve giyecekleri çocuğun babasına aittir.” [Bakara Suresi 233] Bu ayetlerle nafaka, erkeklere bir görev olarak emredilmiştir.

İslâm, erkeklerin kadınlar üzerine idareci olmalarını emretmiştir. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ

أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَائِمَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنِ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا

“Erkekler, kadınlar üzerine idareci ve hâkimdirler. Çünkü Allah birini diğerinden üstün yaratmıştır. Bir de erkekler mallarından (kadınlarına) harcamaktadırlar. İyi kadınlar, (Allah’a) itaatkârdırlar ve Allah’ın korunmasını emrettiğini, kocalarının gıyabında ırz ve mallarını muhafaza ederler. Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince: Önce kendilerine Öğüt verin. Sonra uslanmazlarsa, kendilerini yataklarda yalnız bırakın. Yine dinlemezlerse, (hafifçe) dövün. Size itaat ettikleri takdirde kendilerini incitmeye bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür.” [Nisa Suresi 34] Allah *Celle Celâlehû* erkeklere tanınan bu üstünlüğün; yönetim, namaz imamlığı, nikâhta velayet ve talâk hakkını elinde bulundurmak gibi birtakım sorumluluklardan kaynaklandığını açıklamaktadır. Bu husus ayette şu ifade ile vurgulanmaktadır:

بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ

“Allah’ın bazılarını bazılarına üstün kılması.” [Nisa Suresi 34] Bu idarecilik görevi, mihir ve ailenin geçiminin sağlanması gibi görevlerin erkeklerin boyunlarına yüklenmesi gibi sorumluluklarda da görülmektedir. Bu hususu da yüce Allah ayette yer alan:

وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ

“Bir de erkekler mallarından (kadınlarına) harcamaktadırlar.” [Nisa Suresi 34] ifadesi ile belirtmektedir. Şeriat, kocanın karısını terbiye etmesi ile ilgili olarak, ilk önce ona güzel öğüt vermesini, daha sonra yatağını ayırmasını erkeğe bir hak olarak vermiştir. Son aşama ise kocasına karşı serkeşlik yapıp karşı geldiği takdirde, hafifçe dövme serbestiyeti tanımıştır. Kız ve erkek çocuğuna bakma hakkını şeriat kadına

vermiş ve erkeği bundan men etmiştir. Eğer babaları çocuklarına karşı görevlerini yapmaz ve onlara karşı cimrilik yaparsa, kadına çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması için doğrudan harcama yetkisi vermiştir. Böyle durumda şeriat erkeğin harcama hakkını elinde bulundurmasını engellemektedir. Ebu Süfyan'ın karısı Hind Allah'ın Rasulü'ne geldi ve:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ وَلَيْسَ يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي وَوَلَدِي إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَعْلَمُ فَقَالَ خُذِي مَا يَكْفِيكِ وَوَلَدِكَ بِالْمَعْرُوفِ

“Ey Allah'ın Rasulü! Ebu Süfyan cimri bir adamdır. Bana ve çocuğuma yetecek miktarda nafaka vermiyor, dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü: Sana ve çocuğuna yetecek malları maruf bir şekilde al.” [Buhari, Âişe yoluyla tahrir etti] buyurdu. Böylesi bir durumda hâkim, nafakayı kadına teslim etmeye erkeği zorlar ve harcama hakkını kadına verir; erkeğin harcama işini elinde bulundurmasını engeller.

Böylece, İslâm, bir kısmı erkeklere, bir kısmı da kadınlara ait olmak üzere birçok hüküm getirmiş, bunların bir kısmında erkek ile kadını ayırmış, Allah'ın tahsis ettiği hükümlerle her birinin razı olmalarını emretmiştir. Allah'ın bir kısmına vermiş olduğu üstünlükleri temenni ederek, kıskançlık yapmamalarını emretmiştir. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurur:

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا

“Allah'ın, kiminizi kiminize üstün kılmaya vesile yaptığı şeyleri (haset ederek) arzu edip durmayın. Erkeklerle kazandıklarından bir pay vardır. Kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır.” [Nisa Suresi 32] Hükümlerdeki bu tahsis eşitsizlik anlamına gelmez. Burada kadın olarak kadınlara ait işlere, erkek olarak da erkeklere ait işlere çözümler vardır. Bunların hepsi, kullara ait fiillere tealluk eden Şâri'nin hitabıyla çözümlenmiştir. Bunların durumları bir bütün olarak incelendiği zaman, insan türünün bir cinsini ilgilendiren bir problemin çözümü olduğu görülür. Dolayısıyla

insanı ilgilendirmesinden dolayı çözümün bazı noktalarda farklılık göstermesi kaçınılmaz bir olaydır. Ancak ortaya konulan çözümlerde kadın-erkek eşitliği gibi bir konu hiçbir surette göz önüne alınmamıştır. Çünkü araştırılması gereken konu bu değildir. Önemli olan, muayyen bir insana ait muayyen bir problemin çözüme kavuşturulmasıdır. Erkek ile kadını ilgilendiren birtakım hükümlerde çeşitlilik olabilir. Durum ne olursa olsun mühim olan, insanın bir problemine çare olmaktır. Bu çare ister ilim öğrenmek gibi aynı türden bir çözüm, isterse erkek ve kadının avret yerlerinin farklı olması gibi farklı türden olsun, ortaya konan hükümlerin tek hedefi insanın problemlerini çözmektir. Bir insanın diğer insandan üstün olması ya da aralarında eşitlik olup olmaması bu hükümlerde yer almaz. Akıl ve din bakımından kadınların noksan olduklarını beyan eden hadisle, akıl ve din açısından kadında meydana gelen etkinin dikkate alınması kastedilmektedir. Yoksa bu sözün anlamı, kadınların dini ve akli noksan demek değildir. Çünkü fitrat gereği erkek ve kadındaki akıl tek olduğu gibi iman ve amel bakımından her erkek ve kadının dini de birdir. Dolayısıyla akıl ve din bakımından kadınların noksan olduğunu belirten hadisten kasıt, şهادette bir erkek şahide karşılık iki kadının şahit olmasındaki noksanlık ve yine her ay gördüğü hayız ve nifas günlerinde kılmadığı namaz ile Ramazan ayında hayız ve nifasından dolayı tutmadığı oruçlardan kaynaklanan noksanlıktır.

Haklar ve görevler konusu, insan olması hasebiyle insan, insanın da erkek ve dişi olmaları bakımından da her birisi için Allah'ın şeriat kıldığı şer'î tekliflere ait hususlardır. Fakat insani sifata haiz olan insan cinsinden her birini göz önünde bulundurduğumuz zaman teşri bakımından aralarında herhangi bir ayrıcalık söz konusu edilemeyeceği gibi bunlar arasında eşitlik veya eşitsizlik gibi herhangi bir husus da düşünülemez.

KADININ GÖREVLERİ

İslâmi teşrinin bakış tabiatı, erkek ve kadının birini diğereinden ayırmadan, aralarında cins ayrımı yapmadan, insan vasfını taşıması nedeniyle hem erkeğin hem de kadının birtakım işleri yapmalarını mubah kılmıştır. Yine herhangi bir şekilde cins ayırımına gitmeden bu işlerden bir kısmını farz, bir kısmını haram, bir kısmını mekruh, bir kısmını da mendup kılmıştır. Bazı işler vardır ki; insanî vasıf taşımakla beraber, bunları sadece erkekler yapabilir. Yine bazı işler de vardır ki insani vasıfta olmalarına rağmen onları ancak kadınlar yapabilir. Şeriat, bu işlerin özelliklerini göz önünde bulundurarak bunlarda bir ayırımı gitmiş, farziyet, haramlık, mekruhluk, mendupluk veya mubahlık açısından erkek ve kadını farklılaştırmıştır. İşte bu çerçevede şeriat, yönetim ve otorite görevini yalnızca erkeklere verirken, -erkek olsun kız olsun- çocukların terbiye ve bakım görevini kadınlara vermiştir. Bunun için kadınlık vasfını taşımalarından dolayı kadınları ilgilendiren bazı işlerin kadınlara, erkek olma vasfına sahip olmalarından dolayı da bazı işlerin erkeklere verilmesi gerekmektedir. Erkek ve dişi yaratırken, erkeğin ve kadının durumunu en iyi bilen Allah *Celle Celâlehû*'dur. Yalnızca erkeğe veya kadına ya da kadın-erkek ayrımı gözetilmeksizin insan olmaları nedeniyle tüm insanlara ait hükümlerin sınırlarını koyarken, onların bu teklifleri taşıyıp taşıyamayacaklarını en iyi bilen de şüphesiz ki Allah *Celle Celâlehû*'dur. Zira insana neyin faydalı olduğunu en iyi bilen O'dur. Kadının şanıdan değildir diyerek insan aklının kadını birtakım işlerden mahrum etmesi veya erkeklere ait birtakım işleri ona yüklemeye çalışarak böylece erkek ile kadın arasında adaletin sağlandığını kabul etme çabalarının tümü, şeriata karşı çıkmak demektir. Böylesi bir davranış kesin bir hata ve fesadın sebebi-dir.

Şeriat, kadını bir ana ve evin eğitimcisi olarak takdim et-

miş, hamilelik, doğum, süt emzirme, çocuğun bakımı, terbiyesi ve iddetle ilgili olarak birtakım hükümler getirmiştir. Bunların hiçbirini erkeğe teklif etmemiştir. Çünkü bunlar, kadınlık vasfı taşıması dolayısıyla kadını ilgilendiren hükümlerdir. Gebelikten başlayarak, çocuğun doğumu, süt verilmesi, beslenip bakılma sorumluluğu kadına yüklenmiştir. Bunlar, kadının en önemli görevi ve en büyük sorumluluğudur. Diyebiliriz ki, kadının en önemli ve asli işi, annelik ve evin terbiyecisi olduğudur. Çünkü bu iş, insan türünün devam etmesini sağlayan önemli bir husustur. Bu görev erkeklere değil yalnızca kadınlara verilmiştir. Bu nedenle kadına ne tür görevler verilirse verilsin, ne kadar sorumluluk yüklenirse yüklensin, kadının asli görevinin “annelik” ve “evinin terbiyecisi” olduğu açıkça bilinmelidir. Bu nedendir ki şeriat kadına, hamile iken veya süt emzirirken Ramazan’da orucunu bozma ruhsatını vermiştir. Hayız ve nifas hâlinde iken namazdan sorumlu tutmamıştır. Memede olduğu süre içerisinde erkeğe, annesinin yanından çocuğunu alıp götürmesini yasaklamıştır. Bunların tümünü kadının asli görevi olan “annelik” ve “evinin terbiyecisi” görevleri gibi en yüce görevini tamamlayabilmesi için kadına hak olarak tanımıştır.

Ancak tüm bu anlatılanlardan kadının asli görevinin annelik ve evinin terbiyecisi olduğu, başka işleri yapmasının mümkün olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Bu ifadenin anlamı, kendisiyle sükûn ve rahat bulsun, ondan nesil ve zürriyet elde edilsin diye Allah *Celle Celâlehû*'nun kadını yaratmış olmasıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

“Allah nefislerinizden sizin için eşler yaratıp, yine zevcelerinizden çocuklar ve torunlar yarattı.” [Nahl Suresi 72]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا

“Kendileriyle sükûn ve rahat bulmanız için, eşleri, nefislerinizden yaratmış olması, O'nun ayetlerindedir.”

[Rum Suresi 21] Aynı zamanda kadını, özel hayatta çalıştığı gibi genel hayatta da çalışması için yaratmıştır. Daveti taşıma görevini ve hayattaki işlerinde kendisine lazım olanı yapması için gerekli olan ilmi öğrenmesini de farz kılmıştır. Alışveriş, icare ve vekâlet gibi işleri yapmayı caiz, yalancı, hileyi ve ihaneti haram kılmıştır. Aynı şeyleri erkeğe de caiz ve haram kılmıştır. Ticaret yapmasına izin verdiği gibi, ziraat ve sanayi alanında çalışmasına, akitleri imzalamasına, mülk türlerinin tümünü mülk edinebilmesine ve malını çoğaltabilmesine de izin vermiştir. Hayatta işini bizzat kendisi yapabileceği gibi bir ortak veya ücretli de tutabilir. İnsanları, gelir getiren kaynakları ve birtakım eşyayı kiralayabileceği gibi, bundan başka daha birçok muamelelerde de iştigal edebilir. Bu hususların kadın için mubah olduğu, Şâri'nin umumi hitabından ve kadına ait herhangi bir yasağın olmayışından anlaşılmaktadır. Ancak kadın, hükmetme görevini üstlenemez. Mesela kadın, devlet reisi, onun muavini, vali ve amil gibi hükmetme görevinden sayılan herhangi bir işi yüklenemez. Ebu Bekre'den rivayet edildiğine göre Fars halkının, devlet başkanlığına Kisra'nın kızını kraliçe olarak seçtikleri haberi Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e* ulaştığı zaman Allah'ın Rasulü şöyle buyurmıştır:

لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ

“Yönetimlerini bir kadının eline teslim eden bir toplum kesinlikle felah bulamaz.” [Buhari taric etti. Kitabu'l Fiten] Bu hadis, kadını yönetici yapanların kınanmalarından dolayı kadının yönetici olmasının yasaklandığının açık ve net bir ifadesidir. Emir sahibi olmak, yönetici olmak anlamına gelmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Ey iman edenler! Allah'a itaat ediniz. Rasul'e ve sizden olan emir sahibine de itaat ediniz.” [Nisa Suresi 59] Bu nedenle kadınların yönetici olmaları caiz değildir. Fakat kadınların hükmetme dışındaki görevleri yüklenmeleri caizdir. Buna göre kadın, devlet memurluklarına tayin edilebilir.

Çünkü memurluk, hükmetme kapsamına değil icare konusuna girer. Memur, devlet kurumlarından birinde çalışan özel ücretlidir. Bu yönüyle memur, herhangi bir şahsın yanında veya şirkette çalışan ücretli kimse gibidir. Kadın, yargı organlarından herhangi birinde hâkim olarak görev yapabilir. Zira hâkimlik yöneticilik kapsamına girmemektedir. Çünkü hâkimlik, insanlar arasındaki anlaşmazlığı gidermek, anlaşmazlığa düşen iki tarafa ilzam edici bir şekilde şer'î hükmü haber vermektir. Çünkü yargı *"bağlayıcı bir şekilde hükmü haber vermektir"* diye tarif edilir. Kadı, yönetici olmayıp başka ücretliler gibi devletin yanında çalışan bir görevlidir. Ömer Bin Hattab'ın kendi kavminden Şifa isminde bir kadını, çarşı, pazar kadısı yani çarşılardaki tüm aykırı davranışları karara bağlayan hisbe kadısı olarak tayin ettiği rivayet edilmiştir. Bununla birlikte kadınların kadı olmasının caiz olması meselesi, hadisin nassı ve kadılık görevinin vakıasına tatbik edilmesine ilişkindir. Eğer kadının yönetimi üstlenmesine yönelik nehiy hadisi, yargıya intibak ederse kadınların yargıyı üstlenmesi caiz olmaz. Yok, eğer ona intibak etmezse, hadis, kadınların yargıdan menedilmesine dair bir delil olmaya uygun değildir. Hadise baktığımız zaman, İranlıların kendilerini idare etmek üzere başlarına kraliçe olarak bir kadını tayin ettikleri haberi Allah'ın Rasulü'ne ulaşınca, buna cevap olarak böyle bir durumu zemmetmiştir. Bu hadis verilen bir habere ait değerlendirmedir ve âdeta sorunun cevabı makamındadır. Hadis, haberin konusuna hastır, bir başka hususa has değildir. Haberın konusu ise kraliçelik yani devlet başkanlığıdır. Dolayısıyla değerlendirme de bu husus hakkındadır ve sadece devlet başkanlığı konusuna hastır. Devlet başkanlığı ise yönetimle ilgili bir husustur. Bir yönden durum budur. Bir başka açıdan meseleye baktığımız zaman yasaklamanın umumi olan velayete ait olduğu görülür. Bu da emirlik velayetidir. İşte hadisin manası ve işaret ettiği husus da budur.

Yargının konusu ise vali ve halifenin yaptığı işten farklıdır.

Halife ve valinin görevi, ister doğrudan kendisine bir mesele gelsin veya yargıcın hükmü ile ilgili bir problem olsun veya kendisine hiçbir kimse herhangi bir mesele getirmemiş olsun; şeriatı muhalif olduğunu gördüğü zaman doğrudan şer'î hükmü infaz etmektir. Halife, bir dava karşısında herhangi bir davacı olmadan hükmü icra eder. Fakat kadı, ancak biri kendisine bir dava getirdikten sonra o dava hakkında hüküm verebilir. Kadı, davaya bakacağı zaman şüphesiz iki taraf mevcuttur. Ortada bir iddia olduğu zaman ancak hükmedebilir. Bir iddia sahibi olmadıkça kadı hükmetme yetkisine sahip değildir. Gelen davaya bakması da, mesele hakkında bağlayıcı bir şekilde Allah'ın hükmünü haber vermekten ibarettir. Hem infaz edici hem de kadılık görevini birlikte yürütmekle yetkili kılınması dışında kadıların mutlak olarak tenfiz yetkisi yoktur. Her iki yetkiye de sahip olduğu zaman, kadı olarak hüküm verir ardından da infaz yetkisine sahip birisi olarak verdiği hüküm gereğince hükmü infaz eder. Yargı olayı ile hüküm verme olayları ayrı ayrı şeylerdir. Bundan dolayı, kadınların yönetici olmalarını yasaklayan hadis kadıya uygulanamaz. Üstelik yargı, hiçbir zaman herhangi bir şeyde velayet anlamına gelmez. Kadı, tayin edildiği belde halkından hiçbirisi üzerinde herhangi bir velayete sahip değildir. Hatta karşısına gelen iki davacı üzerinde bile herhangi bir velayeti yoktur. Ona itaat da vacip değildir. Ancak, gelen dava üzerinde hüküm verdiği zaman hükmü yerine getirmek vacip olur. Çünkü onun verdiği hüküm şer'î hükümdür ve kadıya ait bir hüküm ve emir değildir. Onun verdiği hükme, sadece bir kadı tarafından verilen hüküm nazarıyla bakılmamalıdır. Diğer taraftan onun verdiği hüküm ancak, mahkemede hükmettiği zaman geçerlidir. Bundan dolayı kadı, yargı meclisinin dışında bir olayı görmesi hâlinde, görmesi ve işittmesi ona hükmetme yetkisini vermez. Gördükleri ve işittikleri şeyler yargı meclisinde olduğu zaman verdiği hüküm geçerlilik kazanır. Fakat yöneticinin durumu böyle değildir. Yönetme mevkiinde bulunan yöneticiye, her hâlükârda itaat vaciptir. Hükmetmek için

yöneticinin yönetim merkezinde yani dairesinde bulunması şart değildir. Evde, yolda, devlet merkezinde ve her nerede bulunursa bulunsun yöneticiye itaat farzdır. Zira Allah'ın Rasulü şöyle buyurmaktadır:

مَنْ يُطِعِ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي

“Emîre itaat eden bana itaat etmiş olur.” [Müttefekun aleyh]

Bu nedenle kadınların yönetici olmasını yasaklayan hadis, kesinlikle mahkeme hâkimliği görevine uygulanamaz. Bu hadis ile kadının yargı görevinde bulunması yasaklanamaz. Kadı, yöneticinin yanında, muayyen bir işi yapmak üzere muayyen bir ücretle çalışan ücretli kimsedir. Ücretli kelimesi, hangi görevde bulunursa bulunsun ücretle çalışan herkesi kapsamına alır. Hatta Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*, Kur'an öğreten kimseyi dahi ücretli saymış ve şöyle demiştir:

إِنَّ خَيْرَ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابَ اللَّهِ

“Karşılığında ücret aldığımız şeylerin en hayırlısı Allah'ın Kitabı'dır.” [Buhari, İbni Abbas yoluyla tahrir etti] Aynı şekilde mahkemede yargı görevini yürüten kadı da Kur'an öğreten kimse gibi ücretli bir kimsedir. Beytü'l Mal'dan aldığı şey ise ücretlidir.

“Kadı, yöneticinin yardımcısıdır. Bundan dolayı, hükmetmede ona tâbidir.” denemez. Çünkü kadı, yöneticinin yanında çalışan bir ücretlidir, onun yardımcısı değildir. Kadılık görevi iki tarafın anlaşmazlıklarını anlayıp benimsenen şer'î hükümlerin bulunması hâlinde kanun maddesine göre, benimsenen bir şer'î hükmün bulunmaması hâlinde ise durumlarının intibak ettiği şer'î hükmü onlara bildirmektir. Netice olarak yargı ile ilgili bir hususla görevlendirilen kişi de bir başka işle görevlendirilen kişi de muayyen bir işi yapmak üzere belirli bir ücretle çalıştırılan bir ücretlidir.

Kadı ve muhtesibin [Muhtesib: Toplum hakkına zarar veren aykırı davranışlar ile ilgili olarak hüküm vermekle görevli olan kimse] durumu budur. Fakat meza-

lim mahkemelerine bakan hâkimin durumu değişiktir. Kadınların, mezalim hâkimi olması ve bu göreve getirilmesi caiz değildir. Çünkü mezalim hâkimliği yöneticilik kapsamına giren görevlerdendir. Dolayısıyla hadisin manası, bu mahkemelere bakan hâkimi kapsamına alır. Çünkü burada görevli olan hâkimin görevi, şikâyet olsa da olmasa da yöneticiden kaynaklanan herhangi bir zulmü insanlardan kaldırmaktır. Mezalim hâkimi, yönetici tarafından haksızlığa uğradığını iddia eden bir kişinin yönetici aleyhine dava açmasına gerek görmeden de davaya bakabilir. Böylesi bir durumda mezalim hâkiminin davalıyı mahkemeye çağırması da çağırması da caizdir. Çünkü konu, problem hakkındaki bir hükmü haber vermek olmayıp, yöneticiden kaynaklanan haksızlığın insanlardan giderilmesidir. Bundan dolayı, mezalim mahkemelerine bakmak hükmetmektir. Bunun için kadınların, böyle bir mahkemede hâkim olması caiz değildir.

Ümmet Meclisi'nin bulunması hâlinde, kadınların Ümmet Meclisi'ne üye olmasının caiz olup olmadığı meselesine gelince; bu mesele bazılarınca tam bir açıklığa kavuşmadığı için demokratik sistemlerdeki parlamentoya kıyaslayarak, İslâm'daki Ümmet Meclisi'ne kadının üye olmasının caiz olmayacağını zannetmişlerdir. Gerçekte ise demokratik sistemdeki parlamento ile İslâm'daki Ümmet Meclisi arasında fark vardır. Parlamento yönetimden bir parçadır. Çünkü demokrasinin tarifinde parlamentonun hükmetme yetkisinin olduğu belirtilir. Gerektiği zaman parlamento, devlet başkanını seçebilir ve onu azledebilir, bakanlara güvenoyu verir, gerekirse güvenoyu vermemek suretiyle düşürebilir. Konumu itibariyle parlamentonun üç görevi vardır:

- 1- Hükümeti denetler ve muhasebe eder
- 2- Kanun yapar
- 3- Yöneticileri tayin eder ve onları düşürür

Parlamentonun hükümeti denetleyip muhasebe etmesi

hükmetmek (yürütme) sayılmaz. Fakat kanunlar çıkarıp tatbik koyması, yönetici ve idarecileri tayin etmesi ve onları azletmesi hükmetmek sayılır. Ümmet Meclisi ise böyle değildir. Ümmet Meclisi; yöneticileri muhasebe eder ve denetler, gerektiğinde uyarılarda bulunur. Bu uyarılar ise:

a- İşlerin arzu edilen şekilde yürümemesi

b- İslâm'ın tatbikatında gevşek davranılması

c- İslâm davetinin tebliğ ve yüklenilmesinde gerekli çabanın gösterilmeyişi gibi hususlarda olur.

Fakat Ümmet Meclisi, hiçbir zaman kanun koyamaz. Bir yöneticiyi tayin edemez, azledemez. Bu karakteriyle o, parlamentodan farklıdır. Bu nedenle hükmetme karakteri olmayan Ümmet Meclisi'ne kadınların üye olması caizdir. Fakat demokrasi ve kapitalizm prensiplerine göre işleyen, kanun yapma ve hükmetme vasfına haiz parlamentoya kadınların üye olması caiz değildir. Sadece muhasebe etmek ve daveti taşımakla sınırlı olması hâlinde kadın parlamentoya girebilir. Yine her ne kadar erkeğin yönetimle ilgili görevleri üstlenmesi caiz olsa da, muhasebe etme ve davet taşımaya sınırlı olma hâli dışında erkeklerin de parlamentoya girmeleri caiz değildir. Çünkü caiz olan sadece ve sadece Allah'ın indirdikleriyle hükmetmektir. Parlamento ise demokratik kapitalist ideolojiye göre yönetim kapsamında yer alan kurumlardır.

Kadınların yönetimde bulunmasının caiz olmaması yöneticiyi seçmesinin de caiz olmadığı anlamına gelmez. Zira kadınların yönetimde bulunmasının caiz olmamasına dair hüküm, bunu açık ve net bir şekilde ortaya koyan nasstan kaynaklanmaktadır. Buhari'nin Ebu Bekre'den rivayet ettiği:

لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ

“Yönetimlerini bir kadının eline teslim eden bir toplum kesinlikle felah bulamaz.” [Buhari taric etti. Kitabı'1 Fiten] Hadis bu hususu açık ve net bir şekilde ifade etmektedir. Ancak kadının

yöneticiyi seçmesi böyle değildir. Kadın yöneticiyi seçmekle yönetici sayılmaz. Sadece kendisini yönetecek olan kişiyi seçme hakkına sahip olmasını sağlar. Şeriat, kadına yöneticiyi seçme yetkisini verdiği gibi, hüküm ile ilgili işleri yapmak üzere herhangi bir erkeği seçebilme yetkisini de vermiştir. Zira kadınların halifeye biat etmesi de onu seçmesi de caizdir. Ümmü Atiyye'den gelen rivayet şöyledir:

بَايَعْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ عَلَيْنَا أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَنَهَانَا عَنِ النَّبِيَّاحَةِ فَقَبَضَتْ امْرَأَةٌ مِنَّا يَدَهَا فَقَالَتْ فَلَانَهُ أَسْعَدْتَنِي وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُجْزِيَهَا فَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ

“Biz Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e biat ettik ve Allah’ın Rasulü bize; Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamamızı emreden ayeti okudu. Bizi, ölülerin arkasından bağırıp çağırarak yas tutmaktan nehyetti. Bunun üzerine bizden bir kadın elini geri çekti ve falan kadın benimle birlikte yas tuttu. (Üzerimde hakkı vardır.) Ben onun bu ağıtına karşılık vermek isterim, dedi. Bunun üzerine Allah’ın Rasulü ona bir şey söylemedi. Kadın gitti ve sonra geri dönerek gelip biat etti.” [Buhari, K. Ahkâm, 6675] Allah’ın Rasulü’ne yapılan bu biat nübüvvet biati değil, yöneticiye itaat etme biatıydı. Bu olay, kadının yöneticiye biat edebileceğini, onu seçebileceğini ve aynı şekilde Ümmet Meclisi’ne girebileceğine delalet etmektedir. Çünkü Ümmet Meclisi’nin görevi görüş alışverişinde bulunmaktır, yönetim yetkilerini kullanmak değildir. Ümmet tarafından kendisine yetki verilmediği takdirde Ümmet Meclisi yöneticiyi seçemeyeceği gibi azledemez de. Ümmet Meclisi’nin kanun çıkartma yetkisi de yoktur. Ümmet Meclisi’nin bütün işi görüş belirtmekle ilgilidir. Ümmet Meclisi genellikle şu işlere bakar:

a- Devlet (halife), uygulamaya koymak istediği dahili herhangi bir iş hususunda görüşünü almak üzere Ümmet Meclisi’ne müracaat eder

b- Dahili ve harici uygulamalarından dolayı halifeyi denetlemek

c- Dahili ve harici birtakım konularda görüş belirtmek

d- Hilâfet makamına getirilecek olan adaylar hakkında görüş ortaya koymak

e- Valiler ve yardımcıları hakkındaki hoşnutsuzlukları gündeme getirmek, görüş bildirmek

İşte burada sıralanan işlerin tümü bir iş hususundaki görüş beyanından ibarettir. Dolayısıyla Ümmet Meclisi'nin işi genelde birtakım konularda görüşünün alınması amacıyla şûra görevini yerine getirmektir. Ancak hükümleri benimseme gibi hususlarda Ümmet Meclisi'nin görüşü halifeyi bağlayıcı değildir. İşte bunların tümü görüş belirtmekten ibaret olup, yönetim işlerinden değildir. Bu nedenle Ümmet Meclisi'nin görevi yalnızca görüş belirtmekle ilgilidir.

Ümmet Meclisi üyeleri yalnızca görüş belirtmede halkın vekilleridir. Yönetimde onların vekilleri olmadıkları gibi yöneticinin belirlenmesinde ve azlinde de onların temsilcileri değildirler. Ancak ümmet tarafından yöneticinin seçilmesi veya azledilmesi hususlarında yetkilendirilecek olmaları hâlinde yöneticiyi seçme ve azletme hakkına sahip olurlar. Hatta Ümmet Meclisi üyeleri halife yardımcıları ve valiler hakkında hoşnutsuzluklarını ortaya koydukları zaman, onlar hemen azledilmiş sayılmazlar. Ancak Ümmet Meclisi'nin görüşlerine istinaden halife tarafından azledilirler. Oysa parlamento böyle değildir. Zira parlamento üyeleri, bakanlar hakkında verdikleri güvenoyunu geri çektikleri zaman devlet başkanının görevden almasına gerek kalmaksızın görevlerinden alınırlar.

Ümmet Meclisi üyeleri halkın görüşünü temsil ettiklerine göre, kadın da Ümmet Meclisi yetkisi dahilinde bulunan her konuda görüşünü açıklama hakkına sahiptir. Siyasi, iktisadi ve teşri nitelikteki konularda ve diğer konularda görüş belirtir. Kendi yerine görüş belirtmesi için dilediği kimseyi vekil tayin edebileceği gibi, kendisi de başkaları adına vekil olabilir. İslâm, görüş belirtme hakkını erkeğe verdiği gibi kadına

da aynı eşitlikte vermiştir. İslâm'da şûra, eşit olarak hem erkeğin hem de kadının hakkıdır. Zira Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

“İş (hususunda) onlarla müşavere et.” [Âli İmrân Suresi 159]

وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ

“Onların işleri, kendi aralarına, müşavere ile dir.” [Şûra Suresi 38] Bu ifadeler, hem kadına, hem de erkeğe şamildir. Aynı şekilde emr-i bi'l ma'ruf ve nehy-i ani'l münker görevini ifa etmek aralarında herhangi bir ayırım bulunmaksızın hem erkeğin hem de kadının yapması gereken görevlerdendir. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

“Sizden, hayra davet eden, marufu emreden, münkerden nehyeden bir topluluk bulunsun.” [Âli İmrân Suresi 104] Allah Rasulü ise şöyle buyurmaktadır:

مَنْ رَأَىٰ مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ

“Sizden bir kimse, herhangi bir kötülük gördüğü zaman, onu değiştirsin.” [Müslim] Dikkat edilirse cümle hem erkeğe hem de kadına şamildir. İdarecileri muhasebe etmek ve denetlemek hem kadına hem de erkeğe farzdır. Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

الدِّينُ النَّصِيحَةُ قِيلَ لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ

“Din nasihattir. Denildi ki: Kim için ey Allah'ın Rasulü? Dedi ki: Allah için, Rasulü için, Müslümanların yöneticileri ve tüm Müslümanlar için nasihattir.” [Müslim, Temîn ed-Dâri yoluyla tahrir etti] Hadiste de belirtildiği gibi nasihatta bulunma görevi yalnızca erkekle sınırlı tutulmamıştır. Bilakis erkek ya da kadın olsun Müslüman, bir birey olarak Müslümanların yöneticisine ve tüm Müslümanlara nasihatte bulunmakla yükümlüdür. Asrı Saadet'te kadınların Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve*

Sellem ile tartışmaları ve bazı konular hakkında soru sormaları, günümüzdeki kadınların da yönetim yetkisine sahip olan kimselerle tartışabileceklerine ve onlara birtakım sorular sorabileceklerine işaret etmektedir. Bir bayram günü Allah Rasulü'nün erkeklere vaaz ettikten sonra kadınların bulunduğu yere geçip onlara da öğütte bulunduğu ve onlara şöyle dediği rivayet edilmektedir:

مَضَى حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَرَهُنَّ فَقَالَ تَصَدَّقْنَ فَإِنَّ أَكْثَرَ كُنَّ حَطَبَ جَهَنَّمَ
فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِبْطَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءُ الْحَدِيثِ فَقَالَتْ لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ

“Daha sonra bulunduğu yerden ayrılarak, kadınların bulunduğu tarafa gitti. Onlara: Sadaka veriniz, çünkü çoğunuz cehennem odunusunuz, deyince kadınlar içerisinde bulunan ve yanakları işaretlenmiş olan bir kadın: Niçin Ey Allah'ın Rasulü? dedi.” [Müslim] Bu hadis, kadınların Allah'ın Rasulü ile münakaşa ettiğine ve haklarında söylediği hususun sebebini sorduklarına işaret etmektedir.

Yine Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e* gelerek kocasının kendisi için yaptığı zihar hakkında sorması ve Rasul'ün kendisinin durumu hakkında bir şeye sahip olmadığını söylemesi üzerine O'nunla tartışan Havle Binti Salabe kıssası, Allah'ın kendisine Ku'ran'da işaret ettiği meşhur bir kıssadır. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا

“Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyetinde bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi.” [Mücâdele Suresi 1] mealindeki ayet, kadınların Allah Rasulü ile münakaşa ettiklerini açıkça belirtmektedir. Her konuda, kadının kendi reyini açıklayabileceği ve bu konuda münakaşa edebileceği hususunda herhangi bir şüphe yoktur. Bu konuda icma vuku bulmuştur.

Kadınların, kendi görüşünü temsil edecek kimseyi vekil tayin edebileceği ve başkasının adına vekil olabileceğinin caiz

oluşunda herhangi bir ihtilaf yoktur. Çünkü kadın; nikâh, alış-veriş, icare ve diğer muamelelerde, kendisini temsil edecek kimseyi vekil tayin edebileceği gibi başkasına da vekil olabilir. Bu husus sadece belli hususlara has bir durum değildir. Görüş belirtme meselesi de böyledir. Buna göre kadın kendisi adına görüş belirtmesi için bir başkasına vekâlet verebileceği gibi aynı şekilde görüş belirtmek üzere bir başkasının vekâletini de alabilir.

Ümmet Meclisi, rey ve görüşlerin belirlendiği bir yer olduğuna ve meclis üyeleri de başkalarını temsilen orada bulduklarına göre kadın, Ümmet Meclisi üyeliğine hem seçilebilir, hem de onları seçebilir. Kadın, başkasına vekil olabileceği gibi rey ve görüşlerini bildirmek üzere başkasını da vekil tayin edebilir. Nitekim Allah'ın Rasulü gönderilişinin on üçüncü yılında, yani hicret ettiği yıl, ikisi kadın olmak üzere yetmiş üç kişi Mekke'ye yanına gelmişti. Bu kadınlardan biri Mazin oğullarının kadınlarından biri olan Ümmü Ammara Binti Kelb diğeri ise Seleme oğullarının kadınlarından Amr Bin Adiyye'nin kızı Esmâ idi. Onlarla Akabe'de buluşmak üzere sözleşmişti. Gece yarısı erkekler dağı tırmanırken, iki kadın da onlarla beraber dağı tırmanıyorlardı. Akabe'de buluştuğu zaman Allah Rasulü onlara şöyle dedi:

أَبَايِعُكُمْ عَلَىٰ أَنْ تَمْنَعُونِي مِمَّا تَمْنَعُونَ مِنْهُ نِسَاءَكُمْ وَأَبْنَاؤَكُمْ

“Kadınlarınızı ve çocuklarınızı koruduğunuz gibi, beni de koruyacağınıza binaen sizden biat alıyorum.” [Ibni Hibbân Sahih'inde Avf Bin Mâlik yoluyla tahrir etti] Onların, bu teklife karşı cevapları şöyleydi:

بَايَعْنَا عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي عُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَمَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ
أَيُّنَمَا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَأَنَّمِ

“Zorlukta ve rahatlıkta, hoşumuza gittiğinde de gitmediğinde de dinleyip, itaat edeceğimize, Allah'tan başka hiç kimsenin kınamasından korkmayarak, nerede olursak olalım hakkı söyleyeceğimize dair biat ettik.” [Ahmed ve Nesei Ubade Bin Es-Samit yoluyla tahrir etti] Bu biat, siyasi bir biattir. Kadınların

siyasi bir biatte bulunması caiz olduğuna göre, seçmesi ve seçilmesi de caizdir. Çünkü biat etmek ve seçmek, yöneticiyi seçmek ve ona itaat etmek kapsamında değerlendirilir. Biat edilmemesi, biat almaması hâlinde kişinin şer'an halife sayılmaması biat ve seçme olaylarının aynı şeyler olduğunun delilidir. Zira kişiyi halife yapan şey biattır. Biat, hakikatte halifeyi seçmek olup onu dinleyip, ona itaat etme taahhütüdür. Biat, sadece dinleyip, itaat ahdi verdikten yani Hilâfet akdi tahakkuk ettikten sonra itaat ve dinleme mecburiyeti biat etmeyenleri de kapsar, şeklinde bir itiraz ileri sürülemez. Fakat başlangıcı itibariyle biat, seçme, dinleyip itaat etme sözünü vermektir. Bunda da rıza şarttır. Çünkü böylesi bir biat, karşılıklı olarak razı olma akdidir. Bunun için biat ve seçme aynı şeylerdir. Ümmet Meclisi'nde kadını temsil edecek kişiyi seçmesi daha evladır. Çünkü en yüksek mevki olan halifeyi seçmeye kadın salâhiyetli olduğuna göre, kendi reyini temsil edecek birini vekil tayin etmesi elbette ki caizdir. Böylece, kadınların Ümmet Meclisi'ne üye olarak seçilme ve seçme hakkına sahip olması şer'an caizdir.

Kadınların kendisinden başka birini Ümmet Meclisi'ne seçebileceğinin caiz olduğuna delil olması bakımından İkinci Akabe Biatı'nın delaleti budur. İkinci Akabe Biatı'nın şûra meclisine kadının üye olarak seçilmesine delaletine gelince. Allah'ın Rasulü Akabe'de biat işini bitirince erkek ve kadın olarak onların tümüne birden şöyle demişti:

أَخْرَجُوا لِي مِنْكُمْ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيْبًا يَكُوْنُونَ عَلَي قَوْمِهِمْ بِمَا فِيهِمْ كَفَلَاءُ

"Kendi aranızdan kavimlerini temsil edecek, onların kefilleri olacak, on iki kişiyi seçiniz." [Ahmed Bin Hanbel] Rasul'ün bu emri içlerinde kadınların da bulunduğu topluluk içinden seçim yapmalarını ifade etmekte olan herkes için geçerli bir emirdir. Burada, Allah Rasulü kadın-erkek ayrımı yapmamıştır. Gerek seçecek ve gerekse seçilecek kimselerden kadın-erkek ayrımına gitmemiştir. [العَامُ يَجْرِي عَلَي غُمُوْمِهِ مَا لَمْ يَرُدْ دَلِيْلٌ] [التَّخْصِيصُ] ***"Umumi olan bir ifadeyi tahsis eden başka bir***

delil varit olmadığı müddetçe umumiliği üzerinde bırakılır.” Dolayısıyla buradaki delil tahsis edilmediğine göre ister seçen isterse seçilen olsun hem kadına hem de erkeğe şamildir.

Binaenaleyh kadınların Ümmet Meclisi'nde üye olarak bulunması, meclis üyelerini seçmesi, başkasının reyini temsil edebilmesi, başkasının da kendi reyini temsil edebileceği İkinci Akabe Biat'ıyla sabittir.

Şûrada kadın ve erkeğin hak sahibi olduklarında, yönetimin muhasebe edilmesinin hem erkek hem de kadın üzerine farz olduğu hususunda herhangi bir şüphe yoktur. Aynı şekilde emr-i bi'l maruf, nehy-i ani'l münker görevi hem erkek, hem de kadın üzerine farzdır. Nasihat, hem erkek hem de kadın için meşru kılınmıştır. Görüşünü temsilen vekâlet tayini hem erkek hem de kadın için bir haktır. Kadınların kendilerine ait bir görüşü vardır. Bu görüşün; siyaset, teşri veya bir başka hususa ait bir görüş olması arasında fark yoktur. Ümmet Meclisi'nin görevlerinden olan; şûra, yöneticileri muhasebe etmek, marufu emredip münkerden sakındırmak, görüş belirtmekle alakalı olan her konuda Müslümanların imamlarına (yöneticilerine) nasihatte bulunmak gibi işlerin hiçbirinin yönetimle ilgili olmaması, kadınların Ümmet Meclisi'ne üye olması veya Ümmet Meclisi üyelerini seçmesinin caiz olusunda herhangi bir şüphenin bulunmamasını gerektirir.

Ancak bazı kimseler; biatın dinlemek ve itaat etmek üzere alınan bir söz olduğu, seçim olmadığını ileri sürerek bunu kadınların Ümmet Meclisi'ne seçilmesine delil olarak kabul etmemekte ve bu konuda şüpheye düşmektedirler. Dikkat edilirse Ümmet Meclisi'nin görevi görüşle alakalı hususlardır. Kadınların, dilediği kimseyi görüş belirtmede kendisine vekil tayin etme hakkına sahip olması, kadınların Ümmet Meclisi üyelerini seçmesinin caiz olmasında herhangi bir şüphenin olmamasını gerektirir. Üstelik başlangıç itibarıyla biat, karşılıklı rızaya dayanan bir akittir ve biatta bulunanların serbest

iradeleri ile halifenin seçilmesi işlemidir. Sanıldığı gibi biat, sadece itaat için verilen bir söz değildir. Halifeye itaat etmek de seçmek de aynı kapsamda yer alır ki bu da halifenin seçilmesidir. Dolayısıyla kadınların da yöneticiyi seçme hakkına sahip olduğu, İkinci Akabe Biatı ile sabittir. Kadınların halifeyi seçmesi caiz olduğuna göre Ümmet Meclisi üyelerini seçmesi haydi haydi caizdir. Diğer taraftan bazıları, Ümmet Meclisi'ni parlamentoya benzeterek kadınların Ümmet Meclisi'ne üye olmasının caizliği hususunda şüpheye düşmüşlerdir. Oysa Ümmet Meclisi'nin görev ve yetkileri ile parlamentonun görev ve yetkileri birbirinden tamamen farklıdır. Ümmet Meclisi görüş belirtme yeri olduğu hâlde, parlamento aynı anda yasama ve yürütme organıdır. Dolayısı ile bunlar birbirine benzemezler. Bu durumda kadınların Ümmet Meclisi'ne üye olmalarının caiz olması hususunda herhangi bir şüphenin olmaması gerekir. Böylece kadının Ümmet Meclisi'ne üye olmasının ve meclis üyelerini seçmesinin caizliği hususunda herhangi bir şüphe kalmamaktadır.

İSLÂM CEMAATİ

Bazı kimseler şöyle bir soru sorabilir: *“Kadın, devlet memurluğunu, anlaşmazlıkları çözüme bağlayan yargıçlığı, yöneticilerin muhasebe edildiği ve birtakım konuların tartışıldığı Ümmet Meclisi’ne üyelik gibi şeriatın mubah kıldığı birtakım görevleri halvet yapmadan, açılıp saçılmadan, kadınlar ve mahremleriyle beraber yaşadığı hayattan kopmadan nasıl gerçekleştirebilir?”*

Bir başkası da şunu sorabilir: *“Kadınların, çarşı pazarda ticaret yapması, adamlarla münakaşa etmesi gibi genel hayatta ve toplumda birtakım işleri yapması mubah görülmesi hâlinde iffet, namus ve ahlak nasıl korunabilir?”*

İçtimai nizam konusundaki şer’î hükümler gündeme getirildiği zaman bu iki soru vb. şu veya bu kişilerin çoğunlukla şüpheye düşürmek amacıyla ileri sürdükleri sorulardandır. Çünkü bunlar kapitalist sistemin egemen olduğu ve küfrün sancağının sallandığı bir ortamda hayatlarını sürdürmektedirler. Elbette böylesi bir ortamda yaşayan kimselerin İslâm’ın tatbikini tasavvur etmeleri oldukça zordur.

Bu suallere cevap şöyledir: İslâm’daki içtimai nizam çeşitli şer’î hükümlerden ibarettir. Bu hükümlerden bir kısmına bağlı kalma talebi diğerlerine bağlanmanın terk edilmesi demek değildir. Herhangi bir şahısta çelişkili bir durumun ortaya çıkmaması ve hükümlerde çelişki görünümü söz konusu olmaması için Müslüman erkek ve kadının şeriata ait bütün hükümlere bağlı kalması gerekir. İslâm, bir hastanede hemşirelik gibi bir görev olsa bile kadına, süslenip bütün ziynetini takarak devlet dairelerinde çalışması hususunda serbestiyet tanımaz. Gelin olacak bir kız gibi, takındığı ziynetlerle erkeklerin şehvi arzularını uyandıracak şekilde çalışmasına, alışverişe çıkmasına ve böyle yerlere gitmesine İslâm izin vermez. Kadının çalışmasının mubah olması, açık saçık kıyafetlerle ziynet yerlerini ortaya dökerek müşteri cezbetmek, alış-

verişi daha da fazlaştırmak, malı istediği fiyata satmak, fiyatını düşürmek veya yükseltmek için çağdaş üslupları kullanarak konuşmasında cilveler yapabileceği anlamına gelmez. Yine İslâm, bir avukatın veya bir iş sahibinin yanında sekreter olarak çalışıp, istediği şekilde yabancılarla yalnız kalan, saçını, göğsünü, sırtını ve diğer azalarını herkesin iştahını çekecek şekilde açan kadına da izin vermez.

Evet, İslâm bunların hiçbirini istemediği gibi, Batı yaşam tarzının egemen olduğu İslâmi olmayan bir toplum hayatında da böyle şeylerin olmasını kabul etmez. İslâm, Müslümandan kendi nefsinde İslâmi hükümlerin hepsini tatbik etmesini ister. İslâm, kadının çarşıda, pazarda alışveriş yapmasını mubah kılarken, ziynetlerini açarak sokağa çıkmasını yasaklamış, sokağa çıktığı andan itibaren başörtüsünü ve mantosunu (dış elbisesini) üzerine almasını emretmiştir. İslâm'a inanmak, İslâm'ın bütün hükümlerini Müslüman'ın kendi nefsinde kesinlikle tatbikini gerektirir. İslâm, olumlu ve olumsuz olmak üzere birçok işin yapılmasını şumulüne alan hükümleri emretmiştir. Bu hükümler, kadın olsun erkek olsun Müslüman'ın fazilet caddesinden çıkmasına engel olduğu gibi, onu toplum içerisinde yaşarken cinsî sapıklığa kaymaktan da korur.

Bu hükümler çoktur. Olumlu birtakım işleri yapmayı kapsamına alan hükümleri aşağıda belirtiyoruz:

1- Allah *Celle Celâlehû* gözlerini harama kapamayı ve namuslarını korumayı tüm erkek ve kadınlara emretmiştir.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَلِكَ أَرَادَ لَهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

“Mümin erkeklere söyle! Gözlerini haramdan sakınınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için daha temizdir. Allah, yaptıklarından şüphesiz haberdardır. Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınınsınlar ve ırzlarını korusunlar.” [Nûr Suresi 30-31] Kadın veya erkeğin, gözlerini harama bakmaktan sakınmaları, her biri için hakiki

bir korumadır. Bu koruma harama düşmede, kişi ile haram arasında bir engeldir. Çünkü bakma, bu konuda faal bir vesiledir. Göz harama bakmaktan sakındırılınca kötülük engellenmiş olur.

2- Allah *Celle Celâlehû*, erkek ve kadına Allah'tan sakınmayı, takvayı emretmiştir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

“Ey iman edenler! Allah'tan sakının ve dosdoğru söz söyleyin.” [Ahzab Suresi 70]

وَأَتَقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ شَيْءٍ شَاهِدًا

“...Ve Allah'tan korkun! Şüphesiz ki Allah her şeye şahit olandır.” [Ahzab Suresi 55]

وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ

“...Akibet takvaya erenlerindir.” [Tâhâ Suresi 132]

Müslüman, Allah *Celle Celâlehû*'nun takvasıyla vasıflanınca, O'nun azabından korkar, rızasına kavuşmayı ve cennetine girmeyi arzu eder. Bu takva onu münkerden ve Allah *Celle Celâlehû*'ya isyandan uzaklaştırır. İşte bu, kişinin bizzat içinde bulunduğu engelleyici unsurdur. Müslüman, Allah *Celle Celâlehû*'nun takvasıyla sıfatlanınca, kemal sıfatların en üstünüyle sıfatlanmış olur.

3- İslâm, kadın ve erkeğe şüpheli yerlerden uzaklaşmalarını emretmiştir. Bu yerlerde ihtiyatlı davranmakla, Allah *Celle Celâlehû*'ya isyana düşmemiş olurlar. Harama düşmeleri için şüpheli yerlerden uzak durmaları, böylesi ortamlarda yaşamamaları, çalışmamaları gerekir. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الْحَلَالَ بَيِّنٌ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَىٰ يُوشِكُ أَنْ يَقَعَ فِيهِ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمَىٰ أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ

“Helal de, haram da açıkça bellidir. Bunların arasında

birçok insanın bilmediği şüpheli şeyler vardır. Kim şüpheli olan şeylerden kendini korursa dinini ve ırzını korumuş olur. Kim de şüphelere düşerse harama düşmüş olur. Koruluğun etrafında davar otlatan çoban gibi, bir gün davarı koruluğa dalabilir. Dikkat edin, her padişahın bir koruluğu vardır. Allah'ın koruluğu ise haramlardır. [Müslim, Numan Bin Beşir yoluyla rivayet etti] Burada şüphe üç kısma ayrılır:

a- Haram veya mubah olduğu hususunda şüphe edilen şeyler veya farz mı, haram mı, mekruh mu, mendup mu yoksa mubah mı olduğu bilinmeyen fiiller: Bir şeyin vasfı veya bir fiilin hükmünde şüphe varsa, ilgili fiil veya eşya hakkında Allah'ın hükmü açığa çıkmadan bir Müslüman'ın onu yapması caiz olmaz. Zann-ı galibine göre Allah *Celle Celâlehû*'nun hükmü olduğu tebeyyün edince, gönül rahatlığı ile onu yapar. Bunu bilmek ya içtihat neticesi veya hükmü bilen bir âlimden veya müçtehitinden o iş hakkındaki Allah *Celle Celâlehû*'nun hükmünü öğrenmekle mümkündür. Allah *Celle Celâlehû*'nun o iş hakkındaki hükmünü öğrenmek isteyen kimse mutlak olarak mukallit veya cahil olsa da olmasa da, o hüküm hakkındaki fetvayı ilmine ve takvasına güvendiği bir âlimden öğrenebilir.

b- Harama komşu ve yakınlığı olan mubah bir fiili işleme hususunda Müslüman'ın şüpheye düştüğü durumlar: Mubah olan fiil, harama yakın olduğu zaman harama götürme ihtimali vardır. Mesela faizle işleyen bir bankaya emanet olarak para koymak, içki fabrikasının sahibi olan bir tüccara üzüm satmak, haftalık veya günlük olarak genç kızlara ders okutmak vb. işler aslında mubahtırlar, yapılması caizdir. Ancak takva açısından evla olan, bu nevi fiilleri yapmamaktır.

c- Aslında mubah olan bir işin halk tarafından yasak zannedilmesi: Kişi, halkın zannından korkarak mubah olan bir işten uzak durur. Ahlsızlığın yaygın olduğu yerlerde gezen kimseyi halk kötü bir insan zannedebilir. Halkın yapacağı dedikodu korkusundan dolayı mubah olmasına rağmen kişi

böylesi yerlerden uzak kalır. Kadının yüzünün mahrem olmadığını bildiği hâlde, hanımının veya kız kardeşinin yüzü açıktır diyecekleri dedikodusundan kurtulmak için hanımının veya diğer mahremlerinin yüzlerini örttürür. Bu durumun iki yönü vardır:

Birincisi: Halkın, haram veya mekruh olduğu hususunda, şüphe ettiği bir iş şer'an, bilfiil haram veya mekruh olabilir. Kişinin mubah olan bir ameli yapması yüzünden de insanların onun yasak olan bir ameli yaptığını zannetmesi söz konusu olabilir. Bu durumda, halkın zan ve dedikodusundan kurtulmak için aslında mubah olan o işten uzak kalması gerekir. Ali Bin Hüseyin Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in hanımını Huyey kızı Safiyye'nin şunu anlattığını söyledi:

أَنَّ صَفِيَّةَ بِنْتَ حُيَيِّ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَرُورُهُ وَهُوَ مُعْتَكِفٌ فِي الْمَسْجِدِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ مِنَ رَمَضَانَ، فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً مِنَ الْعِشَاءِ ثُمَّ قَامَتْ تَنْقَلِبُ فَقَامَ مَعَهَا النَّبِيُّ يَقْلِبُهَا حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ بَابَ الْمَسْجِدِ الَّذِي عِنْدَ مَسْكَنِ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِهِمَا رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ فَسَلَّمَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ نَقَدَا فَقَالَ لَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رِسْلِكُمَا إِنَّمَا هِيَ صَفِيَّةُ بِنْتُ حُيَيِّ " . قَالَا سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَبَّرَ عَلَيْهِمَا مَا قَالَ قَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ ابْنِ آدَمَ مَبْلَغَ الدَّمِ وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْدِفَ فِي قُلُوبِكُمَا

"Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Ramazan'ın son on gününde mescitte itikâfta iken onu ziyarete gittim. O'nunla bir süre konuştum. Daha sonra dönmek için kalktım. Allah Rasulü de beni uğurlamak için kalktı. Safiyye, Ümmü Seleme'nin meskeninin bulunduğu mescit kapısına ulaştığı bir sırada Ensar'dan iki kişi onlara rastladılar ve Allah Rasulü'ne selam vererek geçtiler. Bunun üzerine Allah'ın Rasulü onlara: Biraz yavaş olun. Yanımda bulunan kişi Huyey kızı Safiyye'dir, dedi. Onlar: Sübhanallah! Ey Allah'ın Rasulü (biz senin hakkında nasıl kötü düşünebiliriz) dediler. Fakat Rasul'ün söylediği onlara çok ağır geldi. Bunun üzerine Allah Rasulü: Şeytan, âdemoğlunun vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaşır. Ben, şeytanın

kalplerinize bir vesvese atmasından korktum, buyurdu.

[Müttefekun aleyh] Bu hadisi şeriften anlaşıldığına göre Allah'ın Rasulü iki arkadaşından, bulunması muhtemel bir şüphelyi gidermiştir. Allah'ın Rasulü şüphelerden uzak olduğu hâlde yine de böyle bir ihtiyacı hissetmiştir.

İkincisi: Hakikatte yasaklanmış olmadığı hâlde insanlar o işin yasaklanmış olduğu kuşkusu içerisinde olabilir. İşte Müslüman, yasaklanmış olduğu için değil halkın kendisine haram iş yapıyor demelerinden korkarak ve onların dedikodusundan çekinerek o işten uzak kalmaya çalışır. İşte böylesi bir şüpheden dolayı Müslüman'ın o işten uzak kalması caiz değildir. Müslüman, o işi şeriatın emrettiği şekilde icra eder. Halk için herhangi bir hesaba girmez. Bu yüzden Allah *Celle Celâlehû*, Rasulü'nü bile kınayarak, şöyle buyurmuştur:

وَتَحْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَحْشَاهُ

“...İnsanlardan korkuyordun. Hâlbuki Allah, korkmaya en layık onlardır.” [Ahzab Suresi 37] Bu ayetin delalet ettiği mana şudur: Bir Müslüman, şeriatın yasaklamadığı bir işi görürse; bütün insanlar yasak olduğunu söyleseler bile onu yapmalıdır.

Erkek ve kadın şeriatın yasakladığı şüpheli olan bu türden şeyleri yapmaktan sakınırlarsa hem kendilerini günahtan korumuş olurlar hem de fazilet sıfatıyla donatılmış olurlar.

4- İslâm, erken evlenmeyi teşvik etmiştir. Böylece erkek ve kadın ile ilgili cinsî ilişkiler, erken yaşlarda evlenmekle korunmuş olur. Cinsî duyguların kabardığı dönem başlar başlamaz onları evlendirmekle, kötü yola düşmekten onları korumuş oluruz. Nitekim Allah'ın Rasulü şöyle buyurmaktadır:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ

“Ey gençler topluluğu! Sizden, kimin gücü yetiyorsa evlensin.” [Müttefekun aleyh. Abdullah Bin Mesud yoluyla] Evlenme işini tümüyle kolaylaştırmış, mihir miktarının azaltılmasını teşvik etmiş ve bu hususta şöyle buyurmuştur:

أَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَكَةً أَيْسَرُهُنَّ صِدَاقًا

“Bereketi en büyük kadın mihri en kolay olanıdır.” [Hâkim,

Âişe yoluyla tahrir etti]

5- Evlenmek için imkân bulamayan kimselere iffetli olmalarını ve nefislerini kontrol altına almalarını emretmiştir. Nitekim ayette şöyle buyrulmaktadır:

وَلَيْسَتَعْفُوفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُعْزِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

“Evlenmeye güçleri yetmeyenler de, Allah kendilerini lütfuyla zengin edinceye kadar iffetlerini korusunlar.”

[Nûr Suresi 33] Cinsî içgüdüyü tedavi edebilmek için evlenmeye imkân bulamayan gençlerin oruç tutmalarını emretmiştir. Ta ki oruç ibadeti ile cinsî arzuları engelleyebilsinler. Nefis, daha üstün ve yüce olan, insanın Allah ile olan bağlarını kuvvetlendiren itaat ile meşgul olsun. Bu hususu vurgulamak üzere Allah Rasulü şöyle buyurmaktadır:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ

“Ey gençler topluluğu, sizden kim evlenmeye güç yetirirse evlensin. Zira evlenmek, gözü ve mahrem yeri en çok koruyandır. Kim de evlenmeye güç yetiremezse oruç tutsun. Zira oruç şehvetten uzaklaştırır, şehveti kırar.” [Müttefe-

kun aleyh] Oruç tutmak, cinsî içgüdüyü baskı altında tutmak için değildir. Oruç, insanı nevi içgüdüsüne ait mefhumlardan uzaklaştırıp insanın dindarlık içgüdüsü ile ilgili hususlarla meşgul olmasını sağlamak ve böylece cinsî içgüdünün harekete geçip insana sıkıntı ve rahatsızlık vermesini engellemek içindir. Yine oruç tutmaktan maksat bedeni fiziki açıdan zayıf düşürmek de değildir. Çünkü geceleyin yemek yemek ve yeterli miktarda gıdayı almak, gündüzün yemek yemeye ihtiyaç duymamayı sağlar. Dolayısıyla oruç tutmakla vücut zayıf düşmez. Nafile oruç tutmakla aranan husus, ruhi mefhumları insanda var etmektir.

6- Umumi hayatta kadının vakarlı olarak tam bir şekilde

örtünmesini emretmiş, özel hayatını da sadece kadınlar ve mahrem olanlarla sınırlandırmıştır. Vakar ve ciddiyetini takınarak topluma çıkan bir kadının bu tavrı, Allah'tan korkmayanların şüpheli bakışlarına engel olur. Kur'an-ı Kerim bu elbiseyi dakik, kapsamlı ve eksiksiz bir şekilde anlatmıştır. Kadın başörtüsünü boyun ve göğüslerinin üzerine sarkıttığı, çarşafını veya mantosunu üzerine alarak vücudunun tümünü örtecek bir şekilde ayaklarına kadar indirdiği zaman, bu kâmil elbiseyi giymiş olarak vakar ve ciddiyet içerisinde toplumun huzuruna çıkmış olur. Kadın bu mükemmel elbiseyi giydiği zaman genel hayattaki işlerini yapmak üzere dışarı çıkabilir. Bu hâliyle kadın, bütün vakarını ve saygınlığını kuşanmış bir şekilde dışarı çıktığı zaman, kendisi ile Allah'tan korkmayanların, sakinmeyenlerin şüpheli bakışları arasına engel koymuş olur.

Kadının genel hayatta yapması mübah olan işleri yerine getirebilmek için gerekli her şeyi bünyesinde barındıran şer'î hükümler işte bunlardır. Yapılmaması gereken hususları kapsayan şer'î hükümler ise şunlardır:

1- İslâm, kadın olsun erkek olsun kişinin bir başkasıyla halvette kalmasını yasaklar. Halvet, her ikisinin de izni olmaksızın yanlarına girmenin yasak olduğu bir evde ya da insanlardan ve yoldan uzak bir yerde bir arada bulunmaları ve yalnız kalmalarıdır. *Kamus el-Muhit*'te şöyle denilmektedir:

وَاسْتَحْلَى الْمَلِكُ فَأَخْلَاهُ وَبِهِ وَاسْتَحْلَى بِهِ وَخَلَا بِهِ وَإِلَيْهِ وَمَعَهُ خَلَا وَخَلَاءٌ وَخَلْوَةٌ
سَأَلَهُ أَنْ يَجْتَمِعَ بِهِ فِي خَلْوَةٍ فَقَعَلَ

"Kralla yalnız olmak istedi ve onunla yalnız kaldı. Halvet, kendileri dışında başkasının olmadığından emin oldukları bir şekilde kadın ve erkeğin baş başa kalmalarıdır." Böylesi bir halvet fesat olduğu için İslâm, baş başa kalan erkek ve kadın kim olursa olsun ve nerede baş başa kalırlarsa kalsınlar, mahrem olmayan bir erkekle bir kadının bir arada bulunmalarını kesinlikle yasaklamıştır. Onlar için Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا يَخْلُونَ رَجُلًا بِامْرَأَةٍ إِلَّا وَمَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ

“Yanında mahremi olmadıkça bir erkek bir kadınla yalnız kalmazın.” [Müslim, İbni Abbas yoluyla tahrir etti] Halvete mani olmakla şeriat, kadın ile erkek arasına koruma duvarı çekmektedir. Halvet, erkeğe kadının kadınlığından, kadına da erkeğin erkekliğinden başka bir şeyi hatırlatmaz. Ferdin halvet olmasını engellemekle, fesada sebep olan şeylere engel olunmuş olunur. Çünkü halvet direkt olarak fesada açılan kapılardandır.

2- İslâm, kadına teberrücü yani ziynetini açmayı yasaklamıştır. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ

“Evlene ümidi kalmamış, ihtiyarlayıp oturmuş kadınlara süslerini açığa vurmamak şartıyla dış elbiselerini çıkarmaktan ötürü bir sorumluluk yoktur.” [Nûr Suresi

⁶⁰ Bu ayete göre yaşlı kadınların ziynetlerini, süslerini açığa vurmamaları şartıyla ancak üzerlerine giymeleri gereken dış elbiselerini çıkartabileceklerine izin verilmesi, teberrücün onlar için dahi yasak olduğu anlamını ifade etmektedir. İyice yaşlanmış olan kadınlar hakkında bu yasak söz konusu olduğuna göre ihtiyarların dışındaki genç kadınların ziynetlerini açığa vurmaları öncelikle yasaktır. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ

“Sakladıkları ziynetlerinin bilinmesi için o kadınlar ayaklarını yere vurmasınlar.” [Nûr Suresi 31] Bu türden bir hareket teberrüc sayılır. Ayette geçen [التَّبْرُجُ] kelimesi, ziynet ve güzelliklerin yabancılara gösterilmesidir. Arap dilinde [تَبَرَّجَتْ] [الْمَرْأَةُ] cümlesi kadın ziynetlerini ve güzelliklerini yabancılara gösterdi anlamına gelir. Teberrücden sayılan hususları yasaklayan birçok hadis-i şerif varit olmuştur. Ebu Musa el-Eşari'den rivayetle Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*

şöyle dedi:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ اسْتَعْطَرَتْ فَمَرَّتْ عَلَى قَوْمٍ لِيَجِدُوا مِنْ رِيحِهَا فَهِيَ زَانِيَةٌ

“Kokusunu başkasına hissettirmek için koku sürüp dışarı çıkan ve halkın arasına giren kadın zina etmektedir.”

[İbni Hibbân, Hâkim] Yani günaha giren zâni gibidir. Bir başka hadiste ise şöyle buyurmaktadır:

صِنْفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَدْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ
وَيَسَاءُ كَاسِيَاتٌ عَارِيَاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُءُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ
الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِيحَهَا وَإِنَّ رِيحَهَا لِيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ كَذَا وَكَذَا

“Henüz benim görmediğim, (cehennem ehli) insanlardan iki sınıf vardır. Yanlarında inek kuyruğu gibi bir kırbaç taşıyıp da onunla insanlara vuran kimseler ve giyinmiş çıplak kadınlar ki bunlar Allah’a itaatten dışarı çıkmışlardır. Başları deve hörgücü gibidir. Bunlar cennete giremeyecekleri gibi cennetin kokusunu dahi duyamayacaklardır. Hâlbuki (cennetin) kokusu şu şu kadar uzaklıktan duyulur.” [Müslim, Ebu Hureyre yoluyla tahrir etti] Bu hadislerin tümü,

açılıp saçılarak dışarı çıkmanın yasaklandığı hususunda açık ve net delillerdir. Bu nedenle teberrüc hâlinde, yani açılıp saçılarak dışarıya çıkmaları haramdır. Buna göre kadın, normalin dışında erkeklerin dikkatini çeken herhangi bir ziynetle ve güzelliğini açığa çıkaran herhangi bir kıyafetle sokağa çıktığında ya da bu hâliyle özel hayatta yabancı erkeklerin huzuruna çıktığında teberrüc yapmış, yani açılıp saçılmış sayılır ki bu haramdır. Kadının, koku sürmesi, yanaklarını boyaması, başörtüsü olmaksızın peruk takması, manto vb. bir kıyafet giymeden pantolonla sokağa çıkması gibi davranışların tümü teberrüc kapsamına giren hareketlerdir.

Teberrüc yani ziyneti açığa çıkarmak, erkek ve kadının cinsel duygularını canlandırır ve insanın cinsî içgüdüsünü tahrik eder. Erkek ve kadının, sadece cinsel düşünceler etrafında bir araya gelmelerine neden olur. Aralarındaki ilişkiyi sadece erkeklik ve dişilik ilişkisi hâline getirir. Toplumsal ya-

pıyı yıkacak, bozacak şekilde erkek ve kadın arasındaki yardımlaşmayı bozar. Bu açılıp saçılma, temeli temizlik ve takvaya dayanan gerçek yakınlaşmaya engel olur. Hayatın her anını cinsel arzuların doyurulması, içgüdünün tahrik edilmesi düşüncesi ile doldurur. Hayat, çok büyük sıkıntıların, dertlerin yoğunlukla yaşandığı bir alan hâline gelir. Bedensel açlıkların doyurulmasından kaynaklanan bu açılıp saçılma, erkek ve kadın Müslüman'ın davayı taşıma ve Allah'ın kelimesini yüceltme yolunda cihat yapmaktan oluşan risaleti taşıma görevini yerine getirmelerine engel olur. Bu nedenle, kadının açılmasının İslâm cemaatine getireceği tehlikeyi, erkeklik ve kadınlık duygularını ne kadar tahrik edeceğini iyice takdir etmek gerekir. İslâm'ın haram kıldığı teberrücün vakıası ve İslâm toplumuna getirdiği tehlikenin gerçeği işte budur. Ancak, evde ve özel hayatında kadının ziynetini ve güzelliklerini açığa vurması teberrüc sayılmayacağı gibi teberrüc kavramı da buna uygulanamaz.

3- İslâm, ahlaki veya toplumu fesada sevk edecek tehlikeleri taşıyan herhangi bir şeyi yapmaktan kadın ve erkeği men etmiştir. Kadın, dişiliğinin kullanılmasını amaçlayan her türlü işi yapmaktan engellenir. Rafi Bin Rifaa'dan rivayet edildiğine göre şöyle demektedir:

نَهَانَا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ كَسْبِ الْأُمَّةِ إِلَّا مَا عَمِلَتْ بِيَدَيْهَا وَقَالَ هَكَذَا بِأَصَابِعِهِ نَحْوُ الْحَبِزِ وَالْعَزْلِ وَالنُّقْشِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem cariyesinin eliyle kazandığının dışındaki kazancını yasaklamıştır. Dedi ki: Eliyle yün eğirmesi, ekmek pişirmesi ve nakış yapması gibi işlerden kazanç elde edebilir.” [Ahmed Bin Hanbel, Müs. Kufiyyin, 18228]

Daha çok müşteri çekmek amacıyla ticarethanelerde, dişiliğinin kullanılarak siyasi hedeflere ulaşabilmek için elçiliklerde ve konsolosluklarda, uçaklarda hostes olarak çalışması gibi dişiliğin ön planda olduğu işlerde kadının çalışması engellenir.

4- İslâm, namuslu kadına zina iftirasını kesinlikle yasaklamıştır. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْقَاسِيُونَ

“Namuslu hür kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun. Ebediyen onların şahitliğini kabul etmeyin. İşte onlar, fasıkların ta kendileridir.” [Nûr Suresi 4]

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

“İffetli ve bir şeyden habersiz mümin kadınlara iftira atanlar dünyada da ahirette de lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azab vardır.” [Nûr Suresi 23] Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* de şöyle buyurmaktadır:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤَيَّقَاتِ قَالُوا وَمَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسَّبْحُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ وَقَدْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ

“Helak edici yedi büyük günahdan sakının. Ey Allah'ın Rasulü! Nedir bunlar? denildiğinde şöyle buyurdu: Allah'a şirk koşmak, sihir, Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı bir insanı öldürmek, faiz yemek, yetimin malını yemek, savaş günü savaştan kaçmak ve namuslu, iffetli bir kadına zina iftirasında bulunmak.” [Müttefekun aleyh] Hadiste yer alan

[مُحْصَنَاتِ] kelimesinden kasıt iffetli, namuslu olmaktır. Dolayısıyla iffetli yani namuslu olan kadınlara zina iftirasında bulunmak büyük günahlardandır. Şeriat, iffetli kadına iftira etmeyi yasaklamakla, kötülükle meşgul olan ve kötülüğü kendisine âdet edinmiş olan dilleri susturmuş olmaktadır. Böylece bu diller, insanların ırz ve namuslarını lekelemekten alıkonmuş olur. Böylece de İslâmi toplumda kötülüğün yayılmasına ve söylenmesine engel olunmuş olur. Bu hükümlerin içeriğinde İslâm toplumunun korunması vardır.

İşte yapılmaması gereken işleri kapsayan bu şer'î hükümler; nerede ve nasıl olursa olsun, İslâm toplumunda temizlik ve takva sınırları içerisinde gerekli yardımlaşmayı hedef etmiştir.

Bütün bunlarla insan, İslâm toplumunun ne olduğunu, Müslüman kadının nasıl bir kadın olduğunu anlayabilir. Kadının, şeriatın mubah kıldığı işleri genel hayatta icra etmeye kalkışmasının herhangi bir fesada ve bir zarara sebep olmayacağını, bilakis genel hayat ve toplumun yükselmesi için zorunlu olduğunu görmek mümkün olur. Bu nedenle Müslümanlar hangi ortamda yaşarsa yaşasınlar, mutlak surette şer'î hükümlere bağlı kalmak zorundadırlar. Yaşadıkları yerin daru'l İslâm ya da günümüzde olduğu gibi Müslümanlara ait toprak olmasına rağmen daru'l küfür olması ile halkının büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturmadığı (ABD ve Avrupa ülkeleri gibi) ülkeler olması durumu değiştirmez. Müslümanların mutlak surette şer'î hükümlere bağlı kalmaları gerekir. Şeriat tarafından kadına mubah kılınan işleri kadının yapmasına müsaade etmeleri ve bu hususta herhangi bir sakınca görmemeleri gerekir. Çünkü şer'î hükümlerle amel etmekle hem kadın korunmuş, hem İslâm cemaatinin yükselmesi sağlanmış ve hem de Allah'ın emir ve nehiyelerine itaat edilmiş olur. Şeriat, genel ve özel hayatta, fert ve cemaatin yararının nerede olduğunu daha iyi bilir.

İşte, kadın ve erkek birlikteliklerinden kaynaklanan problemleri tedavi eden İslâm'ın ortaya koyduğu nizamın özü budur. Bu nizamın, kadın ve erkeğin bir arada bulunmalarından dolayı ortaya çıkması muhtemel kötülükleri engellemeye yeterli olabilecek şer'î hükümleri bünyesinde taşıdığı açıkça görülmektedir. Bu hükümler sebebiyle iffet, takva, ciddiyet ve çalışmanın yer aldığı bir ortam meydana gelir. Bu hayat, insanoglunun içinde rahat edebileceği, sıkıntılardan uzak, özel bir hayatı garanti etmektedir. Aynı zamanda cemaatin genel hayatında muhtaç olduğu saadet ve refah sağlanacağı ciddi

bir ortamı da gerçekleştirir. Bu hükümler, içtimai nizamın bir parçasıdır. Çünkü bu hükümler, erkek ile kadın arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Kadın ve erkeğin bir arada bulunmasından doğan ilişkiler ve bu ilişkilerden meydana gelen problemler içtimai nizamın bir başka parçasıdır. Evlilik, boşanma, çocuk, nafaka vb. meseleler, erkek ve kadının bir araya gelmesinden doğan hususlardır. Bu hükümler -evlenme, boşanma vb. hususlarla ilgili hükümler- ferdin fert ile arasındaki ilişkilerini düzene koyduğu için toplum nizamından sayılır. Ancak içtimai nizam, aslı itibariyle kadın ve erkek arasında meydana gelen birleşmeden kaynaklanır. Bunun için onun içtimai nizamdaki gelişmesinden ve usulünden bahsedilir. Detayları ve teferruatı itibariyle toplum nizamının bir parçası olarak kabul edilir ve İslâm fikhının muamelat kısmında ele alınır.

EVLİLİK

Kadın ve erkeklerin bir araya gelmesinden kendilerinin ve içerisinde yaşadıkları cemaatin çıkarlarını ilgilendiren birtakım ilişkiler meydana gelir. Bunlar toplumda alışveriş, icare ve vekâlet gibi işleri yerine getirmek için bir araya gelişlerden kaynaklanan problemlerin dışındaki işlerdir. Bu ilişkilerin sadece evlilikten ibaret olduğu akla gelebilir. Hakikatte evlilik, bu ilişkilerin bir tanesidir. İlişkiler sadece evliliği değil, daha birçok şeyi de kapsamına alır. Bunun için nevi içgüdüünün tek görüntüsü sadece cinsî birleşme değildir. O, ona ait görüntülerden yalnızca bir tanesidir. Analık, babalık, kardeşlik, oğulluk, dayılık, amcalık gibi hususların hepsi nevi içgüdüünün tezahürleridir. Bundan dolayı erkek ve kadınların bir araya gelmelerinden meydana gelen ilişkiler, analık, babalık ve diğer hususları içine aldığı gibi evliliği de kapsamına alır. Evliliği kapsamına aldığı gibi içtimai nizamı da kapsamına alır. Şeriat; oğul olma, ana ve baba olma ile ilgili hükümler getirdiği gibi evlilikle ilgili hükümler de getirmiştir.

Ancak bu ilişkilerin aslı evliliktir. Diğer hususlar bu aslın dalları konumundadır. Evlilik olmadığı zaman babalık, oğulluk, analık ve diğer müesseseler meydana gelmez. Bundan dolayı evlilik bütün bu hususların aslını teşkil eder. Düzenleme açısından diğer hususlar bu temelden kaynaklanır. İhtiyacı hissetmek, insanı doğal olarak bu ihtiyacı doyumaya sürüklediği gibi bu duygu aynı zamanda insanı cinsî birleşmeye de sürükler. Analık ve evlatlık duyguları da aynen cinsî duygular gibi tatmin edilmesi gereken duygulardır. Hepsisi karşılanmak ister. Evlilik, analık, babalık ve evlatlık gibi duyguların hepsi nevi içgüdüünün tezahürlerindedir. Bu türden duyguların tümü nevi içgüdüünden kaynaklanan duygular olduğundan cinslerin birbirleri hakkındaki mefhumları ile birbirlerine karşı yöneliş olur.

Evlilik; erkeklik ve kadınlık ilişkilerinin düzenlenmesidir. Diğer bir ifade ile erkek ve kadın arasındaki cinsî birleşmenin

özel bir nizam ile düzenlenmesidir. Bu özel düzen, erkek ve kadın arasındaki cinsî ilişkilerin muayyen bir şekilde düzenlenmesini ve nesillerin yalnızca bu özel düzenlemenin ürünü olmasını gerektirmektedir. İnsan türünün çoğalması bu nizam ile gerçekleşir. Yuva, bu nizama göre kurulur. Özel hayatın tanzimi, bu esasa göre cereyan eder.

Bu nedenledir ki İslâm, evliliği teşvik etmiş ve emretmiştir. İbni Mesud'dan rivayet edildiğine göre Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصَرِ وَأَحْسَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ

“Ey gençler topluluğu, sizden kim evlenmeye güç yetirirse evlensin. Zira evlenmek, gözü ve mahrem yeri en çok koruyandır. Kim de evlenmeye güç yetiremezse oruç tutsun. Zira oruç şehvetten uzaklaştırır, şehveti kırar.” [Müttefe-kun aleyh] Katade'nin Hasan'dan, onun da Semure'den rivayet ettiğine göre:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ التَّبَتُّلِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem evlenmemeyi yasaklamıştır.” [Ahmed Bin Hanbel, Müs. Mükessirin, 19329]

Katade şu ayeti okudu:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً

“Şüphesiz biz, sizden önce Rasul gönderdik ve onlara zevce ve çocuklar verdik.” [Ra'd Suresi 31] Hadiste yer alan [التَّبَتُّلِ] kelimesi, nikâhlanmamak yani evlenmemek ve buna bağlı olarak da kendini ibadete vermek anlamına gelmektedir. Ebu Hureyre Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den şunu rivayet etmektedir:

ثَلَاثَةٌ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ إِعَانَتُهُمْ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالنَّكِيحُ يُرِيدُ أَنْ يَسْتَنْعِفَ وَالْمُكَاتِبُ يُرِيدُ الْأَدَاءَ

“Üç kişiye yardım etmek Allah’ın üzerindeki bir haktır: Allah yolunda cihat eden kimse, namuslu olmayı arzu ederek nikâhlanan (evlenen) kimse, borcunu ödemek isteyen sözleşmeli köle.” [Hâkim, İbni Hibbân]

İslâm, bâkire, doğuran ve dindar olan kadın ile evlenmeyi teşvik etmiştir. Enes *RadiyAllahu Anh*, Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’in evlenmeyi emrettiğini, evlenmeyip bekâr yaşamayı şiddetle yasakladığını rivayet eder ve şöyle der:

تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ إِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأَنْبِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Çok seven ve doğurgan kadılarla evlenin. Çünkü ben (kıyamet günü) diğer nebilere karşı sizin çokluğunuz ile övüneceğim.” [Ahmed Bin Hanbel] Makıl Bin Yesar’dan rivayetle, dedi ki:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَصَبْتُ امْرَأَةً دَاتَ حَسَبٍ وَجَمَالٍ وَإِنَّهَا لَا تَلِدُ أَفَاتَزَوَّجُهَا قَالَ لَا تُمْ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَتَهَاةَ ثُمَّ أَتَاهُ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَّمَ

“Bir adam Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e geldi ve şöyle dedi: Ben nesebi ve güzelliği olan bir kadına âşık oldum. Fakat o, doğurmuyor. Onunla evleneyim mi? Allah’ın Rasulü: Hayır, dedi. İkinci kez gelerek, yine aynı şeyi söyleyince, yine: Hayır, dedi. Üçüncü kez, O’na geldi ve aynı şeyi sordu. Allah’ın Rasulü dedi ki: Çok seven ve doğurgan kadınlarla evlenin. Çünkü ben (kıyamet günü) sizin çokluğunuz ile övüneceğim.” [Ebu Dâvud] Cabir’den: Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ona şöyle dedi:

يَا جَابِرُ تَزَوَّجْتَ بَكْرًا أَمْ نَيْبًا قَالَ نَيْبًا فَقَالَ هَلَا تَزَوَّجْتَ بَكْرًا تُلَا عِبْهَا وَتُلَا عَيْكَ

“Ey Cabir! Sen bakire ile mi yoksa dul ile mi evlendin? dedi. Cabir: Dul ile dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü: Bakire ile evlenseydin ya. Sen onunla oynar, o da seninle oynardı, buyurdu.” [Müttefekun aleyh] Ebu Hureyre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’den şu hadisi rivayet etmektedir:

تُنكح المرأة لأربعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسْبِهَا وَلِحَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفُرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرَبُّثُ

“Kadın, dört şeyi için nikâhlanır: Malı, nesebi, güzelliği ve dini için. Sen, dindar olanı tercih et ki hayatın bereketli ve huzurlu olsun.” [Müttefekun aleyh]

Evlenmek isteyen erkeğin; bakire, annesi, halaları ve teyzelerinin doğurganlığı ile bilinen kızı seçmesi menduptur. Yine dindar olan, nefsinin başka kadınlara meyletmekten sakınması için; güzel, soyu soppu belli, takva sahibi bir aileden kız seçmesi menduptur. Fakat bunlar, nikâhın şartları olmayıp, müstehap ve eftal olanıdır. Yoksa erkek, hoşuna giden kadını seçme yetkisine sahip olduğu gibi kadın da razı olacağı erkeği seçme hakkına sahiptir.

Eşler arasında denklik meselesinin şeriatta aslı olmadığı gibi bu konuda uydurulmuş hadislerden başka herhangi bir delil de yoktur. Zira bu düşünce Kur'an-ı Kerim'e ve sahih hadislerle ters düşmektedir. Müslüman her kadın, herhangi bir Müslüman erkeğe denk olduğu gibi, her Müslüman erkek de herhangi bir Müslüman kadına denktir. Mal ve nesepteki farklılıkların ya da benzer hususların herhangi bir değeri yoktur. Bir çöpçünün oğlu, müminlerin emirinin kızına denk olduğu gibi, berberin kızı da müminlerin emirinin oğluna denktir. Böylece Müslümanlar, birbirine denktirler. Cenabı Allah şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

“Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.” [Hucûrât Suresi 13] Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* halasının kızı ve aynı zamanda da Kureyş'in ileri gelenlerinden olan Zeyneb Binti Cahş'ı azatlı kölesi Zeyd Bin Harise ile evlendirmiştir. Abdullah Bin Büreyde, babasından rivayet ettiği göre:

جَاءَتْ فَتَاةٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِنَّ أَبِي رَوَّجَنِي ابْنَ أَخِيهِ لِيَرْفَعَ بِي خَيْبِسْتَهُ قَالَ فَجَعَلَ الْأَمْرَ إِلَيْهَا فَقَالَتْ قَدْ أَجَزْتُ مَا صَنَعَ أَبِي وَلَكِنْ أَرَدْتُ أَنْ تَعْلَمَ الْبَيْسَاءُ أَنَّ لِيْسَ إِلَى الْأَبَاءِ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ

“Genç bir kız Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e

geldi ve şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Babam, hakirliğini giderip itibarını yükseltmek için beni kardeşinin oğlu ile evlendirdi. Bunun üzerine Allah Rasulü evlenme işini kıza bıraktı. Ardından kız şöyle dedi: Ben, babamın teklifini yerine getirdim. Fakat ben, (bu meselede) babaların kızlarını (zorlama) hakları olmadıklarını kadınlara öğretmek istedim." [İbni Mâce] Hadiste yer alan ve **"benimle hakirliğini, itibarını yükseltmek için"** şeklinde tercüme edilen [لِيَرْفَعَ بِي [خَسِيئَتَهُ] cümlesi, "benimle evlendirmek suretiyle yeğeninini şanını yükseltmek" anlamına gelmektedir. Bu hadis, kızının rızası olmadan babasının onu evlendirdiğini göstermektedir. Çünkü kız, karşısındaki erkeği evlenmek için uygun görmüyordu. Ancak kızın bu hoşnutsuzluğu evlendiği kimseyi kendisine denk görmemesinden kaynaklanmıyordu. Zira babasının evlendirmek istediği kimse amcasının oğluydu. Ebu Hatem El-Müzennî'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

إِذَا آتَاكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَأَنْكِحُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ فِيهِ قَالَ إِذَا جَاءَكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَأَنْكِحُوهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ

"Size, ahlak ve dininden hoşlandığınız biri gelirse onu evlendiriniz. Eğer evlendirmezseniz yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur. Dediler ki: Ey Allah'ın Rasulü, onun herhangi bir kusuru olsa da mı? Denilince: Dini ve ahlakı sizi memnun eden birisi gelirse (kız isterse) onu nikâhlayınız, sözünü üç kere tekrarladı." [Tirmizî] Tirmizî bu hadis Ebu Hureyre'den ayrıca şu lafızla rivayet etmektedir:

إِذَا خَاطَبَ إِلَيْكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَرَوْجُوهُ ، إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ

"Dini ve ahlakı sizi memnun eden birisi kız istemek üzere size gelirse onu evlendirin. Böyle yapmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat olur." [Tirmizî] Aynı hadis bir başka yoldan da rivayet edilmiştir. Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre:

أَنَّ أَبَا هِنْدٍ حَجَّمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْيَأْفُوحِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بَنِي بَيَاضَةَ أَنْكِحُوا أَبَا هِنْدٍ وَأَنْكِحُوا إِلَيْهِ

“Ebu Hind Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in basının üst kısmından kan almıştı. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Ey Beyaza oğulları, Ebu Hind’i (kızlarınızla) evlendiriniz. Onun (kızlarıyla)la da evleniniz.”

[Hâkim] Hanzala Bin Ebu Süfyan el-Cumahî annesinden şunu rivayet eder:

رَأَيْتُ أُخْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ تَحْتِ بِلَالٍ

“Ben, Abdurrahman Bin Avf’ın kız kardeşinin Bilal’e nikâhlı olduğunu gördüm.” [Dârakutnî]

İşte bu delillerin hepsi, eşler arasındaki denklige itibar edilmediği ve bunun hiçbir bir kıymetinin olmadığı hususunda sarihtir. Herhangi bir kadın, herhangi bir erkeğin kocalığına razı olursa onunla kendi rızasıyla evlenir. Aynı şekilde herhangi bir erkek de bir kadını eş olarak seçer ve onun rızasıyla onunla evlenebilir, aralarında denkliğin bulunup bulunmamasına bakılmaz. Ancak İbni Ömer’in Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den rivayet ettiği iddia edilen şu hadise gelince:

الْعَرَبُ أَكْفَاءُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ، قَبِيلَةٌ لِقَبِيلَةٍ ، وَحَيٌّ لِحَيٍّ ، وَرَجُلٌ لِرَجُلٍ ، إِلَّا حَاتِكًا أَوْ حَجَّامًا

“Araplar, birbirlerine denktirler. Kabile kabileye, oymak oymağa, adam adama. Ancak, dokumacı ve kan alıcılar müstesna.” Bu hadis asılsız, yalan ve batıldır. İbni Ebu Hatim bu söz hakkında şöyle dedi:

“Ben, bu hadisi babamdan sordum o, bunun münker olduğunu söyledi.” İbni Abdil Berr: **“Bu hadis; mevzu ve münkerdir.”** der. Bezzar’ın tahrîç ettiği Muaz hadisine gelince, bu hadisin isnadı zayıftır. Hadis şöyledir:

“Arapların bir kısmı bir kısmına denktir. Azatlı köleler de birbirine denktirler.” Berîre’nin hadisine gelince:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِبَرِيرَةَ لَمَّا أُعْطِيَتْ قَدْ عَتَقَ بَضْعَاكَ مَعَكَ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in Berire’ye: Sen azat edildiğin zaman, senin nikâhın da azat edilmiş olur. İstediyi seçeneği yap, dedi.” [Dârakutnî, Âişe yolulya tahric etti] Bu hadis ise denkliğe delalet etmez. Çünkü onun kocası köle idi. Bir köle ile evli bulunan cariye azat edilerek hürriyetine kavuştuğu zaman, köle olan kocasının zimmetinde kalmakla, köle ile olan nikâhını feshetmek arasında muhayyer bırakılır. Dolayısıyla bu hadis denkliğe delalet etmemektedir. Bu hususa delalet eden bir başka hadis de Kasım’ın, Âişe’den rivayet ettiği şu hadistir:

أَنَّ بَرِيرَةَ كَانَتْ تَحْتِ عَبْدٍ فَلَمَّا أَعْتَقْتُهَا قَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
اخْتَارِي فَإِنْ شِئْتِ أَنْ تَمْكُنِي تَحْتَ هَذَا الْعَبْدِ وَإِنْ شِئْتِ أَنْ تُفَارِقِيهِ

“Berîre’nin kocası bir köle idi. Berîre, onun nikâhı altında idi ve azat edilince Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona şöyle buyurmuştur: Seçme hakkına sahipsin. İstersen bu kölenin nikâhı altında kalırsın, istersen ondan ayrılabilirsin.” [Ahmed Bin Hanbel] Müslim’de Urve’nin Âişe’den rivayet ettiği:

أَنَّ بَرِيرَةَ أَعْتَقْتُ وَكَانَ زَوْجُهَا عَبْدًا فَخَيْرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَوْ
كَانَ حُرًّا لَمْ يُحَيِّرْهَا

“Berîre azat edilmişti. Kocası ise hâlen köle idi. Allah Rasulü Berîre’yi muhayyer bıraktı. Eğer kocası hür olmuş olsaydı onu, muhayyer bırakmazdı.” hadisi ve:

لَا تُتَّكْحَرُ النِّسَاءُ إِلَّا مِنَ الْأَكْفَاءِ وَلَا تُزَوَّجُهُنَّ إِلَّا مِنَ الْأَوْلِيَاءِ

“Ancak birbirine denk olanları evlendiriniz; o kadınları ancak velilerinin izinleriyle evlendiriniz.” hadisi aslı olmayan, zayıf bir sözden ibarettir.

Böylece denkliğe delalet eden herhangi bir nassın söz konusu olmadığı meydana çıktığı gibi denkliğin varlığını kabul edenlerin kullandıkları delillerin batıl olduğu veya bu hususla ilgili istidlal yönü bulunmadığı da açıkça görülmektedir. Denkliği şart olarak kabul etmek, Rasulullah Sallallahu Aleyhi

ve *Sellem*'in şu hadisiyle çatışmaktadır:

لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ إِلَّا بِالتَّقْوَى

**“Takvanın dışında, Arabın aceme, herhangi bir üstün-
lüğü yoktur.”** [Ahmed Bin Hanbel]. Kur'an'ın kat'i nassıyla da çatış-
maktadır: Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

**“Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmek-
ten en çok sakınanınızdır.”** [Hucûrât Suresi 13]

Din farklılığı ise denklikle ilgili bir konu değildir. Bu konu Müslümanların, Müslüman olmayanlarla evlenip evlenme-
meleri konusudur ki bu başka bir konudur. Allah *Subhanehû
ve Teâlâ* Müslüman bir erkeğin, ehl-i kitaptan bir Yahudi veya
bir Hıristiyan ile evlenebileceğine cevaz vermiştir. Zira Allah
Celle Celâlehû şöyle buyurmaktadır:

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ ۗ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَّلٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَّلٌ لَهُمْ ۗ
وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ
أُجُورَهُنَّ مَخْصِنِينَ غَيْرِ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ

**“Bugün size temiz olanlar helal kılındı. Kitap verilen-
lerin yemekleri sizin için helal, sizin yemeğiniz de onlara
helaldir. Müminlerden hür ve iffetli kadınlar ve sizden
önce kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları zina et-
meksizin, gizli dost tutmaksızın ve mihirlerini verdiğiniz
takdirde size helaldir.”** [Mâide Suresi 5] Kendilerine kitap verilen

iffetli kadınların, ücretleri olan mihirlerinin verilmesi koşulu
ile Müslümanlara helal olduğunu ayet açıkça ortaya koymak-
tadır. Ayet gereğince Müslüman bir erkek, kitap ehli bir ka-
dınla evlenebilir. Çünkü ayete göre kitap ehlinden iffetli ka-
dınlarla evlenmek, Müslüman erkeklere helaldir. Müslüman
bir kadının, ehl-i kitaptan bir erkekle evlenmesi ise şer'an ha-
ramdır, mutlak olarak caiz değildir. Böyle bir şey vuku bu-
lursa, bu nikâh batıl olduğu için akit gerçekleşmiş olmaz.
Müslüman bir kadının ehl-i kitaptan bir erkekle evlenmesi

nin haram olduğu Kur'an'ın sarahati ile sabittir. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاْمَتَّجُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ
فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ

“Ey iman edenler! Mümin kadınlar size muhacir olarak gelirlerse, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer onları mümine olarak görürseniz, onları kâfirlerle geri döndürmeyin. Onlar, kâfirlere helal olmadığı gibi, o erkekler de o kadınlara helal olmazlar.”

[Mümtehine Suresi 10] Bu ayet yalnızca tek bir manayı ihtiva eder. Bu mana, Müslüman kadının kâfire helal olmadığı ve kâfirlerin de Müslüman kadınlara helal olmadığıdır. Kocanın kâfir oluşu, kâfir koca ile Müslüman kadın arasında nikâhı geçersiz kılar. Zira bu husus, ayetteki şu ifade ile açıkça vurgulanmaktadır:

فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ

“Eğer onların mümin olduklarını bilerseniz, tekrar o kadınları kâfirlere geri göndermeyin.” [Mümtehine Suresi 10]

Hükmün; müşrik ya da ehl-i kitaptan olsun tüm kâfirleri kapsamına alması için ayette Allah *Celle Celâlehû* müşrik kelimesi yerine kâfirler tabirini kullanmıştır. Kitap ehlinde Hıristiyan ve Yahudilerin kâfir oldukları ise Kur'an'ın kati nassıyla sabittir. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ
رَبِّكُمْ

“Ne ehl-i kitaptan olan kâfirler ve ne de müşrikler, Rabbinizden size bir hayrın indirilmesini istemezler.” [Bakara Suresi 105]

Bu ayette geçen [مِنْ] kelimesi tebdî için değil, beyan içindir. Yine Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ
بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا
وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

“Allah'ı ve Rasulü'nü inkâr ederek kâfir olan, iman

etme hususunda Allah ile Rasulü arasında fark gözetip; bir kısmına inanır bir kısmını inkâr ederiz diyerek küfürle iman arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kâfir olanlardır. Kâfirlere ağır bir azap hazırlamışızdır.” [Nisa Suresi 150-151] Kitap ehli, Muhammed *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in risaletine inanmadıkları için kâfirdirler. Allah *Celle Celâlehû* bu hususta muhtelif ayetlerde şöyle buyurmaktadır:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ

“Şüphesiz Allah, Meryem oğlu Mesih'tir diyenler kâfir olmuşlardır.” [Mâide Suresi 17]

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثَةٌ

“Şüphesiz, Allah üçün üçüncüsüdür diyenler kâfir olmuşlardır.” [Mâide Suresi 73]

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ

“Kitap ehlinen kâfir olanlarla müşrikler.” [Beyyine Suresi 1] Buradaki [مِنْ] edatı teb'ûd için değil, beyan içindir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ

“Şüphesiz ehl-i kitaptan kâfir olanlar ile müşrikler.” [Beyyine Suresi 6] Yine burada ki [مِنْ] edatı da teb'ûd için değil beyan içindir.

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ

“O'dur ehl-i kitaptan küfretmiş olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkarmış olan...” [Haşr Suresi 2]

أَلَمْ تَرَى إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِأَخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ

“Münafıklık etmiş olanlara bakmadın mı ki, ehl-i Kitap'tan küfretmiş olan kardeşlerine...” [Haşr Suresi 11] Bu ayetler; kitap ehlinin kâfir olduklarını ve küffar kelimesinin onları da kapsamına aldığını gösteren Kur'an'ın sarih ifadeleridir. Buna göre:

فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ

“Eğer onların mümin olduklarını bilerseniz, tekrar o kadınları kâfirlere geri göndermeyin. O kadınlar onlara helal olmadığı gibi, o erkekler de o kadınlara helal olmaz” [Mümtehine Suresi 10] ayetinin, Müslüman bir kadının ehl-i kitaptan bir adam ile evlenmesinin mutlak surette caiz olmadığı hususuna net bir şekilde delalet ettiği görülür. Çünkü kitap ehli, yukarıdaki ayetler gereğince kesinlikle kâfirler grubuna giren insanlardandır.

Müşrikler ise kitap ehlinden başka bir sınıftır. Mecusiler, yıldızlara tapanlar, Budistler, putperestler vb. kimselerdir. Bunlarla evlenmek de mutlak olarak caiz olmaz. Müslüman bir erkeğin müşrik bir kadınla evlenmesi kesinlikle caiz değildir. Aynı şekilde Müslüman bir kadının müşrik bir erkekle evlenmesi de kesinlikle caiz değildir. Bu husus, Kur’an’ın kat’î nassıyla sarahaten açıklanmıştır:

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ وَلَا مَؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا أُعْجَبَتْكُمْ
وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَا أُعْجَبَكُمْ

“İman edinceye kadar müşrik kadınlarla evlenmeyin. Mümine bir cariye, hoşunuza gitse de müşrik kadından hayırlıdır. İman etmedikçe müşrik bir erkekle kesinlikle evlenmeyin. Mümin bir köle, hoşunuza gitse de müşrik bir erkekten daha hayırlıdır.” [Bakara Suresi 221] Bu ayet, müşrik olan bir kadının Müslüman erkek ile müşrik olan bir erkeğin de Müslüman olan bir kadın ile evlenmesinin mutlak surette haram olduğundan başka bir anlamı taşımamaktadır. Şayet bu nevi bir nikâh vuku bulursa batıl olduğu için gerçekleşmiş olmaz. Hasan Bin Muhammed’den:

كَتَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَىٰ مَجُوسِ هَجَرَ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ الْإِسْلَامِ فَمَنْ
أَسْلَمَ قَبِلَ مِنْهُ وَمَنْ لَا ضَرْبَتْ عَلَيْهِ الْجَزِيَّةُ فِي أَنْ لَا تُؤْكَلُ لَهُ ذَبِيحَةٌ وَلَا تُنْكَحَ لَهُ امْرَأَةٌ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hecer Mecusilere yazdığı bir mektupta, onları İslâm’a davet ederek şöyle diyordu: Kim Müslüman olursa, onun Müslümanlığı kabul edilir. Kim kabul etmezse ona cizye vergisi vurulur,

kestiği yenilmez ve hiçbir (Müslüman) kadın onunla evlenemez." [Beyhaki]

Böylece İslâm, sadece evlenmeyi teşvik etmekle iktifa etmeyerek, Müslüman erkeğin ve kadının kiminle evlenebileceğini, kimlerle evlenmesinin haram olduğunu da beyan etmiştir. Evlenmek isteyen kimsenin, evleneceği kimsede bulunması güzel olan sıfatları da anlatmıştır. Ancak, kendisiyle evlenilecek kadının, başkasının hanımı ve iddet bekleyen birisi olmamasını şart koşmuştur. Çünkü evliliğin şartı, kadının evli ve iddet hâlinde olmamasıdır.

Ancak henüz nikâh akdinin icra edilmediği sözlü olan kadına gelince. Eğer kadın veya onun velisi evlenme teklifinde bulunan kimseye açık veya dolaylı yolla müspet cevap vermişlerse bir başkasının onu istemesi haram olur. Ukbe Bin Amir Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet etmektedir:

الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ فَلَا يَجِلُّ لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَبْتَاعَ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ وَلَا يَخْطُبَ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَذَرَ

"Mümin, müminin kardeşidir. Mümin için, kardeşinin alışverişi üzerine fiyat kırması helal olmaz. Müminin kardeşinin sözlüsüne evlenme teklifi yapması helal olmaz. Ta ki kardeşi, o kadını terk edinceye kadar." [Müslim] Ebu Hureyre ise Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şu hadisi rivayet etmektedir:

لَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَنْكَحَ أَوْ يَتْرَكَ

"Kişi, kardeşinin sözlüsüne evlenme teklifi yapmasın; ta ki evleninceye veya tamamen vazgeçinceye kadar." [Buhari] Fakat evlenme teklifi yapılan kızın, teklifi reddetmesi veya henüz müspet bir cevap vermemesi veya meseleyi soruşturmayla bırakmış olması durumunda bir başka erkeğin onu istemesi caizdir. Çünkü henüz o, bir başkasının sözlüsü değildir. Kays kızı Fatıma bir gün Nebi *SallAllahu Aleyhi ve*

Sellem'e gelerek, Ebu Cehm ve Muaviye'nin, kendisine evlenme teklifi yaptıklarını söyledi. Bunun üzerine Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

وَأَمَّا مُعَاوِيَةُ فَصُعْلُوكٌ لَا مَالَ لَهُ أَمَا أَبُو جَهْمٍ فَلَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهِ أَنْكِحِي
أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ

“Muaviye, malı olmayan bir fakirdir. Ebu Cehm ise so-pasını omuzundan indirmez (daima dışarıda gezer). Sen, Zeyd'in oğlu Üsâme ile evlen.” [Müslim] Muaviye ve Ebu Cehm'in kendisini istediklerini haber verdiği hâlde Rasul *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* onu, Usame'ye istemiştir.

Kadına evlenme teklifi yapıldığında, bu evlenme teklifini kabul edip etmeme hakkı kadına aittir. Onun izni olmadan velisinin onu bir başkasıyla evlendirmeye veya bunu engellemeye hakkı yoktur. İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle demiştir:

النَّيْبُ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا وَالْبِكْرُ تُسْتَأْذَنُ فِي نَفْسِهَا وَإِذْنُهَا صَمَاتُهَا

“Dul kadın, evlenme hususunda velisinden daha bir hak sahibidir. Bakire ise evlenmek için kendisinden izin ister. Onun izni susmasıdır.” [Müslim] Yine Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir başka hadiste şöyle denilmektedir:

لَا تُنْكَحُ الْاِيْمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ وَلَا تُنْكَحُ الْبِكْرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ
إِذْنُهَا قَالَ أَنْ تَسْكُتَ

“Dul kadın, kendisine danışılmadan nikâhlanamaz, Kendisinden izin istenmedikçe, izni olmadan bakire kız da nikâh edilemez. Bakirenin izni nasıl olur? Dediler. Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Onun izni sükût etmesidir, buyurdu.” [Müttefekun aleyh] İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre:

أَنَّ جَارِيَةَ بَكْرًا أَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَتْ أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ
كَارِهَةٌ فَخَيَّرَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

“Genç bir kız Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek kendisi istemediği hâlde babasının onu birisiyle evlendirdiğini şikâyet etmiş. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de kızı evliliği kabul edip etmeme hususunda

serbest bırakmıştır.” [Ebu Dâvud] Ensarlı Hizam kızı Hansa’dan rivayet edildiğine göre:

أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ تَيْبٌ فَكَرِهَتْ ذَلِكَ فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَدَّ نِكَاحَهَا

“Kendisi dul olan ve evlenmek istemediği hâlde babasının onu evlendirmek istediği bir kadın Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek durumunu arz edince Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem onun nikâhını kabul etmemiştir.” [Buhari]

Bu hadislerin hepsi, kadının izni olmadıkça evlenme muamelesinin tamam olamayacağını ifade ederler. Kadın, evliliği kabul etmez veya zorla evlendirilirse akit fesh olur. Ancak kadın sonradan razı olur ve dönerse nikâh geçerli olur.

Bir kadını istemeye gelen kimselerin bulunması hâlinde onun evlenmesine engel olmak Kur’an-ı Kerim’de de belirtildiği gibi yasaklanmıştır. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmuştur:

فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ

“Eğer maruf bir şekilde, aralarında razı olurlarsa, evlenmelerine engel olmayın.” [Bakara Suresi 232] Makıl Bin Yesar’dan rivayet edilen sahih bir hadis ile sabit olduğuna göre Makıl şöyle demiştir:

رَوَّجْتُ أَحْتَنَّا لِي مِنْ رَجُلٍ فَطَلَّقَهَا حَتَّى إِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهَا جَاءَ بِحَاطِبِهَا فَقُلْتُ لَهُ زَوَّجْتِكِ وَفَرَشْتِكِ وَأَكْرَمْتِكِ فَطَلَّقْتَهَا ثُمَّ جِئْتُ تَحْطِبُهَا لَا وَاللَّهِ لَا تَعُودُ إِلَيْكَ أَبَدًا وَكَانَ رَجُلًا لَا بَأْسَ بِهِ وَكَانَتْ الْمَرْأَةُ تُرِيدُ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ فَقُلْتُ الْآنَ أَفْعَلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَزَوَّجَهَا إِيَّاهُ

“Ben, kız kardeşimi birisiyle evlendirmiştim. Daha sonra adam onu boşadı. İddeti bitince adam, tekrar onu istemeye geldi. Ben, seni evlendirdim, kız kardeşimi sana verdim ve sonra ikramda bulundum, fakat sen onu boşadın. Şimdi de gelip onu istiyorsun. Vallahi kız kardeşim bir daha sana dönmeyecektir. Adam, fena bir kimse değildi. Kız kardeşim de ona dönmek istiyordu. Allah Celle

Celâlehû: Evlenmelerine engel olmayın, ayetini indirince ben: Ey Allah'ın Rasulü ben şimdi emredileni yapacağım, dedim. Ravi dedi ki: Kız kardeşini onunla evlendirdi." [Buhari] Başka bir rivayette ise şu cümle vardır:

فَكَرَّرْتُ عَنْ يَمِينِي فَأَنْكَحْتُهَا إِيَّاهُ

"Ben yaptığım yeminin kefarecini ödedim ve kız kardeşimi onunla evlendirdim." [Buhari, K. Nikâh, 4837] Ayette geçen: [الْعَصْلُ] kelimesinin anlamı, kadın istediği takdirde onu evlenmekten menetmektir ki bu, haramdır ve böyle bir işe teşebbüs eden kimse fasıktır. Bir kadını evlenmekten alıkoyan kimse, yaptığı bu ameli ile fasık sayılır. Fakihler, böyle bir engellemede bulunan kimsenin fasık olacağında görüş birliği etmişlerdir. Evlenmek için kadına görücü giderse veya kendisi evlenmek isterse, bu konuda tek yetki kadına aittir; ister kabul eder, ister reddeder.

Evlenmek üzere kadın ve erkek arasında ittifak tamamlanınca, evlenme akdini yapmaları gerekir. Evlenme ancak şer'î akitle tamamlanır. Birbirlerinden yararlanmalarını helal kılacak tek şey şer'î hükümlere uygun olarak yapılan şer'î akitlerdir. Bu akde göre evliliğe terettüp eden hükümler gerçekleşir. Kadın ve erkek, uzun bir zaman bir arada bulunsalar bile şer'î bir şekilde akit yapılmadıkça evlilik gerçekleşmiş sayılmaz. İki eşin bir araya geldikleri gibi iki dostun bir araya gelmeleri evlilik sayılmaz. Bu tür birliktelik zina sayılır. Aynı şekilde iki erkeğin aralarında muâşeret yapmak üzere bir araya gelmede ittifak etmeleri de evlilik sayılmaz, ancak livâta sayılır.

Medeni evliliğe gelince: Bu evlilik, bir arada yaşamak ve boşanmak üzere kadın ile erkek arasında yapılan bir anlaşmadır. Bu anlaşma gereğince nafaka tasarrufu, evden çıkma, erkeğin kadına, kadının da erkeğe itaati vb. bir takım görevler, evlat sahibi olma, oğlan veya kız çocuğun kime ait olacağı gibi hususlar, miras ve nesep gibi bir arada yaşamaktan veya terkenden kaynaklanan birtakım haklar doğar. Burada sırala-

nan tüm bu hususlar, üzerinde ittifak ettikleri ve kabullendikleri şartlara göre uygulanır. Medeni evlilik, sadece bir evlilik ittifakı olmayıp, hem evliliğe hem de evlilikten doğan neseb, nafaka, miras ve diğer birtakım hususları, her ikisinin veya birinin diğerini terk etmesi yani boşanma durumlarını da kapsar. Üstelik erkeği dilediği kadınla, kadını da dilediği erkekle, aralarındaki anlaşmaya göre evlenebilmeleri hususunda tamamıyla serbest bırakır. Bundan dolayı medeni evlilik şerân caiz değildir. Bu akde, bir evlilik ittifakı nazarıyla bakılamayacağı gibi, nikâh akdi nazarıyla da bakılamaz. Şerân, bunun herhangi bir kıymeti yoktur.

Evlilik, şer'î olarak icab ve kabul ile gerçekleşir. İcab, akit yapan iki kişinin birinden ilk olarak sadır olan sözdür. Kabul ise akdi yapan diğer kimseden ikinci olarak sadır olan sözdür. Mesela, kız erkeğe, *"ben kendimi sana eş olarak verdim"*, erkek de *"ben de kabul ettim"* dese ya da bunun tam tersi bir işlem yapılırsa (önce erkek sonra da kadın konuşsa), konuşanlardan birincinin teklifi icab, ikincisinin cevabı da kabuldür. İcab ve kabul direkt olarak evlenenlerin her ikisi tarafından olabileceği gibi, onların vekilleri tarafından da icra edilebilir. Yine biriyle diğerinin vekili arasında da gerçekleşebilir. İcabta evlenme ve nikâhlama lafızlarının olması gerekir. Bu ifadenin kabulde yer alması şart değildir. Şart olan bu icaba diğerinin razı olmasıdır. Evlenmeyi kabul ve razı olduğunu ifade eden herhangi bir lafız, bunu ifade eder. Ancak, icab ve kabulü ifade eden lafızların, mazi siygasıyla olması gerekir. *"Seni zevceliğe aldım"* ve *"kabul ettim"* gibi mazi bir lafızla veya o ikisinden birinin mazi lafızla ve diğerinin müstakbel bir lafızla olması kaçınılmazdır. Çünkü evlilik, bir akittir. Dolayısıyla onda kesinlik ifade eden bir lafzın -ki o mazidir- kullanılması kaçınılmazdır. Evlilik akdinin gerçekleşmesi için dört şart gereklidir:

1- "Kabul" ve "icab"ın cereyan ettiği mecliste birlik olmasıdır. Yani, icabın sadır ettiği yer aynı zamanda kabulün sadır

ettiği yer olmalıdır. Bu husus, akit yapan iki kişinin hazır bulunmaları hâlinde böyledir. Akit yapanlardan biri bir beldede, diğeri ise bir başka beldede olursa ve biri diğere evlenme teklifi yapan bir icab mektubu yazarsa, kendisine mektup gönderilen kimse de kabul etse evlilik gerçekleşmiş olur. Fakat bu durumda kendisi veya başkası iki şahit huzurunda mektubu okuyup onun ibaresini şahitlerin işitmesi gerekir veya mektubu alan kimse, bulundurduğu şahitler huzurunda, *“Falan kimse, bana evlenme teklifi yapmış bulunuyor”* diyerek, mecliste onları şahit tutar ve kendini onunla evlendirdiğini söyler.

2- Akdi yapan her iki tarafın, birbirinin sözlerini işitmeleri ve anlamaları şarttır. Bu ifade ile evlilik akdinin kastedildiğini her iki taraf da bilmelidir. Eğer işitmediği ve anlamadığı için bunu bilmezse mesela, bir erkek bir kadına anlamadığı Fransızca ile *“seni zevceliğe kabul ettim”* cümlesini telkin ettikten sonra kadın, manasını anlamadığı lafızların aynısını tekrarlarsa ve bundan maksadın evlilik akdi olduğunu bilmezse, evlilik akdi gerçekleşmiş olmaz. Eğer kadın, bu sözlerin evlilik akdinden dolayı söylenen lafızlar olduğunu bilirse akit sahih olur.

3- İcabın hepsine veya bir kısmına ait olsa da kabul, icaba muhalefet etmemelidir.

4- Akit yapanlardan birinin diğeriyle evlenmesini şeriat mubah kılmış olmalıdır. Mesela, kadının Müslüman veya ehl-i kitap olması, erkeğin de sadece Müslüman olması gerekir.

Bu dört şart tamam olursa evlilik akdi gerçekleşmiş olur. Bu dört şarttan herhangi bir tanesi bulunmadığı takdirde evlilik akdi gerçekleşmiş olmaz ve bu akit temelden batıl olur. Evlilik akdi gerçekleştiği takdirde evliliğin sıhhati için üç tane sıhhat şartı vardır:

1- Kadının, evlilik akdinde uygunluk aranır.

2- Nikâh ancak velinin varlığı ile sahih olur. Kadın kendi

kendini evlendiremez veya velisi dışında bir başkası tarafından evlendirilemez. Evlendirme hususunda, velisinin dışında birisini vekil tayin edemez. Velisinin dışında birisini vekil tayin ederse nikâh sahih olmaz.

3- Baliğ ve akıllı iki Müslüman şahidin bulunması gerekir. Bu iki şahidin, evlilik akdiyle ilgili kabul ve icabı meydana getiren sözün gayesini anlamaları gerekir. Bu iki şart tamam olduğu zaman, bu akit sahih olur. Bunlardan biri eksik olursa bu nikâh fasit olur. Ancak, evlilik akdinde akdin yazılmış olması veya bir vesika ile tescil edilmesi şart değildir. Kadın ve erkek tarafından, sözlü veya yazı ile bütün şartları tamamlanmış şekilde cari olan kabul ve icab, evlilik akdini sahih kılar. İster bu yazılsın ister yazılmasın evlilik iki kişi arasında bir akit olduğu için ancak icab ve kabul ile tamamlanır.

Evliliğin ancak icab ve kabul ile tamamlanmasının nedeni evliliğin iki kişi arasındaki akit olmasıdır. Akit ise vakıası itibariyle ancak, icab ve kabul olduğu zaman akit sayılır ve tamamlanır. İcabta evlenmek ve nikâh lafızlarının şart kılınmış olması, nassta varit olduğu husustan dolaydır. Nitekim Cenabı Allah:

رَوَّجْنَاكَهَا

“Onu seninle evlendirdik.” [Ahzab Suresi 37]

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ

“Babalarınızın nikâhlandığı kimselerle nikâhlanmaysınız.” [Nisa Suresi 22] buyurmaktadır. Sahabe icması da bu şekilde tahakkuk etmiştir. İcab ve kabul meclisinin bir olması şartına gelince meclisin hükmü, akit hâlinin hükmüdür. Eğer kabulden önce akit tarafları ayrılırlarsa icab batıl olur. Çünkü o zaman kabulün anlamı olmaz. Zira akit meclisinden ayrılmak yüz çevmek sayılır ki bu da kabulü ortadan kaldırır. Yine o sırada akit yapan her iki kişinin başka şeylerle meşgul olmaları kabulden imtina anlamına gelebilir. Akit yapanlardan

her birinin, diğèrinin sözünü işitip onu anlaması şartına gelince: Bu ibare onun evlilik akdi yapmak istediğini anlamasıdır. Çünkü icabdan kaynaklanan sözden anlaşılana göre kabul gerçekleşecektir. Çünkü icab, karşı tarafın kabul etmesi için birinin diğèrine hitabıdır. Eğer hitap edilen kimse söylenen şeyleri bilmezse hitap yapılmış sayılmaz. Dolayısıyla hitaba karşı herhangi bir kabul de söz konusu edilemez. İcabın, kabule muhalif olmaması, icabın bütün gereklerine teslim olduğuna delalet etmediği müddetçe kabul sayılmaz. Eğer anlaşmazlık olursa, icaba dair varit olan hususlara teslim olunmamış olur ki böylece kabul gerçekleşmiş olmaz. şeriatın, akit yapan iki kişiden birinin, diğèri ile evlenmesini mubah kılmış olması şartına gelince, bilindiği gibi şeriat, caiz olmayan herhangi bir akdin yapılmasını yasaklamıştır.

Buraya kadar anlatılanlar akdin gerçekleşmesiyle ilgiliydi. Akdin sıhhatine gelince, akdi nehyeden herhangi bir husus varit olmazsa, şeriat o akdi tamam olarak görür. Fakat belli bir şey üzerinde yapılan akdin icrasını nehyeden bir husus mevcut olursa bu akit fasit olur. Ancak böylesi bir akit batıl olmaz.

Kadının evlenme akdinde uygunluğunun şart kılınmasına gelince, şeriat iki kız kardeşin aynı erkekle nikâh altında bir arada tutulmasında olduğu gibi bazı kadınlar ile evlenmeyi, haram kılmıştır. Eğer yapılan akit, akdin icrasının haram kılındığı kimseler üzerinde gerçekleşmişse bu akit sahih olmaz.

Velinin izni olmadan nikâhın sahih olmaması, Ebu Musa'nın Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet ettiği şu hadise dayanmaktadır:

لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيِّ

"Velinin izni olmadan nikâh yoktur." [İbni Hibbân, Hâkim] Kadının, kendi kendisini veya başkasını evlendirme hakkına ve velisi dışındaki bir kimseyi vekil kılma hakkına sahip olmasının delili Âişe *RadiyAllahu Anhâ*'nın Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet ettiği şu hadistir:

أَيُّمَا امْرَأَةٍ نَكَحْتُمْ بِغَيْرِ إِذْنِ وَلِيِّهَا فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ فَنِكَاحُهَا بَاطِلٌ

“Hangi kadın velisinin izni olmaksızın nikâhlanırsa onun nikâhı batıldır. Onun nikâhı batıldır. Onun nikâhı batıldır.” [Hâkim] Ebu Hureyre ise Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den şu hadisi rivayet eder:

لَا تُزَوِّجُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ وَلَا تُزَوِّجُ الْمَرْأَةَ نَفْسَهَا فَإِنَّ الزَّانِيَةَ هِيَ الَّتِي تُزَوِّجُ نَفْسَهَا

“Kadın kadını evlendiremez. Kadın kendi başına da evlenemez. Zâni kadın kendi kendine evlenendir.” [İbni Mace]

İki Müslüman şahidin bulunmasına gelince; Kur’an-ı Kerim ricî talâk ile boşanmış bir kadına, tekrar kocasına dönmesi hâlinde, iki Müslüman şahidi şart koşmaktadır. Nitekim Allah Celle Celâlehû şöyle buyurmaktadır:

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجْلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارُقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِنْكُمْ

“O kadınlar müddetlerini tamamlayınca, onları ya güzelce tutun veya güzelce onlardan ayrılın. Ve sizden olan iki adil kimseyi şahit kılın.” [Talâk Suresi 2] Hasan şöyle dedi: *“Ayette geçen sizden tabiri iki Müslüman anlamına gelmektedir.”* Nikâh akdini devam ettirme anlamında olan ricî talâk olayında iki Müslüman şahit şart kılındığına göre, evlilik binasını kurma sırasında yani nikâh akdi yapılırken iki şahidin bulunması şartı öncelikle aranır. Kaldı ki nikâh akdi ve nikâh akdinin devamını istemek aynı konudur, her ikisinin de hükmü aynıdır.

EVLENİLMESİ HARAM OLAN KADINLAR

Kadınlardan nikâhlanmaları haram olanlar Kitap ve Sünnet'te açık olarak belirtilmişlerdir. Bu hususta Kitap ve Sünnet asıdır. Cenabı Allah şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاجِشَةً وَمَعْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَزَوَّجَاتُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۗ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۗ وَأَجَلَ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ

“Bir de babalarınızın nikâhlandığı kadınları kendinize nikâhlamayın. Geçmişte olanlar artık geçmiştir. Çünkü o, çok çirkin ve iğrenç bir şeydi. Ne fena âdetti o. Analarınız, kızlarınız, kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren analarınız, süttten kardeşleriniz, hanımlarınızın anaları, birleştiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız, -eğer onlarla henüz birleşmemişseniz (kızlarını almaktan ötürü) üzerinize herhangi bir günah yoktur-kendi sülbünüzden gelen oğullarınızın karıları ve iki kız kardeşi bir arada almanız haramdır. Geçmişte olanlar artık geçmiştir. Şüphe yok ki Allah, Ğafur’dur, Rahim’dır. (Bir de harp esiri olarak) sahip olduğunuz cariyeler müstesna, diğer bütün nikâhlı kadınlarla evlenmeniz size haram kılındı. Bunlar, üzerinize Allah yazısı olarak haramdır. Haram kılınanların dışında kalanlar... size helâl kılındı.” [Nisa Suresi 22-24]

Sünnet’e gelince: Ebu Hureyre’nin rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا يَجْمَعُ الرَّجُلُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتَيْهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا

“Bir erkek, bir kadın ile o kadının teyzesini ve halasını

bir arada nikâhı altında bulunduramaz.” [Müttefekun alehy] Müslim’in, Âişe RadiyAllahu Anhâ’dan rivayet ettiği bir hadiste Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ الرِّضَاعَةَ تُحَرِّمُ مَا تُحَرِّمُ الْوِلَادَةُ

“Süt emmek, doğumun haram kıldıklarını haram kılar.” [Müslim]

Anneleri nikâhlamak kesinlikle haramdır. Anne, kendisine doğumun nisbet edildiği herkestir. İster seni doğuran kimse gibi hakikaten anne ismini üzerinde bulundursun, isterse seni doğuran kimseyi doğuran anne gibi mecazi olarak anne ismini üzerinde bulundursun, bunların hepsi anne kavramı içerisine girmektedir. Bunlar ne kadar yukarı çıksa da yine anne sayılırlar. Aynı şekilde ninelerinin ikisine de yani babanın annesine de annenin annesine de anne denir. Annenin iki ninesi ve babanın iki ninesi, ninelerin nineleri, ninelerinin ve ninelerinin nineleri... diyerek istediğimiz kadar yükseltebiliriz. Bunlar, ister varis olsunlar ister olmasınlar hepsi haram kılınmış annelerdir.

Kız evlatlarıyla nikâhlanmak da babalarına kesinlikle haram kılınmıştır. Kızlar, doğum yönüyle sana nisbet edilen her dışı kimsedir. Bu da ya doğrudan senin kızın ya da oğullarının ve kızlarının kızları olabilir. Ne kadar aşağıya giderse gitsin, mirasçı olsun veya olmasınlar hepsi haram kılınmışlardır.

Kız kardeşlerin nikâhı da mutlak surette haramdır. Kardeşlik üç yönde olabilir: Ana-baba bir kardeşler, baba bir kardeşler ve ana bir kardeşler. Her üç yönden babanın kız kardeşleriyle, yakın olsun uzak olsun, mirasçı olsun ya da olmasın baba ve anne tarafından dedelerin kız kardeşleriyle evlenmek de mutlak surette haramdır.

Her üç yönden de annelerin kız kardeşleri olan teyzelerin nikâhı haramdır. Ne kadar yükselirse yükselsin, ninelerin kız

kardeşleri de böyledir. Çünkü her nine, bir annedir. Dolayısıyla ninenin kız kardeşleri olan teyzelerin nikâhlanması da haramdır.

Erkek kardeşin kızlarını nikâhlamak da haramdır ve doğumla erkek kardeşe nisbet edilen her kadın, hangi cihetten kardeş olursa olsun, erkek kardeşin haram kılınmış kızıdır. Aynı şekilde kız kardeşin kızları da haram kılınmıştır.

Seni emziren sütannelerin nikâhlanmaları da haramdır. Sütanneleri; seni emziren kadınlar ile nesep te zikredilenlere göre dereceleri ne kadar yükselirse yükselsin onların annelerinden ve ninelerinden meydana gelmektedir. Annesi tarafından emzirildiğin veya annen tarafından emzirilen her kadın veya hem seni hem de onu emziren bir kadın veya iki karısı olan bir adamın karısının birinden senin diğerinden de onun süt emdiğinde emzirme birkaç kez olsa da o kadın sana haram kılınmıştır. Zira o senin kız kardeşin olması hasebiyle sana haramdır.

Hanımların annelerini nikâhlamak da haramdır. Dolayısıyla kim bir kadınla evlenirse, onunla gerdeğe girsin ya da girmesin (annesi gibi) yakın ya da (büyük annesi gibi) uzak olsun, yine nesep veya emzirme sebebiyle olsun onun annesinden her biri bu kimseye haram olur. Bu da Allahu Teâlâ'nın şu kavlından dolayıdır:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمْ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ

“Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren anneleriniz, süt kardeşleriniz ve hanımlarınızın anneleri sizlere haram kılınmıştır.” [Nisa Suresi 23]

Kendileriyle cinsî ilişkide bulunduğu kadınların kızlarıyla evlenmek haram olur. Bunlar, üvey kızlardır ki ancak anneleriyle gerdeğe girilmesiyle haram olurlar. Bunlar, nesep veya

emme açısından kadına (annesi gibi) yakın ya da (büyük annesi gibi) uzak olsunlar, kızlar hakkındaki miras hükümlerine göre mirasçı olsunlar veya olmasınlar, kişinin evlendiği kadının kızlarıdır. Anneyle gerdeğe girdiğinde ister bir evde olsun, isterse olmasın erkeğe haram olur. Çünkü ayetteki; [اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ] **“evlerinizde bulunan.”** ifadesi, onların genel niteliğini ortaya koymaktadır. Yani şart olarak söylenmiş değildir. Fakat [مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ] **“gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızdan”** tabiri şart olarak söylenmiştir. Çünkü hemen arkasından [فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ] **“Eğer üvey kızlarınızın anneleri ile gerdeğe girmemiş iseniz, onlarla evlenmenizde bir vebal yoktur.”** denmektedir. Bunun için kadınla gerdeğe girilmemişse, kızlarının nikâhı haram olmaz.

Oğulların hanımlarını nikâhlamak da kesinlikle haramdır. Cinsî ilişki olsun veya olmasın sadece nikâh akdinin yapılması ile (annesi gibi) yakın ya da (büyük annesi gibi) uzak olsunlar, nesep veya süt bakımından kendi oğullarının ve kızlarının oğullarının hanımlarını almak haramdır.

Babalarının zevcelerini nikâhlamak da haramdır. Nesep veya süt bakımından kişiye (annesi gibi) yakın ya da (büyük annesi gibi) uzak olsun, mirasçı olsun ya da olmasın babasının hanımını nikâhlamak haramdır. Nesei'nin rivayetine göre Bera Bin Âzib şöyle demiştir:

لَقَيْتُ خَالِي وَمَعَهُ الرَّأْيَةُ فَقُلْتُ أَيْنَ تُرِيدُ قَالَ أَرْسَلَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً أَبِيهِ مِنْ بَعْدِهِ أَنْ أَضْرِبَ غُنْفَهُ أَوْ أَقْتَلَهُ

“Beraberinde bayrak olduğu hâlde dayımla karşılaştım. Dedim ki: Nereye gidiyorsun? Dedi ki: Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem beni, boynunu vurayım veya öldüreyim diye, kendisinden sonra babasının karısıyla evlenmiş bir adama gönderdi.” [Hâkim]

Nesep ya da emzirme cihetinden aynı ana-babadan veya aynı babadan veya aynı anneden olsun, gerdeğe girilmeden önce ya da sonra olsun aynı anda iki kız kardeşi almak da haramdır. Dolayısıyla tek bir akit altında o ikisiyle evlenilirse,

akit fasit olur.

Bir kadın ile onun teyzesini ve halasını, aynı nikâh altında bulundurmamak da haram olur. Ebu Hureyre'den rivayet edildiğine göre Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا يَجْمَعُ الرَّجُلُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتَيْهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتَيْهَا

“Bir erkek, bir kadın ile o kadının teyzesini ve halasını bir arada nikâhı altında bulunduramaz.” [Müttefekun aleyh] Ebu Dâvud'un rivayetinde ise Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ عَلَى عَمَّتَيْهَا وَلَا عَلَى أُمَّةٍ عَلَى بِنْتِ أَخِيهَا وَلَا الْمَرْأَةُ عَلَى خَالَتَيْهَا وَلَا الْخَالَةُ عَلَى بِنْتِ أُخْتِهَا وَلَا تُنْكَحُ الْكُبْرَى عَلَى الصُّغْرَى وَلَا الصُّغْرَى عَلَى الْكُبْرَى

“Kadın halasının üstüne, hala da erkek kardeşinin kızı üstüne; kadın teyzesinin üstüne, teyze de kız kardeşinin kızı üstüne nikâh edilemez. Büyük küçük üstüne, küçük de büyük üstüne nikâh edilemez.” [Hadisin aslı Buhari ve Müslim'dedir]

Evli kadınların nikâh edilmesi haramdır. Allah *Celle Celâlehû* evli kadınlara “muhsane” ismini vermiştir. Çünkü onlar, evlenmekle namuslarını korumuşlardır.

Nesebin haram kıldıklarını süt de haram kılar. Neseben haram olan herhangi bir kadın, süttten de haram olur. Bunlar; anneler, kızlar, kız kardeşler, teyzeler, halalar, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları gibi neseben haram oldukları beyan edilen kimseler süt nedeniyle de haram olurlar. Nitekim Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ

“Nesep bakımından haram olanlar süt emmekten dolayı da haram olurlar.” [Müttefekun aleyh] Müslim'de ise şu rivayet yer almaktadır:

الرِّضَاعُ يُحْرِمُ مَا تُحْرِمُ الْوَلَادَةُ

“Doğumun haram kıldıklarını süt de haram kılar.” [Müslim] Âişe *RadiyAllahu Anhâ* rivayet ediyor:

إِنَّ أَفْلَحَ أَخَا أَبِي الْفُعَيْسِ اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ بَعْدَ مَا نَزَلَ الْحَجَابُ فَقُلْتُ وَاللَّهِ لَا أَذْنُ لَهُ حَتَّى اسْتَأْذَنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ أَخَا أَبِي الْفُعَيْسِ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَةٌ أَبِي الْفُعَيْسِ فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَتُهُ قَالَ أَذْنِي لَهُ فَإِنَّهُ عَمُّكَ تَرَبَّتْ يَمِينُكَ

“Ebu’l Kuays’in kardeşi Eflah, hicab ayeti indikten sonra yanıma gelmek için benden izin istedi. Ben, vallahi o, Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem’den izin istemedikçe ben ona izin vermem dedim. Çünkü Ebu’l Kuays’in kardeşi beni emzirmede. Beni emziren Ebu’l Kuays’in karısıdır. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’in yanına girdim. Ey Allah’ın Rasulü, o adam beni emzirmede. Fakat kardeşinin hanımı beni emzirdi, bunun için ben ona izin vermedim dedim. Rasul SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Allah hayrını versin, o’na izin ver, çünkü o senin amcandır, buyurdu.”

[Müttefekun aleyh] Emzirmede haram kılan, sadece süttür. Dolayısıyla ister sütü emen erkek ya da kız olsun, isterse ondan emen kimse emziren kimsenin oğlu olsun ya da olmasın bizzat kişinin emdiği sütü emziren ve ondan emen kimse birbirlerine haram olmaktadır. Buradan hareketle kişiye annesini emen süt erkek kardeşinin kız kardeşi helal olur. Fakat kıza süt erkek kardeşi helal olmadığı gibi erkeğe de sütkız kardeşi helal olmaz. Bir adam herhangi bir kadından süt emse, o kadın süt emenin annesi, kocası süttten dolayı onun babası, çocukları da sütkardeşleri olur. Fakat süt emen şahsın kardeşleri, onların sütkardeşleri olmayacakları için onlar, kardeşlerinin sütkardeşleriyle evlenebilirler. Haram yapan tek unsur süttür.

İşte, nikâhı haram olan kadınlar bunlardır. Bunların dışındaki kadınlarla evlenmek haram değildir. Zira yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَأَجَلٌ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ

“Bunun dışındakiler, sizin için helal kılındı.” [Nisa Suresi 24]
Ancak, müşriklarla evlenmeyi haram kılan hususlar başkadır.

ÇOK KADINLA EVLİLİK

Allah *Celle Celâlehû*, aziz Kitabı'nda şöyle buyurmaktadır:
فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا

“Size helâl olan (başka) kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın. Şayet (o kadınlar arasında) adaletli davranmayacağınızdan korkarsanız, o takdirde bir tane alın veya sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur.” [Nisa Suresi

3]

Bu ayet, hicretin sekizinci senesinde Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'e nazil olmuştur. Bu ayetin nüzul sebebi evliliğin dört kadın ile sınırlandırılmasıdır. Bu ayet ininceye kadar evliliğin hiçbir sınırı yoktu. Bu ayet, okunduğu ve anlaşıldığı zaman evliliği aynı anda dört kadın ile sınırlandırdığı görülecektir. Bu ayetin manası şudur: Sizin için helal kılınan kadınlarla evleniniz. Bunun için kadınlardan ikişer, üçer ve dörder tane alınız. Ayette geçen [مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ] **“ikişer, üçer, dörder”** anlamındaki kelimeler, tekrar sayılardanadır. Yani size temiz olan kadınlardan ikişer ikişer, üçer üçer ve dörder dörder olmak üzere bu sayıda nikâhlayın demektir ve hitap herkes içindir. Bunun içindir ki birkaç kadınla evlenmek isteyen her evli erkeğin, aynı anda evlenmek istediği kadınların bu sayıyla sınırlı kalması şartıyla, dilediği sayıyı alması için tekrar gerekmiştir. Yani birden fazla kadınla evlenmek isteyen erkek, kendisi için serbest bırakılan sayıdan dilediğini al-sın demektir. Nitekim biz bir topluluğa, bin dinarlık şu parayı ikişer ikişer, üçer üçer, dörder dörder taksim ediniz, deriz. Sadece bu malı aranızda bölüşün dersek bunun hiçbir anlamı olmazdı. İkişer ikişer, üçer üçer, dörder dörder tabiriyle herkese belirtilen sayıda isabet etmesi istenmiştir. Dolayısıyla Allahu Teâlâ, sizlerden her biriniz size temiz olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere evlenebilir demektir. Yani sizden her biriniz sizin için helal olan kadınlardan

ikişer, üçer ve dörder tane alınız. Ancak ayette yer alan:

فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاجِدَةً

“Şayet aralarında adalet yapamayacağınızdan endişe ederseniz, o zaman bir tane ile yetinmelisiniz.” [Nisa Suresi 3]

ifadesinin anlamı şudur: Bu sayılar arasında adalet yapamaktan korkarsanız bir tane alınız ve birden fazla kadınla evlenmeyi hemen bırakınız. Zira bu konudaki bütün iş [العَدْلُ] **“adalet”** üzerinde yoğunlaşmaktadır. Adaleti nerede bulursanız hemen onu yerine getiriniz. Sizin, bir tanesini seçmeniz ise zulmün işlenmemesi, adaletsizliğin olmamasına daha yakındır. Ayette yer alan; [أَنْتَى أَلَّا تَعُولُوا] ifadesi haksızlık yapmanız, zulmetmemeniz için daha doğru bir davranıştır, demektir. Ayette yer alan [الْعَوْلُ] kelimesi, zulüm anlamındadır. Yönetici zulmettiği zaman [عَالِ الْحَاكِمِ] denir. Âişe *RadiyAllahu Anhâ'nın* rivayetine göre Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in [أَنْ لَا تَعُولُوا] ifadesi **“zulmetmeyiniz”** [İbni Hibbân Sahih'inde tahrir etti] şeklinde tefsir edilmiştir.

Ayet, çok eşliliği mubah kılıyor ve onu dört kadın ile sınırlandırıyor. Fakat bu ruhsatı verirken aralarında adaleti emretmekte, adalet yapılamayacağından korkulması hâlinde ise tek kadınla yetinmeyi teşvik etmektedir. Çünkü adaletli olmaktan korkulması hâlinde bir tanesi ile iktifa etmek, zulmetmemeye daha yakındır. Bu ise Müslüman'ın sahip olması gereken bir sıfattır.

Ancak çok eşliliğin serbest kılınışında adaletin şart olduğunun bilinmesi gerekir. Adalet, bir kaç kadın ile evlenmiş olan kimsenin durumu ile ilgili bir hükümdür. O, bu durumdaki kişiye farz olan bir meseledir. Adalet yapılamayacağı korkusundan dolayı ise bir kadın ile iktifa edilmesi teşvik edilmiştir. Cümlenin manası, ayetin tümü içerisinde tamamlanmaktadır. Nitekim ayette şöyle denilmektedir:

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرَبَاعَ

“Size helal olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın.” [Nisa Suresi 3] Bu ayet mutlak olarak çok eşliliğin caiz olduğunda apaçıktır. Ayet içerisinde cümlenin anlamı tamamlanmakta, ardından da [فَإِنْ خِفْتُمْ] **“şayet korkarsanız”** ifadesi ile yeni bir cümle başlamaktadır. [فَإِنْ خِفْتُمْ] **“şayet korkarsanız”** şeklindeki cümle ise şart cümlesi değildir. Çünkü bu cümle önceki cümle ile şart bağı ile bitişik bir cümle olmayıp müstakil yepyeni bir cümledir. Eğer şart olmuş olsaydı o zaman Allah *Celle Celâlehû* şöyle derdi: *“Eğer adaletli davranırsanız, kadınlardan hoşunuza gidenlerden ikişer, üçer ve dörder alınız.”* Adaletin, bu hususta şart olduğu sübut bulunmuş değildir. Adalet konusu, birinci hükümden ayrı, başka bir şer’î hükümdür. Allah *Celle Celâlehû* önce çok evliliği dört ile sınırlandırarak mubah kıldıktan sonra bir başka hüküm getirmiştir. Bu hükme göre birden fazla kadın ile evlilikte aralarında adalet yapılamayacağından korkulursa bir tane ile iktifa etmenin daha evla olduğu belirtilmektedir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Allah *Celle Celâlehû* hiçbir kayıt ve şart koşmadan ve hiçbir illet belirtmeden, birden fazla kadınla evlenmeyi mubah kılmıştır. Bilakis her bir Müslüman hoşuna giden, helal olan kadınlardan iki, üç ve dört kadın alma hakkına sahiptir. Bu nedenle Allahu Teâlâ [فَانكحُوا مَا طَابَ لَكُمْ] **“Size helal olanlardan”** buyurmaktadır. Yani, kendiniz için helal ve temiz bulduğunuz kadınlardan nikâhlayın. Kadınlar arasında adalet yapmayı Allah *Celle Celâlehû* bize emretmiş ve adaletsizliğe düşme korkusunun olduğu durumlarda bir kadın ile iktifa etmeyi teşvik etmiştir. Çünkü bir tanesiyle yetinmek zulmün olmamasına daha yakındır.

Kadınlar arasında yapılması istenen adalet, mutlak adalet değildir. Yerine getirilmesi istenen adalet, kadınlar arasında evlilikle ilgili hususlarda beşerî güç oranında adaletli davranmaktır. Çünkü Allah *Celle Celâlehû* insanı ancak gücünün yettiği ile mükellef kılar. Nitekim şöyle buyurmaktadır:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

“Allah, hiçbir kimseye gücünden fazlasını teklif etmemiştir.” [Bakara Suresi 286] Evet, ayette geçen [تَعْدِلُوا] **“adalet”** kelimesi umumi bir anlam taşımaktadır. Zira [فَإِنْ حُجِّمْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا] **“adalet yapamayacağınızdan korkarsanız”** ayetindeki [تَعْدِلُوا] **“adalet”** kelimesi her adaleti kapsar. Ancak bu genellik, başka bir ayette insanın gücü ile tahsis edilmiştir. Nitekim Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا
كَالْمُعَلَّقَةِ

“Ne kadar da istesiniz kadınlar arasında adalet yapmaya güç yetiremezsiniz. O hâlde büsbütün meyledip, onu duvara asılı bir meta gibi kullanmayın.” [Nisa Suresi 129] Cenabı Allah bu ayette, kadınlar arasında adalet yapmamızın ve onları eşit tutmanın imkânsız olduğunu beyan etmekte, bu nedenle de büsbütün bir tarafa meyletmememiz için bizleri uyarmaktadır. Onlara karşı yapacağımız muamelede eksik veya fazlalık yapmadan yapılması gerekeni yapmamızı bizden istemektedir. Bunun içindir ki sizlerden tam bir adaleti, onu gaye edinmeyi kaldırdı ve gücünüz ile takatinizi harcamanız şartıyla sizleri ondan ancak güç yetirdiklerinizle mükellef kıldı. Çünkü, gücün yetmeyeceği şeyi teklif etmek, zulmün kapsamına girer.

وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا

“Rabbin hiçbir kimseye zulmedici değildir.” [Kehf Suresi 49] ayeti ve yukarıdaki ayette yer alan [فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ] **“Büsbütün bir tarafa meyletmeyin.”** [Nisa Suresi 129] cümlesi [وَلَنْ] **“Adalet yapmaya asla gücünüz yetmez”** [Nisa Suresi 129] mealindeki kısmıyla alakalıdır ve bu cümlenin ardından gelmiş olması bir manaya delalet etmektedir. Bu mana **“Sevgi konusunda, adalet yapmaya hiçbir zaman gücünüz yetmez.”** demektir. Sevginin dışında kalan hususlarda ise adalet yapmaya gücün yetebileceği, ayetin mefhumundan anlaşılmaktadır. Bu da daha önce geçen ayette vacip olan husustur.

Dolayısıyla adalet, sevginin dışındaki hususlarla sınırlandırılmış, sevgi ve cinsel ilişki adalet kavramından istisna edilmiştir. Bu iki konuda adalet vacip değildir. Çünkü insan, bu hususta adaletli olmaya güç yetiremez. Âişe *RadiyAllahu Anhâ*'dan rivayet edilen şu hadis bu manayı teyit etmektedir.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقْسِمُ فَيَعْدِلُ وَيَقُولُ اللَّهُمَّ هَذَا قَسَمِي فِيمَا أَمْلِكُ
فَلَا تَلْمَنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ

“Allah Rasulü, kadınları arasında adalet yapmak için gecelerini taksim eder ve şöyle derdi: Allah’ım, bu malik olduğum konudaki taksimimdir. Senin malik olduğun, fakat benim maliki bulunmadığım (kalbim) konuda beni muaheze etme.” [Hâkim, İbni Hibbân] İbni Abbas, Allah’ın [وَلَنْ

كادینلار اراسیندا اداlet yapmaya asla gücünüz yetmez.” ayetinin tefsiri ile ilgili olarak şöyle demektedir: *“Burada adaletin sağlanamayacağı husus cinsel ilişki ve sevgidir.”* Allahu Teâlâ büsbütün bir tarafa meyletmekten kaçınmayı emretmektedir. Bu ise meylin mubah olduğu anlamına gelmektedir. Çünkü büsbütün meyletmenin yasaklanması mefhumu, normal meylin mubah olduğunu gösterir. Bu husus tıpkı [وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ] **“... Büsbütün eli açık da olma!”** [İsra Suresi 29] ayetinde olduğu gibidir. Bu ayete göre eli açık olmak mubahtır. Binaenaleyh Allah *Celle Celâlehû*, kocanın hanımlarından bir kısmını bırakıp bir kısmına meyletmesinin mubah olduğunu bildirmektedir. Ancak, bu meyletmenin her şeyi kapsamasını yasaklamaktadır. Bu meyletme ise vakıasına uygun olarak sevgi ve cinsî ilişkide olabilir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olur: *“Hanımlarınızın bir kısmını büsbütün bırakıp, diğerlerine her yönü ile meyletmekten kaçın. Çünkü böyle olduğu takdirde kadın ne boşanmış ne de kocalı bir şekilde, âdeta duvara asılmış, kendisinden yararlanılmayan bir eşya gibi olur.”* Ebu Hureyre’den rivayet edildiğine göre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

مَنْ كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيلُ لِاحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَجُرٍّ أَحَدٌ شَقِيهٍ

“İki karısı olup, birini diğerine tercih ederek, birini bırakıp diğerine büsbütün meyleden kimse kıyamet günü vücudunun düşük bir tarafını çekerek veya bir tarafı felçli olarak mahşere gelir.” [İbni Hibbân Sahih’inde tahrir etti]

Bu açıklamalara göre, kocanın hanımları arasında adaletli olması gereken hususlar, gücünün yettiği konular olmalıdır. Bunlar, yanında kaldığı geceler, yiyecek, giyecek, ev vb. hususlardır. Ancak ayette yer alan meylin kapsamına giren “sevgi” ve “cinsel ilişki” konularında adaletli davranmak farz değildir. Çünkü bu hususlarda adaleti sağlamak mümkün değildir. Dolayısıyla bunlar, Kur’an’ın nassıyla istisna edilmiştir.

İşte, şer’î nassların belirttiği şekilde birden fazla evliliğin konusu bundan ibarettir. Bu nassları araştırarak, onların şer’î ve sözlük manalarının sınırlarına vakıf olmak ve bunların delalet ettikleri hususları, onlardan istinbat edilen hükümleri bilmekle, Allah’ın çok evliliği herhangi bir kayıt ve şarta bağlamadan mubah kıldığı anlaşılacaktır. Bu husustaki nass herhangi bir illetle illetlenmiş değildir. Zira ayette yer alan [مَا [طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ] **“Size helal olan kadınlardan.”** [Nisa Suresi 3] ifadesi illetlendirmeyi nefyettirmektedir. Bu nedenle, şer’î nassın ve şer’î nasslardan istinbat edilen şer’î hükümlerin belirlendiği sınırda durmamız gereklidir. Bu hükmü adalet, ihtiyaç veya bir başka şeyle illetlendirmek caiz değildir. Çünkü nass, hükmü illetlendirmiyor. Bu hüküm için bir başka nassta da illet varit olmuş değildir. Bir hükme ait illetin ise mutlaka şer’î olması gerekir. Yani, vasıtasıyla istinbat edilen hükmün şer’î bir hüküm olabilmesi için o illetin nass ile sabit olması gerekir. Eğer illet akli ise veya herhangi bir nass ile sabit değilse o illet vasıtasıyla istinbat edilen hüküm şer’î hüküm sayılmaz. Bilakis o, beşerî bir hüküm olur ki onu almak haramdır ve tatbik edilmesi caiz değildir. Çünkü bu bir küfür hükmüdür. Zira şer’î olmayan her hüküm, küfür hükmüdür. Hâlbuki şer’î hüküm “Şâri’nin hitabı” şeklinde tarif edilmektedir.

Bir hükmün Şâri'nin hitabından alınıp, tatbik edilebilmesi için onun nass, mefhum, delalet yahut şer'î hükme delalet eden nassda bulunan bir emare ile sabit olması gerekir. Bünyesinde bu işaretleri bulunduran her hüküm şer'î hüküm sayılır. Bu işaretler sarahat, delalet, istinbat veya kıyas yolu ile nassda mevcut şer'î illetlerdir. Nassda böyle bir işaret yani bu illetler yoksa verilen hükmün hiçbir değeri yoktur. Bundan dolayı illeti Şâri'nin hitabında olmadığı için çok evliliği herhangi bir illetle illetlendirmek caiz değildir. Şâri'nin hitabında varit olmadığı müddetçe bir hükmü şer'î hüküm hâline getirecek hiç bir illetin değeri yoktur.

Buna mukabil şer'î hükmün herhangi bir illetle illetlendirilmemesi, bu şer'î hükümden meydana gelen hususların izah edilemeyeceği ve meydana gelen problemlere çare getiremeyeceği anlamına gelmez. Nitekim bu, hükme ilişkin bir illetlendirme değil vakıya ilişkin bir şerh olur. Olayın izahı ile hükmü bir illete bağlamak ayrı şeylerdir. Hükmü herhangi bir illet ile illetlendirmek, o illetin daima onda bulunmasını gerektirir. Kendisinde bu illetin bulunduğu onun dışındaki her hükmün buna kıyas edilebilmesi demektir. Olayı izah ise bu olayın dayandığı şeyi izahtır ki bu, her zaman devam etmeyebilir ve bir başka olayı ona kıyaslamak da doğru olmaz. Binaenaleyh çok evlilikten hareketle çok evliliğin serbest olduğu bir toplumda dost ve metres hayatı meydana gelmez. Çok evliliğin yasaklandığı toplumlarda ise metres hayatına sıkça rastlanır. Buna ilave olarak teaddüdü zevcât (birden fazla evlilik), insan toplumu niteliğini taşıyan insanlık toplumunda meydana gelen birçok problemlere çare getirir. Bu çareleri ancak teaddüdü zevcât temin eder. Problemlerden birkaç tanesi şunlardır:

1- Bazı erkeklerde, normalin dışında bir takım özellikler bulunabilir. Böyle bir erkek, bir kadın evliliği ile yetinemez. Bu durumda ya kadını zorlayıp ona zarar verecektir ya da erkek başkalarına gözünü dikecektir. Eğer önlerinde ikinci,

üçüncü ve dördüncü ile evlenme kapısı kapalı bulunursa, o takdirde bu iş gizli yapılmaya başlanacaktır. Böyle bir durumda ise halk arasında fuşşun yayılması baş gösterecek ve aile bireyleri arasında kuşku ve zanlar yayılmaya başlayacaktır. Bunun için, böylesi tabiata sahip olan kimsenin güçlü olan vücudunu, Allah'ın meşru kıldığı helalden doyurması için bu sahanın ona açık olması gerekir.

2- Bazen kadın kısır olabilir. Fakat kocasının kalbinde onun sevgisi, kadının kalbinde de kocasının sevgisi vardır. Bu sevgi, aralarındaki evlilik hayatının güzelce devam etmesine kendilerini istekli kılar. Bu evlilik devam ederken her ikisinde de çocuk isteği ve evlat sevgisi vardır. Bu durumda başka bir kadınla evlenme fırsatı verilmediği ve önündeki saha daraltıldığı takdirde bu adam, belki ilk hanımını boşayacaktır. Bu durumda, mutlu evin düzeni yıkılacak ve aile hayatına son verilecek ya da erkek, çoluk çocuk sahibi olmak bah-tiyarlığından mahrum edilerek nevi içgüdüsünden olan baba-lık ihtiyacı yok edilmiş olacaktır. Bunun için bu durumda olan bir kocanın, sahip olma arzusunu çektiği bir nesle malik olabilmek için, başka bir kadın ile evlenme hususunda önünde geniş bir sahanın olması gerekir.

3- Hanım, cinsî ilişkiyi engelleyen bir hastalığa veya evinin, kocasının ve evlatlarının hizmetini yapmasına mani bir hastalığa yakalanmış olabilir. Kocasını da hanımını çok sevebilir. Bundan dolayı da karısını boşamak istemez. Bu durumda, başka bir evlilik olmadan yalnızca böyle bir kadınla hayatını devam ettirmesi doğru olmaz. Bu durumdaki bir erkeğe birden fazla evlenme kapısının açılması gerekir.

4- Bazen, milyonlarca erkeği yok eden savaşlar ve devrimler meydana gelebilir. Bu durumda, erkek sayısı ile kadın sayısı arasındaki denge bozulur. Nitekim Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında böyle oldu. Özellikle Avrupa'da bu olay yaşandı. Eğer erkek birden fazla kadınla evlenmeyecek

olursa, erkekleri savaşlarda öldürülmüş birçok kadın ne yapacak? Bu kadınlar, aile hayatından, evin ve evliliğin mutluluğundan mahrum olarak yaşayacaklardır. Bu içgüdünün kabarması neticesinde ahlak üzerinde meydana gelecek olan tehlike de cabası.

5- Herhangi bir toplumda, kabileden veya ülkede, nüfus dağılımında erkek ve kadın eşitliği olmayabilir. Bazen kadınların sayısı, erkeklerin sayısından çok olabilir. Bu durumda kadın ve erkekler arasında arzu edilen denge yok olur. Bu husus hemen hemen birçok yerde böyledir. Bu durumda bu probleme ancak çok evlilik çare getirebilir.

İşte bütün bunlar, insanlık camiasında, toplumda ve ülkelerde mevcut olan problemlerdir. Eğer çok evlilik engellenirse, bu problemler çözülmeden devam eder. Zira bunların çözümü ancak çok evlilikle mümkün olur. Bundan dolayı, insanlık için mevcut olan problemlerin çözümü ancak çok evliliğin serbest olmasıyla mümkündür. İslâm, birden fazla evliliği mubah kılmış ancak, vacip olduğuna dair herhangi bir hüküm getirmemiştir. Bilinmesi gerekli olan bir husus vardır ki bu ve buna benzer durumlar, insan ve insanlık camiası için birçok problemler meydana getirebilir. Bu problemler, teaddüdü zevcâta illet olmadığı gibi çok evliliğin cevazı için şart da değildir. Bilakis, toplumda birden fazla evliliği gerektirecek birtakım sorunlar olsa da olmasa da bir erkek, mutlak olarak iki, üç ve dört kadınla evlenebilir ve bu caizdir. Çünkü Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ

“Size helal olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâhlayın...” [Nisa Suresi 3] Ayette yer alan [مَا طَابَ لَكُمْ] **“Size helal olan”** [Nisa Suresi 3] ifadesi, herhangi bir kayıt ve şarta bağlanmış değildir. Tek kadınla iktifa etme hususunu, şeriat yalnızca tek bir hâl ile teşvik etmiştir ki bu da adaletsizlik korkusudur. Bunun dışındaki hâllerde bir kadın ile iktifa etme hususu hiçbir nass ile teşvik edilmiş değildir. Çok

eşlilik, Kur'an'ın sarih nassında varit olmuş şer'î bir hüküm olmasına rağmen diğer dinler dışında bizzat İslâm karşıtı olan kapitalizm kültürü ve Batılı propaganda, çok eşliliği çirkin bir şekilde tasvir etmişler, bunu bir eksiklik ve dinin bir ayıbı saymışlardır. Onları buna sevk eden şey, Allah'ın hükümlerinde bulunan herhangi bir noksanlık değildir. Onları bu hususa sevk eden tek şey İslâm dinini kötülemedir. Bu misyoner hareketleri, Müslümanlar üzerinde, özellikle de yöneticiler ve öğrenciler üzerinde ciddi etki meydana getirmiştir. Nitekim hâlâ İslâmi anlayış sahibi olan birçok insan zaman zaman, güya İslâm'ı savunuyoruz diyerek, İslâm düşmanlarının yaptıkları propagandaların neticesinde kabul ettirdikleri batıl propagandalardan hareket ederek, İslâm'ın emrettiği birden fazla evliliği batıl bir şekilde teville kalkışmaya çalışıyorlar. Bunun için Müslümanları şu hususta uyararak gerekir: Güzel olan, şeriatın güzel dediği şeydir, çirkin olan da şeriatın çirkin gördüğü şeydir. Şeriatın mubah kıldığı şey güzeldir. Şeriatın haram kıldığı şey çirkindir. Güzel olduğu işler anlaşılın veya anlaşılmasın, birtakım problemlere çare getirsin veya getirmesin şeriat, çok evliliği mubah kılmıştır. Kur'an bu hususu emrettiği için yapılması güzeldir. Birden fazla evliliği menetmek çirkinliktir. Çünkü bunu menetmek, küfür ahkâmındandır. Açıkça bilinmesi gerekir ki İslâm, birden fazla evliliği Müslümanlara ne farz, ne de mendup kılmıştır. Uygun gördükleri takdirde kendileri için caiz olan mubahlardandır. Bu işin mubah olması, gerekli gördükleri zaman icra etmek üzere insanların eline ve yetkilerine terk edildiği anlamına gelir. Allah *Celle Celâlehû* bunu onlar için mubah kılmıştır. Ta ki kendi anlayışlarına göre uygun gördükleri kadınlarla evlenmelerinin kendilerine haram olmaması temin edilsin. Birden fazla evliliğin vacip olmayıp mubah oluşu, insan toplumlarında cemaatin bir takım problemlerine çare olmaktadır.

NEBİ SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN EVLİLİKLERİ

فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاجِدَةً
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

“Size helal olan kadınlardan ikişer, üçer ve dörder nikâhlayın. Şayet, adaleti gözetmeyeceğinizden korkarsanız bir tane ile veya eliniz altında bulunan cariyelerle **yetinin.**” [Nisa Suresi 3] ayeti, hicri sekizinci yılın sonunda, Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in eşlerine birer ev yapmasından sonra indi. Ayet indiği zaman Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* dörtten fazla kadınla evliydi. Fakat O, hanımlarının hiçbirini terk etmedi ve hepsiyle evliliğini devam ettirdi. Bu durum, Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Müslümanlardan ayrı olan bir özelliği idi. Görülüyor ki, evlenmeyi dört kadınla sınırlandıran ayetin inmesinden sonra Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in dörtten fazla hanıma sahip olması ona ait bir özellikti. Çünkü Rasullullah'ın yaptığı iş söylediği söze muhalif olamazdı. Şayet böyle bir şey söz konusu olursa bu demektir ki yaptığı iş özel, sözü ise ümmet için geneldir. Fıkıh usulünde bilinen bir kaide vardır: [**أَنَّ فِعْلَهُ صَلَّى**] **“Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kendisine ait olan hâlleri hariç, ümmete ait olan sözü ile fiili arasında çelişki yoktur.”** Çünkü Rasullullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in ümmete ait olan emirleri onlara aittir. Onlar, fiillerinde ve sözlerinde Rasul'e ittiba etmede ve O'nun yaptıklarını yapma hususunda daha özel olan delillerdendir. Genel kurallar özel kuralların üzerine bina edilmiştir. Bu nedenle ümmete olan emir ile çelişen dörtten fazla kadınla evlenme hususunda Rasul'ün yaptığı gibi yapılması caiz değildir. Rasullullah'ın dörtten fazla kadınla evlenmesi veya kendisine hibe edilenler hakkında Kur'an'da ayetler vardır. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ
اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتٍ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ وَاللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ
وَأَمْرًا مُمِئَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ

الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ

“Ey Rasul! Mihirlerini verdiği hanımlarını, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği ve elinin altında bulunan cariyeleleri, amcanın, halanın, dayının ve teyzenin seninle beraber göç eden kızlarını sana helâl kıldık. Bir de Rasul kendisiyle evlenmek istediği takdirde, kendisini Rasul'e hibe eden mümin kadını, diğer müminlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere (helal kıldık). Kuşkusuz biz, hanımları ve ellerinin altında bulunan cariyeleleri hakkında müminlere neyi farz kıldığımızı biliriz. (Bu hususta ne yapmaları gerektiğini onlara açıkladık) ki, sana bir zorluk olmasın.” [Ahzab Suresi 50] Bu ayet içerisinde yer alan [خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ] “(Bütün bunlar) müminlere değil de, sana has olarak (helal kılındı)” cümlesi bu hususu açıkça vurgulamaktadır. Çünkü ayette geçen [خَالِصَةً] kelimesi önceki evliliklere vurgu yapan bir mastardır. Yani sana helal kıldıklarımız sana halistir hükmünün öncekileri de kapsadığına delildir. Dört kadın ile evlenebilmeyi helal kılan ayetin inmesinden sonra; mevcut ailelerini, cariyelelerini, kendisiyle hicret eden yakınlarının kızlarını, kendisine nefsini direkt (mihirsiz) hediye eden kadınları helal kılması bu durumun sadece Rasul'e has olduğunu göstermekte ve bunu desteklemektedir. Yine ayetin devamında yer alan ve anlamı tamamlayan [مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ] “diğer müminlere değil” ifadesi ile [قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ] “Kuşkusuz biz, hanımları ve ellerinin altında bulunan cariyeleleri hakkında müminlere neyi farz kıldığımızı biliriz.” kısmı bunu iyice kuvvetlendirmektedir. Bunun anlamı şudur: Bu durum senin dışındakilere farz kılmadıklarımızdandır. Bu nedenledir ki aynı ayette [لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ] “sana bir zorluk olmasın” ifadesi yer almaktadır. Yani bu durumdan dolayı sen herhangi bir şekilde sıkıntıya düşmeyesin.

Bundan dolayı Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evlenme durumu amelde örnek alınmaz. Teşride bunun yeri yoktur. Çünkü bunlar, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e has olan özelliklerdir. Bununla birlikte Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evliliğinin vakası, bunun bir Nebi evliliği olduğuna, cinsî birliktelik, erkeklik ve dişilik ilişkisi bakımından nevi içgüdüsünü doyurmak için evlenen bir kişinin evliliği olmadığına da delalet eder. Tarihe baktığımız zaman, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in yirmi üç yaşındayken Hatice *RadiyahAllahu Anhâ* ile evlendiğini, 28 yıl boyunca evliliğini sadece Hatice *RadiyahAllahu Anhâ* ile sürdürdüğünü, Rasul olarak gönderilişinin on birinci yılında yani hicretten iki yıl önce ise Hatice *RadiyahAllahu Anhâ*'nın vefat ettiğini, bu yıl içerisinde Mekke'lilerin anlaşıp Kâbe'ye astıkları sahifenin yırtıldığını, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Taif'e gidip döndüğünü -ki, bu yıl Miladi 620 idi- ve 50 yaşlarında olduğunu görürüz. Bunca zaman içinde yaşadığı Arap toplumunda fazla kadınla evlenme yaygın bir hâl iken, Hatice *RadiyahAllahu Anhâ*'dan başkasıyla evlenmeyi düşünmemiştir. Risaletten önce on yedi yıl Hatice *RadiyahAllahu Anhâ* ile mutlu ve huzurlu bir evlilik geçirdi. Rasul olarak gönderilişinden sonra davet hayatında, küfür düşünceleri ile mücadele yıllarında da yaklaşık on bir yıl Hatice *RadiyahAllahu Anhâ* ile evli kalmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen ne Hatice *RadiyahAllahu Anhâ* ile evlenmeden önce ne de onunla evlendikten sonra bir başka kişi ile evlenmeyi düşünmemiştir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in kadınlara rağbet ettiği, söz konusu değildir. Üstelik bu dönemlerde cahiliye toplumu, kadınların tüm cazibelerini ortaya koyarak sokaklarda cirit attıkları, insanların ihtiraslarını harekete geçirdikleri bir dönemi yaşıyordu. Elli yaşına girdiği bu zaman içinde cinsî bir güdünün kendisini birdenbire etkilediğini, ardından da bir kadınla yetinmeyerek birden fazla kadınla evlenmek istediğini hatta ve hatta on bir kadınla evlendiğini, ömrünün altıncı diliminde beş yıl içerisinde yediden fazla kadınla, ömrünün altıncı diliminin

sonları ile yedinci diliminin başlarında ise dokuz kadınla evlendiğini söyleyemeyiz. Elli yaşını aşmış olan böylesi bir kişinin kadınlara olan düşkünlüğünden ya da cinsî arzularını tatmin etme arzusundan dolayı birden fazla evlilik yaptığını söylemek mümkün müdür? Yoksa bu, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in içerisinde yer aldığı hayatının gereği olarak yaptığı bir husus mudur? Yani insanlara bir takım hususları tebliğ etmekle emrolunduğu bir hayatın gereği midir? İşte tüm bunları anlayabilmek için Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in evlenmesine neden olan olayları açıklama gereğini duyuyoruz.

Âişe ve Sevde Binti Zem'a *Radiyallahu Anhumâ* ile Evlenmesi

Nübüvvetinin on birinci yılında yani Hatice *Radiyallahu Anhâ*'nın vefat ettiği yıl Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* evlenmeyi düşündü. Elli yaşlarında idi. En yakın arkadaşı ve erkeklerden kendisine iman eden ilk kişi olan Ebu Bekir'in kızı Âişe'yi istedi. Nikâhı kıyıldığı zaman Âişe henüz altı yaşında idi. Üç yıl onunla evlenmedi. Hicretten sonra dokuz yaşına girinceye kadar bekledi. Ancak bu iki sene zarfında, Sevde Binti Zem'a ile nikâhlandı. Bu hanım, Habeşistan'a hicret edip Mekke'ye geri dönen Müslümanlardan Sekran Bin Amr bin Abdüş Şems'ten dul kalmıştı. Sevde *Radiyallahu Anhâ* kocası ile birlikte Müslüman olmuş, hicret etmiş, birçok meşakatlere katlanmış, kocasının karşılaştığı eza ve cefalarla o da karşılaşmıştı. Kocasının vefatından sonra Allah Rasulü onunla evlendi. Sevde annemizin dünyalık olarak ne güzelliği, ne yüksek bir makamı ne bir zenginliği ve ne de zevk alınabilecek yönü vardı. Anlaşıyor ki Sevde annemizle evlenmesi, onu korumak ve müminlerin annesi olmasını sağlamaktı. Hicret ettikten sonra Sevde annemizin evini mescide yakın yaptırdı. Bu ev, Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in

hanımları için yaptırdığı ilk evdi.

Hicretin birinci yılında Ensar ve Muhacirler arasında kardeşliği tesis ettikten sonra, Sevde binti Zem'a'nın evinin yanında, mescidin etrafında Âişe için de bir ev yaptırdı ve onu oraya yerleştirdi. Böylece yardımcısı ve arkadaşı Ebu Bekir'in, kızının yanına gelmesini ve her zaman evini ziyaret etmesini sağladı.

Hafsa *RadiyAllahu Anhâ* ile Evlenmesi

Hicretin ikinci yılında Bedir Gazvesi'nden sonra ve Uhud Harbi'nden önce Ömer Bin Hattab'ın kızı Hafsa ile evlendi. Annemiz Hafsa, İslâm'a ilk girenlerden Haniş'in hanımı idi. Rasulullah onunla evlenmeden yedi ay önce kocası vefat etmişti. Ömer'in kızı Hafsa annemizle evlenmesi ile diğer yardımcısı ve arkadaşı Ömer'in de evine, kızının yanına kolaylıkla gelip gitmesini sağlamış oluyordu. Âişe ve Hafsa *RadiyAllahu Anhumâ* ile evliliği, iki yardımcısının kızı ile evliliğidir. Ebu Bekir ve Ömer *RadiyAllahu Anhumâ* davette, yönetimde, savaşta ve diğer hususlarda kendisine yardım eden yardımcılarıydı. Yoksa bu iki evliliği, sadece kadınlarla yapılan birer evlilik olarak anlamak doğru değildir. Her ne kadar Âişe *RadiyAllahu Anhâ* annemiz güzel ve genç ise de Hafsa annemiz *RadiyAllahu Anhâ* bu vasıflardan mahrumdu. O hâlde böyle bir evliliği, cinsî arzuları tatmin etme açısından değerlendirmek doğru olmaz.

Cüveyriye *RadiyAllahu Anhâ* ile Evlenmesi

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, hicri beşinci yılda Benî Mustalık Gazvesi esnasında Haris bin Ebu Dırar'ın kızı Cüveyriye ile evlendi. Onunla evlenmesi iki sebebe dayanmakta idi. Birisi; babası ile yakınlık sağlamak, diğeri de onun

şerefini yükseltmekti. Cüveyriye annemiz Benî Mustalık esirleri arasında idi. Ensar'dan birisinin hissesine düşmüştü ve Benî Mustalık reisinin kızıydı. Kendisini fidye karşılığı serbest bırakmasını istedi. Efendisi, onun kabile başkanının kızı olduğunu bildiği için fazla fidye istedi. Babası fidye ile Rasulullah'a geldi ve Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* fidye karşılığında onu serbest bıraktı. Sonra o, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e iman etti ve Müslüman oldu. Sonra kızı Cüveyriye'yi Rasulullah'a götürdü. Babası Müslüman olduğu gibi o da Müslüman oldu. Rasulullah onu babasından istedi. Babası onu Rasulullah ile evlendirdi. Bu evlilik, bir kabile reisinin kızı ile oldu. Söz konusu kabileyi esir almış, onların şerefini alçaltmıştı; bu evlilik, bu durumu ortadan kaldırıp kabile reisinin sevgisini celbediyordu.

Safiye *RadiAllahu Anhâ* ile Evlenmesi

Bundan sonra Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Hayber zaferini müteakip Yahudi reislerinden Huyey bin Ahtab'ın kızı Safiye annemizle evlendi. Safiye validemizin evlenme olayı şöyle oldu: Kendisi, Hayber kalesinden esir alınan kadınlar arasında idi. Bazı Müslümanlar Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e gelerek şöyle dediler:

صَفِيَّةٌ سَيِّدَةٌ بَنِي قُرَيْظَةَ وَالنَّضِيرِ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لَكَ

“Ey Allah'ın Rasulü! Safiye, Benî Kureyza ve Benî Nadir'in başkanıdır, ancak senin için uygundur.” Rasulullah onu azat etti ve onunla evlendi. Bununla onu korudu, onu esaret duygusundan kurtardı ve şerefini yükseltti. Rivayet edilir ki, Safiye annemizin Rasulullah ile ilk gecesinde Ebu Eyyub Halid el-Ensari, Allah Rasulü'nün bir suikast ile karşılaşabileceği korkusuna kapılmış ve bu nedenle de Hayber'den dönüş yolunda gerdeğe girdiği çadırın yanında kılıcı ile nöbet beklemişti. Çünkü Rasulullah onun babasını, kocasını ve kavmini öldürmüştü. Sabah olunca Rasulullah onu gördü ve ona:

مَا لَكَ يَا أَبَا أُيُوبَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ خُفْتُ عَلَيْكَ مِنْ هَذِهِ الْمَرْأَةِ وَكَانَتْ امْرَأَةً قَدْ قَتَلَتْ أَبَاهَا وَرَوْجَهَا وَكَانَتْ حَدِيثَةً عَهْدٍ بِكُفْرٍ فَخَفْتُهَا عَلَيْكَ

“Sana ne oluyor? dedi. Bu kadının seni öldüreceğinden korktum. Çünkü sen onun babasını, kocasını, kabilesini öldürttün. Bunun üzerine Allah Rasulü ona güven verdi.” Safiye annemiz Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’i, sadakatle ölünceye kadar beklemiş ve O’na sadık kalmıştır.

Meymune RadiyAllahu Anhâ ile Evlenmesi

Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem hicretin sekizinci yılında Abbas bin Abdülmuttalib’in hanımı Ümmü’l Fadl’ın kız kardeşi Meymune validemizle evlendi. Bu evlenme Umretü’l Kaza sırasında oldu. Bu sırada 26 yaşında olan Meymune, kız kardeşi Ümmü’l-Fadl’ın evlendirilmesinde vekil tayin edilmişti. Meymune RadiyAllahu Anhâ umrede Müslümanların durumunu görünce İslâm’a yöneldi. Abbas RadiyAllahu Anhâ, durumu Rasulullah ile konuştu, onunla evlenmesini teklif etti ve Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem evlenme teklifini kabul etti. Hudeybiye antlaşma metinlerinde yer alan üç günlük süre sona ermişti. Ancak Allah Rasulü Meymune ile evliliğini, kendisi ile Kureyş arasında anlaşma ortamının artması için bir vesile olarak kullanmak istiyordu. Kureyş’in elçileri Süheyl bin Amr ve Huveytüb Bin Abdü’l Uzza geldiklerinde:

إِنَّهُ قَدْ انْقَضَى أَجَلُكَ فَأَخْرُجْ عَنَّا

“Artık ziyaret günü bitti, buradan çık.” demişlerdi. Bunun üzerine Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem onlara şunu söyledi:

وَمَا عَلَيْكُمْ لَوْ تَرَكَتُمُونِي فَأَعْرَسْتُ بَيْنَ أَطْهَرِكُمْ فَصَنَعْتُ لَكُمْ طَعَامًا فَحَضَرْتُمُوهُ

“İster misiniz sizin aranızda güveyi olayım ve ilk gecem geçireyim; sizlere, sizin de bulunacağınız bir yemek vereyim.” Ona şöyle cevap verdiler:

لَا حَاجَةَ لَنَا فِي طَعَامِكَ فَأَخْرُجْ عَنَّا

“Bizim, senin yemeğine ihtiyacımız yok, buradan bir an önce çık.” Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* tereddüt etmeden hemen çıktı, Müslümanlar da arkasından çıktılar.

Zeyneb Binti Huzeyme ve Ümmü Seleme *RadiyAllahu Anhâ* ile Evlenmesi

Zeyneb binti Huzeyme ve Ümmü Seleme, Ashabi'ndan savaş meydanlarında şehit olan iki adamın hanımlarıydı. Zeyneb binti Huzeyme, Bedir'de şehit olan Ubeyde Bin el-Haris İbni Muttalib'in hanımıdır. Zeyneb annemizin hiç güzelliği yoktu. Ancak iyiliği ve ihsanı ile tanınmış bir hanımdı hatta ona miskinlerin annesi lakabı takılmıştı. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Bedir Harbi'nde kocasının şehit olmasından sonra, hicri ikinci yılda onunla evlenmişti. Rasulullah ile ancak iki yıl evli kalmış ve Allah *Celle Celâlehû* onun ruhunu kabzetmiştir. Hatice'den sonra vefat eden ilk hanımıdır.

Ümmü Seleme Ebu Seleme'nin hanımı idi. Kocasından, kendisinin birçok çocuğu vardı. Ebu Seleme Uhud'da yara almış daha sonra yarası iyileşmişti. Allah Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* Benî Esed Harbi'nde onu kumandan yaptı. Onları yendi ve Medine'ye ganimetle döndü. Daha sonra Uhud'da aldığı yaralar yeniden açıldı ve çok geçmeden bu yaralar nedeniyle vefat etti. Ölüm yatağında iken Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* yanına geldi ve onu ziyaret etti, yanı başında vefat edinceye kadar bekledi ve ona dua etti. İki gözü yaşla doldu. Allah Rasulü, Ebu Seleme'nin vefatından dört ay sonra Ümmü Seleme'ye evlenme teklif etti. Ümmü Seleme, çocuklarının çokluğu dolayısıyla özür beyan etti. Rasulullah onunla evleninceye kadar teklifine devam etti. Böylece onun çocuklarına bakma ve onları yetiştirme işlerini üzerine aldı. Bu iki hanımla Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evleniş gayesi, vefat eden kocalarından sonra onların geride bıraktığı çocuklarına sahip çıkmaktı.

Ümmü Habibe RadiyAllahu Anhâ ile Evlenmesi

Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe *RadiyAllahu Anhâ* mümine olarak İslâm için kocasıyla Habeşistan'a hicret etti. Daha sonra kocasının mürted olması üzerine İslâm uğrunda sabretti ve dinini değiştirmede. Asıl adı Remle olan Ümmü Habibe, Mekke'nin efendisi ve müşriklerin lideri olan Ebu Süfyan'ın kızıdır. Rasulullah'ın halasının oğlu Ubeydullah bin Cahş el-Esed'i'nin karısı idi. Ubeydullah Müslüman oldu, hanımı da Müslüman oldu. Babası ise kâfir idi. Babasının işkence edeceğinden korkarak, hamileliğinin son günlerinde olmasına rağmen kocası ile Habeşistan'a hicret etti. Hicret yolunda kızı Habibe Binti Ubeydullah'ı dünyaya getirdi ve böylece ona, Ümmü Habibe künyesi verildi. Ancak kocası Ubeydullah Bin Cahş, Habeşlilerin dini olan Hıristiyanlığa geçti. Karısı Remle'nin de İslâm'dan dönmesi için uğraştı ise de başaramadı. Ümmü Habibe ise Müslümanlığında ısrar etti. Sonra Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Necaşi'ye kendinin vekili olarak evlenmek üzere Ümmü Habibe'yi istemesi için haber yolladı. Necaşi, durumu Ümmü Habibe'ye haber verdi. Ümmü Habibe ise Halid Bin Said el-As'ı evliliği için kendisine vekil tayin etti. Böylece, Rasulullah'ın vekili Necaşi ile Ümmü Habibe'nin velisi Halid Bin Said el-As olmak üzere nikâh akdedildi. Hayber Gazvesi'nden sonra Habeş muhacirleri geri döndüklerinde, Ümmü Habibe de döndü ve Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in evine girdi. Medine şehri Rasulullah'ın bu düğününde toplandılar. Ümmü Habibe de O'nun evinde ikamet etti.

Zeyneb Binti Cahş RadiyAllahu Anhâ ile Evlenmesi

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Zeyneb Binti Cahş *RadiyAllahu Anhâ* ile evlenmesi teşri açıdan birçok yönü bulunan bir evliliktir. Bunlar:

1- Evlenmede erkek ile kadın arasındaki denkliğin bulunmasını gerektiren geleneği yıkıyordu. Halasının kızını -ki Kureys'in ileri geleni idi- kölelikten azat edilen birisi ile evlendiriyordu.

2- Arap âdetlerine göre bir kişinin evlatlığı onun oğlu gibi sayılıyordu ve evlatlığının karısı ile evlenemezdi. Bu evlilikle Allah Rasulü, bir kişinin evlatlığının boşadığı kadınla evlenemesi düşüncesini yıkıyordu.

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in Zeyneb Binti Cahş ile evlenmesi şöyle olmuştur: Zeyneb Binti Cahş, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in halası, Abdulmuttalib'in kızı Umeyme'nin kızı idi. Hz. Zeyneb, O'nun gözü önünde ve gözetimeinde yetişmişti. Bu nedenle Zeyneb Rasulullah için bir kız veya küçük bir bacı gibi idi. Onu çok iyi tanıyor, Zeyd'le evlenmeden önceki durumunu, çekici olup olmadığını iyi biliyordu. Rasulullah, çocukluğuna ve gençliğine kadar küçük yaşından beri ona şahit olmuştu. O, Rasulullah için meçhul değildi; âdeta kızı gibi biliyordu onu. *Aleyhi's Salatu ve's Selam* azatlı kölesi Zeyd ile evlenmesi için ona dünürücü olunca kardeşi Abdullah İbni Cahş, Benî Esed'den olan, bunun da ötesinde Rasulullah'ın halasının kızı olan kız kardeşinin, Hattice'nin satın aldığı, sonra da Muhammed'in azat ettiği bir kölenin nikâhı altında olmasına karşı çıkmıştı. Bunda Zeyneb için büyük bir ayıp görmüştü. Nitekim bu, Araplar nezdinde hakikaten büyük bir ayıptı. Zira eşrafın şerefli kızları, azat edilseler dahi kölelerle asla evlenemezdi. Ancak Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* insanlarda var olan ve asabiyet temelinde dayanan bu türden değerlerin yıkılmasını ve insanlar tarafından Arap'ın aceme üstün olmadığını, üstünlüğün sadece ve sadece takva ile olduğunu bilmelerini istiyordu. İnsanların Allahu Teâlâ'nın şu kavlini anlamalarını arzu ediyordu:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

“Şüphesiz, sizin en değerlisiniz Allah katında takvalı

olanınızdır.” [Hucurat Suresi 13] Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* bu türden bir hoşnutsuzluğun akrabası dışındaki bir kadından gelmesini uygun görmüyor ve halasının kızı Zeyneb Binti Cahş'ın, Arapların bu çirkin geleneklerinden kurtulma onurunu yüklenmesini istiyordu. Arapların âdetlerinin yıkılışına neden olacak bu uygulama neticesinde insanların söyleyeceğinden korktuğu sözlere, ancak onun dayanabileceğini düşünüyordu. Kendisinin büyüttüğü, Arapların âdet ve geleneklerinin gölgesinde yetişmiş olan Zeyd *RadiyAllahu Anh*'ın, diğer çocuklar gibi bu verasete sahip olma hakkının bulunmasını istiyordu. İşte bu zat Zeyneb'le evlenecekti. O, yüce Şâri'nin, evlatlıklarını çocukları olarak görenler için hazırladığı bir olaya hazırlanmış oluyordu. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*, Zeyneb'in ve kardeşi Abdullah'ın, azatlı kölesi Zeyd'le Zeyneb'in evlenmelerini kabul etmeleri için ısrar etti. Zeyneb *RadiyAllahu Anhâ* ve kardeşi Abdullah, Zeyd ile evlenme olayının gerçekleşmemesi için direndiler. Bunun üzerine Allah *Celle Celâlehû* şu ayeti inzal buyurdu:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

“Allah ve Rasulü bir işe hüküm verdiği zaman, mümin bir erkekle mümin bir kadın için, kendi işlerinden dolayı Allah'ın ve Rasul'ün hükmüne aykırı olanı seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Rasulü'ne isyan ederse, muhakkak açık bir sapıklık etmiş olur.” [Ahzab Suresi 36] Bu ayetin inmesinden sonra artık Zeyneb ve Abdullah için bir seçenek kalmadı ve [رَضِينَا يَا رَسُولَ اللَّهِ] **“biz bunu kabul ediyoruz Ey Allah'ın Rasulü”** dediler. Rasulullah mihrini verdikten sonra gerdeğe girdiler. Ancak Zeyneb ve Zeyd'in evlilikleri istenildiği gibi devam etmedi, sıkıntılar ve hoşnutsuzluklar başladı. Allah ve Rasulü'nün olmasını istediği bu evliliğe, Zeyneb'in gönlü yatmamıştı. İsteklere boyun eğmemişti, bu evliliğe karşı yumuşak olmamıştı. Bilhassa Zeyd'e karşı gururlu idi,

bir köleye rıza gösteremiyordu. Zeyd'e sıkıntılı bir hayat yaşıyordu. Zeyd *RadiyAllahu Anh*, bu durumu birkaç kere Rasulullah'a anlattı, kötü muamelesini izaha çalışarak defalarca Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den onu boşamak için izin istedi. Ancak Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* eşini elinde tutmasını söylüyordu. Öte yandan Allah'tan Rasulü'ne gelen vahiy, Zeyd'in boşamasından sonra Zeyneb'in kendisinin olacağını bildiriyordu. Ancak Muhammed, oğlunun karısı ile evlendi denilmesinden korktuğundan bu olay, bu durum Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e çok ağır geldi. Kendisini ayıplayacaklarından korkuyordu. Çünkü Zeyd, onun evlatlığı idi. Bundan dolayı Zeyd'in boşamasını istemiyordu. Fakat Zeyd *RadiyAllahu Anh*, Zeyneb'i boşamak için ısrar etti. Zeyd'in Zeyneb'i boşamasının ardından kendisinin Zeyneb'le evleneceğini Allah'ın vahyettiğini bildiği hâlde:

أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ

“Eşini yanında tut Allah'tan kork.” [Ahzab Suresi 37] diyordu. Bunun üzerine Allah Rasulü'ne Rabbinden bir itab geldi. Yani yüce Allah, Rasulü'ne bir nevi şöyle diyordu: *“Ben sana, evlatlığının karısı Zeyneb'in, evleneceğin kadınlardan birisi olduğunu bildirdiğim hâlde sen, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyorsun.”* Bu husus ayette şöylece yer alıyordu:

وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ

“Fakat Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun.” [Ahzab Suresi 37] Ayette de belirtildiği üzere Allah Rasulü, evlatlığının boşadığı hanımın daha sonra kendisinin hanımı olacağını bildiği hâlde bunu gizliyordu. Allah'ın sonradan açığa vurduğu şey de işte budur. Yani evlatlığının boşadığı hanımı ile evlenmesi mutlaklıdır, değişmez.

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, daha sonra vahiyle açıklanacak olan şeyi gizlemesinin nedeni şuydu: Evlatlıkların hane halkından kabul edilmesi ve neseplerine bağlanması Arapların âdetlerindendi. Çocuklarına ait olan tüm

haklar evlatlıkları için de geçerli idi. Mirasta ve nesebin haramlığı gibi tüm hususlarda aynen öz çocuklar gibi işlem görürlerdi. İşte bunun içindir ki Allah, Rasulü'ne, evlatlığının boşayacağı hanımıyla kendisinin evleneceğini vahy edince Zeyd'in Zeyneb'i boşama yönündeki tüm ısrarlarına, Zeyneb'den şikâyetçi olmasına, aralarında bir sıcaklığın bulunmamasına, evlendikleri günden beri evlilik hayatının uyumsuz bir şekilde sürdüğünü bildirmesine rağmen Zeyd'e hanımını elinde tutması ve boşamaması için ısrar etti. Ancak Zeyd boşanmada ısrar edince Rasulullah ona izin verdi. Rasulullah'ın Zeyneb'le evleneceğinden hem kendisinin hem de Zeyneb'in haberi olmaksızın Zeyneb'i boşadı. Ahmed, Müslim ve Nesei'nin Süleyman Bin el-Muğîre yoluyla Sabit'ten, onun da Enes'ten rivayetinde şöyle denilmektedir:

لَمَّا انْقَضَتْ عِدَّةُ زَيْنَبَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَبِّهِ اذْكُرْهَا عَلَيَّ قَالَ فَاَنْطَلَقْتُ فَقُلْتُ يَا زَيْنَبُ اُبَشِّرِي اُرْسَلَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُكَ فَقَالَتْ مَا اَنَا بِصَانِعَةٍ شَيْئًا حَتَّى اُوَامِرَ رَبِّي فَقَامَتْ اِلَى مَسْجِدِهَا وَنَزَلَ الْقُرْآنُ وَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى دَخَلَ عَلَيْهَا بِغَيْرِ اِذْنٍ حِينَ اَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى قَوْلَهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا رَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي اَزْوَاجِ اَدْعِيَائِهِمْ

“Zeyneb iddetini doldurduğu zaman Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Zeyd'e, git ve onu benim için iste, dedi. Zeyd diyor ki hemen gittim ve: Ey Zeyneb! Müjde beni sana Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem gönderdi, seninle evlenmek istiyor, dedim. Zeyneb: Bu konuda Rabbimden emir gelmedikçe hiç bir şey yapmam, dedi. Evinde namaz kılmakta olduğu yere gitti ve bu esnada Kur'an ayeti nazil oldu. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem de: Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz, onu sana nikâhladık ki, bundan böyle evlatlıkları kadınları ile ilişkilerini kestikleri zaman, o kadınlarla evlenme hususunda, müminlere bir güçlük olmasın.” [Ahzab Suresi 37] ***ayeti inince izin almadan Zeyneb'in yanına girdi.***” [Ahmed Bin Hanbel]

Şayet Zeyneb Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in kendisiyle evleneceğine dair vahyin geldiğini bilseydi ya da

Zeyd bilseydi, sana müjde olsun demezdi. Zeyneb de ben Rab-bim'in emirlerini bekliyorum, yani evlenme hususunda istihare yapacağım, demezdi. Dolayısıyla bu evliliğin sebebi, mü-minlerin evlatlıklarının boşadığı hanımlarla evlenmelerinde bir sakınca olmadığını göstermek içindir.

İşte Rasulullah'ın, hanımları ile evlenme hadiseleri bun-lardan ibarettir. Görülüyor ki, hemen hemen bütün evlilikler, sadece evlenme gayesi olmayıp, onun ötesinde başka gaye-leri gütmektedir. Böylece, Rasulullah'ın dört hanımdan fazla hanımla evliliğinin sebebi ve dört kadından fazla kadınla ev-lenmesinin yalnızca kendisine ait bir özellik olmasının an-lamı ortaya çıkmış oluyor. Elli yaşını aşmış olan Allah Ra-sulü'nün dört kadından fazla kadınla evlenmesi, sadece cinsî arzularını tatmin etmek için çaba gösteren bir adamın davra-nışları olarak kesinlikle düşünülemez. Zira O'nun asıl meşga-lesi risalet ve devlet işleri ile uğraşmaktır. O, Rabbi'nin risa-letini tüm dünyaya ulaştırmak, içerisinde yaşadığı toplumu bir ümmet hâline getirmek, bu risaletle halkını kalkındırmak için uğraşıyordu. Hayattaki tek gayesi, Allah'ın risaletini dün-yaya taşımak, toplumun eski hâlini bütün özellikleriyle deği-ş-tirerek yepyeni bir toplum ve devlet ikame etmektir. Zira O, İslâm daveti için insanların her türlü davranışlarına katlan-mış ve bu uğurda önüne koyulan dünyaları reddetmişti. Nite-kim zihnini meşgul eden tek şeyin bir ümmeti kalkındırma-nın, bir devlet ikame etmenin, bir toplum inşa etmenin, âleme risaleti taşımanın olduğu bir kimseyi, kadınların meşgul et-mesi, onlara yönelip her sene biriyle evlenmesi mümkün de-ğildir. O ancak davetinin derdini taşır ve herhangi bir insanın istifade ettiği gibi o da normal olarak evlilik hayatından isti-fade eder.

EVLİLİK HAYATI

Kadın, evlilik hayatında erkeğin ortağı değil arkadaşıdır. İkisi arasındaki ilişki iki ortak arasındaki ilişki gibi değildir. Hayat boyu bir arada yaşamaya zorlanmış da değildir. Onların arasındaki ilişki arkadaşlık ilişkisidir. Biri diğeriyle her yönü ile tatmin edici bir arkadaşlık içerisindedir. Bu arkadaşlıkta biri diğeri ile huzur bulur. Zira Allahu Teâlâ bu evliliği huzur, mutmain olma mahalli olarak yaratmıştır. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyuruyor:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا

“O ki, sizi bir tek nefisten yarattı ve ondan da bir eş yarattı ki, onunla sükûnet bulsun.” [Araf Suresi 189]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

“Kendileri ile huzura kavuşacağınız kendi nefislerinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun ayetlerindedir.” [Rum Suresi 21]

Sükûnet huzur bulmaktır. Yani erkeğin karısı ile kadının da erkeği ile huzur bulmasıdır. Her ikisi birbirini arzular ve birbirinden kaçmaz. Evlenmede asıl olan huzur bulmaktır, evlilik hayatının aslı sükûnettir. Ta ki bu arkadaşlık, eşler arasında mutluluk getirsin. Bu durum, İslâm şeriatının gereği olarak kadının erkek üzerindeki, erkeğin de kadın üzerindeki karşılıklı haklarının ikamesidir. Bu konuda birçok ayet ve hadisler vardır. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Onların da erkeğin hakları gibi belli hakları vardır.”

[Bakara Suresi 228] Yani, erkeğin kadının üzerinde olan hakkı gibi kadının da erkek üzerinde hakkı vardır. Bu nedenle İbni Abbas bu konuda şöyle buyuruyor:

إِنِّي لِأَتَرَيْنُ لِأَمْرَاتِي كَمَا تَتَرَيْنُ لِي وَمَا أُحِبُّ أَنْ أَسْتَنْظِفَ كُلَّ حَقِّي الَّذِي لِي عَلَيْهَا فَتَسْتَوْجِبَ حَقَّهَا الَّذِي لَهَا عَلَيَّ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ أَي زَيْنَةً مِنْ غَيْرِ مَا أَنْتُمْ

“Karım benim için süslendiği gibi ben de karım için süslenirim. Ben onun üzerindeki bütün haklarımı tüketip de bu sefer onun benim üzerimdeki haklarını almasının gerekli olması hoşuma gitmez. Çünkü yüce Allah: Onların da erkeğin hakları gibi belli hakları vardır. [Bakara Suresi 228] buyurmaktadır. Yani günah söz konusu olmaksızın süslenmek hakkı vardır.” [Kurtûbî Tefsiri, Bakara 228. Ayet] Yine İbni Abbas’tan gelen bir başka rivayet ise şöyledir:

لَهُنَّ مِنْ حُسْنِ الصُّحْبَةِ وَالْعَشْرَةِ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ مِنَ الطَّاعَةِ فِيمَا أُوجِبَهُ عَلَيْهِنَّ لِأَزْوَاجِهِنَّ

“Yani onların da kocaları üzerinde güzel bir şekilde arkadaşlık ve geçim hakları vardır. Tıpkı kocalarının onlar üzerindeki hakları ve Allah’ın kadınlar üzerine erkekler için farz kıldığı itaat hakkı gibi.” [Kurtûbî Tefsiri, Bakara 228. Ayet]

Allahu Teâlâ, eşler arasında, güzel muameleyi emrederek şöyle buyurmuştur:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Onlarla güzel geçinin.” [Nisa Suresi 19]

فَإِمْسَاكُ بِالْمَعْرُوفِ

“ya da iyilikle tutmak.” [Bakara Suresi 229] Ayette geçen [العشْرَةُ] kelimesi “birbirine karışmak ve kaynaşmak” anlamlarına gelmektedir. [عَاشِرَةٌ مُعَاشِرَةٌ وَتُعَاشِرُ الْقَوْمَ] kelimeleri “onunla arkadaşlık etti, kavim birbirine karıştı ve arkadaş oldular” anlamında kullanılmaktadır. Allah Celle Celâlehû kadınlarla evlenme akdi yapanlara, onlarla güzel bir şekilde arkadaşlık yapmalarını emrediyor ki kaynaşma olsun, onlarla arkadaşlıkları arasındaki duygu kemale ulaşsın. Çünkü bu durum nefsi sakinleştirir ve hayatı mutlu kılar. Erkeğin kadınla olan muâşeretinde mihir ve nafaka haklarının eda edilmesi vacibiyetine ek olarak, günahsız yere kadınların yüzlerine karşı suratı ekşitmemek gerekir. Başkalarına meyletmeksizin onlara karşı sert ve kaba sözle değil de tatlı dille konuşmak gerekir.

Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem, erkeklere kadınlar hakkında birtakım tavsiyelerde bulunmaktadır. Müslim'in, *Sahih*'inde Cabir'den rivayet ettiği bir hadiste Allah Rasulü Veda Hacci'nda şöyle buyurmaktadır:

فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانَةِ اللَّهِ وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُؤْطِقَنَّ فُرُوشَكُمْ أَحَدًا تَكَرَّهْتُمْ فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاصْرُبُوهُنَّ صَرْبًا غَيْرَ مُبْرَحٍ وَلَهُنَّ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

“Kadınlar hakkında Allah’tan sakının. Siz, onları Allah’tan emanet aldınız, ferclerini Allah kelimesi ile söz vererek helal edindiniz. Sizin onlar üzerindeki haklarınız; onların, aile yuvasına hoş görmediğiniz bir kimseyi getirmemeleridir. Şayet böyle yaparlarsa onları hafif dövün. Onların, sizin üzerinizde hakları, maruf ölçüye (içerisinde bulunan hayat standartlarına) göre onları iyilikle yedirip, giydirip içirmenizdir.” [Müslim] Rasulullah’ın şöyle buyurduğu rivayet edilir:

حَبِيرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي

“Sizin hayırlınız ehline karşı en hayırlı olanıdır. Ben ehline karşı sizin en hayırlınızım.” [Hâkim ve İbni Hibbân Âişe yoluyla tahrir etti] Yine rivayet edildiğine göre:

أَنَّ جَمِيلَ الْعِشْرَةِ يُدَاعِبُ أَهْلَهُ وَيَتَلَطَّفُ بِهِمْ وَيُضَاجِكُ نِسَاءَهُ، حَتَّىٰ إِنْ كَانَ يُسَابِقُ عَانِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ يَتَوَدَّدُ إِلَيْهَا بِذَلِكَ قَالَتْ سَأَبِقَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَبِقْتُهُ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ أَحْمِلَ اللَّحْمَ ثُمَّ سَأَبِقْتُهُ بَعْدَمَا حَمَلْتُ اللَّحْمَ فَسَبِقْتَنِي فَقَالَ هَذِهِ بَيْتُكَ

“Rasulullah, ehline güzellikle muamele eder, onlarla şakalaşır, onlara karşı sevecen olur ve hanımlarıyla gülerdi. Hatta bir seferinde müminlerin annesi Âişe Radiyallahu Anhâ ile yarışa girdi. Böylece onu severdi ve onun sevgisini celbederdi. Âişe Radiyallahu Anhâ şöyle dedi: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem benimle yarış yaptı ve ben O’nu geçtim. Ben o zamanlar şişman değildim. Ancak sonraları şişmanladıktan sonra tekrar yarış yaptığımızda O beni geçti ve bunun üzerine bana: Bu sana yeter, dedi.”

[İbni Hibbân Sahih’inde tahrir etti] Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem,

yatsıdan sonra ehlinin yanına gider, yatmadan önce onlarla gece sohbeti yapardı. Böylece onların yakınlığını kazanırdı. İbni Mâce'nin rivayetine göre Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

حَيَارُكُمْ حَيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

"Hayırlınız, hanımlarına hayırlı olanınızdır." [İbni Mace]

Bunların hepsi, erkeğin eşlerine güzel muamelede bulunması gerektiğini göstermektedir. Bazen evlilik hayatının safiyetini bulandıran şeyler meydana gelebileceğinden dolayı Allah, hanım üzerinde evin liderliğini kocaya vererek onu eşi üzerine hâkim kılmıştır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ

"Erkekler, kadınlar üzerine idareci ve hâkimdirler."

[Nisa Suresi 34]

وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ

"Onların da erkeğin hakları gibi belli hakları vardır ve erkeklerin onlar üzerinde bir derecesi vardır." [Bakara Suresi 228] buyurmak suretiyle kadına kocasına itaat etmesini emretmektedir. Allah Rasulü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ هَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجِهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَرْجِعَ

"Bir kadın küskünlükle kocasının yatağından ayrı olarak sabahlarsa yatağına dönünceye kadar melekler ona lanet eder." [Müttefekun aleyh] Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* birgün bir hanıma şöyle sorar:

أَدَاتُ زَوْجٍ أَنْتِ قَالَتْ نَعَمْ قَالَ فَإِنَّهُ جَنَّتُكَ وَنَارُكَ

"Evli misin? Kadın: Evet der. (Rasulullah:) Şüphesiz ki kocan, senin hem cennetin hem de cehennemindir." [Hâkim, Husayn Bin Muhsan'ın halası yoluyla tahrir etti] Buhari Ebu Hureyre yoluyla Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivayet eder:

لَا يَجِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَأْذَنَ فِي نَبِيَّتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَمَا

أَنْفَقَتْ مِنْ نَفَقَةٍ عَنْ غَيْرِ أَمْرِهِ فَإِنَّهُ يُؤَدَّى إِلَيْهِ شَطْرُهُ

“Kocası yanında iken kocasının izni olmadan kadının oruç tutması doğru değildir. Onun evinde izni olmaksızın başkasının eve girmesine izin veremez. Onun iznini almadan infak edemez. Kocasının izni olmadan harcama yaptığı zaman harcamanın yarısını geri ödemesi gerekir.” [Bu-hari]

İbni Batta, *Ahkâmu'n Nisa*'da Enes'ten şunu rivayet etmektedir:

أَنَّ رَجُلًا سَافَرَ وَمَنَعَ زَوْجَتَهُ مِنَ الْخُرُوجِ فَمَرَضَ أَبُوهَا فَاسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عِبَادَةِ أَبِيهَا فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقِي اللَّهَ وَلَا تُخَالِفِي زَوْجَكَ فَمَاتَ أَبُوهَا فَاسْتَأْذَنَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خُضُورِ جِنَازَتِهِ فَقَالَ لَهَا اتَّقِي اللَّهَ وَلَا تُخَالِفِي زَوْجَكَ فَأُوحِيَ اللَّهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّيْ قَدْ غَفَرْتَ لَهَا بِطَاعَةِ زَوْجِهَا

“Bir adam yolculuğa çıktı ve karısının dışarı çıkmasını yasakladı. Bu esnada kadının babası hastalandı ve babasını ziyaret etmek için Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'den izin istedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Allah'tan kork ve kocana karşı gelme, diye buyurdu. Daha sonra kadının babası vefat etti ve babasının cenazesinde bulunmak için Allah'ın Rasulü'nden izin istedi. Allah'ın Rasulü yine: Allah'tan kork ve kocana karşı gelme, dedi. Bunun üzerine Allah bu kadın hakkında Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e şöyle vahyetti: Kocasına itaat ettiğinden dolayı ben o kadının günahını bağışladım.” [İbni Kudâme, Muğni]

Şeriat erkeğe, ister hasta olan babasını ziyaret amacıyla olsun isterse gezinti amacıyla olsun, karısının evinin dışına çıkmasını engelleme hakkını vermiştir. Kocasının izni olmadan kadının evinden dışarı çıkması caiz değildir. Ancak erkeğin, hasta olan babasını ziyaret etmek isteyen karısını bu ziyaretten alıkoyması gerekmez. Çünkü böyle yapmak, aralarındaki ilişkinin kesilmesine ve kadının kocasının emrine

muhalefet etmesine neden olabilir. Oysa yüce Allah, her ikisine de birbirleriyle güzel ilişki içerisinde bulunmayı emretmiştir. Hasta olan babasını ziyaret etmek isteyen kadının bu ziyaretini engellemek kadın ile erkek arasındaki ilişkinin güzel bir ilişki olmasının tersine bir durumdur. Yine erkek karısının mescide gitmesini de engelleyemez. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem*'den bir rivayette şöyle buyurmaktadır:

لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ

“Allah’ın dışı kullarını Allah’ın mescidlerine gitmekten alıkoymayın.” [Müttefekun aleyh. Abdullah İbni Ömer yoluyla tahrir edildi] Şayet kadın, kocasına karşı isyan ederse, onu terbiye etmek erkeğin hakkıdır. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyuruyor:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرَبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً

“Açılmalarından korktuğunuz hanımlara nasihat edin veya yataklarından uzak durun veya onları dövün. Şayet itaat ederlerse, sakın onların hakkında haddi aşmayın.”

[Nisa Suresi 34] Buradaki dayak hafif dövmedir, şiddetli bir dayak değildir. Nitekim Veda Hutbesi’nde Allah Rasulü bunu şöyle açıklamaktadır:

فَإِنْ فَعَلْنَ ذَلِكَ فَاصْرَبُواهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرَحٍ

**“Şayet böyle yaparlarsa, hafif bir dövüşle onları sakın-
dırabilirsiniz.”** [Müslim] Zira şeriat, aykırı hareketlerde bulunduğu zaman erkeğe kadını cezalandırma hakkını vermiştir. Çünkü evin işlerini görüp gözetme, evinin liderliğini elinde bulundurma hakkı erkeğe aittir. Şeriatın yapılmasını emrettiği bir şeye muhalefet etmediği sürece erkeğin karısını herhangi bir şekilde sıkıntıya sokması, dövmesi caiz değildir. Kesinlikle bir şeyle ona sıkıntı veremez, böyle bir şey caiz değildir. Çünkü Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyuruyor:

فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً

“Şayet itaat ederlerse, onlara karşı haddi aşmayın.”

[Nisa Suresi 34] Bilakis, ona karşı arkadaşça davranmak gerekir.

Kadından istenilen herhangi bir şeyde hatta hanımıyla birleşmek istediğinde bile içerisinde bulunulan durumlara göre en güzel, en uygun olan zamanı seçmek gerekir. Nitekim Allah Rasulü *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyuruyor:

لَا تَطْرُقُوا النِّسَاءَ لَيْلًا حَتَّى تَمْتَشِطَ الشَّعْبَةُ وَتَسْتَجِدَّ الْمُعْبِيَةَ

“Biriniz geceleyn (seferden) geldiği vakit hemen ailesi yanına varmasın. Ta ki kocası gurbette olan usturasını kullansın, dağınık saçını da tarasın.” [Müttefekun aleyh] Erkeğin, kadınlar üzerinde güçlü olmasının veya evin lideri olmasının anlamı, kadının başına musallat olan, her isteği mutlak surette yerine getirilecek bir hâkim olma anlamında değildir. Bu ifade erkeğin evin idarecisi ve işlerin yürütenini anlamına gelmektedir. Sulta ve hükümün bu işin içinde yeri yoktur. Bu nedenle kadın kocasının sözüne cevap verebilir, onunla tartışabilir ve söylediği şeylerde karşılıklı olarak görüş alışverişinde bulunabilir. Çünkü kadın ve koca iki arkadaşlardır, amir ve memur değildirler veyahut hâkim mahkûm değildirler. Evlerinin idaresinin, yetkisinin ikisinden birisine bırakıldığı iki arkadaş gibidirler. Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* evinde böyle idi ve eşlerine karşı böyle davranırdı. Devlet başkanı olmasına rağmen evinde baskıcı bir başkan değildi. Ömer’den gelen bir rivayette şöyle geçmektedir:

وَاللَّهِ إِنْ كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مَا نَعُدُّ لِلنِّسَاءِ أَمْرًا حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِنَّ مَا أَنْزَلَ وَقَسَمَ لَهُنَّ مَا قَسَمَ قَالَ فَبَيْنَمَا أَنَا فِي أَمْرِ الْأَثْمَرِ إِذْ قَالَتْ لِي امْرَأَتِي لَوْ صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا فَقُلْتُ لَهَا وَمَا لَكَ أَنْتَ وَلِمَا هَاهُنَا وَمَا تَكْلُفُكَ فِي أَمْرِ أُرَيْدُهُ فَقَالَتْ لِي عَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ مَا تُرِيدُ أَنْ تُرَاجِعَ أَنْتَ وَإِنَّ ابْنَتَكَ لَتُرَاجِعُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى يَظَلَّ يَوْمَهُ غَضَبَانِ قَالَ عُمَرُ فَأَخَذُ رِدَائِي ثُمَّ أَخْرَجُ مَكَانِي حَتَّى أُدْخَلَ عَلَى حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا يَا بِنْتِي إِنَّكَ لَتُرَاجِعِينَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى يَظَلَّ يَوْمَهُ غَضَبَانِ فَقَالَتْ حَفْصَةُ وَاللَّهِ إِنَّا لَتُرَاجِعُهُ فَقُلْتُ تَعْلَمِينَ أَيْ أَحَدْرَكَ عَفْوَبَةَ اللَّهِ وَغَضَبَ رَسُولِهِ يَا بِنْتِي لَا يَغْرَبُكَ هَذِهِ الَّتِي قَدْ أَحَبَبَهَا حُسْنُهَا وَحُبَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاهَا ثُمَّ حَرَجْتُ حَتَّى أُدْخَلَ عَلَى أُمِّ سَلْمَةَ لِفَرَاتِي مِنْهَا فَكَلَّمْتُهَا فَقَالَتْ لِي أُمُّ سَلْمَةَ عَجَبًا لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ قَدْ دَخَلْتَ فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَبْتَغِي أَنْ تَدْخُلَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَزْوَاجِهِ قَالَ فَأَخَذْتَنِي أَخْذًا كَسَرْتَنِي عَنْ بَعْضِ مَا كُنْتُ أَجِدُ فَحَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهَا

“Allah’a yemin ederim ki cahiliyede hanımlara hiç değer vermezdik. Nihayet Allahu Teâlâ onlar hakkında indirdiklerini indirdi ve kendilerine yaptığı taksimi yaptı. Birgün kendi kendime bir işin durumunu tartışıyordum. Hanımım bana, şöyle şöyle yapsaydın keşke, dedi. Ben de ona: Sana ne oluyor da bu işe karışıyorsun, benim yapmak istediğim şeye neden burnunu sokuyorsun, dedim. Şöyle dedi: Hayret ey Hattab oğlu, sen tartışma istemiyorsun. Oysa senin kızın Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile tartışıyor hatta öyle oluyor ki, Rasulullah gününü kızgın geçiriyor. Sonra Ömer şöyle dedi: Elbisemi aldım, çıkıp Hafsa’nın evine gittim ve ona: Ey kızım! Sen Rasulullah ile bir şey hakkında tartışıp, akşama kadar onun kızgın olmasına neden oluyor muşsun? Hafsa şöyle dedi: Vallahi biz, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem ile tartışma yapıyoruz. Ömer: Bil ki, seni Allah’ın azabı ile korkutmuşum. Ey kızcağızım! Allah’ın Resulü’nü kızdırmaktan sakın, kendisini hayrette bırakan güzelliklerin seni gururlandırmasın. Rasulullah’ın sevgisi karşısında başka şey meyletme. Sonra çıktım, bana yakınlığı olan Ümmü Seleme yanına geldi ve onunla konuştum; bana şöyle dedi: Hayret Hattab oğlu! Sen her şeye karıştın. Hatta Allah Rasulü’nün hanımlarının arasına bile girmek istiyorsun. Ümmü Seleme’nin bu sözü bana öyle tesir etti ki, endişelerimi yatıştırdı ve daha sonra onun yanından çıktım.” [Müttefekun aleyh]

Müslim *Sahih*’inde şunu rivayet eder:

أَنْ أَبَا بَكْرٍ يَسْتَأْذِنُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَذِنَ لِأَبِي بَكْرٍ فَدَخَلَ ، ثُمَّ أَقْبَلَ عُمَرُ ، فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنَ لَهُ ، فَوَجَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا حَوْلَهُ نِسَاؤُهُ وَاجِمًا سَاكِتًا ، فَقَالَ عُمَرُ : لَأَقُولَنَّ شَيْئًا أُضْحِكُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، لَوْ رَأَيْتَ بِنْتَ خَارِجَةَ سَأَلْتَنِي النَّفَقَةَ ، فَقَفَمْتُ إِلَيْهَا فَوَجَأْتُ عَنُقَهَا ، فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَقَالَ هُنَّ حَوْلِي كَمَا تَرَى يَسْأَلْنِي النَّفَقَةَ

“Ebu Bekir RadiyAllahu Anh Rasulullah SallAllahu

Aleyhi ve Sellem'in yanına girmek için izin ister ve izin verildikten sonra yanına girdi. Daha sonra Ömer geldi ve izin istedi. Ömer'e de izin verildikten sonra içeri girdi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in hanımları ise etrafında sessizce oturmaktaydılar. Ömer, ben bir şey söyleyeceğim deyince Rasulullah güldü. Ömer sonra şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Şayet Hârice'nin kızı senden nafaka isterse, gideyim boynunu vurayım. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem güldü ve şöyle dedi: İşte burada, benim etrafımdalar ve benden nafaka istiyorlar. [Müslim] Buradan anlaşılıyor ki, erkeğin kadın üzerinde otorite olması, yetkinin onun elinde bulunması anlamına gelir. Ancak yetki meselesi, kadın üzerinde mutlak otorite ve egemenlik anlamında değildir. Bilakis kadının da görüşü alınır ve onunla tartışılabilir.

Bu anlattıklarımız kadın ile erkek arasındaki ilişkilerle ilgiliydi. Ev işleri yönünden ise mesele şöyledir: Kocasına hizmet etmek, hamur yoğurmak, ekmek yapmak ve yemek pişirmek, evi temizleyip düzene koymak gibi görevler kadının görevidir. Su istediği zaman ona su vermek, yemek istediği zaman önüne sofrayı kurmak ve evde kocasına hizmet etmesi gereken her işte görevini yerine getirmek de kadının görevleri arasındadır. Aynı şekilde, aile bireylerinin geçimini sağlamak ve ev içerisindeki işlerin yerine getirilmesi için gerekli olan eşyaları sağlamak ise erkeğin görevleri arasında yer almaktadır. Buna göre dışarıdan temin edilmesi gereken su getirmek, temizlik malzemeleri, tırnak makası ve kadının süslenmek için kullanacağı eşyalar gibi şeyleri temin etmek erkeğin görevlerindedir.

Özetle diyebiliriz ki, ev içinde yapılacak tüm işler kadının yapması gereken görevlerdendir. Evin dışında yapılması gereken tüm işleri yapmak ise erkeğin görevleri arasında yer almaktadır. Ali ile Fatıma *Radiyahallahu Anhumâ* ilgili olarak Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem'*den gelen rivayet şöyledir:

قَضَى عَلَى ابْنَتِهِ فَاطِمَةَ بِخِدْمَةِ الْبَيْتِ، وَعَلَى عَلِيٍّ مَا كَانَ خَارِجًا عَنِ الْبَيْتِ مِنْ عَمَلٍ

“Kızı Fatıma RadiyAllahu Anhâ'ya ev işlerini ve hizmetini verdi. Ali RadiyAllahu Anh'a ise evin haricindeki işleri verdi.” Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem hanımlarına ev içerisindeki işleri yapmalarını emrediyordu. Şöyle derdi:

يَا عَائِشَةُ اسْقِينَا يَا عَائِشَةُ اطْعِمِينَا يَا عَائِشَةُ هَلِّمِي الشُّعْرَةَ وَاشْحَذِيهَا بِحَجَرٍ

“Ey Âişe! Bize su ver, bize yemek yap, bıçağı getir ve ağızını bileyle.” [Hâkim] Yine şöyle rivayet edilmiştir:

أَنَّ فَاطِمَةَ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَشْكُو إِلَيْهِ مَا تَلْقَى مِنَ الرَّحَى وَسَأَلَتْهُ خَادِمًا يَكْفِيهَا ذَلِكَ

“Fatıma, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e gelecek el değirmeninden şikâyet etti ve ondan kendisine bu hususta yetecek bir hizmetkâr istedi.” Görülüyor ki, evde kocasına hizmet etmek ve evin işlerini görmek hanımın görevidir. Ancak gücünün yeteceği kadarını yapma durumundadır. Şayet işlerin çokluğu nedeniyle gücünü aşarsa, o zaman kocaya düşen ona hizmetçi tutmaktır. Kadının bunu istemesi hakkıdır. Şayet işler çok olmayıp gücünü aşmıyor ve yapabiliyorsa erkeğin hizmetçi tutması gerekmez, bilakis kadın ev işlerini kendisi yapmak durumundadır. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in kızı Fatıma'nın isteğini geri çevirmesi de bunu göstermektedir. Kocanın eşi ile güzel geçinmesi vaciptir. Aynı şekilde, hanıma düşen de güzel muamele etmektir ki, aile hayatı mutlu geçsin. Allah Celle Celâlehû şöyle buyuruyor:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

“Kendileri ile huzura kavuşacağınız kendi nefislerinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun ayetlerindedir.” [Rum Suresi 21]

AZİL

Azil, cinsî münasebet esnasında erkeğin meniği kadının cinsel organının dışına dökmesine denir. Azil şer'an caizdir. Erkeğin, eşine yaklaştığında meniği dışarı dökmesi caizdir. Buhari Atâ'dan, o da Câbir'den şöyle rivayet etmiştir:

كُنَّا نَعْرُزُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ

"Biz, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem devrinde azil yapardık; Kur'an da iniyordu." Yine Atâ'dan, o da Cabir' Radiyallahu Anh'den işitmiştir:

كُنَّا نَعْرُزُ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ

"Biz azil yapardık, Kur'an da iniyordu." [Müttefekun aleyh] Müslim'de ise şu rivayet yer almaktadır:

كُنَّا نَعْرُزُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ ذَلِكَ فَلَمْ يَنْهَنَا

"Biz, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem devrinde, azil yapardık, durum Rasulullah'ın ulaştı, fakat bize bunu yasaklamadı." [Müslim] Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in bu takriri azlin caiz oluşuna delalet eder. Şayet azil haram olsaydı Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem susmazdı ve haram olduğunu söylerdi. Buna göre azil hükmü, Sahabe tarafından yapılan bir fiile binaen Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanına izafe ediliyor. Şayet Sahabe, sadece Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanına izafe etmiş olsaydı azil hükmü kaldırılmış olacaktı. Açıkça görülüyor ki, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem meseleye muttalidir ve azil yapanların sorularına veya anlatmalarına karşı susmuş veya yaptıklarını ikrar etmiştir. Azlin cevazı için birçok sahih hadis gelmiştir. Ahmed, Ebu Dâvud ve Müslim'in Cabir'den rivayet ettiği bir hadiste Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ لِي جَارِيَةً هِيَ خَادِمَتُنَا وَسَانِيئَتُنَا وَأَنَا أَطُوفُ عَلَيْهَا وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ فَقَالَ اعْرُزْ عَنْهَا إِنْ شِئْتَ فَإِنَّهُ سَيَأْتِيهَا مَا قَدَرَ لَهَا

"Adamın birisi Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e"

gelir ve der ki: Bizim bir cariyemiz var. Bize hizmet eder, bizim su ihtiyacımızı karşılar. Ben bazen onunla buluşurum. Ancak, çocuk doğurmasını istemiyorum. Rasulallah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ona şöyle dedi: İstersen azil yap. O'nun kaderinde ne varsa o olur.” [Ahmed, Ebu Dâvud, Müslim] Buhari'nin Ebu Said'den rivayet ettiği bir hadiste ise şöyle buyrulmaktadır:

حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ بَنِي الْمُصْطَلِقِ فَأَصَبْنَا سَبِيًّا مِنْ سَبْيِ الْعَرَبِ فَاشْتَهَيْتُنَا الْبِسَاءَ فَاشْتَدَّتْ عَلَيْنَا الْعُزْبَةُ وَأَحْبَبْنَا الْعُزْلَ فَسَأَلْنَا عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا عَلَيْكُمْ أَنْ لَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ كَتَبَ مَنْ هُوَ خَالِقٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

“*Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem ile Benî Mustalık Gazvesi'ne katıldık. Araplardan kadın esirler aldık. Kadınları arzuladık, gençlik bizi sardı. Azil yapmak istedik. Durumu Rasulallah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e sorduk. Şöyle buyurdu: Azil yapmamanızı gerektiren bir şey yoktur. (Yani azil yapabilirsiniz) Şüphesiz ki yüce Allah Azze ve Celle kıyamete kadar yaratacaklarını yazmıştır.*” [Buhari] Ebu Dâvud'un, Cabir'den rivayeti şöyledir:

جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ لِي جَارِيَةً أَطُوفُ عَلَيْهَا وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمِلَ فَقَالَ اعْزِلْ عَنْهَا إِنَّ شَيْئًا سَيَأْتِيهَا مَا قَدِرَ لَهَا

“*Ensar'dan birisi Rasulallah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelir ve şöyle der: Benim bir cariyem vardır. Ben onunla cima yapıyorum. Ancak, hamile kalmasını istemiyorum. Rasulallah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurur: Dilersen azil yap. Allah'ın, kaderinde olan şey elbette ki gelecektir.*” [Ebu Dâvud]

Hangi kasıtlı yapılmış olursa olsun azil yapmak mutlak surette caizdir. Azil yapan kimse çocuk sahibi olmamak, az sayıda çocuğa sahip olmak, fiziki olarak zayıf olan hanımının zorluk çekmesini istemediğinden onun hamile kalmasını ve çocuk sahibi olmasını istememek, hanımının uzun süre genç kalması ve ondan daha uzun süre faydalanabilmek amacıyla ya da bunların dışındaki herhangi bir nedenden dolayı olsun

erkeğin azil yapması caizdir. Çünkü bu hususta var olan deliller herhangi bir şeyle kayıtlanamaksızın mutlak olarak gelmişlerdir. Ayrıca deliller geneldir, var olan delilleri sınırlandırarak bir şey de yoktur. Dolayısıyla delil genel ve mutlak olarak kalır.

Ancak burada “azil, yaratılmadan önce çocuğun öldürülmesi demektir” şeklinde bir itiraz ileri sürülemez. Çünkü böylesi bir itirazı geri çevirecek açık ve net hadisler varit olmuştur. Ebu Dâvud, Ebu Said’den şu hadisi rivayet etmektedir:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي جَارِيَةً وَأَنَا أَعَزُّلُ عَنْهَا وَأَنَا أَكْرَهُ أَنْ تَحْمَلَ وَأَنَا أُرِيدُ مَا يُرِيدُ الرَّجَالُ وَإِنَّ الْيَهُودَ تُحَدِّثُ أَنَّ الْعَزْلَ مُؤَوَّدَةٌ الصُّعْرَى قَالَ كَذَبَتْ يَهُودٌ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَهُ مَا اسْتَطَاعَتْ أَنْ تَصْرِفَهُ

“Adamın biri Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem gelir ve sorar: Benim bir cariyem vardır, hamile kalmasını istemiyorum ve azil yapıyorum. Ben erkeklerin arzuladığını arzuluyorum. Yahudiler ise dışarı akıtılan meninin diri diri toprağa gömülen küçük kız hükmünde olduğunu söylüyorlar. Bunun üzerine Rasulullah: Yahudiler yalan söyledi. Allah bir şeyi yaratmak isterse kimse ona engel olamaz, buyurdu.” [Ebu Dâvud]

Çocuk yapmamak kastıyla azlin caiz olduğu hususunda da hadis vardır. Ahmed ve Müslim Üsame İbni Zeyd’den şu hadisi rivayet ederler:

أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَعَزُّلُ عَنِ امْرَأَتِي فَقَالَ لَهُ لِمَ تَفْعَلُ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ أَشْفِقُ عَلَى وَلَدِهَا أَوْ عَلَى أَوْلَادِهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ ذَلِكَ ضَارًّا فَارَسَ وَالرُّومَ

“Adam’ın birisi Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelip ben eşime azil yapıyorum, deyince Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Bunu neden yapıyorsun? dedi. Adam: Hanımım çocuktan veya çocuklarından zorluk çekiyor, dedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Şayet zararlı olsaydı Fars ve Rum için zararlı olurdu, dedi.” [Müslim] Bu hadiste Rasulullah Sallallahu Aleyhi

ve Sellem adama: [لِمَ تَفْعَلُ ذَلِكَ] **“Bunu neden yapıyorsun?”** dedi. Hâlbuki adamın yaptığı işi yasaklayacak olsaydı **“böyle yapma”** derdi. Bu hadisten anlaşıldığına göre, Allah Rasulü adamın yaptığı işi ikrar ediyor, ancak aynı zamanda peş peşe çocuk sahibi olmanın zarar vermeyeceğini de ona bildiriyor. Nitekim Müslim’in Üsâme Bin Zeyd’den rivayet ettiği hadis de bunu göstermektedir:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَعَزُّلُ عَنْ أَمْرَاتِي شَفَقَةً عَلَى وَلَدِيهَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ كَانَ كَذَلِكَ فَلَا مَا ضَرَّ ذَلِكَ فَارْسَ وَلَا الرُّومَ

“Adamın birisi Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e geldi ve şöyle dedi: Ben çocuğuna sıkıntı vereceği korkusu ile eşime azil yapıyorum. Bunun üzerine Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Şayet bunun için ise yapma. Çocuk yapmak İrânlılara da Rumlara da zarar vermedi.” [Müslim] Müslim’in Abdurrahman bin Beşir yoluyla Ebu Said’den yaptığı rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

حَسْبِيَّةٌ أَنْ يُضِرَّ الْحَمْلَ بِالْوَلَدِ الرَّضِيعِ

“Hamileliğin emzikli çocuğa zarar verme korkusu...” [Fethu’l Bâri] Şayet Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem hamilelik nedeniyle emzikli çocuğun zarar görmemesi için azil yapmayı ikrar ediyorsa, fazla çocuk sahibi olmamak veya bir başka sebeple olsun bu ikrar aynı zamanda azil yapmanın da tasdik edilmesi demektir. Çünkü ister azil yapsın isterse yapmasın Allah Celle Celâlehû çocuğun olmasını istediği zaman bu mutlaka olacaktır. İbni Hibbân’ın Enes’ten rivayet ettiği hadise göre adamın birisi Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e azil hakkında sorunca şöyle buyurdu:

لَوْ أَنَّ الْأَمَاءَ الَّذِي يَكُونُ مِنْهُ الْوَلَدُ أَهْرَقْتُهُ عَلَى صَحْرَةٍ لَأَخْرَجَ مِنْهَا وُلْدًا

“İçinde çocuk olan meniyi, taşın üzerine döksen de ondan çocuk çıkar.” [İbni Hibbân]

Burada şu şekilde bir itiraz da ileri sürülemez: **“Neslin**

azaltılması, Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in neslin çoğaltılması yönündeki teşviklerine ters düşmektedir. Zira Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmaktadır: [تَنَاجُحُوا] [تَتَأَسَّلُوا تَكْتُرُوا] *Nikâhlanınız, nesil sahibi olunuz ve çoğalınız.*" Böyle söylenemez, çünkü azil yapmanın mubah olması neslin çoğaltılması teşvikine ters düşmez. Neslin çoğaltılmasını teşvik başka şey, azlin mubah olması ise başka şeydir. Ahmed'in, Vehb el-Esediye'nin kızı Cüzame'den rivayet ettiği hadise gelince o dedi ki: *Bir seferinde kadınlarla beraber Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yanında bulunuyordum; O, şöyle diyordu:*

لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنَهَى عَنِ الْغَيْلَةِ فَنظَرْتُ فِي الرُّومِ وَفَارِسَ فَإِذَا هُمْ يُعْبِلُونَ أَوْلَادَهُمْ وَلَا يَضُرُّ أَوْلَادَهُمْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَأَلُوهُ عَنِ الْعَزْلِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ الْوَأْدُ الْحَفِيُّ وَهِيَ وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُبِلَتْ

"Emzikliyken hamile kalmaktan alıkoymak istedim, fakat baktım ki, Farisiler ve Rumlar emzikli iken hamile kalmaktalar ve bu durum onların emzikli çocuklarına bir zarar vermemektedir. Sonra O'na azil hakkında sordular: Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: O, gizli öldürmedir, dedi ve ardından da: Diri diri öldürülmüşlerin hesabı sorulduğu zaman ise, ayetini okudu." [Ahmed Bin Hanbel] Bu hadis, azlin caiz olduğunu belirten sarih hadislerle çatışmaktadır. Şayet bir hadis birçok yoldan rivayet edilen hadislerle çatışırsa, birçok yoldan gelen rivayetler tercih edilir ve diğeri reddedilir. Bu nedenle bu hadis, kendisinden daha kuvvetli olan ve birçok yoldan gelen rivayetlerle çeliştiği için reddedilir.

"Bu hadis ile azlin cevazını gerektiren hadislerin arası cem edilerek bu hadis, azlin mekruh olduğuna yorumlanır" şeklinde bir itiraz da ileri sürülemez. Çünkü aynı anlamı taşıyan ve Rasul Sallallahu Aleyhi ve Sellem tarafından nefye yer verilen bir başka hadisle bu hadis arasında bir tezat söz konusu olmasaydı bu mümkün olabilirdi. Ahmet ve Ebu Dâvud'un Ebu Said'den rivayet ettikleri:

وَإِنَّ الْيَهُودَ تُحَدِّثُ أَنَّ الْعَزْلَ الْمُؤَوَّدَةَ الصُّغْرَى قَالَ كَذَّبَتْ يَهُودُ

“Yahudiler ise dışarı akıtılan meninin diri diri toprağa gömülen küçük bir kız hükmünde olduğunu söylüyorlar. Bunun üzerine Rasulullah: Yahudiler yalan söyledi buyurdu.” [Ebu Dâvud] hadisi ile:

ذَلِكَ الْوَأْدُ الْخَفِيُّ وَهِيَ وَإِذَا الْمُؤَوَّدَةُ سُئِلَتْ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: O, gizli öldürmedir, dedi ve ardından da: Diri diri öldürülmüşlerin hesabı sorulduğu zaman ise, ayetini okudu.” [Ahmed Bin Hanbel] şeklindeki Cüzame hadisi arasında cem yapmak mümkün değildir. Çünkü ya bu hadislerden birisi neshedilmiştir ya da birinin diğerinden daha kuvvetli olması nedeniyle zayıf olan hadis reddedilir. Her iki hadisin de tarihi bilinmemektedir. Ancak, Ebu Said hadisi birçok hadis tarafından ve birçok yoldan desteklenmektedir. Cüzame hadisi ise münferit olarak gelmiştir, herhangi bir şeyle desteklenmemiştir. Dolayısıyla Cüzame'nin hadisi reddedilir ve bundan daha kuvvetli olan diğer hadis tercih edilir. Delillerin genel olması nedeniyle azil yapan kimsenin maksadı ne olursa olsun kerahet olmaksızın azil, mutlak olarak caizdir.

Azil yapan erkeğin, hanımının iznini almasına gerek yoktur. Çünkü azil, kadınla değil erkekle ilgili bir durumdur. *“Cima etmek kadının hakkı olduğu gibi meni de kadının hakkıdır. Dolayısıyla meni, ancak kadının izni ile cinsel organın dışına dökülebilir”* şeklinde bir itiraz ileri sürülemez. Çünkü bu itiraz akli bir illetlendirmedir. İlet şer’î olmadığı için de herhangi bir değeri yoktur. Üstelik bunun kadının hakkı olduğu iddiası da geçersizdir. Zira meninin akması değil, cinsel ilişkide bulunmak kadının hakkıdır. Cinsel ilişki esnasında kadın birleşme neticesi bir zevk aldığı anda meni ulaşmamış olsa dahi bu birleşme ile hakkını kullanmış olacaktır, dolayısıyla da fesh hakkını kaybedecektir. Ancak İbni Mace'nin Ömer ibn el-Hattab'dan rivayet ettiği:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعْزَلَ عَنِ الْحُرَّةِ إِلَّا بِإِذْنِهَا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem, hür kadının izni olmadan azil yapmayı yasakladı.” şeklinde rivayet edilen hadis zayıftır. Çünkü bu hadisin isnadında İbni Lehîa vardır. İbni Lehîa hakkında ise muhaddislerin eleştirileri söz konusudur. Dolayısıyla hadisler azlin caizliği hususunda mutlak olarak kalırlar.

Azil ile ilgili bu hüküm, gebeliği önlemek için kullanılan ilaç, prezervatif, spiral ve diğer araçlar için de geçerlidir. Çünkü bunların hepsi aynı kapsamda değerlendirilirler. Azlin caizliği ile ilgili deliller aynen bunlara da uyar. Zira bunların hepsi aynı kapsama giren konulardandır. Diğer taraftan mademki hangi yolla olursa olsun hamileliği önlemek için erkeğin azil yapması caizdir, öyleyse erkek için caiz olan kadın için de caizdir. Çünkü hüküm hangi yolla olursa olsun hamileliği önlemekle ilgili bir hükümdür.

Hamileliği önlemekle ilgili bu cevaz, geçici engellemeler içindir. Hamileliğin sürekli bir şekilde engellenmesi, kısırlaştırma ve çeşitli ilaçlar kullanılarak hamileliğin tamamen engellenmesi ise haramdır. Hamileliği, dolayısıyla da neslin artmasını tamamen önlemeyi amaçlayan ameliyatların yaptırılması da haramdır. Bu türden bir işlem hadımlaştırma kapsamına girmektedir ve aynı hükmü alır. Çünkü bu operasyonlar nesli sona erdirir. Hadımlaştırmayı yasaklayan kesin ve sarih rivayetler vardır. Sa’d Bin Ebi Vakkas’tan:

رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مَطْعُونٍ التَّبْتَلَّ وَلَوْ أَذِنَ لَهُ
لَاخْتَصَمْنَا

“Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem Osman Bin Maz’ûn’un kadınlardan ayrı yaşama isteğini geri çevirdi. Şayet ona izin vermiş olsaydı biz kendimizi hadımlaştırdık.” [Buhari, Müslim] Osman Bin Maz’ûn Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek:

يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي رَجُلٌ يَشُقُّ عَلَيَّ الْعُرُوبَةُ فَأَذُنْ لِي فِي الْخِتَصَاءِ قَالَ لَا وَلَكِنْ
عَلَيْكَ بِالصِّيَامِ

“Ey Allah’ın Rasulü! Ben bekâr hayatı yaşamanın kendisine zor geldiği bir adamım. Hadım olmak için bana izin ver, dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Hayır, böyle yapma, fakat senin oruç tutman gerekir.” [Buhari] Bir başka rivayette ise şu ifade yer almaktadır:

يَا رَسُولَ اللَّهِ ائْذُنْ لِي فِي الْاِحْتِصَاءِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ اُبْدَلَنَا بِالرُّهْبَانِيَّةِ الْخَنِيفَةِ السَّمْحَةَ

“Ey Allah’ın Rasulü! Hadım olma hususunda bana izin verir misin? Dedi ki: Şüphesiz ki Allah bizim için ruhbanlığı fitrata uygun doğru ve müsamahakârlık dini ile değiştirmiştir.” [Fethu’l Bârî] Enes’ten:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَمْرٍ بِالْبِعَاةِ وَيَنْهَى عَنِ النَّبْتِ نَهْيًا شَدِيدًا وَيَقُولُ تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَّمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem bize evlenmeyi emretti, evlenmeyip bekâr yaşamayı şiddetle yasakladı ve şöyle dedi: Çok seven ve doğurgan kadınlarla evlenin. Zira kıyamet günü ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla övünürüm.” [Ahmed Bin Hanbel]

Neslin sürekliliğine son vermek, neslin devamını ve doğurmayı evliliğin temel esaslarından biri olarak emretmiş olan yüce Allah’ın emirleri ile de çelişir. Bu nedenle yüce Allah insanlara şöyle hitap etmektedir:

وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

“Eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar var etti.” [Nahl Suresi 72] Şâri, çocukların çok sayıda olmasını mendup olarak belirtmiş, buna teşvik etmiş ve çok çocuk sahibi olan kimseleri de övmüştür. Enes’ten Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأَنْبِيَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Sevimli ve doğurgan olan kadınlarla evlenin. Zira ben kıyamet günü rasullere karşı sizin çokluğunuzla övüneceğim.” [Ahmed Bin Hanbel] Abdullah Bin Ömer’den, Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

انكحوا أمهات الأولاد فإنِّي أباهي بكم يوم القيامة

“Çocuk sahibi olabilen annelerle evlenin. Zira ben kıyamet günü sizinle övünürüm.” [Ahmed Bin Hanbel] Makıl Bin Yesar’dan, dedi ki:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَصْبْتُ امْرَأَةً دَاتَ حَسَبٍ وَجَمَالٍ وَإِنَّهَا لَا تَلِدُ أَفَأَتَزَوَّجُهَا قَالَ لَا تُمْ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَنَهَاةً ثُمَّ أَتَاهُ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ

“Bir adam Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek şöyle dedi: Ben güzel ve soylu bir kadını sevdim, ancak kadın kısır doğurmuyor. Onunla evlenebilir miyim? Dedi ki: Hayır evlenme! Adam ikinci kez geldiğinde onu yine men etti. Üçüncü kez geldiğinde ise ona şöyle dedi: Çok seven ve çok doğuran kadınlarla evleniniz. Çünkü ben sizin çokluğunuzla övünürüm.” [Ebu Dâvud]

Doğum kontrol araçlarını kullanmak suretiyle hamileliği geçici olarak engellenmenin caiz olması cenini düşürmenin yani kürtaj yaptırmanın da caiz olduğu anlamına gelmez. Kendisine ruh üflenmiş olan ceninin düşürülmesi caiz değildir. Anne karnındaki çocuk, ister ilaç içerek, ister ani harekette bulunarak, ister tıbbi operasyonla düşürülsün ve bu işi yapan kimse kim olursa olsun; anne, baba veya doktor tarafından yapılsın, mutlak surette haramdır. Çünkü bu türden bir işlem yani kürtaj, kanı masum olan bir insanın öldürülmesi anlamına gelmektedir. Böylesi bir işlem cinayet kapsamına girer ve diyet ödenmesini gerektirir. Bu diyetin miktarı ise erkek veya kadın köledir. Değeri ise kâmil bir insanın diyetinin onda biridir. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلَّا بِالْحَقِّ

“Allah’ın haram kıldığı bir canı öldürmeyin. Ancak hak ile öldürülmesi müstesna...” [Isra Suresi 33] Buhari ve Müslim Ebu Hureyre’den şu hadisi rivayet etmektedirler:

قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنِينِ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي لَحْيَانَ سَقَطَ مَيِّتًا بَعْرَةً عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Lihyan oğullarından bir kadının düşürülen cenini için erkek veya kadın köle verilmesine hükmetti.” [Buhari, Müslim] Cenin olarak düşürülen bir şeye diyet olarak erkek veya kadın köle ödenmesi için ceninin insana benzer bir hâl almış olması gerekir. Yani; eli, parmakları, ayağı, başı, gözü ve tırnakları gibi organlarının belirgin hâle gelmesi gerekir.

Ancak düşürülen cenin henüz kendisine ruh üflenmeden önce düşürülmüşse ve düşürülme zamanı hamileliğin başlangıcından kırk gün sonrasına rastlıyorsa bu durumda cenin için yaratılışın başlangıç aşaması söz konusudur ki bu durumdaki bir ceninin aldırılması/düşürülmesi haramdır. Müslim İbni Mesud’dan rivayet etti. Ben Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittim:

إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا ثُمَّ قَالَ يَا رَبِّ أَذْكَرٌ أَمْ أُنْثَىٰ قَيْضِي

“Nutfenin üzerinden kırk iki gece geçti mi, Allah ona bir melek gönderir. Melek ona şekil verir, kulağını, gözünü, cildini, etini ve kemiklerini yaratır. Sonra: Ey Rabbim! Erkek mi olacak, dişi mi? diye sorar.” [Müslim] Bir başka rivayette ise ceninin yaratılmaya başlamasının kırk günde olduğu belirtilmektedir. Ceninin yaratılmaya başladığında onu düşürmek, haramlık bakımından kendisine ruh üflendikten sonra cenini düşürmenin hükmünü alır. Bunun cezası da bir gurre yani erkek veya kadın köle (cariye)dir. Zira o, cenin olmaya başlama aşamasındadır. Bazı organlarının belirmeye başlaması, onun canlı bir cenin olduğunu ve insan olmaya doğru hareket ettiğini gösterir. Bu nedenle böylesi bir ceninin düşürülmesi, kanı masum olan bir insanın hayatına kastetmek gibidir. Bu onu diri diri toprağa gömmek sayılır ki Allah Celle Celâlehû bunu haram kılmıştır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ

“Diri diri (toprağa) gömülen kıza, hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulduğunda.” [Tekfir Suresi 8-9]

Buna göre, hamileliğin başlangıcından itibaren kırk gününü doldurmuş olan ceninin, anne baba veya doktor tarafından düşürülmesi/kürtağı haramdır. Her kim bunu yaparsa cinayet işlemiş suçlu konumunda olur ve günahkâr sayılır. Düşürülen ceninin diyetini ödemesi gerekir. Bu diyet ise Buhari ve Müslim tarafından tahric edilen hadisi şerife göre erkek veya kadın köledir.

Adalet sahibi bir doktor tarafından anne karnındaki ceninin hem annenin hem de ceninin ölümüne neden olacağı kararı vermesi hâli dışında ister yaratılış aşamasında olsun isterse ruh üflendikten sonra olsun bir ceninin düşürülmesi mubah olmaktan çıkar. Ancak böylesi bir durumdaki annenin hayatını kurtarmak için ceninin düşürülmesi caizdir.

TALÂK

Allah *Celle Celâlehû* evlenmeyi meşru kıldığı gibi boşanmayı da meşru kılmıştır. Boşanmanın meşruluğu Kitap, Sünnet ve Sahabe'nin icması ile sabittir. Kitap'tan delil yüce Allah'ın şu sözleridir:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ

“Boşanma ikidir. İyilikle tutmak veya güzellikle bırakmak.” [Bakara Suresi 229] Başka bir delil:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِحَدِيثِهِنَّ

“Ey Nebi! Kadınları boşadığınız zaman onları iddetine göre boşayın.” [Talâk Suresi 1]

Sünnet'e gelince: Ömer Bin Hattab'tan şöyle rivayet olunur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَلَّقَ حَفْصَةَ ثُمَّ رَاجَعَهَا

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hafsa'yı boşadı, sonra onu geri aldı.” [Hâkim, İbni Hibbân] Abdullah İbni Ömer şöyle buyurur:

كَانَتْ تَحْتِي امْرَأَةً أُجِبُّهَا وَكَانَ أَبِي يَكْرَهُهَا فَأَمَرَنِي أَبِي أَنْ أُطَلِّقَهَا فَأَبَيْتُ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ بِنَ عُمَرَ طَلَّقَ امْرَأَتَكَ

“Benim bir hanımım vardı ve ben onu seviyordum. Ancak babam ondan hoşlanmıyordu ve onu boşamamı istedi. Ben ise onu boşamadım. Babam durumu Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e bildirince: Ey Abdullah İbni Ömer, karını boşa, buyurdu.” [Tirmizî, Hâkim] Sahabe, talâkın meşruluğu hakkında icma etmiştir.

Boşama, nikâh akdinin çözülmesidir. Yani evlilik bağlarının koparılmasıdır. Boşanmanın caizliği hakkında herhangi bir şer'î illet yoktur. Helal olması ile ilgili olarak gelen Kur'an ve hadise ait naslar herhangi bir illeti içermemektedirler. Boşanma helaldir. Çünkü şeriat onu helal kılmıştır. Şeriatın helal kılması dışında boşanmanın herhangi bir nedeni yoktur. Şer'î boşanma üç talâkla olur. Birinci talâktan sonra ikinci

defa talâk olur. Şayet bir talâkla boşarsa bir talâk geçerli olur. Bu durumda iddet süresi içerisinde yeni bir akde gerek kalmadan erkeğin karısına dönmesi caizdir. Şayet karısını ikinci bir talâk ile boşamışsa, iki talâk gerçekleşmiş olur. Bu durumda da yeni bir nikâh akdi yapmasına gerek kalmaksızın iddet süresi içerisinde karısına dönmesi caizdir. Her iki durumda da iddet süresi içerisinde karısına dönmediği takdirde bâin gerçekleşmiş ve “beynûneti suğra” durumu hâsıl olmuş olur. Dolayısıyla yeni bir nikâh akdi ve mihir vermeden karısına dönmesi caiz olmaz. Bir üçüncü kez karısını boşarsa artık üç talâk gerçekleşmiş ve “beynûneti kübra” ile ondan boşanmış olur. Boşadığı kadın, bir başka erkekle evlenmedikçe ve aralarında da cinsî münasebet vuku bulmadıkça, daha sonra bu koca da kadını boşayıp iddetini doldurmadıkça tekrar onunla evlenmesi caiz olmaz. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyurmaktadır:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَمَا سَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ طَلَّأ أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“Talâk ikidir. Ondan sonrası ya dönüp iyilikle tutmak veya dönmeyip güzellikle salıvermektir. Onlara verdiği- nizden bir şeyi geri almanız sizlere helal değildir. Ancak erkekle kadın Allah’ın hududunu ikame edemeyeceklerinden korkarlarsa bu müstesnadır. Eğer siz de, onların Allah’ın hududunu ikame edemeyeceklerinden korkarsanız, o hâlde fidye vermelerinde bir vebal yoktur. Bunlar Allah’ın hudududur, onları aşmayın. Kim Allah’ın hududunu aşarsa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir. Şayet erkek eşini bir daha (üçüncü kez) boşarsa; artık ondan sonra kadın, bir başka kocaya nikâhlanıp varıncaya kadar ona helal olmaz. Şayet bu koca da onu boşar ve onlar Allah’ın hududunu ikame edeceklerini zannederlerse

tekrar birbirlerine dönmelerinde her ikisi için de bir günah yoktur. Bunlar Allah'ın hudududur. Bunları, bilen bir kavim için açıklıyor." [Bakara Suresi 229-230] Bu ayetlerde Allah Teâlâ, Müslümanlara nasıl boşanmaları gerektiğini öğretmiş ve şöyle buyurmuştur: [الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ] **"Boşanma ikidir"** Sonra onları, karılarını güzellikle ellerinde tutup, üzerlerine düşen görevleri yapmaları ile güzellikle salıvermeleri arasında serbest bırakmıştır. Sonra şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَجُلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَتَكَحَّ زَوْجًا غَيْرَهُ

"Şayet erkek eşini bir daha (üçüncü kez) boşarsa; artık ondan sonra kadın, başka bir kocaya nikâhlanıp varıncaya kadar ona helal olmaz." [Bakara Suresi 230] Yani daha önce gerçekleştirdiği iki boşamanın dışında bir üçüncü defa daha boşarsa karısı bir başkası ile evlenmedikçe karısına tekrar dönmesi helal olmaz. Ardından ayetin devamında şöyle buyurmaktadır:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا

"...Şayet bu koca da onu boşar ve onlar Allah'ın hududunu ikame edeceklerini zannederlerse tekrar birbirlerine dönmelerinde her ikisi için de bir günah yoktur." [Bakara Suresi 230] Yani ikinci kocası da kadını boşarsa birincinin yeni bir nikâh akdi ve mihir ile karısının kendisine tekrar dönmesi helal olur. Ayette yer alan ve ikinci defa boşamayı ifade eden [طَلَّقَهَا] kelimesinin faili ayette yer alan en yakın faille aittir. Buna göre ayetteki fail, [زَوْجًا غَيْرَهُ] **"bir başka kocaya"** kelimesidir, yani ikinci kocadır. **"Tekrar dönerlerse"** anlamına gelen [يَتَرَاجَعَا] kelimesinin faili ise ilk kocadır. Yani eşlerden her birinin evlilikle arkadaşına dönmesinde bir engel yoktur. Tüm bu açıklamalara göre erkek, kadın üzerinde üç talâk hakkına sahiptir. İlk iki talâk sonucu karısına tekrar dönebilir. Ancak üçüncü talâktan sonra, karısı bir başka erkekle evlenip ardından da boşanmadıkça tekrar dönemez.

Boşama hakkı erkeğe ait bir haktır. Kadının böyle bir hakkı yoktur. Çünkü talâk sahibi kadın değil erkektir. Talâk

hakkının erkeğin yetkisinde olmasının nedeni yüce Allah'ın bunu böylece belirlemiş olmasıdır. Şeriatla bunun illeti yoktur; illetlendirilemez de. Evet, evlenmede ve boşanmada, evlilik hayatının başlangıcında, dilediğini seçmekte yani erkeğin kadını, kadının da erkeği seçme konusunda her ikisi de eşit seviyede seçim hakkına sahiptirler. Her ikisi de sevdiği kimse ile evlenebilmekte ve istemediği kimse ile de evlenmemekte tamamen serbesttirler. Ancak ne zaman ki fiilen akit gerçekleşirse ailenin liderliği erkeğe verilir ve erkek, evin idaresinde söz sahibi olan kişi olur. Elbette ki bu durumda talâk hakkının erkeğin elinde olması da kaçınılmaz bir durum hâline gelecektir. Çünkü erkek ailenin reisidir ve evin tüm sorumlulukları kocanın üzerindedir. Evlilik bağına çözme yetkisinin de yalnızca erkeğin elinde olması gereklidir. Yetki sorumluluk ölçüsünde olduğuna göre erkek ve kadının aralarını ayırma hakkı da gücü elinde bulunduran kimseye ait olacaktır. Ancak bu bir vakia tespiti olup şer'î hüküm için, bir illet değildir. Çünkü şer'î bir hükmün illetinin de şer'î nasslarda yer alan şer'î bir illet olması gerekir.

Boşama hakkının yalnızca erkeğin elinde bulunması, kadının boşanma isteğinde bulunamayacağı, ayrılıkla ilgili konuları konuşamayacağı anlamına gelmemektedir. Bununla vurulan istenen husus, herhangi bir nedene bağlı olmaksızın, hiçbir durum ve şartla kayıtlı olmaksızın asıl ve mutlak olarak boşama hakkının erkeğe ait bir hak olduğudur. O, bir sebep olmaksızın boşayabilir. Fakat kadın da kendisini boşayabilir. Şeriatın işaret ettiği muayyen durumlarda kendisi ile erkek arasında ayrılık konuları gündeme gelebilir. Aşağıdaki hâllerin vuku bulması durumunda şeriat kadının nikâh akdini feshetmesini mubah kılmıştır:

1- Erkek, boşama hakkını kadının eline bıraktığı zaman. Bu durumdaki bir kadın yalnızca kendisinin sahip olduğu hak gereğince kendisini boşayabilir ve şöyle der: *“Ben kendimi ko-*

cam falandan boşadım” veya kocasının yüzüne hitaben; *“kendimi senden boşadım*” Ancak kadın şunları söyleyemez: *“seni boşadım”, “sen boşsun.”* Çünkü boşanma işlemi, erkek üzerinde değil kadın üzerinde gerçekleşmektedir. Boşanma olayı kadın tarafından gerçekleşmiş olsa dahi bu durum değişmez. Erkeğin boşama hakkını kadına vermesi caizdir. Çünkü Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* bu hususta eşlerini serbest bırakmıştır. Bu konuda Sahabe de icma etmiştir.

2- Erkekke cinsî ilişkiye engel olan erkeklik uzvunun kısa olması, er bezlerinin ezilmiş veya çıkarılmış olması gibi bir hastalığın bulunması. Eğer kadında bu türden hastalıklar yoksa nikâhın feshedilmesi talebinde bulunabilir. Hâkim, erkekte bu türden bir rahatsızlığın varlığını tespit ederse erkeğe bir yıl süre verir. Bir yıllık süre içerisinde değişiklik olmazsa kadının isteği doğrultusunda nikâh akdi feshedilir. Rivayete göre:

أَنَّ ابْنَ مُنْذِرٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَهُوَ حَصِيٌّ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ أَعْلَمْتَهَا قَالَ لَا قَالَ أَعْلِمَهَا،
ثُمَّ حَبَّرَهَا

“Hayaları bulunmayan İbnu'l Münzir bir kadınla evlendiğinde Ömer: Ona haber verdin mi? diye sorduğunda, o: Hayır, dedi. Bunun üzerine Ömer: Bu hâlini ona bildir ve onu kararında serbest bırak, dedi.” Yine rivayet edildiğine göre Ömer uzvun küçük olması nedeniyle birleşme yapamayan kimseye bir yıl süre tayin etmiştir. Şayet kocanın erkeklik organı kesikse, erkek felçli ise kadın dilediğini yapmakta serbesttir. Bu durumdaki bir kadına beklemesi için süre tanınmaz. Çünkü erkeğin cinsî ilişkide bulunmasından ümit kesilmiştir, beklemenin bir anlamı yoktur.

3- Şayet kadın, gerdekten önce veya sonra erkeğin; cüzam, abraş [alacalı cilt hastalığı], zührevi (frengi) hastalıklar ve verem gibi zarara uğramadan bir arada bulunmaları mümkün olmayan türden hastalıklardan birisine yakalandığını görürse veya bu hastalıklar ortaya çıkarsa, mahkemeye giderek

kocasından ayrılma isteğinde bulunabilir. Mahkeme tarafından erkekte bu hastalıkların bulunduğu tespit edilir ve belli bir müddet içerisinde erkeğin bu hastalıklardan kurtulması da imkânsızsa kadının isteği yerine getirilir. Bu durumdaki bir kadın evliliği devam ettirip ettirmemekte tamamen serbesttir. Zarar kaidesine binaen kadın dilediğini yapmakta geçici bir süre için değil zamana bağlı olmaksızın serbesttir. *Muvatta'*da İmam Malik Said ibni Müseyyeb'in şöyle dediğini bildirir:

أَيُّمَا رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً وَبِهِ جُنُونٌ أَوْ ضَرَرٌ فَإِنَّهَا نُحَيَّرُ فَإِنْ شَاءَتْ فَرَثَتْ وَإِنْ شَاءَتْ فَارَقَتْ

“Kendisinde delilik veya zararlı bir hastalık bulunan bir erkekle evlenen bir kadın, dilerse evliliğini devam ettirir, dilerse ondan ayrılır.” [Malik]

4- Nikâh akdinden sonra erkek delirirse, aralarını ayırması için kadın mahkemeye müracaat edebilir. Kadı, bu isteği bir yıl bekletebilir. Şayet delilik, bu müddet içinde gitmezse ve kadın da ayrılmakta ısrar ederse yukarıdaki maddede yer alan gerekçeye göre kadı onları ayırır.

5- Erkek, uzak veya yakın bir yere gidip kaybolur, kendisinden de haber alınamazsa ve bu arada kadın nafaka temininde güçlük çekerse, bütün arama çabalarından sonra kadın boşanma talebinde bulunabilir. Bu da kocasına:

أَطْعِمْنِي وَإِلَّا فَارْقِنِي

“Ya benim karnımı doyur ya da beni ayır.” [Dârakutnî, Ahmed Bin Hanbel] diyen hanım hakkındaki Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in sözünden dolayıdır. Bu hadise göre kadının karnını doyuramaması ayrılmak için bir illet sayılmaktadır.

6- Koca, zengin olmasına rağmen kadının nafakasını karşılamaktan imtina eder, kadın da hangi yoldan olursa olsun erkeğin malına ulaşmaya imkân bulamazsa, kadının boşanma talebinde bulunma hakkı vardır. Bu durumda kadı, bekletmeksizin kadının talebini hemen yerine getirmelidir. Çünkü

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

أَمْرُ أَتَيْكَ مِمَّنْ تَعُولُ تَقُولُ أَطْعَمْنِي وَإِلَّا فَارْقَنِي

“Hanımın senin ailendendir. (Bakmakla yükümlü olduğun kimseler arasında yer alır) Der ki: Ya benim karnımı doyur ya da beni ayır.” [Dârakutnî, Ahmed Bin Hanbel] Nitekim Ömer *RadiyAllahu Anh* hanımlarından uzaklaşan erkekler hakkında yazdığı bir yazıda onlara, karılarının nafakalarını karşılamalarını aksi takdirde boşamalarını emretti. Sahabe bu durumu bildiği ve karşı çıkmadığı için bu hususta aynı zamanda Sahabe icması da oluşmuştur.

7- İki eş arasında çetin çatışma, anlaşmazlık çıkarsa kadının boşanma talebinde bulunma hakkı vardır. Bu durumda hâkimin, hem erkeğin hem de kadının ailesinden bir hakem tayin etmesi gerekir. Aile meclisi her iki tarafın da şikâyetlerini dinler ve aralarını ıslah etmek için gayret sarfeder. Aralarının bulunması mümkün olmazsa bu meclis uygun gördüğü bir şekilde aralarını ayırır. Bu konuda Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyuruyor:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا

“Şayet aralarındaki tartışmadan korkarsanız, kadın tarafından bir hakem, erkek tarafından bir hakem seçiniz. Şayet, ikisi sulh isterlerse Allah aralarını uzlaştırır.”

[Nisa Suresi 35]

Yukarıda saydığımız durumların ilkinde şeriat kadına kendini boşama hakkını, diğerlerinde ise boşanma talebinde bulunma hakkını vermiştir. Bu durumlar incelendiği zaman Şâri'nin, evlilik hayatında kadına, eşinin arkadaşı olarak baktığı görülmektedir. Evde olan tüm sıkıntılar, dertler hem kadını hem erkeği ilgilendirir. Evde, kadının karşılaştığı bir sıkıntı söz konusu olursa bundan kurutulabilme hakkına sahip olması, dolayısıyla evlilik bağına çözmesi kaçınılmazdır. Mutlu bir evlilik yaşantısının gerçekleşmemesi durumunda

Şâri, kadını erkeği beklemeye mecbur tutmamıştır. Mutlu bir evlilik hayatının veya düzenli cinsî ilişkilerin imkânsız olduğu durumlarda Şâri, nikâh akdini feshetmesini kadına mubah kılmıştır.

Bundan anlaşılıyor ki, Allah *Celle Celâlehû* boşanmayı erkeğin eline vermiştir. Çünkü o, kadına karşı güçlüdür ve bir bütün olarak evinden sorumludur. Mutsuz bir evliliğin devam etmemesi için kadın ise nikâhı bozma hakkına sahiptir. Mutluluk ve sükûnet yeri olan ev mutsuzluk ve geçimsizlik yeri olmasın.

Boşanmanın meşru oluşunun illeti konusunda şer'î nassların herhangi bir illet belirtmediğini söyledik. Lakin talâkın meşruluğu, evlilik açısından talâkın meşruluk keyfiyeti ve neleri gerektirdiği hakkında birtakım açıklamalar yapmak mümkündür. Evlenme gerçeğine bakıldığı zaman, bu işin aile kurumunu oluşturmak ve bu ailede mutlu bir aile ortamını sağlamak için var olduğunu görürüz. Oluşturulan evlilik hayatında mutluluğu tehdit eden bir durum söz konusu olursa ve bu durum evlilik hayatını çekilmez bir seviyeye getirmişse, karı kocadan her birinin evlilik hayatını sona erdiren bir yola başvurmaları kaçınılmazdır. Tarafların birbirlerinden hoşlanmamalarına veya birinin diğerinden hoşlanmamasına rağmen evlilik bağının devam etmesi doğru değildir. İşte bunun için Allah *Celle Celâlehû* boşanmayı meşru kılmış ve şöyle demiştir:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ

“Boşanma ikidir; iyilikle tutmak veya güzellikle terk etmek.” [Bakara Suresi 229] Böylece evdeki çekişme kalkıp gidecek, insanlar arasındaki mutluluk devam edecektir. Tarafların huylarının uyuşmaması veya evlilik hayatlarını bozacak bir durum hâsıl olursa, evde mutlu bir aile ortamının tekrar oluşturulabilmesi için birinin diğerine bir fırsat tanınması gereklidir. Zira İslâm sadece şikâyet etmeyi, homurdanmayı ve hoş-

lanmamayı boşanma için yeterli sebep olarak kabul etmemektedir. Bilakis her ikisine de birbirlerine karşı iyilikle davranmalarını emrediyor. Sonucunda bir başka hayra neden olabileceği umuduyla hoşlanılmayan bazı hususlara tahammül etmeye teşvik ediyor. Bu hususta yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

“Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah’ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz.” [Nisa Suresi 19] Allah *Celle Celâlehû* erkeklere kadınların geçimsizliklerine karşı boşanmaktan daha hafif yöntemleri kullanmalarını emrederek şöyle buyurmaktadır:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ

“Geçimsizlik yapmasından korktuğunuz kadınlara nasihat edin; onları yatakta yalnız bırakın ve onları dövün.” [Nisa Suresi 34]

Bu ayette belirtildiği gibi evli çiftler arasında söz konusu olan sorunu boşanmaya yol açmadan çözmek üzere kadının geçimsizliğini gidermek için, yumuşak olan ve olmayan bir takım yolların kullanmasını erkeğe emretmektedir. Şayet, iyilikle muamele ve diğer şiddet vesileleri fayda vermiyor, hoşnutsuzluk ve kırgınlık artıyor, münakaşa çetin bir hâl alıyorsa, buna rağmen İslâm ikinci çare olarak boşanmayı getiriyor. Tam tersine durumu her ikisinin ehlinden kişilerle halletmeyi, aralarının ıslah edilmesini emrediyor:

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Şayet ikisinin arasındaki tartışmadan korkuyorsanız, bir hakem kadının, bir hakem de erkeğin ehlinden seçin. Şayet hayır dilerlerse Allah aralarını yumuşatır. Allah Âlim ve Habîr’dir.” [Nisa Suresi 35]

Hakem tayin edilmesine rağmen aralarındaki hoşnutsuzluk giderilemiyorsa, tüm girişimlere rağmen evlilik hayatının devam etmesine hiçbir imkân kalmamış demektir. Çünkü aralarında ancak boşanma ile çözülebilecek psikolojik sorunun varlığı söz konusudur. Belki başka mutlu eşler bulurlar, belki de bu düğüm boşanma ile çözüme kavuşur. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyuruyor:

وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا

“Şayet (eşler) birbirinden ayrılırsa Allah, bol nimetinden her birini zenginleştirir (diğerine muhtaç olmaktan kurtarır). Allah’ın lütfu geniş, hikmeti büyüktür.” [Nisa Suresi

130]

Ancak boşanmada da ikisine bir fırsat tanınmaktadır. Bu boşanma kesin bir ayrılık değildir. Zira birinci veya ikinci boşanma olayından sonra eşlerin nefislerinde evlilik hayatına tekrar dönme yönünde bir istek bulunabilir. Bu nedenle birinci boşanmadan sonra taraflar ikinci defa birbirlerine dönmek isteyebilirler. Yine ikinci boşanmadan sonra bir defa daha birbirlerine dönmek isteyebilirler. Buradan hareketle şeriatın talâki üç defa ile sınırlandırdığını ve bunu Allahu Teâlâ'nın ayette şöylece belirttiğini görmekteyiz:

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَبِمَا سَاكُّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ

“Boşanma ikidir. İyilikle tutmak veya güzellikle bırakmak.” [Bakara Suresi 229] Ta ki eşlerin tekrar birbirlerine dönebilmelerine, nefislerinde olanı terk etmelerine imkân tanınmış olsun. Göğüslerde yerleşik bir hâlde bulunan Allah korkusuna dönebilsinler. Böylelikle evlilik hayatında elde ettikleri tecrübeleri belki bir kez daha kullanabilirler. Böylece daha önceden bir türlü elde edemedikleri mutlu bir evlilik hayatını yeniden yakalama fırsatını bulabilirler. Bu nedenle İslâm'ın, birinci ve ikinci boşamadan sonra erkeğin karısına tekrar dönmesini mubah kıldığını görmekteyiz. Bu zaman içerisinde eşlerden her birisi kendi kendilerine düşünme, meseleyi öncekinden farklı olarak daha ciddi bir şekilde ele

alma fırsatına da sahip olmuş olurlar. Zira boşanma olayında ara zamanlar üç hayız dönemi ile yani yaklaşık üç aylık bir süre ile sınırlıdır. Bu süre içerisinde boşadığı kadının nafakasını temin etmek, barındırmak erkeğin üzerine vaciptir. Kadın iddetini tamamlayıncaya kadar erkek, kadının evinden dışarı çıkmasını yasaklar. Bu yasaklama, kalplerin tekrar birbirlerine ısınması, nefislerin sıkıntıdan arınmasını sağlamak içindir. Böylece onların birbirlerine tekrar dönmeleri, yepyeni temiz bir hayatın başlaması için önlerinde geniş bir yol bulunmuş olur. Bu konuda Kur'an'da çok açık ve net tavsiyeler yer almaktadır:

وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلِّغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ

“Şayet, kadınlarınızı boşarsanız ve müddetleri biterse, onları iyilikle tutun veya iyilikle bırakın. Haddi aşarak zorla tutmayın. Kim böyle yaparsa nefesine zulüm etmiştir.” [Bakara Suresi 231]

Bütün bu yollar ve çareler etkin olmazsa, birinci ve ikinci boşanmadan sonra bir üçüncüsü gerçekleşirse artık işler iyice çıkmaza girmiş, çözümsüz bir hâl almış ve aralarındaki düşmanlık, anlaşmazlık iyice kökleşmiş demektir. Artık bu durumdan sonra bırakın evliliğin devam etmesi bu hususu tekrar düşünmenin dahi bir anlamı yoktur. Dolayısıyla kesin ayrılığın gerçekleşmesi ve yeni bir hayatın başlatılması kaçınılmazdır. Başarısız denemelerden sonra yeni bir deneme yapmaya gerek yoktur. Bu nedenledir ki üçüncüsü kesin boşanmadır. Allah *Celle Celâlehû* şöyle buyuruyor:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَيْتَى تَتَكَحَّجَ زَوْجًا غَيْرَهُ

“Onu boşarsa, başka bir erkekle evlenmedikçe onunla evlenemez.” [Bakara Suresi 230] Bu ayete göre üçüncü boşamadan sonra erkeğin karısına tekrar dönebilmesi şarta bağlanmış bulunmaktadır. Bu şarta göre kadın, bir başka erkekle evlenip onunla gerdeğe girmek mecburiyetindedir.

حَتَّى تَذُوقَ عُسَيْلَتَهُ وَيَذُوقَ عُسَيْلَتَهَا

“Ta ki sen onun balcağızından o da senin balcağızından tadıncaya kadar hayır.” [Buhari, Müslim] şeklinde rivayet edilen hadiste olduğu gibi evliliğin tam anlamıyla gerçekleşmiş olması şarttır. Boşanan kadın bir başka erkekle doğal bir evlilik tecrübesi yaşarsa ve bu ikinci evlilikte de rahatı ve huzuru bulamazsa, ardından da kadın ile ikinci koca arasında ayrılık söz konusu olursa kadının birinci kocasıyla tekrar evlenebilmesi imkânı ortaya çıkar. Çünkü kadın, bir başka erkekle evlilik hayatını yaşamış ancak anlayamadıkları için evlilikleri ayrılıkla son bulmuştur. Bu durumda ister döner isterse devam eder. Şâri, üç talâk ile boşandıktan sonra evlendiği ikinci kocadan da boşanan kadının ilk kocasına dönmesini mubah kılmakta ve şöyle buyurmaktadır:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَتَكَحَّ زَوْجًا غَيْرَهُ

“Onu boşarsa, başka bir erkekle evlenmedikçe onunla evlenemez.” [Bakara Suresi 230] Aynı ayette bu ifadeden sonra hemen şu ifade yer almaktadır: [فَإِنْ طَلَّقَهَا] **“Eğer onu boşarsa”** yani ikinci koca da boşarsa: [فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا] **“her ikisi için de bir günah yoktur.”** Yani ikinci kocasından da boşanan kadın ile ilk kocasının evlenmelerinde bir günah yoktur. [أَنْ يَتَرَاجَعَا] **“tekrar birbirlerine dönmelerinde”** yani onlardan her biri tekrar evlilik yoluyla birbirine dönebilir.

Buraya kadar anlattıklarımız boşanmanın teşri keyfiyetini göstermektedir. Böylece boşanma ve boşanma olayının nasıl gerçekleşebileceği hususundaki teşri hükümler ve bundan kaynaklanan hikmetler ortaya çıkmış bulunmaktadır. Zira evlilik hayatını dikkatlice inceleyen kimse bunun, mutlu bir evliliği tesis etmek için var olduğunu görecektir. Evlilik hayatını başlatan bireyler bu mutluluğu kaybettiklerinde ve tekrar kazanmalarından da ümit kesildiğinde artık ayrılık kaçınılmaz bir hâl alır. Bu nedenle Allah *Celle Celâlehü*'nun koyduğu şeriat, açıkladığımız şekilde boşanma hükmüne yer vermektedir.

NESEB

İlahi hikmet kadının doğum ve hamilelik mahalli olmasını gerektirmiştir. Bu nedenle evlilik hayatında kadının yalnızca bir erkekle yetinmesi gerekmiş ve aynı anda birden fazla erkekle evlenmesi yasaklanmıştır. Herkesin nesebini tanınması için kadının aynı anda birden fazla erkekle evlenmesi haram kılınmıştır. Şeriat nesebin sabit olması konusuna çok önem vermiş ve bununla ilgili hükmü tüm detaylarıyla açıklamıştır.

Gebeliğin en az süresi altı ay, genellikle ise dokuz aydır. Bir erkeğin evlendiği kadın, evlilik tarihinin başlangıcından itibaren altı aydan daha uzun bir süre sonra doğum yaparsa çocuk erkeğe aittir. Zira Nebi *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır.

الْوَالِدُ لِلْفِرَاشِ

“Çocuk yatağın sahibine aittir.” [Müttefekun aleyh, Âişe RadiyAllahu Anhâ yoluyla] Özetle evlilik tarihinden itibaren kadın, altı aydan daha sonra doğum yaptığı için doğan çocuğun evlilik neticesinde meydana geldiği kesindir.

Erkek, altı ay veya daha fazla bir süre içerisinde doğum yapan karısından doğan çocuğun kendisine ait olmadığını söyler ve bu durum araştırılıp ispat edilirse, araştırmış olması şartıyla erkeğin bu iddiası kabul edilir. Ancak bu şartlar yerine getirilmezse erkeğin babalığı kabul etmemesinin bir anlamı yoktur. Kabul etse de etmese de çocuk ona aittir. Böylesi bir durumda aranan şartlar şunlardır:

Birincisi: Neseben reddedilen çocuk diri olarak doğmalıdır. Çünkü ölü olarak doğan bir çocuğun nesebini nefyetmenin bir anlamı yoktur. Zira böylesi bir durum şer’î hükmü gerektirmemektedir.

İkincisi: Erkek, sarahat veya delalet yoluyla çocuğu olduğunu ikrar etmemiş olmalıdır. Sarahat veya delalet yoluyla çocuğu olduğunu ikrar ederse nesebi nefyetmesi doğru olmaz.

Üçüncüsü: Çocuğun reddedilmesi özel vakitlerde ve özel hâllerde olmalıdır. Bunlar da doğum vakti veya doğum levasımlarının satın alınma vakti veya kendisinin olmadığı vakitte karısının doğurmuş olduğunun bilinmesidir. Bu hâl ve vakitlerin dışında erkeğin nesebi reddetmesi geçerli sayılmaz.

Karısı çocuğu doğurduğu zaman çocuğu reddetme imkânı olduğu hâlde sükût etmişse, çocuğun nesebi kocaya aittir ve bundan sonra onu reddedemez. Babanın çocuğun nesebi hakkındaki tercihi, bunu bildiği meclise ve nefyetme imkânına göre takdir edilir. Çocuğun durumunu bilir, onu reddetme imkânı olur ve buna rağmen reddetmezse çocuğun nesebi sabit olur. Çünkü Rasulullah *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur.

الْوَالِدُ لِلْفِرَاشِ

“Çocuk yatağın sahibine aittir.” [Müttefekun aleyh, Âişe RadiyAllahu Anhâ yoluyla] Çocuğun doğumunu bilmediğini iddia ederse yani, çocuğun doğumundan haberdar olmasını engelleyen, uzak bir ülkede bulunması gibi bir nedenden dolayı çocuğun doğumundan habersiz olduğunu iddia ederse, yemin ile birlikte adamın sözü geçerli olur. Çünkü burada asıl olan haberdar olmamaktır. Ancak doğum sırasında kadın ile birlikte evde bulunması gibi doğru söylediğini ortadan kaldıracak bir durum varsa adamın bu iddiası reddedilir. Çünkü bu durumda çocuğun doğumundan haberdar olmaması mümkün değildir. Ancak koca *“Çocuğun doğduğunu biliyordum, fakat onu nefyetme hakkımın bulunduğu veya hemen nefyetmem gerektiğini bilmiyordum”* derse, diğer insanların geneline olduğu gibi ona da gizli kalanlardan ise mazur görülür. Çünkü bu türden şer’î hükümler herkesin bileceği konular değildir. Bundan dolayı, buna ait hükümden habersiz olabilir. İslâm’a yeni girmiş ve onu kabul etmiş kimsenin durumu böyledir. Bu nedenle bu kimselere İslâm’a yeni girmiş kimse gibi işlem yapılır. Ancak bu türden konuları bilecek durumda olanlara cahil kimse gibi

muamele yapılmaz. Dolayısıyla özrü kabul edilemez.

Dördüncüsü: Çocuğu reddetme olayını lian olayı takip etmişse veya çocuğun reddini lian ile yapmışsa çocuk, ancak tam olarak yapılacak lian ile reddedilebilir.

Bu dört şart tahakkuk edince çocuk reddedilir ve kadına verilir. İbni Ömer'den rivayet edildiğine göre:

أَنَّ رَجُلًا لَاعَنَ امْرَأَتَهُ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا
فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ بَيْنَهُمَا وَالْحَقُّ الْوَلَدَ بِالْمَرْأَةِ

“Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında bir adam kendi karısına lianda bulundu ve ondan olan çocuğu reddetti. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem karı kocayı birbirinden ayırdı ve çocuğu kadına verdi.” [Buhari]

Çocuğu reddetme şartları tahakkuk etmeyince çocuk reddedilemez. Bundan dolayı, çocuğun nesebi kocaya ait olur ve evlatlık hükümlerinin hepsi buna göre cereyan eder. Doğan çocuğun kocadan olup olmadığı hususunda ihtilaf olması hâlinde durum budur. Eğer karı koca arasındaki ihtilaf, çocuğun kadından doğup doğmadığı konusunda ise kadın, *“ben senden doğum yaptım”* derse; erkek de *“hayır, senden herhangi bir doğurma olayı tahakkuk etmedi”* derse, bu takdirde kadının davasını ispat için Müslüman bir kadının şahadetine başvurulur. Bu durumda tek bir kadının şahadeti yeterlidir. Çünkü nesep doğumun yapıldığı yatak ile sübut bulur. Doğumun sübutu ise şahadet şartlarına havi bir kadının şahadeti ile tahakkuk eder.

LİAN (LANETLEŞME)

Lian kelimesi [لَعْنٌ] kelimesinden türemiştir. Buna göre erkek veya kadından her biri yalan söylüyor ise beşincisinde kendisine lanet eder. Bunun aslı şu ayette mevcuttur:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَيَذْرَأُ عَلَيْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ

“Eşlerine zina isnadında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanların şahitliği; kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair Allah’ı dört defa şahit tutmasıdır. Beşincisi ise eğer yalancılardan ise Allah’ın lanetinin kendi üzerine olmasıdır. Kocasının yalancılardan olduğuna dair dört defa Allah’ı şahit tutması kadından cezayı kaldırır. Beşincisi ise kocası doğrulardan ise; kendisinin Allah’ın gazabına uğramasıdır.” [Nûr Suresi 6-9] Ebu Dâvud İbni Abbas *RadiyAllahu Anh’a* ait bir isnadında şöyle rivayet eder:

جَاءَ هِلَالٌ بِنُ أُمِّيَّةَ وَهُوَ أَحَدُ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فَجَاءَ مِنْ أَرْضِهِ عَشِيْبًا فَوَجَدَ عِنْدَ أَهْلِهِ رَجُلًا فَرَأَى بَعْضِيهِ وَسَمِعَ بِأُذُنِهِ فَلَمْ يَهْجُهُ حَتَّى أَصْبَحَ ثُمَّ غَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي جِئْتُ أَهْلِي عِشَاءً فَوَجَدْتُ عِنْدَهُمْ رَجُلًا فَرَأَيْتُ بَعْضِيَّ وَسَمِعْتُ بِأُذُنِي فِكْرَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جَاءَ بِهِ وَاشْتَدَّ عَلَيْهِ فَنَزَلْتُ (وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ) الْآيَتَيْنِ كِلَيْتُهُمَا فُسِّرِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَتَيْتُ يَا هِلَالُ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ فَرْجًا وَمَخْرَجًا قَالَ هِلَالُ قَدْ كُنْتُ أَرْجُو ذَلِكَ مِنْ رَبِّي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْسِلُوا إِلَيْهَا فَجَاءَتْ فَتَلَاهَا عَلَيْهِمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدَكَّرَهُمَا وَأَحْبَرَهُمَا أَنَّ عَذَابَ الْآخِرَةِ أَشَدُّ مِنْ عَذَابِ الدُّنْيَا فَقَالَ هِلَالُ وَاللَّهِ لَقَدْ صَدَقْتُ عَلَيْهَا فَقَالَتْ قَدْ كَذَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَعْنُوا بَيْنَهُمَا فَبَيَّنَّ لِهِلَالٍ اشْتَهَدَ فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ فَلَمَّا كَانَتْ الْخَامِسَةَ قِيلَ لَهُ يَا هِلَالُ اتَّقِ اللَّهَ فَإِنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ وَإِنَّ هَذِهِ الْمُوجِبَةُ الَّتِي تُوجِبُ عَلَيْكَ الْعَذَابَ فَقَالَ وَاللَّهِ لَا يُعَذِّبُنِي اللَّهُ عَلَيْهَا كَمَا لَمْ يُجَذِّبْنِي عَلَيْهَا فَشَهِدَ الْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ثُمَّ قِيلَ لَهَا اشْهَدِي فَشَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ فَلَمَّا كَانَتْ الْخَامِسَةَ قِيلَ لَهَا اتَّقِي اللَّهَ فَإِنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ وَإِنَّ هَذِهِ الْمُوجِبَةُ الَّتِي تُوجِبُ عَلَيْكَ الْعَذَابَ فَتَلَاكَتُ سَاعَةً ثُمَّ قَالَتْ وَاللَّهِ

لَا أَفْضَحُ قَوْمِي فَشَهِدَتْ الْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَفَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمَا وَقَضَى أَنْ لَا بَيِّنَاتٍ لَهَا عَلَيْهِ وَلَا قُوَّةَ

“Allah’ın tevbelerini kabul ettiği üç kişiden biri olan Hilal Bin Ümeyye akşam vakti tarlasından döndüğünde ailesinin yanında bir erkeğin bulunduğunu gözleri ile gördü ve kulakları ile işitti. Sabah oluncaya kadar ona bir şey söylemedi. Sabahleyin doğru Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Selleme gelerek şöyle dedi: Ey Allah’ın Rasulü! Ailemin yanına geldiğim zaman yanında bir erkeğin bulunduğunu gözlerimle gördüm ve kulaklarımla işittim. Allah’ın Rasulü onun söylediği bu haberden hiç hoşlanmadı. Daha sonra üzerine vahyin şiddeti çöktü. Eşlerine zina isna-dında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanların şahitliği; kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair Allah’ı dört defa şahit tutmasıdır. [Nûr Suresi 6] ayeti ve devamındaki iki ayet indi. Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem’den vahyin ağırlığı kalktıktan sonra: Müjdeler olsun ey Hilal, Allah, senin için bir çıkış ve ferahlık yolu kıldı, buyurdu. Hilal şöyle dedi: Zaten ben de Rabbinden bunu diliyordum. Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hilal’in karısına haber göndermelerini söyledi ve ona birisini gönderdiler. Allah Rasulü inen ayeti her ikisine de okudu. Onlara hatırlatmada bulundu, ahiret azabının dünya azabından çok daha şiddetli olduğunu bildirdi. Hilal: Allah’a yemin olsun ki ona karşı doğru söyledim, dedi. Kadın: Yalan söylüyor, dedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Aranızda lanetleşin, dedi. Hilal’e: Şehadet et denildi. Kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair dört defa Allah’ı şahit tutarak şehadet etti. Beşinciye geldiğinde ona: Ey Hilal, Allah’tan kork. Şüphesiz ki dünya azabı ahiret azabından daha hafiftir. Bu beşinci ile azabı kendine vacip kılıyorsun, denildiğinde: Allah’a yemin ederim ki bu sebeple Allah bana azap etmeyecek. Nitekim bu sebeple bana değnek vurma cezası da verilmeyecek, dedi.

Ardından beşincisinde de eğer yalancılardan ise Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını isteyerek şahadet etti. Sonra kadına, kocasının yalancı olduğuna dair dört defa Allah'ı şahit tutarak şahadet et, denildi. Beşincisine gelindiğinde kadına: Allah'tan kork, muhakkak dünya azabı ahiret azabından daha hafiftir. Bu beşinci ile kendi üzerine azabı vacip kılmış oluyorsun, denildi de bir süre durakladı, sonra: Allah'a yemin ederim ki kavmimi rüsvay etmeyeceğim, dedi ve beşinci defa şahadet ederek eğer, kocası doğru sözlülerden ise kendisinin Allah'ın gazabına uğramasını istedi. Bunun üzerine Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem aralarını ayırdı ve kadının geçiminden ve barındırılmasından Hilal'in sorumlu olmadığına hükmetti. [Ebu Dâvud]

Birisi eşine zina iftira eder ve ona “sen zina ettin”, “sen zinanın” veya “seni zina ederken gördüm” deyip ardından da bu iftirasını ispatlayacak beyyine getirmese ve lanetleşmezse had ile cezalandırılması gerekir. Şayet erkek, lânetleşir fakat kadın lânetleşmezse Allahu Teâlâ'nın [وَيَذْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ] “...dört defa Allah'ı şahit tutması kadından ceza kaldırır.” [Nûr Suresi 8] kavlinden dolayı kadına had gerekir. Ayete göre kadından had, muhsan kadın hakkındaki zina haddidir. Çünkü hanımını bir başka erkekle gören Hilâl Bin Ümeyye, Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek durumu haber verdiğinde kadına haber gönderip aralarında lânetleşme yaptırmıştır. Yukarıdaki durum zinanın sabit olduğu özel hâllerden birisidir ki o, kocanın hanımına zina iddiasında kocanın lânetleşmesi ve kadının lânetleşmemesiyle sabit olur. Eğer kadın lian yaparsa zina suçu sabit olmaz. Kadının lian yapmaktan kaçınması zina yaptığını sabitleştirir ve erkeğin lianından dolayı kadına had vacip olur.

Şayet ikisi de lianlaşır ve hâkim de aralarını ayırırsa ebedi olarak birleşemezler. Sonsuza kadar birleşmeleri haramdır. Çünkü Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem lanetleşenlerin

arasını ayırmıştır. Mâlik, Nafi'den onun da, İbni Ömer'den rivayetüne göre:

“Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem zamanında bir adam kendi karısına lianda bulundu ve ondan olan çocuğu reddetti. Bunun üzerine Allah Rasulü karı kocayı birbirinden ayırdı ve çocuğu kadına verdi.” [Buhari]

Sehl İbni Sa'd rivayetinde şöyle der:

فَمَضَتْ السُّنَّةُ فِي الْمُتَلَاعِنِينَ أَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَهُمَا ، وَلَا يَجْتَمِعَانِ أَبَدًا

“Lianlaşanlar hakkında aralarının ayrılması ve ebedi olarak birleşmemeleri hususunda Sünnet gerçekleşmiştir.” [Ebu Dâvud] Lian sonucu gerçekleşen bu ayrılık bir nevi feshdir. Çünkü sonsuza kadar birleşmeyi haram kılmaktadır. Kadın kendisini yalanlasa dahi birleşmeleri helal olmaz. Ancak erkek iddiasından döner ve kendisini yalanlarsa, kadının lehine kocanın aleyhine had ile cezalandırılması gerekir. Liandan önce veya sonra kendisini yalanlamış olmasına bakılmaksızın çocuğun nesebi ise erkeğe verilir.

Erkeğin had ile cezalandırılmaktan kurtulup kadının had ile cezalandırılmasını gerektiren durum şudur: Erkek hâkimin huzurunda; *“Allah şahidimdir ki zina etti”* diyerek eliyle karısını işaret etmesidir. Karısının hazır bulunmaması hâlinde ise ismini söyleyerek aynı şeyi dört defa tekrarlama-sının ardından beşinci defa aynı şeyi söylemeden durdurularak: *“Allah'tan kork, şüphesiz ki bu sözünle üzerine azabı vacip kılıyorsun, dünya azabı ahiret azabından daha hafiftir”* denilerek uyarılmasıdır. Buna rağmen lianı tamamlamak isterse lianı şu şekilde tamamlar: *“Kadına attığı zina meselesinde yalan söyleyenlerden isem Allah'ın laneti üzerime olsun.”* Aynı şekilde kadın da *“Allah şahidim olsun ki yalan söyledi”* sözünü dört defa tekrar eder. Beşincisinde durdurularak erkeğin korkutulduğu gibi korkutulur. Beşinciye söylemekten kaçınmazsa lianı şu sözlerle tamamlar: *“Bana isnat ettiği zina meselesinde doğru söyleyenlerden ise Allah'ın gazabı benim üzerine olsun.”* Eğer çocuk varsa lianda çocuk da zikredilmelidir.

Erkek *“Allah şahidimdir ki zina etti”* ve ardından da: *“Bu çocuk benim değildir”* der. Kadın ise: *“Allah şahidimdir ki yalan söyledi, bu çocuk onun çocuğudur”* der.

Lanetleşmenin keyfiyeti, kullanılan lafızlar ve cümleler işte bunlardır. Bu nedenle kadın doğum yapsa adam da karısına *“bu çocuk benden değildir”* veya *“bu benim çocuğum değildir”* dese kocaya had vurulması gerekmez. Çünkü bu ifadeler *“kazf/iftira”* sayılmaz. Ancak *“zina ettin”*, *“bu çocuk zinadandır”* dese bu ifade *“kazf/iftira”* sayılır, söylediğinden sorumludur ve lanetleşme ile sabit olur. Fakat adama neden böyle söylediği, neyi kastettiği sorulur: Eğer adam *“bu çocuk yaratılış bakımından bana benzemiyor”* ya da *“kadın yanlışlıkla bir başkasıyla cinsî münasebette bulundu ve bu çocuk bu türden hatalı bir birleşmedendir”* gibi ifadeler kullanırsa had vurulması gerekmez ve çocuğun nesebi ona ilhak edilir, çünkü kadına *“kazf/iftira”* etmemiştir. Bu konularda lanetleşme de yoktur. Çünkü *“kazf/iftira”* lianın şartlarındandır.

BABANIN VELAYETİ

Baba, evin reisi, komutanı ve evde söz sahibi olduğuna göre çocuğun velayetinin babaya ait olması da kaçınılmazdır. Bu nedenle baba, çocuklarının velisidir. Baba, küçük olsun büyük olsun mükellef olmayan erkek ve kız çocuklarının canlarında ve mallarında velayet sahibidir. Çocuğun henüz medede olması durumu değiştirmez.

Şahıs küçük de olabilir büyük de olabilir. Büyükler akıl sahibi olabilir de olmayabilir de. Eğer kişi büyük olup akıl sahibi ise canı ve malı açısından kimse ona velayet edemez. Zira o kendi işlerine bakabilir; buna rağmen velayet hakkı babada kalmaya devam eder. Ancak küçük ise veya büyük olup da akıl sahibi değil, mecnun veya bunamış ise kendi velayetine sahip olamaz. Çünkü o, bundan acizdir. Bu durumda velayeti babasına ait olur. Küçük olma veya akılsızlık niteliği devam ettiği sürece babanın velayeti de devam eder. Ancak küçük çocuk baliğ olursa veya büyük çocuk delilikten, bunaklıktan kurtulursa babanın velayeti kalkar. Artık kendi işinin velisi olur. Babanın onlar üzerindeki velayeti mendup ve müstehab olarak devam eder. Çünkü sürekli olarak velayet hakkı babaya aittir.

ÇOCUĞUN KEFALETİ

Çocuğun kefaleti farzdır. Çünkü terk edildiği zaman çocuk helak olur. Bu, Allah'ın vacip kıldığı canın korunması türünden bir farziyettir. Dolayısıyla çocuğun helak olmaktan korunması ve helak edici şeylerden kurtarılması gerekir. Çocuğun kefaleti farz olmakla birlikte kefaletin akrabalık hakkı ile de alakası vardır. Çünkü kefalet meselesinde çocukla ilgili bir hak talebi söz konusudur. Dolayısıyla farziyet kefaletle ilgili olduğu gibi hak da kefaletle ilgilidir. Kefalet, hem her çocuk hem de Allah'ın kefaletini üzerine vacip kıldığı herkes için bir haktır. Kefalet, bizatihi tayin edildiği zaman bakıcıya da bir farz olur.

Allah'ın, kefaleti üzerlerine vacip kıldığı kimselerin sahip oldukları hak, kefalete ehil olan kimselere mahsustur ve genel değildir. Dolayısıyla yanındaki çocuğu zayi eden, kesin olarak helake maruz bırakan kimseler için kefalet sabit olmaz. Dolayısıyla çocuk olan bir kimsenin veya bunağın kefaleti olmaz. Zira her ikisi de çocuğa bakmaktan acizdirler. Üstelik bunların bizzat kendileri başkasının kefaletine muhtaçtır. Başkasına muhtaç olan ise bir çocuğun kefaletini üstlenemez. Aynı şekilde ihmal etmesi veya başka işlerle meşgul olması nedeniyle çocuğa bakmaya imkân bulamayan kimselerin velayeti sabit olmaz. Çünkü bu türden kimselerin yanında bulunan çocukların zayi olmaları, helak olmaları söz konusudur. Yine fasıklık sıfatlarına sahip kimseler hakkında da çocuğun kefaleti sabit olmaz. Çünkü fesat, helak gibi değerlendirilir. Keza annenin çocuğuna bakması müstesna kâfir için de kefalet sabit olmaz.

Çocuğun kefaleti meselesinde duruma bakılır. Şayet çocuk eşyaları kavrayabilecek kadar akıl sahibi ve anne ile babasının muamelesini ayırabiliyorsa yani süttten, memeden kesilme yaşının üstünde ise annesi ile babası arasında ikisinden birisini seçmekte serbest bırakılır. Hangisini tercih ederse

çocuk ona verilir. Ahmed ve Ebu Dâvud, Abdulhamid Bin Cafer'in babasından ve dedesi Rafi Bin Sinan'dan şunu rivayet etmektedir:

أَنَّهُ أَسْلَمَ وَأَبَتْ أَمْرَاتُهُ أَنْ تُسَلِّمَ فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ ابْنَتِي وَهِيَ فَطِيمٌ أَوْ شَدْبُهُ وَقَالَ رَافِعُ ابْنَتِي قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفَعُدُّ نَاجِيَةً وَقَالَ لَهَا أَفَعُدِّي نَاجِيَةً قَالَ ادْعُواهَا فَمَأَلَتْ الصَّيْبَةَ إِلَى أُمِّهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ اهْدِهَا فَمَأَلْتِ إِلَى أَبِيهَا فَأَخَذَهَا

“Rafi Bin Sinan Müslüman oldu. Annesi ise Müslüman olmaktan kaçındı. Annesi Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek: Kızım henüz süttten kesildi veya süttten henüz yeni kesilmiş bir yaştadır, dedi. Rafi: Kız benimdir, dedi. Bunun üzerine Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Rafi Bin Sinan’ın bir yanına, kadının da diğer yanına oturmalarını söyledi. Ardından onlara: Çocuğu kendinize çağırın, dedi. Çocuk, annesine yöneldi. Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem: Ey Allah’ım, onu doğru olana yönelt, deyince çocuk babasına yöneldi ve babası çocuğu aldı.” [Ebu Dâvud] Aynı hadisi Ahmed ve Nesei aynı anlamda daha farklı lafızlarla rivayet etmişlerdir.

Çocuk, eşyaları henüz tanıyamayacak kadar küçük ise annesi ile babasının muamelesini birbirinden ayıramıyor yani süttten kesilme yaşında veya daha altında ise ya da buna yakın bir yaşta ise anne veya babasından birisini tercihte serbest bırakılmaz, doğrudan doğruya annesine verilir. Yukarıda geçen Rafi Bin Sinan hadisinin mefhumu bunu göstermektedir. Çünkü annenin çocuğun bakımına daha layık olduğu sabittir ve anneyi çocuğun bakımından men eden bir nass da varit olmamıştır. *“Kefalet, bir nevi velayet gibidir. Dolayısıyla Müslüman üzerinde kâfirin velayeti söz konusu olamaz”* şeklinde bir itiraz ileri sürülemez. Zira çocuk henüz memededir ve bakıma muhtaçtır ve bakım ve hizmet velayet değildir. Dolayısıyla velayetle ilgili hükümler burada uygulanamaz.

Anne boşandığı zaman, çocuğun ve bunağın kefaletine daha layıktır. Ebu Dâvud ve Ahmed Abdullah Bin Amr Bin el-

As'dan rivayet ediyor:

أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ ابْنِي هَذَا كَانَ بَطْنِي لَهُ وَعَاءٌ وَتُدْيِي لَهُ سِقَاءٌ وَجَجْرِي لَهُ جِوَاءٌ وَإِنَّ أَبَاهُ طَلَّقَنِي وَأَرَادَ أَنْ يُنْتِزِعَهُ مِنِّي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تَنْكِحِي

“Bir kadın Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem’e gelerek şöyle dedi: Ey Allah’ın Rasulü! Şu benim oğlum, karım ona bir kap, göğsüm ona su kaynağı, bağıram onu bastığım yer oldu. Babası ise beni boşadı ve onu benden çekip almak istedi? Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: Başkası ile evlenmediğin sürece onu almak senin hakkındır.” [Ebu Dâvud] İbni Şeybe, Ömer’den şunu rivayet eder:

أَنَّهُ طَلَّقَ أُمَّ عَاصِمٍ ثُمَّ أَتَى عَلَيْهَا وَفِي جِجْرِهَا عَاصِمٌ فَأَرَادَ أَنْ يَأْخُذَهُ مِنْهَا فَتَجَادَبَاهُ بَيْنَهُمَا حَتَّى بَكَى الْغُلَامُ فَأَنْطَلَقَا إِلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ فَقَالَ مَسْخُهَا وَجِجْرُهَا وَرِيحُهَا خَيْرٌ لَكَ مِنْكَ حَتَّى يَشِيبَ الْغُلَامُ فَيَخْتَارَ لِنَفْسِهِ

“Ömer, Asım’ın annesini boşadı. Sonra kucağında Asım olduğu hâlde yanına geldi ve annesinin kucağından onu almak istedi. Aralarında bir sürtüşme oldu ve bu nedenle çocuk ağladı. Ardından doğruca Ebu Bekir es-Siddık’a gittiler. Ebu Bekir şöyle dedi: Annesinin onu sıvazlaması, bağına basması, annesinin kokusunu alması, çocuk için senden daha hayırlıdır. Büyüyene kadar annesinde kalsın, daha sonra ikinizden birinizi seçer.” [İbni Ebî Şeybe, Musannef]

Ancak anne, yukarıda sayılan kefalet şartlarının tümüne veya bir kısmına ehil değilse, yani kadın bir başkası ile evlenmiş, bunamış veya bir başka durumda ise âdeta yok olmuş gibidir. Bu durumda, çocuğun kefaleti çocuğa en yakın olana intikal eder. Eğer ebeveynin her ikisi de çocuğa bakmaya ehil değilse onlara en yakın olan kimselere bu hak intikal eder. Zira onların her ikisi yok hükmündedirler. Çocuğun bakımıyla ilgili durumların tümünde annenin önceliği vardır. Sonra annenin annesi yani anneanne gelir. Bu silsile anne tarafından yakınlık sırasına göre kadınlar arasında devam eder. Çünkü onlar kadındırlar ve onların doğurganlıkları gerçek bir vakiadır. Bunlar anne konumundadırlar. Daha sonra

baba, babaanne, dede, dedenin annesi, dedenin babası, dedenin babasının annesi gelir. Babaanneler mirasçı olmasalar dahi çocuğun bakımında hak sahibidirler. Çünkü onlar baba tarafından hadâne [çocuğa bakma sorumluluğu üzerlerinde olanlar] grubuna giren kadınlardandır. Eğer ortada anneler ve babalar yoksa çocuğun bakımı, terbiyesi kız kardeşlere intikal eder. Kardeşler arasında ise anne baba bir kız kardeşlerinin önceliği vardır. Sonra babadan kız kardeşi daha sonra da anneden kız kardeş gelir. Kız kardeşin erkek kardeşe önceliği vardır. Çünkü kız kardeşler çocuğun bakımını üstlenecek kimseler grubunda yer alırlar. Erkekler kadınlarla aynı derecede olmalarına rağmen kadınlar tercih edilirler. Şayet kız kardeşler yoksa anne baba bir erkek kardeşlerin öncelikleri vardır. Bunlardan sonra baba bir erkek kardeşler, sonra öz ve üvey amca çocukları gelir. Anne bir erkek kardeşin hadâne hakkı yoktur. Bütün bunların hiçbiri yoksa hadâne hakkı teyzelere intikal eder. Teyzeler yoksa halalara, halalar da yoksa anne baba bir amcalara, sonra baba bir amcalara, sonra baba bir teyzelere intikal eder. Anne bir amcaların bakım hakkı yoktur. Bunlar da yoksa bakım hakkı anne bir teyzelere sonra baba bir teyzelere sonra babanın halalarına intikal eder. Annenin halalarının bakım hakkı yoktur. Çünkü onlar anne grubuna girenlerdendir ve onların bakım hakları yoktur.

Çocuğun bakımı, bu saydığımız kişilerden hiçbiri bulunmadıkça ya da bunların yetersizlikleri söz konusu olmadıkça bir başkasına intikal etmez. Ancak çocuğun bakımı çocuğa bakabilme hakkına sahip olan birisine bırakılmışsa, çocuğun bakımının bir başkasına geçmesini gerektirecek bir durum olmadıkça başkasına intikal etmez. Zira çocuğa bakmak her ne kadar hadâneye ait bir hak ise de aynı zamanda onun görevidir de. Dolayısıyla çocuğun bakımı, bu görevi daha iyi yerine getirecek bir kişinin bulunması dışında başkasına bırakılamaz. Böylesi bir durum söz konusu olduğu zaman yukarı-

daki sıralamaya göre yakınlık derecesindeki kişilerden birisine intikal eder. Bakım konusunda hakkından feragat etmiş olan kimse, hakkını eda etmeye geri dönmek ister ve bakım ehliyeti de hâlâ mevcut ise bu hakkı vardır ve çocuk kendisine iade edilir. Aynı şekilde anne evlenir ve çocuğa bakma hakkı düşer ve ardından tekrar boşanırsa çocuğun kefalet hakkı tekrar anneye döner. Bu durum çocuğun bakımında yakınlık sırasındaki tüm kimseler için böyledir. Yani çeşitli sebeplerle bakım hakkını kaybeden kimseler engellerin ortadan kalkmasıyla bu hakkı tekrar kazanırlar.

Çocuğun bakımını üstlenmekte hangisinin daha çok hak sahibi olduğunda bir grup ihtilaf ederse füru (babanın çocuk ve torunları) arasında buna en fazla hak sahibi olan kimse tercih edilir. Bera Bin Azib'den:

أَنَّ ابْنَ حَمْزَةَ اخْتَصَمَ فِيهَا عَلِيٌّ وَجَعْفَرٌ وَزَيْدٌ فَقَالَ عَلِيٌّ أَنَا أَحَقُّ بِهَا هِيَ ابْنَةُ عَمِّي وَقَالَ جَعْفَرٌ بِنْتُ عَمِّي وَحَالَئُهَا تَحْتِي وَقَالَ زَيْدٌ ابْنَةُ أُخِي فَقَضَىٰ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَالَئِهَا وَقَالَ الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ

“Hamza RadiyAllahu Anh'nın kızının bakımını üstlenmekte Ali, Cafer ve Zeyd RadiyAllahu Anhum birbirleri ile çekiştiler. Ali, ona bakmak benim hakkımdır çünkü o, benim amcamın kızıdır, dedi. Cafer, o, hem benim amcamın kızıdır hem de onun teyzesi benim karımdır, dedi. Zeyd ise benim kardeşimin kızıdır, dedi. Bu hususta Rasulullah Salallahu Aleyhi ve Sellem, teyzesine verilmesine hükmetti ve şöyle dedi: Teyze, anne konumundadır.” [Buhari]

Bu açıklamaların tümü, yok olmaktan korunmaya muhtaç küçük çocuğun kefaleti hakkındaki açıklamalardır. Fakat kefaletle muhtaç olmayan bir çocuktan kefalet illeti kalkar. İlle-tin kalkması ile bununla ilgili hüküm de kalkar. Bu hüküm kefaletin vacip olması ve kefaletle yakınlık hakkıdır. Bu durumda bakılır: Eğer kefalet hakkı kâfir bir anneye aitse, çocuk ondan alınarak çocuğun velayetine sahip olan kimseye verilir. Çünkü bu durumdaki çocuğun durumu, kefalet hükmüne değil velayet hükmüne girmektedir. Velayet hakkına ise bir

kâfirin sahip olması caiz değildir. Zira yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا

“Allah, Müslümanlar üzerinde kâfirlere asla yol vermez.” [Nisa Suresi 141] Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* de şöyle buyurmaktadır:

الإِسْلَامُ يَغْلُو وَلَا يُعْلَى عَلَيْهِ

“İslâm yücedir, onun üstünde hiçbir şey yoktur.” [Dârakutnî]

Bu nasslar geneldir, herhangi bir şeyle tahsis edilmemişlerdir. Çünkü çocuğun bakıma muhtaç olmaması hâlinde tahsis edici olan hadâne hadisi buna uygulanmaz. Anne veya baba gibi kefalet ve velayet hakkına sahip olan kimseler Müslüman iseler erkek veya kız çocuk, annesi ile babası arasında dilediğini seçmekte serbesttir. Hangisini seçerse onun kefaletine, velayetine bırakılır. Ebu Hureyre'den Ahmed, İbni Mace ve Tirmizî şu hadisi rivayet ederler:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرَ غُلَامًا بَيْنَ أَبِيهِ وَأُمِّهِ

“Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem, bir erkek çocuğu annesi ve babasından birini seçmesi hususunda serbest bıraktı.” [Ahmed Bin Hanbel, Tirmizî, İbni Mâce] Ebu Dâvud'un rivayetinde ise şu vardır:

أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ زَوْجِي يُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ بِابْنِي وَقَدْ سَقَانِي مِنْ بَنَرِ أَبِي عَنَبَةَ، وَقَدْ نَفَعَنِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتِهِمَا عَلَيْهِ فَقَالَ زَوْجُهَا مَنْ يُحَاقِنِي فِي وِلْدِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذَا أَبُوكَ وَهَذِهِ أُمُّكَ فَخُذْ بَيِّدَ أَيُّهُمَا شِئْتَ فَأَخَذَ بَيِّدَ أُمِّهِ فَأَنْطَلَقَتْ بِهِ

“Bir kadın Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'e gelerek şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Kocam çocuğumu benden almak istiyor. Hâlbuki oğlum bana Ebu Inebe kuyusundan su getirmekte ve faydası dokunmaktadır. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem de onun hakkında kura çekiniz, buyurunca adam şöyle dedi: Kim benim oğlumu benden alabilir? Bunun üzerine Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem

çocuğa: İşte annen, işte baban. Bunlardan hangisini istersen onun elinden tut, dedi. Bunun üzerine çocuk annesinin elini tuttu, annesi de çocukla birlikte kalkıp gittiler.” [Ebu Dâvud] Beyhaki, Ömer’in, bir çocuğu annesi ile babasından birini seçmekte serbest bıraktığını rivayet eder. Yine Ali’nin, yedi veya sekiz yaşlarında olan Ummara el-Cermî’yi annesi ve amcasından birisini seçmekte serbest bıraktığı rivayet edilir. Bu hadislerin tümü açıktır; anne ve baba çocukları üzerinde çekiştikleri zaman, çocuğun bunlardan dilediğini seçmekte serbest bırakılması gerektiğine ve çocuk kimi seçerse onunla gidebileceğine delalet etmektedir. Ancak Ebu Dâvud’un rivayetinde yer alan kura çekme olayı, Nesei’nin rivayetinde ve diğer rivayetlerde yer almamaktadır. Dolayısıyla bu rivayet, çocuğun annesi ve babasından birisini seçmemesi durumunda aralarında kura çekileceğine yorumlanır. Çocuğun anne ve babasından birisini seçmekte serbest bırakılması belirli bir yaşla sınırlandırılmamıştır. Bu husus, uzmanların takdirine göre hâkimin değerlendirmesine bırakılmıştır. Eğer uzmanlar çocuğun kefaletten yani süt emmeden müstağni olduğunu söylerlerse ve hâkim de buna kanaat getirirse çocuğu serbest bırakır. Aksi durumda hadâne hakkına sahip olan kimseye verir. Bu hüküm, çocukların durumlarındaki değişiklik ile değişir. Beş yaşındaki bir çocuk kefaletten kurtulabilirken, dokuz yaşındaki bir çocuk henüz kefaletten kurtulmamış olabilir. Burada, kefaletten kurtulup kurtulmadıkları hususunda çocuğun durumu dikkate alınır.

SILA-İ RAHİM

Allah *Celle Celâlehû* cahiliye ırkçılığını yasaklarken, İslâm ümmetinin evlatları arasındaki kabileciliğe dayanan ırkçılık bağlarını ve bu bağların Müslümanların birbirleri ile ilişkilerinde egemen olmasını da yasaklamıştır. Ancak İslâm akrabalık bağlarının gözetilmesini ve onlara iyilikte bulunulmasını emretmiştir. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

يَدُ الْمُعْطِيِ الْعُلْيَا وَابْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأَخْتَاكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ

“Veren el üstündür. Yedirip içirmeye geçimini üstlendiğin kimselerden başla; annen, baban, erkek ve kız kardeşlerin... Sonra yakınlık durumuna göre devam et.” [Hâkim ve İbni Hibbân, Tarık el-Muharribî yoluyla] Esmâ Binti Ebû Bekir *RadiyAllahu Anhâ* dedi ki: Rivayet edildiğine göre adamın birisi Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e gelerek şöyle dedi:

أَتْتَنِي أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ قُرَيْشٍ وَمَدَّتْهُمْ إِذْ عَاهَدُوا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ ابْنِهَا فَاسْتَفْتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ إِنَّ أُمَّي قَدِمَتْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ أَفَأَصْلُهَا قَالَ نَعَمْ صَلِي أُمَّكَ

“Kureyşliler, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ile antlaşma yaptıkları sırada barış süresi içerisinde annem, oğlu ile birlikte müşrik olduğu hâlde yanıma geldi. Ben, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*’e durumu sorup şöyle dedim: Annem benim ona iyilikte bulunmam ümidi ile yanıma geldi. Ona iyilikte bulunayım mı, onu gözeteyim mi? O: Evet ona iyilikte bulun, onu gözet, diye buyurdu.”

[Müttefekun aleyh]

İslâm, akrabaları iki kısma ayırmıştır.

- 1- Kişi öldüğü zaman malına mirasçı olan akrabalar
- 2- Ulu’l erhâm yani diğer akrabalar

Mirasçı olma hakkına sahip olanlar, ashâbı feraiz ile asabeden olan kimselerdir. Zevi’l Erhâm ise ashâbı feraiz ile asabe dışındakiler olup mirasta payları olmayan kimselerdir. Bunlar on gruba ayrılıp şunlardır:

- 1- Dayı
- 2- Teyze
- 3- Annenin babası
- 4- Kız çocuğun çocuğu (torun)
- 5- Kız kardeşin çocuğu (yeğen)
- 6- Erkek kardeşin kızı
- 7- Amcanın kızı
- 8- Hala
- 9- Annenin amcası

10- Anne bir erkek kardeşin oğlu ve onlardan sonra gelen diğer akrabalar

Allah *Celle Celâlehû*, mirastan bunlara herhangi bir pay ayırmamıştır. Ancak Allah *Celle Celâlehû*, tüm akrabalara iyi davranmayı ve akrabalık bağlarını kesmemeyi emretmiştir. Cabir *RadiyAllahu Anh'dan* Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فَقِيرًا فَلْيَبْدَأْ بِنَفْسِهِ فَإِنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ فَغَيْرُهُ فَإِنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ فَغَيْرُهُ فَإِنْ كَانَ لَهُ فَضْلٌ فَغَيْرُهُ
فَعَلَى قَرَابَتِهِ

“Sizden biriniz fakir olduğu zaman kendinden başlasın. Eğer daha fazla malı varsa ailesine, yine fazlası varsa yakın akrabalarına harcasın.” [İbni Hibbân, İbni Huzeyme] Ebu Eyyub el-Ensari *RadiyAllahu Anh'dan*:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ فَقَالَ الْقَوْمُ مَا لَهُ مَا لَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَبٌ مَا لَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصِلُ الرَّجَمَ

“Bir adam Allah’ın Rasulü’ne, bana cennete girmemi sağlayacak bir amel söyle, dedi. Bunun üzerine orada bulunan topluluk: Buna ne oluyor, buna ne oluyor? dediler. Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem: Onun önemli bir ihtiyacı var, dedi ve devam etti. Kendisine bir şeyi ortak koşmadan Allah’a kulluk eder, namazını kılar, zekâtını ve-

rir ve akrabalık bağlarını, ilişkilerini devam ettirirsin." [Buhari] Bu hadiste akrabalık ilişkilerinin sürdürülmesi emredilmektedir. Gerek bu hadiste gerekse diğer hadislerde akrabalık ilişkileri ile ilgili olarak gelen rivayetlerde akrabalık ilişkilerinden kastın sadece yakın akrabalar mı yoksa kişiyle herhangi bir şekilde akrabalık bağı olan herkesin mi kastedildiği belirtilmemiştir. Hadislerin geneli, akrabaların hepsini kapsamına aldığını göstermektedir. Mahrem olanlardan veya bunların dışındaki akrabalarından olsun, bunların tümü akraba kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Sıla-i rahim konusu ile ilgili birçok hadis rivayet edilmiştir. Bu hadislerin bir kısmında Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmaktadır:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ رَجْمَ

"Akrabalık ilişkilerini koparan kimse cennete giremez." [Buhari, Cübeyr Bin Mut'im yoluyla tahrir etti] Enes Bin Malik'den, Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle dedi:

مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ

"Kim rızkının geniş ve ömrünün uzun olmasını isterse akrabalık hukukuna riayet etsin, bağlarını koparmasın." [Müttefekun aleyh] Ebu Hureyre Nebi *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den şu hadisi rivayet eder:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْ خَلْقِهِ قَالَتْ الرَّجْمُ هَذَا مَقَامُ الْعَايِذِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ قَالَ نَعَمْ أَمَا تَرْضَيْنِ أَنْ أَصِلَ مِنْ وَصْلِكَ وَأَقْطَعُ مَنْ قَطَعَكَ قَالَتْ بَلَى يَا رَبِّ قَالَ فَهُوَ لَكَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَافْرُؤُوا إِنْ شِئْتُمْ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ

"Allah mahlûkatı yarattı. Yaratma işini bitirdiği rahim (akrabalık bağı) dedi ki: Benim bu duruşum koparılmaktan dolayı sana sığınan bir kimsenin duruşu gibidir, dedi. Allah: Evet, seni gözetip birleştireni benim de gözetip birleştirmeme, seni koparıp gözetmeyi benim de koparıp gözetmememe razı olmaz mısın, buyurdu. Rahim, evet razıyım Rabbim, dedi. Allah da bu sana verildi, buyurdu.

Sonra Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem: İsterseniz şu ayeti okuyun dedi: Demek idareyi ve iktidarı ele geçirdiğiniz takdirde, akrabalık münasebetlerini parçalayıp kesecek misiniz?" [Müttetekun aleyh. Lafız Buhari'ye ait] Bir başka hadiste Allah Rasulü şöyle dedi:

لَيْسَ الْوَأَصِلُ بِالْمُكَافِي وَلَكِنَّ الْوَأَصِلُ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَجْمُهُ وَصَلَّهَا

"Akrabalık bağına gözetken kimse (yapılan iyiliğe karşılık vererek) mükâfatlandırılan kimse değildir. Akrabalık bağına gözetken kimse akrabalık bağı kopartıldığı hâlde kendisi onu gözetendir." [Buhari, Abdullah Bin Amr yoluyla tahrir etti]

İşte bunların tümü akrabalık hukukunun gözetilmesini teşvik etmektedir. Akrabalık bağları ile ilgili naslar İslâm şeriatının, İslâm cemaati arasındaki sevgi bağlarının oluşmasına, ilişkileri sürdürmelerine, akrabaların birbirleri ile yardımlaşmalarına ve birbirlerini ziyaret etmelerine ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Ayrıca İslâm şeriatının kadın ve erkek birlikteliğine ve bu birliktelikten doğan ilişkilerin düzenlenmesine ne kadar önemli bir yer verdiğini de göstermektedir. Bu nedenle İslâm şeriatı toplumdaki içtimai durumla ilgili hükümler koymuş ve insanlık için en hayırlı içtimai nizamı belirlemiştir.